KAMİL ADIŞİRİNOV

QƏDİM TÜRK-OĞUZ YURDU OXUD

885
26.V.17. 29.XI.22.

2373-4

83.2
A-28

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
ŞƏKİ REGİONAL ELMİ MƏRKƏZİ

KAMİL ADIŞİRİNOV

2373-4

QƏDİM TÜRK-OĞUZ YURDU OXUD

Şəki [illegible]
N
MƏR [illegible]

ŞƏKİ ŞƏHƏR
M K S

Bakı - «Nurlan» - 2006

Ön sözün müəllifləri: AMEA Şəki Regional Elmi Mərkəzinin direktoru professor **Zəkəriyyə Əlizadə**

AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun direktor müavini, professor **Məhərrəm Qasımlı**

Redaktoru: **Rahib Vəliyev**

Rəyçi: fil.e.n. **Ulduz Mürşüdova**

K.F.Adışirinov. Qədim türk-oğuz yurdu Oxud. Bakı, «Nurlan», 2006. – 232 səh. (+24 ağ-qara şəkil)

Kitabda Azərbaycanın ən qədim diyarlarından olan Şəkinin Oxud kəndinin qədim tarixindən, etnoqrafiyasından, ərazi və məhəlli quruluşundan, kəndin sakinlərinin nəsil şəcərəsindən ad və ləqəblərinin xüsusiyyətlərindən söhbət açılır. Gətirilmiş maraqlı faktlarla bu məkanın qədim türk yurdu olması sübut edilir. Əsər respublikamızın dilbər guşələrindən biri olan Oxud kəndi haqqında məlumat almaq istəyən geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulmuşdur.

4603000000 – 301
N – 098 – 2006
Qrifli nəşr

© «Nurlan», 2006

UNUTMASAQ, UNUDULMARIQ...

Azərbaycanımızın adı bəlli mahallarından olan Şəkinin hər qarış torpağı özündə qədim və zəngin bir tarix yüvalandırıb. Burada yüzillərdən söhbət edildiyi zaman adama yaxın tarixdən söz açılırmış kimi gəlir. Çünki Şəki şəhəri və onun çevrəsindəki qayım qədim yaşayış məskənləri öz kök-köməcini minillərin alt qatına söykəyən el-yurdlardır. Az qala hər addıma bir tarix saxlancı yatır qədim Şəkimizdə. İstənilən yerə iki-üç külüng vursan yüzillərə yoldaşlıq eləmiş saxsı, küp parçalarına, ilkin çağlara məxsus güzəran-məişət əşyalarının izlərinə, qalıntılarına rast gələ bilərsən. Eradan əvvəlin küp qəbirləri, uzunluğu heyrət doğuran oğuz məzarları bu müqəddəs torpaqda uyuyan ulularımızdan soraq verir. Şirin-şəkər Şəki ləhcəsində, onun yüyrək və axar-baxarlarına məxsus saysız-hesabsız özəlliklər-gözəlliklər qərarlaşıb. Təkcə Şəki şəhərinin deyil, onun çevrəsinə cəm olmuş kəndlərin, elat və oymaqların yeraltı və yerüstü tarixinin, arxeologiya, memarlıq, incəsənət, folklor, etnoqrafiya və dialektologiyasının ardıcıl və sistemli şəkildə öyrənilməsi bütövlükdə Azərbaycan tarixi və mədəniyyəti baxımından vacibdən də vacibdir. Şəki və onun çevrəsi tarixi-mədəni sərvətlərlə zəngin olmaqla bərabər, həm də ilkin-arxaik qatların mühafizəkarlıqla qorunması baxımından da diqqətçəkici bir regiondur. Bu səbəbdən də azərbaycanşünaslığın uğurlu elmi nəticələr əldə etməsi üçün Şəki və çevrəsinin dönə-dönə incələnməsi, addım-addım, qarış-qarış öyrənilməsi elmi-təşkilati fəaliyyətimizin əsas istiqamətlərinə daxil olmalıdır.

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzi artıq neçə illərdir ki, bu şərəfli missiyanın yerinə yetirilməsi ilə bağlı ardıcıl elmi tədbirlər planı həyata keçirməkdədir. Şəki və çevrəsinin folklor, etnoqrafiya, sənətşünaslıq, dialektologiya istiqamətləri üzrə öyrənilməsi regionun tarixi mədəni xəritəsinin obyektiv elmi mənzərəsini aydınlaşdırmağa dəyərli yardım göstərir. Folklor, etnoqrafiya, ləhcə-dialekt materiallarının toplanması, nəşri və tədqiqi sahəsindəki uğurlu nəticələr son illərdə nəşr olunmuş bir sıra kitablarda da öz əksini tapmışdır. «Azərbaycan folklor antologiyası»nın Şəki cildləri, «Şəkidə məhəllə adları, soylar və ləqəblər» kitabları ilə gerçəkləşən elmi fəaliyyət gündən-günə daha geniş miqyası əhatə etməkdədir. Sözü gedən nəşrlərin elmi ictimaiyyət və geniş oxucu kütləsi, o cümlədən də Şəki əhalisi tərəfindən böyük maraq və rəğbətlə qarşılanması bu istiqamətdəki fəaliyyəti daha da Canlandırmışdır.

Oxuculara təqdim edilən «Qədim türk- oğuz yurdu Oxud» kitabı da həmin silsilədəndir. Elmi işçi Kamil Adışirinovun gərgin zəhmət, ardıcıl və yorulmaz axtarışlar sayəsində hazırladığı bu əsər sözün həqiqi mənasında ziyalı fədakarlığı və milli qeyrətkeşlik örnəyi ortaya qoymuşdur.

Şəkinin qədim və möhtəşəm tarixinin ayrılmaz parçası olan Oxud kəndinin tarixi-coğrafi mənzərəsi, adət-ənənələri, folklor həyatı, demoqrafik vəziyyəti araşdırmada məsulliyyətli və səliqə-səhmanlı şəkildə təsvir-təqdim edilir. İqtisadi-coğrafi və mədəni baxımdan kəndin tarixi və çağdaş əlaqələri müəllif tərəfindən dəqiq öyrənildiyindən onun həm tarixi aspekt, həm də çağdaş durumla bağlı mülahizə və təhlilləri məntiqlidir. Çox yaxşıdır ki, kitabın müəllifi öz doğma kəndini təfərrüatlı təqdim edə bilir, səbr və təmkinlə danışmağı bacarır, bəzən ən kiçik detala da diqqət yetirir, onun tarixi dəyərini anlatmağa çalışır.

Zəngin toplama işinin cəmləşdiyi bu kitabda çoxsaylı unikal şəkillərin verilməsi, Oxud ağsaqqal-ağbirçəklərinin danışdıqları əhvalat və rəvayətlərə xüsusi həssaslıq göstərilməsi, ayrı-ayrı soyların, məhəllələrin nəsil üzrə adlar göstəricilərinin hazırlanması, kəndin etnoqrafik və demoqrafik vəziyyətini əks etdirən xəritənin düzəldilməsi görülən işin miqyas və keyfiyyəti barədə kifayət qədər dolğun təsəvvür yaradır. Böyük tarixi-mənəvi ənənələri olan Oxud kəndinin toponomik və onomastik təqdimatı, eləcə də ayrı-ayrı nəsillərin hünər, şücaət və elmi-zehni qabiliyyətləri, sənətkarlıq məharətləri haqqındakı məlumatların təhlili zamanı elmi prinsiplər və milli dəyərlər əsas götürüldüyündən kitabın yaratdığı ovqat xoş və ürəkaçandır. Müxtəlif epoxa və mərhələlərin sosial-siyasi iqlimləri içərisindən üzüağ çıxan Oxud camaatının dini-mənəvi kimliyi, türk-islam dəyərlərinin qorunması yolundakı unudulmaz fədakarlığı da monoqrafiyada konkret misallar və ayrı-ayrı nəsillər, şəxsiyyətlər simasında öz gerçək ifadəsini tapa bilmişdir. İgidlər bahadırlar oylağı olan bu torpaqdan çıxan ərən oğulların 1918-20-ci illər Musavat hökuməti və ordusunda, erməni-müsəlman savaşında, 1941-45-ci il cahan müharibəsində, 1990-cı illərin istiqlal mübarizəsində, Qarabağ döyüşlərində göstərdikləri hünər və şücaətlər faktlar, sənəd-sübutlar əsasında araşdırma boyu təsirli bir dillə açıqlanır. Dünyada məşhur partizan Əhmədiyyə Cəbrayılovu-Xarqonu yetişdirən Oxud kəndində bu estafet hər zaman etibarlı əllərdə olmuşdur. Təqdim olunan kitab bu estafetin sələfləri və onun layiqli davamçıları barədə unudulmaz səhifələrlə zəngindir.

Kamil Adışirinovun Oxud və oxudlular haqqında hazırladığı bu əsər folklor və etnoqrafiya mədəniyyətimizin, tarix və mənəviyyatımızın bütöv, möhtəşəm xəritəsini hazırlamaq strategiyasına xidmət edən nəcib məramlı bir addımdır. Belə başlanğıc- ilkin addımlar olmadan tarix və mədəniyyətimizin böyük, bütöv mənzərəsini aydınlaşdırmaq mümkün deyildir. Bu baxımdan kitab doğma elin-kəndin monoqrafik portretini hazırlamaqdan əlavə həm də Azərbaycanımızın tarixi-mənəvi xəritəsini yaratmaq işinə yardım kimi böyük elmi dəyərə malikdir.

Kitabın hər sətrində, hər səhifəsində Oxud və oxudlularla bağlı tarixi bilgiləri qorumaq və unudulmağa qoymamaq ruhu hakimdir. Bəlkə də əsərin uğurlu alınmasında bu amilin rolu az olmamışdır. Bir məşhur kəlamda deyildiyi kimi, «Unutmasaq, unudulmarıq»...

AMEA Şəki Regional Elmi Mərkəzinin direktoru, professor Zəkəriyyə Əlizadə

AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun direktor müavini, professor Məhərrəm Qasımlı

GİRİŞ

Görkəmli pedaqoq, dilçi, folklorşünas, şair, bir müddət AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzinin «Folklorşünaslıq və el sənətləri» laboratoriyasına rəhbərlik etmiş «Azərbaycan maarifinə silinməz səhifə yazmış, Oxudlu alim Nurpaşa Hümmətovun əziz xatirəsinə ithaf edirəm.

1991-ci ilin oktyabr ayının 18-də əldə etdiyimiz ikinci tarixi və əbədi müstəqillik şərait yaratdı ki, xalq öz keçmişinə yenidən nəzər salsın, tarixi kimliyini və soykökünü yenidən araşdırsın. O, illərdə mərkəzi hökumətin Azərbaycana olan ögey münasibəti və torpaqlarımıza uzanan qara, mənfur erməni əlləri Azərbaycan xalqını məcbur etdi ki, min illərin dərinliklərindən xəbər verən türklüyünü sübut etsin. Məlum olduğu kimi bu sahədə ilkin addım oğuz türklərinin tərcümeyi-halı olan, xalqın tarixinin, adət-ənənəsinin, dilinin, mənəvi-psixoloji aləminin qədimliyini özündə yaşadan «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının yenidən araşdırılması, tədqiq edilməsi oldu. Türklüyün tarixinin öyrənilməsi, üzə çıxarılması ilə bağlı əsil milli hərəkat başlandı. «Keçmişinə güllə atan, gələcəyinə top atar» deyimini əsas götürən vətənsevər, yurdsevər ziyalılar cidd-cəhdlə işə girişdilər. Respublika Milli Elmlər Akademiyasının ayrı-ayrı strukturları bu sahədə əsil örnək rolunu oynadı.

Xalqın tarixinin, soykökünün öyrənilməsi işi əsil milli hərakata çevrildi və Azərbaycan Milli Elmlər Akkademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzi bu hərakata ilk Qoşulanlardan oldu. Yurdsevər, elmsevər ziyalı qrupu başda Elmi Mərkəzin direktoru, gözəl alim və insan olan professor Z.Əlizadənin rəhbərliyi altında ciddi səylə işə başladılar. Elmi Mərkəzin «Folklorşünaslıq və el sənətləri» laboratoriyasının istedadlı tədqiqatçıları bu yolda əsil fədakarlıq nümunəsi göstərdilər. Azərbaycanın qədim elm və sənət, mədəniyyət mərkəzlərindən olan Şəkinin məhəllə adları, soylar və ləqəblərinin araşdırılması üzrə gərgin bir işə başlanıldı. Uzun illərin gərgin zəhməti hədər getmədi. Nəticədə professor Məhərrəm Qasımlının qeyd etdiyi kimi «Dünəni yaşadan, sabahlara isə soraq aparan kitab» olan «Şəkidə məhəllə adları, soylar və ləqəblər» adlı unikal bir kitab 2004-cü ildə işıq üzü gördü. Respublikamızın ədəbi və elmi ictimaiyyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilən həmin kitab Elmi Mərkəzin bu istiqamətdəki tədqiqat imkanlarını genişləndirdi. Professor Z.Əlizadənin rəhbərliyi altında bu iş geniş miqyas aldı. Davamlı və ardıcıl aparılan işlər sayəsidə Şəkinin Oxud, Baqqal, I-II Biləcik, Köbər Zəyzid, Baş Küngüt və s. kəndləri də məhəllə, soy, ləqəb mənsubluğu baxımından tədqiq edilərək elmi Mərkəzin nəşr planına daxil edildi. Bu işin əhəmiyyətini qiymətləndirən görkəmli ədəbiyyatşünas, prof. N.Cəfərov yazır: «Respublikamızda elə kəndlər, qəsəbələr, şəhərlər var ki, bir neçə minillik yaşa, bu və ya digər dərəcədə müstəqil etnoqrafik xarakterə, özünəməxsus əlamətlərə malikdir. Onların keçdiyi yolu öyrənmək, həyatlarında baş vermiş hadisələri, faktları xatırlamaq tarixi tədqiq baxımından çox əhəmiyyətli bir işdir».

Zəngin tarixə malik olan, Şəkinin özü qədər qədim olan kəndlərindən biri də Oxud kəndidir. Şəkinin tarixi-mədəni və etnoqrafik həyatında bu qədim Oğuz yurdunun böyük rolu və əhəmiyyəti vardır. Adında və əhalisinin yaşam tərzində, davranış və məşğuliyyətində oğuz türklərinin xüsusiyyətlərini yaşadan bu qədim kəndin elmi əsaslarla öyrənilməsi bir çox problemləri aydınlaşdırmaq imkanı açır. Oxud türklərinin özünəməxsus adət-ənənələri, əsgi inam və etiqadları, deyimləri sübut edir ki, onlar bu torpağın qədim sakinləridir. Biz aşağıda bu kəndin adının «Oğuz» sözünün fonetik dəyişikliyə uğramış şəkildə «Oxud» sözünə çevrildiyini göstərməyə- kəndin yaranma tarixinin ən azı mindən artıq yaşı olduğunu sübut etməyə çalışmışıq və həqiqətən Oxud kəndinin soy mənsubluğu, əhali məskunluğu eramızdan əvvəllərə gedib çıxır. Bu fikrin doğruluğu,

kəndin əhalisinin bu gün də dildən düşməyən deyimlərində, alqışında, qarğışında yaşayır. Bu türk yurdunun qədimliyi onun təkcə etnoqrafiya və folklor mədəniyyətində deyil, həmçinin toponimik xüsusiyyətlərindədir. Çünki bu kənddə çoxlu sayda coğrafi adlar-toponimlər vardır ki, onların aydınlaşdırılması da bu məkanın qədim türk yurdu olması fikrini təsdiq edir. Oxud kəndində mövcud olan şəxs adları ləqəblərin araşdırılması və onların xüsusiyyətləri onomastik göstəricilər etibarilə sübut edir ki, Oxud türkləri qədim tarixi köklərə bağlıdırlar. Çünki həmin qədim türk diyarında nəinki coğrafi adlar, etnonimlər, şəxs adları, toponimlər və s., hətta dilin leksik-morfoloji xüsusiyyətləri, onlarda olan lətiflik, şirinlik prof. Q.Qeybullayevin qeyd etdiyi kimi «dili-mizin Azərbaycan ərazisində eradan əvvəlki etnosların birbaşa varisi olması müddəası təşkil etməlidir» fikrinin təsdiqidir. Kənddə qədimlik, uzaq keçmişlərə bağlılıq hər işdə, mətbəx mədəniyyətində, adət-ənənədə, ləhcədə, danışıqda və s. Özünü göstərir. Oxudun tarixini, adət-ənənəsini, soy mənsubluğunu, məhəlli xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün bu çətin və şərəfli işə girişdim, İnanıram ki, zaman keçəcək, illər ötəcək, gərgin zəhmət bahasına tərtib etdiyimi bu kitab gələcək tədqiqatçıların ilkin istifadə mənbəyinə çevriləcək, onlara bu istiqamətdə yol göstərəcək, mayak rolunu oynayacaqdır.

I FƏSİL

OXUD KƏNDİNİN TARİXİ COĞRAFİYASI

Mövzuya keçməzdən əvvəl kəndin qədim tarixinin izlərini özündə yaşadan, hazırda Oxud kəndinin ən müqəddəs toponimi olan «Ana Daş», yaxud «Beşikdaş» əfsanəsi haqqında məlumat verməyi lazım bildim. Çünki qədim türklərin etiqadlarından irəli gələn günəşə tapınmanın izləri Sənubər adlı müqəddəs ananın göylərə müraciətində öz əksini tapmışdır. Əfsanənin məzmunu belədir: «Şəkinin «Oxud» kəndi yaxınlığındakı orta əsr Alagöyüt yaşayış məskəni ətrafında, «Qoşun yolu» deyilən dərədə sinəsinə beşik sıxmış ananı xatırladan iri bir qaya vardır. Xalq arasında həmin qayaya «Ana Daş» adı verilmişdir.

Deyirlər ki, qarı düşmən ayaqları bu torpaqlara dəyməzmiş. Elin cavanları təhlükə hiss edən kimi silahlanıb atın belinə qalxar, yadların ayaqlarını sərhəddən bu yana keçməyə qoymazlarmış, elə ucqarlardaca burunlarını ovub geri qaytarararlarmış.

Bu dəfə sel kimi gəlmişdi yağı. Qoşunun ucu-bucağı yox idi. Elin əli silah tutanları şəhid oldular. Düşmən hər tərəfdən kəndə doluşdu. Qocalar, qadınlar, uşaqlar dağlara sığındılar. Ələ keçməmək üçün dərələrdə, mağaralarda gizləndilər.

Sənubər adlı cavan gəlin dünyaya yenicə göz açmış körpəsini beşikdə yuxuya vermək istəyirdi. Əri oğlunun üzünü hələ görməmişdi. Evləri hündür bir təpənin üstündəydi. Gəlin orada durub gözləyirdi ki, el döyüşdən qayıdacaq, ərini muştuluqlayacaq.

Kəndin ayağında toz dumana qarışanda körpə ağlamağa başladı. Ana əyildi ki, onu əmizdirsin. Toz yaxınlaşanda gördü ki, gələn düşmən qoşunudur. Gəlin körpəsinin ağzını döşündən ayırıb süddən kəsməyə ürək eləmədi. Beşiyi yerdən qaldırıb sinəsinə qısdı və dağlara doğru qaçdı.

Qoşun onun ardına düşdü. Allahın işinə bax ki, gəlinin yolu dərə ağzına dirənir. Sənubər görür ki, dağlara sığına bilməyəcək. Hər tərəfdən düşmənlə əhatə olunub, bir azdan onun balasını sinəsindən ayırıb dərəyə atacaqlar, özünü isə özləri ilə aparacaqlar. Gəlin elin gözəl qızlarından biriydi. Namusu ayaqlar altına atılınca üzünü göylərə tutub yalvarır:

-Ulu Tanrı, məni bu itlərə yem eləmə, daşa döndər!

Düşmən atlıları sürətlə yaxınlaşırdı. Bir də görürlər ki, gəlin qeyb oldu, dayandığı yerdə iri bir daş qaya əmələ gəldi. Atları saxlaya bilmədilər, hamısı həmin Daş qayaya çırpılıb dərəyə yuvarlandı.

Daş qaya sonralar kənd əhlinin niyyət yerinə çevrildi. Deyirlər, o daş qayanın altında böyük bir xəzinə yatırmış» (Azərbaycan folkloru antologiyası: Şəki folkloru. IV kitab.– səh 114). Deməli bu əfsanə Oxud kəndinin qədim və zəngin bir tarixə malik olan bir türk yurdu olmasını nəzərimizə çatdırır.

Kəndin kənarında dərin meşənin içərisində yerləşən qədim bir qəbiristanlıqda «Qəriblər» adı ilə dəfn olunmuş şəxslərin qəbirlərinin üzərində Quran oxunması ilə əlaqədar kəndin adı formalaşmışdır. Lakin təəssüf ki, yüz illərin təlatümlü anları həmin qəbirüstü qədim kitabələrin üzünü silmiş, çətin oxunulacaq şəklə salmışdır. Sonralar islam etiqadlarına dərindən əməl edən kənd əhli bu qədim ərazini ziyarətgaha çevirmişlər və həmin ibadət ocağı hazırda «Oxud piri» adı ilə nəinki Şəkidə, hətta bütün Azərbaycanda tanınır. Lakin görkəmli alimlər, şərqşünaslar pirin qəbiristanlıqda uyuyan qəbirlərlə heç bir əlaqəsi olmaması fikrini irəli sürmüşlər. Görkəmli şərqşünas alim, ərəb dilinin gözəl bilicisi Məşədixanım Nemət Oxud pirində olarkən bu xüsusda yazmışdı: «Şəki rayonunun Oxud kəndində, meşənin içərisindəki köhnə qəbiristanlıqda ziyarət yeri-pir vardır. Ziyarət yerindəki çaylaq daşlarından düzəldilmiş başdaşlarına həkk olunmuş yazılar- kitabələr göstərir ki, dəfn olunanların ziyarətgahın meydana çıxmAsı tarixi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Ziyarət olunan məzarLardan biri hicri 1105 (1693) –ci ildə vəfat etmiş Ruqiyyə adlı qadına məxsusdur. O, Məhəmməd Əfəndinin qızıdır. İkinci qəbrin başdaşındakı kitabədən məlum olur ki, hicri 1141 (1728, 1729) -ci ildə vəfat etmiş Əhməd ibn Əlinin adı yazılmışdır. Üçüncü qəbir abidəsi baş əmir Sultan Məcid ibn əl X-l-u bəyə məxsusdur. O 1149 (1736,1737) - cu ildə vəfat etmişdir. Kitabələrdə qeyd olunan şəxslərdən baş sərkərdə, tarixi şəxsiyyətdir. Lakin onun ziyarətgahın yaranmasında əsas amil olduğunu söyləməyə heç bir əsas yoxdur. Çünki orada ondan əvvələ aid abidələr vardır. (Məşədixanım Nemət: Azərbaycanda pirlər, 1992- səh.72), (şəkil1).

Kəndin yaxın və uzaq tarixi ilə səsləşən kitabələrin (bunların sayı 12-dir) oxunmasına bu gün də cəhd edilir. Görkəmli şərqşünas, ərəb və fars dillərinin mahir bilicisi mərhum Emin Əfəndinin oğlu Fazil Səlimov Oxud qəbiristanlığında olan Məşədixanım Nemətin oxumadığı kitabələri aşağıdakı kimi oxumuşdur. Qəbirləri ziyarət olunan şəxslərdən biri: Molla İsa ibn Aydəmir Əqrüllahın qəbridir ki, hicri 1267 (1846) -cı ildə vəfat etmişdir (şəkil 2).

Yuxarıda qeyd etdiyim Məşədixanım Nemətin baş Əmir Sultan Məcid ibn əl X-l-u bəyə məxsusluğunu bildirən kitabəni Fazil Səlimov aşağıdakı kimi oxumuşdur: Bu kitabə Əmir-əl mərhum Məcid ibn Soltan əl - Cəlunikə məxsusdur ki, o hicri 1194-cü ildə vəfat etmişdir. Buradakı oxunuşlar arasında o fərq özünü göstərir ki, Məşədixanım qəbir sahibini «Sultan» titulu kimi, onun vəfatının tarixini hicri 1149-cu il kimi oxumuşdur. Fazil Səlimovun oxunuşunda isə qəbir sahibi Sultan titulu daşımır və Cəlunik qəbiləsinə mənsubluğu aydınlaşır. Fazil müəllim qəbiristanlığın yuxarı hissəsində olan qəbirüstü kitabələri aşağıdakı kimi oxumuşdur: «Hara əmrül mərhuməl məğrur Hacı Məhəmməd Əmin Əfəndi, Fi rəbiüssani (1314-cü ildə hicri tarixi ilə dördüncü ayda vəfat etmişdir) (şəkil 3).

İkinci qəbrin üzərində: Mər darül fəna əl xəsibül bəqaül aləmül müqəddəsül mükərrəm və Şeyxül müəzzəmül Hacı Məhəmməd Əfəndi əl Əxudi (Oxud) hicri 1307-ci ildə

vəfat etmişdir. Kitabənin müəllifi Rəsulu Məbud Əbdülqəştilati olmuşdur (şəkil 4).

Yuxarıdakı açıqlamaları verməkdə məqsədim Oxud piri haqqında məlumat vermək deyil, kəndin tarixinin qədim izlərini anlatmaqdır. Uluların, qocaların dillərindən toplanılmış rəvayətlər bu qədim türk yurdunun nə üçün Oxud adlandırıldığını nəzərimizə çatdırır. Bu qeydləri yazan ərəfədə görkəmli tarixçi alim Səmayə Mustafayevanın «Nə götürdüm bu dünyadan?» adlı memuar əsərini oxumuşdum. Əsərdə müəllif öz tələbə yoldaşları ilə doğulub boya-başa çatdığı Oxud kəndində olarkən tələbə yoldaşı Həsənqulunun ona dediyi bir fikir diqqətimi cəlb etdi.

Müəllif yazır: «Tələbə yoldaşım Həsənqulu Oxudu görən kimi dərhal mənə dedi ki, sizin kənd, deyəsən, Şəkinin kiçik qardaşıdır. Sonra zarafatla dedi ki, görürsən, mən necə bunu «kəşf» etdim (s.9). Bu cümlələri əsərdən oxuyan zaman Şəki ziyalıları nəslinin görkəmli nümayəndəsi və mükəmməl din bilicisi olan Qazi Hüseyn İsmayıl oğlu Əfəndiyevin 1937-ci ildə yazdığı «Nuxu və ya indiki Şəki şəhərinin tarixi» adlı əlyazması ilə əlaqədar son illərin ən sanballı nəşri olan «Şəkidə məhəllə adları, soylar və ləqəblər» adlı əsərdən oxuduğum aşağıdakı qeydlər yadıma düşdü: «Şərq ölkələrində baş verən ictimai-siyasi hadisələrlə əlaqəli əmələ gələn iğtişaşlar, qırmaq-qırılmaq təhlükəsi yarandığından əhali hər bir diyara dağılışmaq təlaşına düşmüşdür. Bunlardan bir tayfa ki, oğuz və assurilərdir ki, köçüb bu yerlərdə yurd salıblar. Bunların rəisləri iki qardaş Oxud və Nuxud olublar. Bu qardaşlardan Nuxud Kiş çayının şərq tərəfində, Oxud isə qərb tərəfində vətən salıb, oturublar. Sonralar get-gedə adamlar hər tərəfdən yığılıb Nuxunu genişləndiriblər. Ağızlarda Nuxud sözü çox işləndiyi üçün dəyişib Nuxu olub. Oxud sözü isə dəyişilməmiş qalıb. Bu iki qardaş camaatı ilə islam tayfasından olmayıb, oğuz və assuru olublar. Qəbirlərdən dəmir xalxal (bilərzik) və qeyri qab-qacaq da çıxır. Qəbirlərin yönü nə şərqədir, nə cənuba. Görünür, onlar qəbir həyatına inanan olublar ki, pal-paltar, qab-qacaqla birlikdə dəfn olunublar» (səh.30). Rəvayətin məzmunu iki baxımdan kəndin tarixinin qədimliyi ilə səsləşir. Birincisi, hazırki doğma yurdumuz Şəkinin 2700 illik tarixi onun dilbər bir guşəsi olan Oxud kəndinə də aiddir. İkincisi, hazırda kəndin elə bir ərazisi ola bilməz ki, orada küp qəbirlərə təsadüf edilməsin. 70-ci illərdə kəndin kolxoz sisteminə rəhbərlik etmiş Nütvəli Qasımov kəndə «Su dərəsi» adlı ərazidən su çəkdirmək istərkən dağın dibindən küp qəbiristanlıq aşkar edilmişdir. Nənələrimizin dilində bu gün də səslənən: «Külliyən küp olasan», «Ətin tökülsün sümüyün ağara-ağara qalasan» qarğışı kəndin tarixini eradan əvvəllərə Zərdüştiliyə aparıb çıxarır. Qədim, ulu kitabələrimizdən olan «Avesta»da bu xüsusda yazılır: «Zərdüşt dinində meyiti torpağa basdırmaq qadağandır. Çünki torpaq müqəddəsdir və onu murdarlamaq günahdır» (Avesta».B., 1995. səh. 45). Deməli ulu babalarımız «Avesta»da qeyd olunduğu kimi ölünü torpağa basdırmamış, kənar bir yerə qoymuş, ətini qurd-quş yedikdən sonra sümüyünü küpdə basdırmışlar. Sonralar Azərbaycan ərəblərin işğal zonasına çevrildikdən sonra, digər sahələrdə olduğu kimi dəfn adətlərində də islami qaydalara əməl olunaraq meyiti qəbirə (torpağa) tapşırmışlar. Oxud türklərinin qədim Zərdüştiliklə bağlı xüsusiyyətlərindən biri də ölüdən, meyitdən çəkinmək, qorxmaqdır. Hazırda bu xüsusiyyət özünü kənddə daha qabarıq göstərir. Dəfn mərasimi zamanı ölən adamın övladına ölünü göstərməmək «A bala, uşağı aparın, göstərməyin, qorxar» ifadəsi «Avesta»dan gələn sədadır. Belə ki, «Avesta»nın ən böyük hissələrindən olan «Vəndidad»da bir sıra məsələlərlə yanaşı and içmək, vəd vermək , təmizlik, yuyunmaq, suyu təmiz saxlamaq, ölüdən, meyitdən qorxmaq, dırnaq tutmaq, baş qırxdırmaq və s. məsələlərdən danışılır. Biz ona görə qeyd etdiklərimizdən yalnız ölüdən, meyitdən qorxmağı əsas götürürük ki, digər dinlərdə bu xüsusiyyət gözlənilmir. Məs. Xristianlar ölünün üzünü örtmürlər. Deməli ölünün üzünü örtmək islami qaydalarla bağlı olmayıb, xalqımızın ulu tarixilə bağlı olan «Avesta» motividir. Deməli bu, qədim bütöv Azərbaycanımız kimi

onun dilbər güşəsi olan Oxud tarixinə də aiddir və bu Oğuz yurdunun tarixinin qədimliyini sübut edir. Mən burada kəndin sakinlərini oğuz türkləri ilə əlaqələndirdikdə, bəzi alimlərimizin qeyd etdiyi kimi, VII əsrdə Azərbaycana gələrək xalqın etnik tərkibini formalaşdıran türkləri nəzərdə tutmuram. Hazırda tədqiqatçılarımız sübut etmişlər ki, eramızın əvvəllərində Azərbaycan torpağında oğuzlar yaşamışlar. Görkəmli tədqiqatçı Şamil Cəmşidov möhtəşəm bədii sənət abidəmiz olan «Dədə Qorqud»la bağlı fikirlərində bunu əlaqələndirmişdir. O, «Dədə Qorqud» oğuzları ilə Heredotun «skif» (iskid) adlandırdığı tayfa birləşmələri arasındakı eyniyyəti görmüş, iskidləri ən qədim türklər hesab etmişdir. Deməli, biz Oxudu qədim Oğuz yurdu adlandırarkən VII əsr «oğuzlarını» deyil, eradan əvvəlki oğuzları nəzərdə tuturuq. Çünki Heredotun göstərdiyi skiflərə (oğuzlara) xas olan xüsusiyyətlərin əksəriyyəti Oxud camaatının adət-ənənəsi, mənəvi psixoloji aləmi ilə üst-üstə düşür.

Ş.Cəmşidov iskidləri saklarla eyniləşdirərək yazır: «Eramızın birinci əsrində yaşamış məşhur yunan coğrafiyaşünası Strabona görə Azərbaycanda olan sakların əsas yerləşdiyi ərazi Şəki ərazisi olmuşdur. V.F.Minorski göstərir ki, «Şəki» sözü əslində «Saki» tayfasının adının Qafqazdakı dəyişilmiş ifadəsidir» (Ş. Cəmşidov «Kitabi-Dədə Qorqud»u vərəqləyərkən.- B, 1969., s.14) «Sak» sözünü görkəmli türkoloqların nəzərləri ilə müqayisəli təhlil edən V.Aslan yazır: «Qeyd edək ki, sak II saka tayfalarının adı təkcə «Şəki» sözündə əbədiləşməmişdir. Zaqatala sözü də «saka tala», yəni «sakların talası», yaxud yaşayış yeri, məskəni mənasındadır. «Saq», «sağlam» sözləri də sak tayfalarının güclü olduğuna işarədir. «Sakka» və ya saqqa» sözü bu gün Şəki dialektində işlənməkdədir» (Azərbaycan folkloru: Toplama, nəşr və tədqiq problemləri:- B., 1994.- səh. 104-105). Hazırda Şəkinin ərazisinin hər bir yerində (eləcə də Oxudda) hər kəsdən kefini, vəziyyətini soruşduqda alınan: «Saqqa qoz kimiyəm» cavabı tədqiqatçının fikirlərinin məntiqiliyini sübut edir.

İslama qədərki dövrdə ölülərin sümüklərinin küpdə dəfn olunmasının qədim izləri Oxud kəndinin ərazisində indi də qalmaqdadır. Kəndin ən görkəmli ziyalılarından olmuş Şövkət Cəbrayılovun söylədiklərinə görə hazırki Qoxmuq dağının zirvəsində Alban məbədinin qalıqları olmuşdur. Hazırda kənddə mövcud olan əsas toponimlərdən biri «albançapan» adlanır. Bu toponim, uluların söyləmələrinə görə, «yerli əhali olan albanların» su dərəsindən dağı çapa-çapa yaşadıqları əraziyə su çəkdiklərinə görə həmin əraziyə verilmişdir. İndi Oxud kəndinin ərazisini şərti olaraq iki hissəyə ayırmaq olar: Köhnə Oxud və yeni Oxud. Kəndin başlanğıcından «Əmi dayının tiki» adlanan hissəyə qədər olan ərazi Köhnə Oxud, həmin ərazidən Alağöyüt adlı əraziyə qədər olan hissə isə Yeni Oxud adlanır. Yeni Oxud adlandırılması şərtidir. Belə ki, yaşayışın qədim izləri təkcə köhnə ərazi ilə deyil, həmçinin yeni ərazi ilə də çox bağlıdır. Qədim qəbiristanlığın izləri də bu ərazidən tapılmışdır.

Kəndin köhnə ərazisində «Duluzlar» adlı ərazi öz qədimliyi ilə seçilir. Bu ərazinin məhəlli və sənətkarlıq xüsusiyyətləri digər məhəllələrdən fərqlənir. Bildiyimiz kimi, qədim el sənətləri içərisində dulusçuluq bir məşğuliyyət sahəsi kimi öz qədimliyi ilə seçilir. Mahir dulusçular məskəni olmuş Oxudun «Duluzlar» məhəlləsi kəndin həm də ən qədim yaşayış məskənidir. Görünür dulusçuluq Oxud kəndində yaşayan əhalinin əsas məşğuliyyət sahəsi olmuşdur. Araşdırma nəticəsində müəyyən edim ki, XIX-XX əsrlərdə dulusçuluq kənddə geniş yayılsa da, bu sənətin izləri daha qədimlərə gedib çıxır. Kəndin Fənək, Gavan, Duluzlar məhəllələrinin ərazisində, Kiş dağının kənddən 100 metr yüksəkliyində elə bir **qarağac** ağacı tapmaq olmaz ki, onun dibində gil qablar görünməmiş olsun. Bu Oxud ərazisində yaşayışın qədimliyini sübut edən amil deyilmi? Burada iki maraqlı faktı vermək yerinə düşərdi. Kənd sakini Əldər adlı bir nəfər kəndin Gavan ərazisində (Kiş dağının ətəyində) yeni yaşayış binası tikdirir. Bina kürsülü, birmərtəbəli olduğu üçün istəmişlər ki, kürsünün aşağısını qazıb sərin - yazda mürəbbə, turşu və xammal saxlamaq üçün bir otağı da zirzəmi hazırlasınlar. Təxminən iki metr dərinlikdən iki böyük – birinin uzunluğu 1,3 m, digərinin uzunluğu 60 sm olan gil küp, bir ədəd nizə ucluğu, bir bəzəkli su səhəngi (gil) aşkar edilmişdir. Böyük küp evin gürcü qonağı tərəfindən Gürcüstana aparılmış, digər küp və əşyalar isə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzinə satılmışdır. İkinci maraqlı tapıntı «Duluzlar» məhəlləsindən tapılmışdır. 70-ci illərdə məhəllədə toy mağarı hazırlanarkən, mağar qurmağa maneçilik edən böyük bir daş parçasını qaldırıb kənara qoymaq istərkən altından nəhəng- uzunluğu 2,5 m, eni 80 sm olan küp aşkar edilmişdir. Həmin nadir tapıntı Bakı şəhərinə aparılmışdır.

Burada bir müqayisəni vermək yerinə düşür: Şəkinin toponimiyasına nəzər yetirdikdə «Duluzlar» adlı məhəllə adlarına ayrı-ayrı kəndlərdə də rast gəlmək olur. Məsələn, bu adda məhəllə qonşu Kiş kəndində də vardır. Kəndin tanınmış ziyalılarından olan Vaqif Aslan «Kiş kəndi» adlı məqaləsində kəndin ərazisində mövcud olan məhəllələr sırasında «Duluzlar» məhəlləsinin olduğunu da qeyd edir» («Kiş kəndi və onun məbədi». – B., 2003.- s.4). Məlumdur ki, Kiş kəndi Şəkinin tarixində öz qədimliyinə görə önəmli yer tutur. Bu qədim diyar öz tarixi mövcudluğu ilə Sumer Kişi və Azərbaycan Kişi kimi tanınmış, birincisinin adı tarixçi alim İqrar Əliyevin «Midiya tarixi» (rusca) əsərində e.ə. IV minilliyin sonu və III əvvəllərində Sumer-tayfa birliyinin mərkəzi kimi çəkilmiş, ikinci Kişin adı işə görkəmli Alban tarixçisi M. Kalankatuklunun «Albaniya tarixi» əsərində çəkilmişdir. Həmin Kiş hazırda Şəki rayonunda qədimliyi və ziyalı potensialı ilə seçilən Kiş kəndidir. Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyasının tədqiqatçısı olan Elxan Nuriyev də M. Kalankatukluya isnad edərək bu kənd haqqında yazmışdı: «Şəki rayonundakı Kiş kəndinin adı ilk dəfə VII əsr mənbələrində Qis kimi yazılmışdır» (Nuriyev E. Azərbaycan SSR-in Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyası.- B.: Elm, 1988.- səh 19). Məqsədim bu diyarın tarixini

Şəki şəhər
N
Mərkəzi kitabxana

ŞƏKI ŞƏHƏR
MKS

yazmaq olmadığından məhəlli paralelləri qeyd etmək istəyirəm. Bəzi tarixçilərin fikrinə görə Şəkidə və digər ərazilərdə mövcud olan «Duluzlar» məhəllələri sənətkarlıqla bağlı olmayıb, qədim türk etnosunun adı ilə bağlıdır. Gənc tarixi Vüsal Baxışovun fikri ilə mən də razılaşa bilərdim. Ancaq unutmalı deyilik ki, xalqın formalaşmasında sənətkarlıq mühüm rol oynamışdır. Bu fikri də əsaslandıra bilərəm ki, yuxarıda dediyim və işin sonrasında qeyd edəcəyim kimi duluzçuluğun izləri bu kəndin mühüm ərazilərində özünü göstərmişdir. Məşhur duluzçular «Duluzlar» məhəlləsində yaşayıb bu sənətlə məşğul olmuşlar. Tanınmış duluzçularla aparılmış söhbətlərdən məlum olmuşdur ki, Oxud kəndində olan «Duluzlar» məhəlləsi tarixiliyi ilə ilkin sayıla bilər. Çünki bu ərazinin torpaq örtüyü duluzçuluq üçün daha əhəmiyyətlidir. Onların söyləmələrinə görə qonşu Kiş kəndində mövcud olan məhəllə bilavasitə Oxuddan Kişə duluzçu sənətkarların köçü ilə adlanmışdır. Düzdür, hələlik Oxud kəndinin tarixi araşdırılmadığından mən bu kəndin tarixi haqqında yalnız bəzi məlumatlarla kifayətlənirəm. Kiş kəndinin adı isə artıq qeyd etdiyim kimi tarixi mənbələrdə çəkilmişdir. Ancaq bizi bu qədimliklə bağlı bir sual düşündürür. Görəsən, əhalinin miqrasiyası, məskunlaşması necə olmuşdur? Oxuddan- Kişə, yoxsa Kişdən Oxuda?. Məlumdur ki, hər iki kənd Qafqaz dağlarının sinəsində yerləşir. Mən bu suala elmi, düzgün cavab tapmaq üçün Şəkinin tanınmış tarixçi-arxeoloq ziyalıları ilə məsləhətləşdim. Tanınmış arxeoloq AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun Şəki qrupunun rəhbəri Nəsib Muxtarovun fikrinə əsasən əhalinin miqrasiyası Oxuddan Kişə doğru baş vermişdir. Çünki, əkincilik mədəniyyəti bəşəriyyətin inkişafının təməli hesab edilir ki, bu mədəniyyətin izləri özünü arxeoloji baxımdan Oxud kəndində daha qabarıq göstərir. Belə ki, kəndin qoynunda sığındığı uca dağların yüksəkliyində olan yamaclardakı əkinçilik izləri və kəndin hazırki yaşayış məkanından 100-200 metr yüksəklikdə dağlardakı ağacların dibində aşkarlanan gil qablar burada yaşayış izlərinin qədimliyindən xəbər verir. Düzdür

Kiş kəndinin tarixinin kökləri e.ə. III minilliyə gedib çıxsa da, Oxud kəndi də dərin tarixi kökləri olan bir kənddir və tarixi araşdırmaya böyük ehtiyacı vardır.

Bütün bu qeydlərim Oxud türklərinin islamaqədərki qədim tarixinin cüzi izləridir. Bu qədim diyarın əsil tarixini üzə çıxarmaq və yazmaq tarixçilərimizin vacib, müqəddəs vəzifəsidir.

Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyasının araşdırıcısı Elxan Nuriyev «Azərbaycan SSR Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyası» əsərində «Oxud» toponimini mənası məlum olmayan toponimlər sırasına daxil etmişdir.

Oxud kəndi haqqında dildə-ağızda gəzən rəvayətlərin izahına keçməmişdən əvvəl «Oxud» sözünün, «Oğuz» sözü ilə qarşılıqlı etimoloji əlaqələrinə diqqət yetirək. Fikrimizcə, «Oxud» sözü «Oğuz» sözünün fonetik dəyişikliyə uğramış formasıdır. Görkəmli türkoloq alim A.H.Kononov, L.Liqetinin Oğuz haqqındakı «oq II oğ II «ox», «uz» isə cəm şəkilçisidir fikrini tarixi, filoloji baxımdan inandırıcı müddəa saymışdır. Bu gün oxudluların dilində özlərinə hər Kimsənin laqeyd münasibətinə qarşı «Elə bil biz ağac koğuşundan çıxmışıq» ifadəsi daha çox işlənir. Bu deyim bizə Oğuz qağanın ağac koğuşunda əyləşmiş bir qızla evlənməsi mifini yada salır. Yaxud xalqımızın soykökü ilə bağlı «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının səkkizinci boyunda belə bir fikir daha diqqətəlayiqdir:Təpəgözün Basatdan kim olmasını soruşduğu zaman Basat cavab verir:

Anamın adını soruşsan - Qaba ağacdır.
Atamın adını soruşsan - Qağan Aslandır.
Mənim adımı soruşsan - Aruz oğlu Basatdır!

Görkəmli mifoloq alim M.Seyidov «Oğuz» sözünün etimologiyasından danışarkən yazır: «oğuzların ulu babası Oğuz mahir ox atan, yaxşı ovçudur» (M.Seyidov: Azərbaycan mifik təfəkkürün qaynaqları s.269). Aşağıda məzmununu verəcəyim rəvayətlərdən birinin məzmunundan görəcəyimiz kimi. Oxudluların qədim məşğuliyyət SAhəsi kimi ovçuluq qabarıq şəkildə nəzərimizə çatdırılır.

«Oxud» sözünün tərkibindəki «Ox» sözü bizim üçün digər tərəfdən o marağı da doğurur ki, oğuzlar xalqımızın etnik tərkibini formalaşdırdığı üçün yaya, oxa münasibət müqəddəs olmuşdur. Yenə də «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanından gətirdiyim nümunə ilə fikrimi sübut edirəm: «Oğuz zamanında bir yigit ki, evlənsə ox atardı. Oxu nə yerdə düşsə, orda gərdək tikərdi» (səh 57). Oğuzlara xas olan, böyüklük, azmanlıq Oxud kəndinin əhalisi üçün xarakterikdir. Vaxtilə bu kənddə boyu 2 metr, ondan da uca insanlar yaşamışdır və hazırda Oxud qəbiristanlığındakı böyük məzarlar da fikrimin bilavasitə təsdiqidir. Eyni zamanda Oxud kəndinin adı ilə bağlı rəvayətlər bu kəndin nə üçün Oxud adlanması ilə bağlı fikri ifadə edir.Oxud kəndinin adı ilə bağlı digər rəvayətlər isə Azərbaycanın islamlaşması və çar Rusiyasının istilaçılıq məqsədləri ilə bağlı olmuşdur.

Kəndin adı ilə bağlı rəvayətlərin birində göstərilir ki, «Oxud» adı «Quran oxumaq» mənasındadır. Hazırki kənd qəbiristanlığının ərazisində alban qoşunları ilə ərəb qoşunları üz-üzə gəlmiş, döyüşdə həlak olmuş adamlar həmin yerdə dəfn olunmuşlar. Həmin ərazidə dəfn olunmuş adamların qəbri üzərində «quran oxumaq» ənənə halını aldığına görə, sonralar həmin kəndin adı «Oxut [d] – ,qalmışdır. Kəndin ən qocaman sakinlərindən olan Vahid kişi (Hacı Əsgər oğlu) kəndin «Oxud» adlanmasının aşağıdakı rəvayətlə bağlı olduğunu göstərmişdir: «Müsəlman tarixi ilə hicri 226-cı ildə iki nəfər şəxs Ərəbistandan göndərilib ki, kənd əhlinə ərəb dilində savad öyrətsinlər. Elə bununla bağlı kəndin adı Oxud qalıb. Sonralar kənddə ərəbcə yazıb oxuyanların sayı çoxalıb. 1917-ci ilə qədər kənddən bu savadlılığın nəticəsi idi ki, 29 nəfər, o cümlədən Hacı Alxas adlı şəxs iki dəfə Həcc ziyarətinə getMişdir».

Kəndin adı ilə bağlı digər bir rəvayətdə söylənilir ki, (söyləyəni 82 yaşlı kənd sakini Bəlyar Məmmədov) islam dini geniş yayıldıqdan sonra ərəblər Azərbaycanın ayrı-ayrı yerlərinə, xüsusilə qədim ipəkçilik diyarı olan Şəkiyə ticarət

məqsədilə gəlirdilər. Onlar 15-20 nəfərlik qrup şəklində gəlir, 2-3 aydan sonra Ərəbistana qayıdırdılar. Gəlmiş dəstədən bir nəfər Şəkinin sərt iqliminə dözməyib ölür. Ərəbistan uzaq olduğu üçün onu Oxuda gətirib əski qəbiristanlıqda dəfn ediblər. Geri qayıdan dəstə Ərəbistandan Şəkiyə qayıdan dəstəyə tapşırıblar ki, kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuş yoldaşları üzərində quran oxusunlar. Bu Şəkiyə tez-tez gələn ərəb tacirləri tərəfindən ənənəyə çevrilmiş, bununla bağlı kəndin adı Oxut [d] qalmışdır.

Kəndin adı ilə bağlı ən maraqlı rəvayətlərdən biri vaxtilə kəndin ən nurani müqəddəs şəxslərindən olmuş, böyük bir ziyalılar sülaləsini yetişdirmiş Cəmil Əfəndinin dilindən deyilmişdir. O, bu qədim kəndin adını kənd sakinlərinin ən qədim məşğuliyyəti olan ovçuluqla bağlamışdır. Onun fikirlərinə görə kənd əhli oxla ov etməyi və udla heyvan çağırmağı sevdiyinə görə kəndin adı «Oxud» qalmışdır. Cəmil ustanın (oxudlular bu müdrik insanı bu cür çağırırdılar) söylədiyi rəvayət dərin köklərə bağlıdır.

Oxud kəndini nəinki Şəkidə, hətta bütün respublikada ziyalılar kəndi adlandırırlar. Çünki bu kənddə bəlkə də nadir ailə tapılar ki, orada ali təhsilli adam olmasın. Kəndin Azərbaycan elminin ayrı-ayrı sahələrinə töhfə etdiyi 19 nəfər alimi vardır. Bu kənddə ali təhsil almaq üzrə ictimai yarışın tarixi kökləri vardır. Bu gün də bəzi ziyalılar arasında belə bir fikir dolaşır ki, hər bir valideyn övladını oxutmaq mənasında kəndin adı «Oxut [d]» qalmışdır. Biz bunu deyə bilmirik, təkcə onu deyirik ki, bu qədim torpaq Oğuz türklərinin ən qədim yaşayış məskənidir. Oxudlular nəinki kəndin tarixinə, doğma yurdumuz Şəkinin, sevimli vətənimiz Azərbaycanın tarixinə həmişə şanlı səhifələr yazaraq baş ucalığı gətiriblər. Bu tarix sovet rejiminin antimilli 30-cu illər qırğınından, repressiyasından, 1941-1945-ci illərin odlu-alovlu günlərindən, nəhayət, 1988-1994-cü illər Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdən keçib.

Elinə, obasına, yurduna, millətinə sadiq olan oxudlu oğullar sovet rejiminə qarşı mübarizənin bir forması olan **qaçaqçılıq hərəkatında** əsil kişilik nümunəsi göstərmişlər.

Kor Umar, Balakişi, Veysəl, Dadaş, Məhəmməd, Abdurəhim və s. adları oxudluların qəlbində qəhrəmanlıq rəmzi kimi yazılan insanları kim unudar? Vaxtilə adlarının çəkilməsi yasaq edilən bu el igidləri «xalq düşməni» damğasını almışlar. Nə üçün? Ona görə ki, bolşevizm abi-havasını udmaq istəmirdilər, əsil milli kişilər idilər. Bu el qəhrəmanları haqqında məlumat toplayarkən əvvəlcə bəzi tərəddüdlərlə üzləşdim. Hiss edirdim ki, insanlar bildiklərini deməkdən çəkinirlər. Sovet hədə-qorxusu, həyəcanı hələ bəzilərinin canından çıxmamışdı.

30-cu illərin dəhşətli hadisələrini Vahid kişi aşağıdakı kimi xatırlayır: 30-cu ilin aprel ayı idi: Kənddə Kor Umar adlı (Kor Umar görkəmli alim Nurpaşa Hümmətovun atası idi) şəxsin ipək zavodu var idi.

Kənddə mərkəzi hökumətin ştabı fəaliyyət göstərirdi. Ştaba rəhbərliyi Mirabdulla Qədirov, Şavanbəyov və mənşəcə erməni olan Bədəlov həyata keçirirdilər. Onlar Kor Umara aldadıcı vədlər verərək onu öz tərəflərinə çəkmək istəyirdilər. Lakin bu məğrur insan onların heç bir vədinə aldanmamışdır. Kor Umarı yola gətirə bilməyən siyasi rəhbərlik bu işdə kəndin nüfuzlu adamlarından istifadə edirdi. Qaçaqların yola gətirilməsi üçün kəndin ən nüfuzlu şəxsləri Molla Həmiddən, Usta Kərəm və Kor Əsgərdən istifadə olunmuş və onlar siyasi hökumətin tərəfdarları adı ilə qaçaqlar tərəfindən kəndin «Su dərəsi» adlı ərazisində güllələnmişlər. Bunu görən siyasi rəhbərlik həmin əraziyə silahlı qarnizon yeritmiş, qaçaqlar güllələnmək üçün kəndin mərkəzinə gətirilmiş və əhalinin gözü qarşısında güllələnmişlər. Kənd əhlini qorxutmaq məqsədilə günahsız 33 nəfər yerindəcə güllələnmişdi. Güllələnənlər sırasında kəndin əfəndisi Molla Abdulla, Kor Umarın qaynatası Fəzlullah kişi, qaçaq Veysəlin qaynatası Əhməd kişi, Davax Cabbarın oğlu Hidayət, Hacı İslam və başqaları da var idi. Siyasi rəhbərlik güllələnənlərin cəsədlərini dəfn etməyi qadağan etmişdi. Kəndin Hacıalxaslar nəslinin ən hörmətli adamlarından olan Hümmət kişi Şahmərdan adlı bir nəfərlə Molla Abdullanın cəsədini oğurlayaraq gecə saat 3-radələrində kəndin kənarındakı su bəndinin yuxarı hissəsində dəfn etmişdi. Oxudlu qaçaqlardan siyasi rəhbərlik daha çox Balakişi və Kor Umardan ehtiyat etmişdi. Balakişi kəndin ən nüfuzlu nəslindən olan Hacı Seyid Əfəndilərdən olmuşdur. Sovet hökumətinin sərt qanun və qaydalarını qəbul etməyən Balakişi qaçaqçılıq hərəkatına rəhbərlik etmişdir. Deyilənlərə görə mahir, sərrast atıcı olmuş, atın üstündə ayaq üstə durub sürərmiş. Erməniləri gözü görmək istəməyən Balakişi qaçaq düşməmişdən əvvəl Şirəyə getmiş orada 7-8 ermənini qətlə yetirmişdir. Bu hadisə 1918-ci ildə baş vermişdir. Balakişinin ölümü erməni Bədəlov üçün əsil toy-bayrama çevrilmişdi. Çünki damarlarından əsil türk qanı axan bu məğrur insanın ölümü erməni hərisini Sevindirməyə bilməzdi:

Ən igid qaçaq kimi tanınan Kor Umar Şabalıd kəndində tutulmuş və öldürülmüşdür. Hazırda kəndin Əzimlər nəslinin ən qocaman sakini olan Əli kişi atasını aşağıdakı kimi xatırlayır: «Bizim ipək istehsalı zavodumuz var idi. Atamın ölümündən sonra biz üç qardaş – Nurpaşa, mən, Nurməmməd başsız qaldıq. Anam da sürgünə məruz qaldı. Yaxşı xatırlayıram anam sürgün ediləndə kiçik qardaşım Nurməmməd südəmər körpə idi. Sovet qanunları o qədər qəddar və sərt idi ki, anamın qucağındakı körpəyə belə məhəl qoymadılar. Sonralar anam sürgündən qayıtdı. O zaman mənim 17 yaşım olardı. Biz kiçik olanda ailəmizə ana nənəm himayədarlıq etmişdi. Feyzulla babamı atama görə vəhşicəsinə güllələmişdilər. Atam çox xeyirxah adam olub. Zavodunda fəhlə işləyən Vahab adlı gəncə toy edib. Evlənmək imkanı olmayan Vahab kişi həyətə zurnaçılar dəstəsi girəndə ona məlum olub ki, onları Umar kişi göndərib. Atasının öldürülməsini Əli kişi belə xatırladı: «NKVD-nin rəisi Mürsəl kişi var idi. O, deyilənlərə görə digərlərinə nisbətən rəhmli adam olmuşdur. O, zamanki qanunlara görə öldürülənlərin də cəsədini təhqir edir, əhalini qorxutmaq üçün günlərlə həyətdə saxlayırdılar. Hətta meyitlər iylənmək dərəcəsinə çatırdı. Mürsəl kişi atamın meyitini şəhərə gətirtdirməyib Şabalıdda dəfn etdirmişdi. Onun dəfn olunması gizli saxlanılmışdı. Atam ölümqabağı öz qol saatını Mürsəl kişiyə vermişdi. Bu igid insan haqqında belə bir rəvayət də söylənilir ki, o, bolşevik gülləsi ilə ölmək istəmədiyi üçün Aşağı Şabalıd kəndində bir bağa girərək öz qəbrini özü qazaraq özünü öldürmək istəmişdi. Bu zaman Umar kişi bağda olan bir şəxsi görüb (deyilənə görə həmin şəxsin adı Abbas olmuşdur) onu yanına çağıraraq məcbur etmişdir ki, onu güllələsin. Bundan həmin şəxs qorxuya düşüb əvvəlcə tərəddüd etmiş, sonra isə məcburiyyət qarşısında qalıb onu atmışdır: Sonralar qardaşım Nurpaşa Aşağı Şabalıdda olarkən qəbiristanlığın gözətçisi ona atamın qəbrini göstərmişdi. Həmin qəbiristanlığı sonralar sel basmış, qəbir yerləri itib-batmışdı».

Oxudlu qaçaqların sovet rejiminə qarşı nifrətinin ən ali zirvəsi 14 yaşlı yeniyetmə oğlan Məməşin gülləni öz ürəyinə vurması hadisəsidir. Ürəkləri ağrıdan mövcud rejimə qarşı nifrəti alovlandıran bu hadisə 1930-cu ilin may ayında baş vermişdi: Məməş 14 yaşından qaçaqçılıq hərəkatına qoşulmuş, öz şücaəti və cəsarəti ilə tanınmışdır. O, atası Abdurəhim kişi ilə qaçaqlara qoşulmuş atasının ölümündən sonra «qırmızı imperiyaya» nifrəti daha da artmışdı. Sovet rejimi qaçaqçılıq hərəkatını devirdikdə bu cəsur oğlan təslim olmamış: - Mən əmimin, atamın yolundan dönmərəm – deyərək gülləni öz ürəyinə vurmuşdu. Gənc oğlanın bu hərəkəti mövcud rejimin nökərləri olan əməkdaşları dəhşətə gətirmişdi.

Oxud qaçaqları sırasında Dadaşın da adı böyük hörmətlə çəkilir. Dadaşın qaçaqçılar hərəkatına qoşulması dəhşətli bir hadisə ilə bağlı olmuşdur. Kəndin ən nüfuzlu nəsillərindən olan Hacı Alxaslar nəslinə mənsub olan Dadaşın qardaşı Cəbrayıl kiçik oğlu Yaqubla birlikdə Turud düzündə biçin biçərkən bir erməni bir güllə ilə ikisini birdən öldürmüşdü. Bu qanlı hadisəni – yəni balanın atanı qucaqladığı və bir güllənin iki nəfərdən keçdiyini görən Dadaş dəhşətə gəlir. Səbətli kəndinə gedərək gecə ikən 50 nəfər ermənini qətlə yetirmişdir. Hadisəni bu cür təfərrüatı ilə bizə nəslin Cəbrayıl qolunun ən yaşlı (78) nümayəndəsi Yaqub Alxasov danışdı. Ancaq Hacı Alxaslar nəslinin nümayəndəsi, Hacı Alxasın oğlu, Adışirinin nəvəsi tarix elmləri namizədi Səmayə xanım isə özünün «Nə götürdüm bu dünyadan?» kitabında yuxarıdakı hadisəni aşağıdakı kimi vermişdir: «Cəbrayıl əmini və onun 18 yaşı yenicə tamam olmuş oğlunu ermənilər 1918-ci ildə qəfildən yolda yaxalamış, əvvəl gözünün qabağında oğlunun başını kəsmiş, sonra da özünü öldürmüşlər. Bu hadisə bütün ailəyə çox böyük təsir göstərmiş, bütün mahalda öz igidliyi ilə ad çıxarmış Dadaş əmi bu hadisədən sonra ancaq intiqam hissi ilə yaşamış, həmin qardaşının uşaqlarına atalıq etmişdir» (s.13).

1930-cu illərin ağır repressiya tufanı da oxudlulardan yan keçməmişdir. Oxudlulardan adı bizə məlum olan iki nəfəri repressiyaya məruz qalmışdır. Bunlardan biri «Əfəndilər» nəslinin nümayəndəsi **Molla Abdurahman**, digəri isə Əsirlər nəslinin nümayəndəsi **Bəkir kişi** olmuşdur. **Molla Abdurahman** 1888-ci ildə Oxudda anadan olmuşdur. Təhsilini İranda alaraq ərəb və fars dillərini mükəmməl öyrənmişdir. Qoxmuqlu Nuru əfəndi və digər şəxslər təhsillərini Molla Abdurahmandan almışdılar. 1915-ci ildə arıçılığın sirlərini mükəmməl öyrənmək məqsədilə Moskvaya gedib. Moskvada müəyyən qədər təcrübə topladıqdan sonra Belorusiyada arıçılarının təcrübəsilə tanış olmaq məqsədilə Mins şəhərinə getmişdir. Orada mütərəqqi arıçılığın sirlərini öyrənib onu Azərbaycanda yayanlardan biri olub. Azərbaycanda elə bir ərazi olmayıb ki, o orada arıçılığı təlbiğ etməmiş olsun. Şəkidə ilk arı şamı yığan alət onda olmuşdur. Oğlu Emin kişinin sölədiklərinə görə bu aləti 1935-ci ildə Azərbaycanın siyasi xadimlərindən olmuş Zərifə Şükürova Almaniyadan gətirtdirib bağışlamışdı. Oxud kəndinin ağbirçək qadınlarından olan Züleyxa Abdurahmanova atasının şəxsiyyətini və repressiyaya məruz qalmasını aşağıdakı kimi xatırlayır: «Atam həddindən artıq xeyriyyəçi idi. Həmişə deyərdi ki, qapıya diləyə gələni heç vaxt boş qaytarmayın. Vaxtsız qonağa əl tutmaq xeyirxahlıq əlamətidir. Kənddə 10 hektar torpaq sahəsi olmuşdur. İndi həmin ərazi «Molla Abdurahman qoruğu» adı ilə tanınır. 30-cu illərin kolxoz quruculuğu hərəkatında həmin torpaq sahəsi atamın əlindən alınıb kolxoza verildi. Bizim Oxud kəndinə məxsus olan Qarabulaq sahəsində də torpaq sahəmiz var idi. Sonra atam arıçılıq sahəsini daha da inkişaf etdirdi. Aşağı Şabalıdda, Baş Göynükdə, Baş Layısqıda, Qaşqaçayda, Amannıda və digər yerlərdə kasıb ailələrin həyətində arı saxlayırdı. 1937-ci ilin ağır günləri idi. Atamın Türkiyəyə keçmək üçün düzəltdirdiyi sənəd onun tutulması üçün bəhanə oldu. 1937-ci ilin mart ayının 17-də üç nəfər NKVD işçisi qonaqlıqda olan atamı çağırıb apardılar. Evimizdə büsbütün axtarış aparıldı. Çoxlu dini kitablarımız var idi. Kitablara dəymədilər. Şəxsi torpaq sahəsinin sənədlərini və digər sənədləri götürdülər. Özünü 30 gün Şəkidə «Yuxarı Baş» da olan türmədə saxladılar. Türmədə ola-ola evdən məhbus yoldaşları üçün 30 kq bal istəmişdi. Sonra demişdi ki, iki ədəd xaral gətirin. Sonradan bizə məlum olmuşdu ki, xaralda paltarlarını aparacaqmış. Sürgünə göndəriləcəyi günü məhbuslara bildirməyi siyasi hakimiyyət qadağan etmişdi. Xaral istənilən günün səhərisi anam Şəfiqə və qohumlarımız atamla əlaqə yaratmaq istədikdə onu Şəki türməsində tapmamışlar. Məlum olmuşdur ki, gecə ikən onları Bakı şəhərinə aparmışlar. Bu hadisədən 5 il sonra onun Orta Asiyada sürgündə olması ilə bağlı ailəsinə məlumat daxil olmuşdur». Molla Abdurahmanın son illərədək sağ olması barədə bir sıra məlumatlar vardır. Belə ki, 1952-ci ildə Qurbanəli adlı bir nəfər Oxud sakini Orta Asiyada hərbi xidmətdə olarkən onunla təsadüfən görüşmüş və bildirmişdir: «Mən də oxudlu Molla Abdurahmanam, burada məsciddə axundam. Mənim Azərbaycana qayıtmağım qadağan olunub».

80-cı illərin sonunda digər repressiya qurbanları kimi Molla Abdurahman da bəraət alıb. Onun bəraət qazanması ilə bağlı məktub Şəki şəhər təhlükəsizlik orqanlarına daxil olub.

Yuxarıdakı məlumatları mənə verən Züleyxa müəllimin indi 79 yaşı var. Özünün nəvə və nəticələri olmasına baxmayaraq, indi də ata həsrəti çəkir. Çünki atası haqsız sürgünə məruz qalanda onun cəmi 10 yaşı var idi (şəkil 5).

Haqsız sürgünə məruz qalmış **Bəkir kişinin** təvəllüd tarixi məlum deyil. Deyilənlərə görə barama zavodu olub. Zavodu isə özü yox, Muşdu adlı şəxs işlədib. Zavodu ləğv olunduqdan sonra odun satmaqla məşğul olub. Haqqında siyasi rəhbərliyə gizli məlumat verilib ki, kolxoz quruluşunu bəyənmir və yaxın adamlarını kolxozdan yayındırır. 1937-ci ilin qış ayında oxudlu milisioner Muxtarla birlikdə şəhərdən bir nəfər siyasi şəxs gəlib evdə axtarış aparıblar. Axtarış nəticəsində şübhəli heç bir şey tapılmayıb. Oğlu İbrahim o zamanki uşaq müşahidələrini belə xatırlayır: «Mən o zaman hər şeyi başa düşürdüm. Gələn siyasi şəxs anama deyib ki, bu şəxs günahsızdı, ancaq yazılan materiala görə gərək biz bunu aparaq». Atamı aparıblar. Anam Yasəmən səhərisi getdi türməyə. Lakin atamı görə bilməmişdi. Atam pəncərədən ona demişdi ki, «mənim günahsızlığımı sübut edən bir şəxs yoxdurmu?».

Son illərdə bəraət alıb. 1991-ci ildə Bəkir kişinin oğlanlarını- Muxtarı, İbrahimi, Məmmədhənifəni DTK-ya çağırıb demişlər ki, Bəkir kişini 1938-ci ildə güllələyiblər. Molla Abdurahmanı Qazaxstanda görmüş Qurbanəli adlı bir nəfər oxudlunun dediklərinə görə, «Molla Abdurahman onunla söhbət edərkən bildirmişdir ki, oxudlu Bəkir kişi də buradadır, bazarda işləyir. Bu faktın nə dərəcədə doğru olub olmadığı sübuta yetirilməmişdir.

Oxud müqəddəs ziyarətgahlar, mömin bəndələr, müdrik adamların yaşadığı məkandır. Kənddə üç müqəddəs ziyarətgah var: Yel baba, Hacı Şərif (el dilində - Həssərif), Ağalar ziyarətləri. Kəndin böyüyündən tutmuş kiçiyinə qədər islam adətlərini gözəl bilir. Kənddə hazırda mövcud olan 4621 nəfər əhalinin milli tərkibinin 23 nəfərini ləzgilər, 1 nəfərini gürcü, 4597 nəfərini azərbaycanlı təşkil edir.

Kənddə iki məscid binası fəaliyyət göstərib. Biri Qarabulaq kəndində olub. 85 yaşlı Vahid kişinin dediyinə görə bu kənddə 280 ev olub. Oradan 4 nəfər- Hacı Rəşid, Hacı Usuf, Hacı Umar, Kor Hacı Həcc ziyarətinə gediblər. 30-cu illərdə kolxoz quruculuğunun genişləndiyi bir vaxtda Mehdi kişi həmin kəndi ləğv edib. Əsas məscid binasının Oxud kəndində tikilməsi uluların söyləməsinə görə 1780-90-cı illərə təsadüf edir. Kəndin ən mömin mötəbər bəndələrindən olmuş Hacı Əfəndi həmin məsciddə namaz qılıb. Yaşlıların söyləmələrinə görə birinci məscidin yerləşdiyi ərazi hazırda çaylaqdır. Bir neçə dəfə kəndə dağıdıcı təsir göstərən dağ seli məscidin binasını aparıb. Kəndin dini icmasının üzvü Binyət Adışirinovun dediyinə görə hazırda məscid kimi istifadə edilən bina XX əsrin əvvəllərində tikilib (şəkil 6). 1929-cu ilə kimi məscid kənd zəhmətkeşlərinin dini iqamətgahı və tədris məntəqəsi kimi fəaliyyət göstərib. 1929-cu ildə məscid bağlanılıb. Kolxoz quruluşu ilə əlaqədar idarə binası kimi istifadə olunub. Sovet hakimiyyətinin əsas illərində məsciddən klub binası və uşaq bağçası kimi istifadə olunub. 1991-ci ildə xalqımızın ikinci tarixi müstəqilliyindən sonra məscid yenidən dini ocaq kimi xalqın istifadəsinə verilib. Məsciddə dini bayramlar keçirilir şəhidlərin ruhuna dualar oxunur. Hər cümə günü kənd dini icmasının üzvləri lazımi məlumatları kənd əhalisinə çatdırır.

HACI ŞƏRİF PİRİ (ekklezionim) kəndin girəcəyində, Kiş kəndinə gedən yolun aşağı hissəsində yerləşir. Oxud kəndi üzrə, deyilənlərə görə, ən qədim ziyarətgahdır. İki qəbir yeri qalıb. Qalan qəbir izləri itib-batıb. Kəndin ən mömin bəndələrindən olmuş Hacı Şərifin adı ilə bağlıdır. Həyatı haqqında o qədər də geniş məlumat yoxdur. Söylənilənlərə görə ərəb dilini mükəmməl bilib. Oxuddan ilk Həcc ziyarətinə gedən şəxs hesab edilir. Hətta deyilənlərə görə Oxudlu zəvvarlara Hacı Şərifə görə Məkkədə böyük hörmət qoyulmuşdur.

AĞALAR PİRİ (eklezzionim) –Pirin yaranması oxudlular tərəfindən müqəddəs şəxsiyyət kimi xatırlanan Ağalar adlı şəxslə bağlıdır. Ağalar əslən Türkiyəli olmuş, 1905-ci ildə Oxud kəndinə gələrək orada ailə həyatı

qurmuşdur. Ərəb dilini və Qurani-Kərimi əzbərdən bilirmiş. Kənd ağsaqqallarının söyləməsinə görə Oxud məscidində əsrin əvvəllərində oxudlulara islam dininin əsasını Ağalar kişi ilk öyrədən şəxsiyyətlərdən olmuşdur. Vəsiyyət etmişdir ki, o harada vəfat etsə onu orada dəfn etsinlər. O, qəflətən hazırda pir kimi ibadət olunan yerdə vəfat etmiş və orada da dəfn olunmuşdur. Hazırda oxudlular həmin ərazini müqəddəs yer kimi tanıyır, nəzir qoyur, dilək yaylıqları bağlayırlar. Pirə olan inam və Ağalar kişinin xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq kənd zəhmətkeşləri pirin ətrafını hasara almışlar (şəkil 7).

YEI BABA PİRİ (ekklezionim) – Nəinki Oxudda, hətta Azərbaycanda müqəddəs ziyarətgah kimi tanınır. Deyilənlərə görə kəndin dəniz səviyyəsindən 900 m yüksəklikdə olması ilə bağlı havası olduqca təmizdir. «Yel baba» ziyarətgahının yerləşdiyi ərazi havasının təmizliyi ilə əlaqədar göy öskürək xəstəliyi üçün müalicəvi əhəmiyyət daşımışdır. İnsanlar buraya təkcə müəyyən diləklə deyil, həmçinin «göy öskürəyin» müalicəsi məqsədilə üz tuturlar. Ziyarətgahın meydana gəlməsi hazırda «qəriblər» adı altında qəbirləri ziyarət olunan şəxslərin adı ilə tanınması ehtimal olunur. Lakin əvvəldə qeyd etdiyim kimi ziyarətgahın meydana gəlməsi ilə onların heç bir əlaqəsi olmamış, bu fikir «Azərbaycanda pirlər» kitabının müəllifi Məşədixanım Nemətin «Oxud piri» məqaləsində də sübuta yetirilmişdir. Ziyarətgahda uyuyan pirlərin ziyarətgahın yaranması ilə bağlı olmaması fikrini Oxudlu alim Şəmsəddin Müstafayev də sübuta yetirməyə çalışmışdır. Lakin bir məsələni unuda bilmərik ki, ziyarətgahda yaşadığı dövr üçün çox mötəbər şəxslər kimi tanınan İsa baba və bugünkü Şeyxülislam səlahiyyətli, bütün aləmdə müqəddəs şəxs kimi tanınan Hacı Məhəmməd Əfəndi Əxudinin (Oxudinin) məzarları bu məkanın həqiqi mənada ziyarətgaha çevrilməsinə haqq verir. Məlumdur ki, çarizmin xalqlara qarşı apardığı mübarizədən biri müsəlman xalqlarını öz mənəvi və milli köklərindən, dini etiqadından qoparıb atmaq üçün ateist təbliğatı aparması olmuşdur. Nəticədə xalq öz dinindən, etiqadından uzaq düşmüşdür. Müqayisə etsək açıq şəkildə görərik ki, xalqın 15 il əvvəli dini etiqadı bugünkündən qat-qat fərqlənir. Xalqın dininə qarşı edilən xaincəsinə qəsd Sovet dövründə dəfələrlə özünü göstərmişdir. 1940-cı ildə ziyarətgahı ləğv etmək üçün rus əsgərlərinə onun qırılması əmrinin verilməsi bu qəsdin bariz nümunəsi olmuşdur.

Ziyarətgahın yaranmasını kənd ağsaqqalları bir sıra rəvayətlərlə də bağlayırlar. 85 yaşlı Vahid kişinin dediyinə görə, o zamanlar üç qardaş – Salbuza, Babaratmaya və Yelbabaya düşmüşlər. Onların düşdükləri hər üç yer sonralar ziyarətgaha çevrilmişdi (şəkil 8, 9).

Kəndin din tarixində adı bizə məlum olan Molla Həmid, Molla Abdulla, Hacı Mustafa, Həccəvioğlu Məmməd, Abid Əfəndi, Əlimirə Əfəndi, Zəkəriyyə Əfəndi, Rəhim Əfəndi kimi şəxsiyyətlər böyük rol oynamışlar.

Molla Həmid Əfəndinin doğum tarixi məlum deyil. Ərəb və fars dillərini mükəmməl bilən elmli bir şəxs olub. O, vaxt Molla Həmid kişi kəndin rəsmi işlərinə rəhbərlik etmişdir. O, elmin, mədəniyyətin insan həyatında böyük rol oynadığını yüksək qiymətləndirərək öz övladlarına da təhsil vermişdir. 1918-ci ildə birinci müstəqillik dövründə M.Ə.Rəsulzadənin göstərişi ilə torpaqlar milliləşdirildi. Varlıların əlindən torpaqlar alınıb kəndlilərə paylanıldı. Bu göstəriş Şəki əyalətinə də aid idi. Varlılar tərəfindən torpaqların satılması işində onlarla müqavilə və danışıq aparılması Molla Həmid Əfəndiyə tapşırılmışdı. Hazırda Oxudda belə bir deyim yaşayır ki, «torpağın ailə üzvünə görə bölünməsi Molla Həmid dövründən qalıb». Övladları Nurəddin, Nuriddin, Nurməmməd, Abdulsalam, Cabbar təhsilli şəxsiyyətlər olublar.

30-cu illərdə NKVD-kənddə Abdulla Əfəndinin evində ştab yaradıb. Kəndin nüfuzlu şəxsi və rəsmi rəhbəri kimi Molla Həmidin qarşısına siyasi rəhbərlik tərəfindən tələb qoyulub ki, kənddən Şura hökumətinə düşmən olan, qaçaq düşmüş şəxsləri geri göndərsin. Əgər tələb yerinə yetirilməsə nəsli sürgün olunacaq. Molla Həmid qaçaqlarla görüşmüş, onlara tövsiyə etmişdir ki, evlərinə qayıtsınlar. Topu, topxanası olan hökumətlə təklülə tüfənglə mübarizə aparmaq olmaz. Lakin qaçaqlar öz inadlarından dönməmiş, demişlər ki, sən kəndimizin hörmətli əfəndisisən, sizə böyük hörmətimiz var, bir daha bu tələbi söyləməyin. Biz dönən deyilik. Bir də gəlsən sağ qayıtmayacaqsan. Qaçaqların fikrini Molla Həmid NKVD-yə bildirmiş, bir həftədən sonra yenə NKVD çağırıb Molla Həmidin qarşısına əvvəlki tələbi qoymuşdur. Çıxılmaz vəziyyətdə qalan Molla Həmid bilirdi ki, ölümə gedir, o övladlarını, bütün yaxınlarını, əzizlərini başına yığaraq söyləyir ki, «nəslim hökumət tərəfindən sürgün olunmaqdansa özüm həyatdan getsəm məsləhətdir». O, yenidən dağa qaçaqların yanına getmiş və bir saatdan sonra evə xəbər gəlmişdir ki, qaçaqlar tərəfindən güllələnmişdir. Bu hadisə 1930-cu ilin iyulun 5-də baş vermişdir. Molla Həmidin ölüm xəbəri NKVD-yə çatan kimi Oxuda xüsusi hazırlıqlı qarnizon gətirilmiş, onlar qaçaqlarla döyüşdə onların hamısını öldürüb meyitlərini kəndin mərkəzinə gətirirlər və burada kənd əhlinin gözü qarşısında atların quyruğuna bağlayaraq şəhərə aparırlar.

Kəndin ən nüfuzlu əfəndilərindən biri **Molla Abdulla** olmuşdur. O, 1895-ci ildə anadan olub. Dini təhsilini Türkiyədə alıb. Bir müddət Qax rayonunda mollalıq edib. 1930-cu ilə qədər kəndin dini işlərinə rəhbərlik edib. O, qaçaqlara rəğbətlə yanaşıb onları paltar və ərzaqla təmin edib. Siyasi rəhbərlik ondan şübhələndiyinə görə, günorta çağı kəndin mərkəzində erməni muzdlu əsgəri tərəfindən vəhşicəsinə güllələnib. Onun cəsədini tualetə atmaq istədikdə NKVD-nin kuryeri Hümmət kişi onlardan xahiş edib ki, onu dəfn etmək üçün ona versinlər. Gecə saat 3 radələrində Hümmət kişi meyiti belinə alıb kəndin girəcəyindəki su bəndinin yuxarı hissəsində Şahmərdan adlı bir şəxslə dəfn edib.

Oxud kəndinin ən müdrik, ən nüfuzlu əfəndilərindən biri «**Həccəvioğlu**» ləqəbi ilə tanınan **Məmməd Əfəndi** olmuşdur. Məmməd Əfəndi 1860-cı ildə anadan olub. Dini təhsilini Türkiyədə alıb. İslam dininin mükəmməl və gözəl bilicisi olduğuna görə 40-cı illərin əvvəllərindən kəndin dini işlərinə rəhbərlik edib. Simaca gözəl, bədəncə möhkəm, cüssəli bir şəxs imiş. Onu tanıyanların dediyinə görə gözəl avazı var idi. O, on övlad tərbiyə etmiş, oğlanlarından üçü – Baba, Rəcəb, Muxtar Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində qəhrəmancasına həlak olmuşlar. Məmməd Əfəndi 91 il ömür sürmüşdür. Təziyə məclislərini gözəl aparırmış. Dini əfsanə və rəvayətlərin dərin bilicisi imiş. 1942-ci ilə kimi kəndin dini işlərinə rəhbərlik etmişdir. Öz xeyirxah əməllərinə və elmli olduğuna görə kənd əhalisi arasında böyük hörmət və nüfuza malik olmuşdur. 1951-ci ildə 91 yaşında dünyasını dəyişmişdir. Qəbri kənd qəbiristanlığındadır.

1943-1969-cu illərdə kəndin dini işlərinə **Abid Əfəndi** rəhbərlik etmişdir. O, 1870-ci ildə anadan olmuşdu. İlk məşğuliyyəti rəncbərlik olmuş, dövrün ən mükəmməl ziyalısı olan Cəmil əfəndidən dini bilgiləri, ərəbcə yazıb oxumağı öyrənib. Onu tanıyanların dediyinə görə xaraktercə sakit və mülayim bir insan idi. Orta boyu vardı. Müdrik söhbətləri ilə hamını danışığına heyran qoyardı. Qırx ildən artıq bir müddətdə kəndin əfəndisi olub. Kənd ziyarətgahının abadlaşdırılması üçün əlindən gələni əsirgəməmişdir. Həmçinin qorxmaz bir insan olmuşdur. Deyilənlərə görə qalın meşənin içərisində yerləşən kənd qəbiristanlığına ayı dadanıbmış, dəfn olunmuş cəsədləri qəbirdən çıxarıb yeyirmiş. Bunu görən Abid Əfəndi əlində tüfəng gecənin qaranlığında qəbiristanlıqda qalıb ayını öldürür. Bu hadisədən sonra Abid kişiyə kənd əhalisi tərəfindən göstərilən hörmət və ehtiram hissi daha da artır. Abid kişi 1971-ci ildə 101 yaşında vəfat etmiş və kənd qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

1969-cu ildən kəndin əfəndisi **Əlimirzə Əfəndi (Əmi dayı)** olmuşdur. Dini təhsilini Məhəmməd Əfəndidən almış, ərəbcə yazıb oxumağı bacarmışdır. Molla Məhəmmədlə qohumluq münasibətləri olmuş, bacısı Şəfiqə xanım Molla Məhəmmədin oğlu Molla Abdurahmanın həyat yoldaşı olmuşdur (1937-ci ildə Molla Abdurahman repressiyaya məruz qalmışdır). Əlimirzə Əfəndinin atası Cabbar kişi

dövrün ən görkəmli şəxsiyyəti olmuş Molla Mustafanın oğludur. 1918-ci ildə Əlimirzə kişi müsavat partiyasının fəal üzvlərindən olmuş, sovet rejiminə qarşı çıxmışdır. Sovet rejiminə qarşı fəal mübarizə aparmış, hətta bir dəfə döyüşdə yaralanaraq əlil olmuşdur. O, Böyük Vətən müharibəsi illərində əlil olduğuna görə cəbhəyə getməmiş, kolxozda briqada başçısı işləmişdir. Öz gözəl təsərrüfatçılıq qabiliyyəti və təşkilatçılığı ilə kolxoz rəhbərliyinin və ünsiyyətdə olduğu adamların dərin hörmətini qazanmışdır. Bu müdrik el ağsaqqalını uzun illər onunla ünsiyyətdə olmuş Şəmsəddin kişi belə xatırlayır: «Əlimirzə kişi gecə-gündüz çalışar, yoruldum deməzdi. Öz müdrik məsləhətləri ilə nəinki gənclərin, hətta yaşlıların da böyük hörmətini qazanmışdı. Bütün xeyirxah əməllərini yüksək qiymətləndirən kənd zəhmətkeşləri onu 1969-cu ildə kəndin əfəndisi seçmişlər. O, təziyə məclislərini çox gözəl aparar, maraqlı söhbətləri ilə hamının diqqətini cəlb edər, heç kəs onu dinləməkdən doymazdı. Hazırda kəndin əsas yer adlarından biri də «Əmi dayının tiki» adlanır. Əvvəllər bura «Dəllək Əhmədin tiki» adlanmışdır. Sonralar burada bu hazırcavab və baməzə el ağsaqqalı yurd saldıqdan və axşamlar öz gözəl söhbətləri ilə hamını valeh etdiyinə görə bu dikə yığışıb onu dinləyənlərin verdiyi adla «Əmi dayının tiki» adlanmışdır. Ömrünün sonuna kimi əfəndilik etmiş, təsadüf nəticəsində dünyasını dəyişmişdir. Ölümü 1989-cu ildə aşağıdakı hadisə ilə bağlı olmuşdur. «Şəhərdən kəndin «Yel baba» adlı ziyarətgahına milis gəlmiş, o, Əlimirzə kişini gördükdə təəccüblənərək soruşmuşdur ki, sən Əlimirzə kişi deyilsənmi? Deməli, hələ sağsan. Məlum olmuşdur ki, gələn şəxs vaxtilə Əlimirzə kişini güllə ilə əlindən yaralayan və onu ömürlük şikəst qoyan siyasi rəhbərliyin əməkdaşı imiş. Üzərindən uzun illər keçməsinə baxmayaraq, o Əlimirzə kişi ilə təsadüfən rastlaşmış və bundan qorxuya düşmüş Əlimirzə kişi xəstələnmiş və dünyasını dəyişmişdir.

1989-cu ildən kəndin dini işlərinə **Zəkəriyyə əfəndi** rəhbərlik etmişdir. O, 1914-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Ərəbcə yazıb-oxumağı dövrün görkəmli ziyalısı olan

Yəhya Əfəndidən alıb. El arasında mükəmməl sənət bilicisi olduğuna görə «Dəlləк Zəkəriyyə» adı ilə tanınmışdır. Çox hündürboy və pəhləvan cüssəli adam imiş. Haqqında maraqlı rəvayətlər var. Birində söylənilir ki, bir gün Oxud kəndinə bir pəhləvan gəlir. O, lovğalanıb meydan sulayır, qarşısına çıxacaq adam istəyirmiş. Ona Zəkəriyyə kişini təqdim edirlər. Zəkəriyyə kişinin boy-buxununu görən pəhləvan qorxuya düşmüş, xəlvəti ona pul təklif etmişdir ki,onunla görüşməkdən imtina etsin. Zəkəriyyə kişinin dini bilgilərini, insani gözəl xasiyyətlərini nəzərə alan kənd əhalisi onu 1989-cu ildə kəndə əfəndi seçmişlər. Lakin təsadüfi ölüm bu gözəl din bilicisini kənd əhlindən ayırıb. Belə ki, o, 1989-cu ildə təziyə məclisini keçirib evinə qayıdarkən kəsgin hiportoniya xəstəliyi nəticəsində qəflətən vəfat etmişdir (şəkil 10).

1989-cu ildən kəndin əfəndisi **Rəhim Əfəndi** seçilib. O, 1947-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Oxud kəndində alıb. Dini və dünyəvi elmləri dərindən öyrənib. Dini bilgiləri genişdir. İlk dini bilgilərini atasından alıb. Sonra isə dini təhsilini artırmaq məqsədilə Şəkinin Qışlaq ərazisində yerləşən Topqarağac Məscidində gözəl din bilicisi Emin Əfəndidən İslam dininin sirrlərini öyrənib. Rəhim Əfəndinin dediyinə görə o zaman 80-cı illərin sonu dinimizin sovet rejimi tərəfindən sıxışdırıldığı illər idi. O zaman biz dini təhsilimizi, müqəddəs Quranımızı – onun müddəalarını gizli şəkildə ayrı-ayrı evlərdə öyrənirdik. Müqəddəs, pak insan olan Emin Əfəndi öz yetirmələrinə islam dinini dərindən mənimsətmək üçün əlindən gələni əsirgəmirdi.

1995-ci ilədək dini təhsilini Qışlaq məscidində davam etdirən Rəhim əfəndi 1996-cı ildə ikinci dəfə kəndə dini rəhbər seçilmişdir. Birinci dəfə kəndin əfəndisi 1989-cu ildə seçilmiş, lakin sovet rejiminin təzyidi və təkidi ilə əfəndilikdən uzaqlaşdırılmışdır. Sonra haqq, ədalət qələbə çalmış, 1996-cı ildə kənd zəhmətkeşlərinin tələbi ilə ikinci dəfə əfəndiliyə seçilmişdir. Kəndin mənəvi rəhbəri kimi Rəhim Əfəndi tezliklə dini işləri qaydaya salmış, kənd rəhbərliyi qarşısında xüsusi tələb və təkliflərlə çıxış edərək qısa müddət ərzində kənd məscidini bərpa etdirmişdir. Məscidin bərpasını Rəhim Əfəndi belə xatırladı: «Bilirsiniz ki, hazırda məscid kimi istifadə etdiyimiz bina uzun illər kənd klubu kimi fəaliyyət göstərmişdir. Düzdür bu bina məscid məqsədilə inşa olunsa da, sovet rejimi onun dini məqsədlər üçün istifadəsini məhdudlaşdırmışdı. Çox şükür ki, biz məscidin öz ilkin məqsəd hüququnu özünə qaytara bildik. Bu sahədə mənə köməkçi olmuş kəndimizin qeyrətli sakinlərinin adını çəkməyə bilmərəm. Bu işdə mənə ilk növbədə köməklik göstərmiş kəndimizin ən mötəbər şəxsi olmuş Cəmil kişinin oğlu Osman kişini, Məzahir İspəndiyar oğlunun, Qorxmaz İspəndiyar oğlunun, Natiq Əjdər oğlunun, Qüdrət Oruc oğlunun, Telman Şakir oğlunun, Bəylər Şamil oğlunun, Seyidəzim Üzeyir oğlunun, Mahir Ələkbər oğlunun, Əsgər Abdulxalıq oğlunun, Məmmədiyə Əhməd oğlunun adlarını böyük fəxrlə qeyd etmək istərdim».

Rəhim Əfəndi «Qurani-Kərim»in ən çətin surələrini əzbər bilir. Əfəndinin kənddə mənəviyyatımızın əsası olan dinimizin inkişafı üçün əhəmiyyətli məqsədləri var. Belə ki, kənd məscidinin hal-hazırda minarəsi yoxdur və minarənin inşası onun əsas məqsədlərindəndir. İnanırıq ki, bü çətin və böyük maliyyə vəsaiti tələb edən iş tezliklə kəndin maarifpərvər və tərəqqipərvər ziyalılarının və iş adamlarının maliyyə dəstəyi ilə həll ediləcəkdir (şəkil 11).

ÖYRƏNİB, ÖYRƏDƏNLƏRİ XATIRLARKƏN

Bütün Azərbaycanda olduğu kimi, onun ən qədim və ən zəngin məkanlarından olan Şəkidə və onun da bir dilbər guşəsi olan Oxudda da təlim-təhsil ilk əvvəllər mollaxanalarda cəm olunmuşdu. Burada əsasən, əvvəl çərəkə, sonra da Quran oxumaq öyrədilmişdi. Oxudun şanlı nəsillərindən olan **Hacı Alxaslar, Əfəndilər, Rəfilər (İrəv uşağı)** nəsilləri kənddə müasir təhsilin inkişafı, yeni üsullu məktəbin açılması üçün əllərindən gələni əsirgəməmişlər. Kəndin ən yaşlı nəslinin nümayəndəsi Nuru Məmmədovun verdiyi məlumata görə kənddə ilk məktəb binası kimi hazırki kənd məscidinin binasından istifadə olunmuşdu. 1926-cı ilə qədər- yəni kənddə ilk böyük məktəb binası tikilənə qədər dini və dünyəvi elmlər ayrı-ayrı evlərdə tədris edilirdi. Deyilənlərə görə Qori seminariyasında təhsil almış kəndin ən görkəmli ziyalısı, görkəmli dramaturq, maarifçi Rəşid bəy Əfəndizadə ilə yaxın münasibətdə olmuş Abdulməcid və qardaşı Molla İbrahim Oxud kəndində şəriətin təbliğində böyük rol oynamışdı. Molla İbrahimin dini təlim yeri hazırda Oxudda mövcud olan qədim bir evdir (şəkil 12, 13, 14).

1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin prokuroru Bilqeyis Haşımzadənin həyat yoldaşı, xeyirxah bir insan olmuş Şükür bəy Cümhuriyyət illərində Oxudda şəxsi evlərdə şəxsi evlərdə rus dili müəllimi işləyib. Dinə, elmə olan böyük marağın nəticəsi idi ki, kənddən 29 nəfər Həcc ziyarətinə, o cümlədən Alxas adlı şəxs iki dəfə gedib. Elə kənddə ilk məktəbin tikilməsi də Hacı Alxas kişinin oğlu Adışirin kişinin adı ilə bağlıdır. Hazırda Oxud əsas məktəbinin yerləşdiyi ərazi Adışirin kişinin olub. O, kənddə maarifin, təhsilin çiçəklənməsi üçün təmənnasız olaraq məktəb binasının tikilməsi üçün verib. Hətta deyilənlərə görə Adışirin kişi binanı inşa edən şəhərli ustaları öz evində saxlayıb, onlara əsil insanpərvərlik, qonaqpərvərlik qayğısı göstərib. Həmçinin məktəbin tikintisində Məmmədqulu, Rüstəm yüzbaşı kimi maarifpərvər insanlar da yaxından iştirak ediblər. Dövrü üçün böyük və yaraşıqlı bina görkəmli ustalar olmuş Kərəm, Veysəl, Məmməd və başqaları tərəfindən inşa edilib. Məktəbin inşasında Şaban, Davud, Bədəl, Xingal Əhməd, Camal, Abid kimi kənd zəhmətkeşləri təmənnasız çalışmışlar. Məktəbin ilk direktoru görkəmli riyaziyyat müəllimi Məcid müəllim olmuşdur. Məktəbin ikinci müdiri ədəbiyyatçı Mustafa Mustafayev olmuşdur. Onu tanıyanların xatirələrinə görə şagirdlərə qarşı son dərəcə tələbkar olmuşdur. Millətsevər bu adam oxudlu gənclərə Azərbaycan torpağına, türk dilinə məhəbbət hissi aşılayırdı. Şagirdlərə Milli ideyaları təbliğ edən şerlər əzbərlədirdi. Məktəbə üçüncü rəhbərliyi 30-cu illərdə Nütvəli müəllim, dördüncü rəhbərliyi Əhmədiyyə Hidayətzadə, beşinci rəhbərliyi Fətikə xanım, altıncı rəhbərliyi Yusif İsmayılov, yeddinci rəhbərliyi Vahid Əzimov (1950-1962-ci illər), səkkizinci rəhbərliyi Nuru Məmmədov (1962-1967-ci illər), doqquzuncu rəhbərliyi Əyyub Yusifov, 80-cı illərdə Məmmədrəsul İlyasov və Həsən Musayev həyata keçirmişlər. Hazırda məktəbə 2002-ci ildən Səlahəddin Əhmədov rəhbərlik edir (şəkil 15).

Məktəbdə mənəviyyatımızın əsil memarları olan şanlı müəllimlər nəsli dərs demişlər. Məktəbdə ilk dərs demiş Rəna İdrisovanın (tarixçi), (şəkil 16). Şükufə müəllimənin (riyaziyyatçı), Fərrux Orucovun (tarixçi), Soltan Soltanovun (ibtidai sinif). Əhməd Sərkərovun, Rəcəb Həzioğlunun, Nailə müəllimənin, Mariyə Qarayevanın, Nəbiyə Nəbiyevanın, Səforə Cabbarzadənin, Fatma Qarayevanın (tarixçi), Sariyə Qarayevanın (riyaziyyat), İsmayıl Mirzəyevin (rus dili), Nina Antonovnanın (rus dili), Saibət Pasayevanın (ibtidai sinif), Saniyə Bilalovanın, Münəvvər Mustafayevanın, Abdulvər Abdullayev, Minivər Abdullayevin, Xalidə müəllimənin, Abdüəzzəl müəllimin əziz xatirəsi qədirbilən oxudluların qəlbində əbədi yaşayır. Məhz bu müəllimlərin gərgin və mükəmməl təlimi sayəsində Azərbaycan elminə Oxud torpağından sönməz ulduzlar bəxş edilmişdir. Hazırda məktəbdə şanlı nəsillərin yadigarları olan Bəlyar Salamov, Sifayə Mustafayeva kimi təcrübəli, insanpərvər, istedadlı müəllimlər dərs deyir. Əsas məktəbin ilk buraxılışı Nuru Məmmədovun söylədiklərinə görə 1934-1935-ci tədris ilində olub, sonrakı illərdə görkəmli alimlər kimi tanınmış Nurpaşa Hümmətov, Məmmədhənifə Musayev, Şövkət Cəbrayılov, Novruz Rüstəmov bu məktəbin yetirmələri olmuşlar. 60-70-ci illərdə Oxud kəndində maarifin inkişafı daha da genişlənmiş, kənddə ikinci yeni tipli orta məktəb binası tikilərək istifadəyə verilmişdir. Məktəbə ilk əvvəl gözəl insan, istedadlı coğrafiya müəllimi Nuru Məmmədov, 1969-cu ildən 1983-cü ilədək isə nəinki oxudluların, həmçinin bütün Şəki ziyalılarının sevimlisi, pedaqoji elmlər namizədi Nurpaşa Hümmətov rəhbərlik etmidir. Məktəbə 1983-cü ildən 1987-ci ilədək Rəsul Rəsulov, 1987-ci ildən 1989-cu ilədək Rafik Məmmədov, 1989-cu ildən 1998-ci ilədək Nazim Hacıhəsənov rəhbərlik edib. 1998-ci ildən isə məktəbə Rəsul Rəsulov rəhbərlik edir. Məktəbin ilk buraxılışı 1968-1969-cu tədris ilində olub. Hazırda 100 nəfərdən ibarət pedoqoji kollektiv gənc nəslin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olur. Məktəbdə 753 nəfər şagird elmlərin sirrlərinə yiyələnir (şəkil 17).

Oxud kəndi həmçinin Şəkinin iqtisadi-mədəni həyatında böyük strateji əhəmiyyət daşıyan bir məkan kimi qiymətləndirilməlidir. Bu qədim turk yurdu qonşu Kiş kəndi ilə birlikdə Şəkinin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayıb. Tarixi araşdırmalar sübut edib ki, qədim saka yurdu olan Kiş kəndindən Nuxaya barbaşa yol olmadığından kişlilər şəhərə birbaşa Oxuddan keçməklə əlaqə saxlayıblar. Müdrik el ağsaqqalı Əlimirzə kişinin dilindən vaxtilə həmfikirlərinə söyləmiş olduğu rəvayətdə də Kiş kəndindən şəhərə birbaşa yolun olmamasının izləri saxlanılmışdır. Rəvayətdə göstərilir ki, Şəkinin xanı Həsən xan öz oğluna Kiş kəndindən qız almaq istəyir. Qızın atası tələb edib ki, «Ağ su»yu Kişdən Şəkiyə aparsan qızı sənin oğluna verərəm. O, da deyib ki, nəinki Kişdən ağ su apararam, hətta Kişdən şəhərə yeraltı yol da çəkərəm. (Qeyd: Rəvayətdə adı çəkilən XVIII əsr Şəki xanı Məhəmmədhəsən xan deyil, Qutul xanın nəvəsi (oğlu Şəki xanın oğlu) Həsən Sultandır. Onu da qeyd etməyi vacib bilirəm ki, Əlimirzə kişinin söyləmiş olduğu rəvayətin ilkin forması Kərim ağa Fatehin «Şəki xanlarının müxtəsər tarixi» adlı əsərində vaxtilə Noxuda hakim olmuş Qara keşişlə bağlı verilmişdir. Lakin Əlimirzə kişinin el ədəbiyyatı nümunəsi kimi danışdığı nümunədə verilmiş «Kişdən şəhərə yeraltı yol da çəkərəm» cümləsi Kərim ağa Fatehin gətirdiyi nümunədə yoxdur) «Kişdən şəhərə yeraltı yol da çəkərəm» cümləsi həqiqətən Kişdən şəhərə yolun olmaması fikrinin təsdiqidir. Əvvəlcə dar bir cığırdan ibarət olan Kiş - Oxud yolu sonralar xeyirxah insanların təşəbbüsü sayəsində geniş maşın yoluna çevrilmişdir. Yeni Kiş-Oxud maşın yolu uzun illər Şəkidə və Sabirabadda prokurorluq orqanlarında çalışmış oxudlu Nəzir Nadir oğlunun böyük xidmətləri sayəsində çəkilmişdir. Oxuddan şəhərə- Şəkiyə gediş-gəlişin asanlaşdırılması, yeni Oxud - Şəki yolunun salınması oxudlu ziyalı Abdulla Abdullayevin adı ilə bağlıdır. O, 1933-cü ildə Oxud, Qudula, Qaradağlı, Qoxmuq, Baltalı, Babaratma zəhmətkeşlərinin köməyi ilə yeni dağ yolunu açdırıb. Həmçinin xeyirxah insanlar tərəfindən geniş Oxud – İnçə yolu da açılıb. Hazırda kəndin mərkəzi və məhəllə yolları könülaçandır. Əvvəllər su və çirkablı gölməçələr şəklində olan yollar hazırda Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində işləyən Oxudlu gənclərin göndərdiyi vəsait hesabına gözəl daş fərş örtüklə əvəz olunmuşdur.

Kəndin meşə və dağ zolağında olan maraqlı yer adları qədim toponimləp kəndin tarixi ilə bağlı böyük maraq oyadır. Məhz Oxud - İnçə istiqamətində **Beşikdaş**, **«Albançapan»** kəndin ərazisi ilə bağlı olan **Qanlı sarma «Ey sağı» (yaxud «Ağ yol»)** **«Çiyələk sedağı»**, **«Günəş otaran»**, **«Musa ot çalan»**, **«Uzun qoşun»**, **«Qara oğlan arxı»**, **«Molla Usuf sarıması»**, **«Murüd oğlunun cığırı»**, **«Təpəgöl»**, **«Südlü dərə»**, **«Su dərəsi»**, **«Cümayın daşı»**, **«Kəkoot daşı»**, **«Qoşa çığır»**, **«Daşqarağac»**, **«Sulu fıstıq»**, **«Böyük arxac»**, **«Bala arxac»** kimi maraqlı yer adları vardır.

ALBANÇAPAN (oronim) – Kəndin ulu sakinləri olan albanlar «Su dərəsi» adlanan keçilməz yerdən dağı çapa-çapa kəndə su gətirdiklərinə görə həmin yerə «Albançapan» deyilmişdir.

EY SAĞI (oronim) – Buraya əvvəllər «Molla Abdurahmanın qoruğu» yaxud «Ağ yol» da deyilmişdir. Buranın torpağından kəndin girəcəyində tikilmiş şüşə zavodunda çini qablar hazırlamaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müharibə başladıqdan sonra həmin bina kolxozun istifadəsinə verilmiş, ondan anbar kimi istifadə edilmişdir. Hazırda həmin binadan «Şadlıq evi» kimi istifadə olunur.

ÇİYƏLƏK SEDAĞI (oronim) – Bu əraziyə həmin ad farsca «Se» - (üç) dağın ətəyində çoxlu çiyələk bitdiyi üçün verilmişdir.

QANLI SARIMA (oronim) – 1930-cu ildə qaçaqların güllələndiyi yer.

GÜNƏŞ OTARAN (oronim) – İnçə dağının belində isti, malların örüş yeri olduğuna görə adlanmışdır.

MÜSA OT ÇALAN (oronim) – Kənd sakini Mahmud kişinin atası Musa adlı şəxs dağın kənddən uzaq düzəngahından ot çaldığına görə həmin yer sonralar el arasında «Musa ot çalan» adlanıb.

UZUN QOŞUN (oronim) – Musa ot çalana kənd əhli qoşun kimi çoxlu şəkildə ot çalmağa getdiyinə görə həmin yer «uzun qoşun» adlanıb.

QARAOĞLAN ARXI (oronim) – Qaraoğlan adlı şəxs həmin arxı saldığına görə bu cür adlanıb.

MOLLA USUF SARIMASI (oronim) – Oxud kənd sakini Molla Usuf adlı şəxs keçilməz yerdən yol- «sarıma» açdığına görə kənd əhli həmin yeri Molla Usuf sarması adlandırıb.

CUMAYIN DAŞI (oronim) – Kənd sakini Cumay adlı şəxs meşəyə gedib, qayıdarkən həmin daşın üzərində oturub dincəldiyi üçün həmin daş onun adı ilə adlanır.

TƏPƏGÖL (oronim) - Qoxmuq dağının zirvəsində həmişə sulu göl. Hazırda gölün suyu quruyub, ancaq «Təpəgöl» toponimi kimi tanınır.

ŞÜDÜLÜ DƏRƏ (oronim) – Kəndin şəhər istiqamətinə təzə yolla çıxacağında Qoxmuq dağının aşağı ətəyində çoxlu şüdü bitən dərə.

Oxud kəndi təkcə ziyalıları ilə deyil, həmçinin istedadlı sənətkarları, dəmirçiləri, dulusçuları, çalğıçıları, rəqqasları ilə tanınıb və tanınır. Bu sənət sahibləri kəndin ayrı - ayrı şanlı nəsillərini təmsil etdiklərinə görə biz onlar haqqında bu bölmədə deyil, «Məhəllələr – soylar , nəsillər» adlı bölmədə geniş məlumat verməyi vacib bildik.

Oxudda son yüzillikdə 14 dəyirman, 9 karxana fəaliyyət göstərib. Dəyirmanlardan ən məşhurları **Çığordaq Musanın, Hacı Əsgər oğlunun, Düllih Məmmədin, Çoban Məhərrəmin, Niyarların, Yetimoğlu Yunusun, Beybalanın** dəyirmanları olub. Bu insanlar öz xeyirxahlıqları, səxavətlilikləri ilə kənd əhalisi arasında indi də hörmətlə yad edilirlər. Kənddə hazırda iki – bir dövlət dəyirmanı, bir şəxsi dəyirman fəaliyyət göstərir. Şəxsi dəyirman Oruc adlı şəxsə məxsusdur. Kənd dəyirmanının inşası tarixi 30- cu illərə təsadüf edir. Kəndin girəcəyində kolxoz quruculuğunun ilk illərindən tikilib. Kəndin «duluzlar» məhəlləsində yaşamış dulusçular kənddə fəaliyyət göstərən karxanalarla sıx bağlı olublar. Hacı İslam kişinin kəndin girəcəyində dulusçuluq karxanası olub. Dulusçular dobular, şamdanlar, nəhrə hazırlayıblar.

Kənddə ən böyük karxana XX əsrin əvvəllərindən fəaliyyət göstərmişdir. İlk əvvəl karxanada Şöyüf və Bəxtiyar adlı şəxslər çalışmışlar. Deyilənə görə 1905- ci ildə Oxud karxanasında hazırlanan kərpic və kirəmidlər Şəkidə o dövrdə inşa olunan binalarda mühüm rol oynamışdı. Karxanaya müharibədən sonra Nadir kişi rəhbərlik etmişdi. Sonralar karxanada Həsənoğlu Məhərrəm, Yaqub, Əşrəf, 1965- ci ildən Məmmədarif, Rəşid, Qafıl, Mehdioğlu, Məhəmməd, Əziz, Bayram, Nürəli kimi zəhmət adamları müxtəlif illərdə çalışmışlar. «Oxud karxanasının kirəmid və kərpici» ən keyfiyyətli tikinti materialı kimi qiymətləndirilmişdir.

Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq tarixində oxudluların müstəsna rolu vardır. Bu qəhrəmanlıq məlnaməsi Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrindən tutmuş, son illərin Qarabağ döyüşlərinədək davam edib. Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində düşmənə qarşı qəhrəmancasına vuruşub əfsanəvi partizanlar kimi ad çıxarmış, nəinki Oxudda və Azərbaycanda, bütün dünyada tanınan Əhmədiyyə Cəbrayılov və Nuru Abdullayev həmişə oxudluların fəxr obyekti olublar. Onların şanlı qəhrəmanlığı son dövrlərdə erməni faşizminə qarşı aparılan mübarizədə Mikayıl Cəbrayılovun, Elçin Qaffarovun, Qorxmaz Qarayevin, Etibar İsmayılovun, Zəbi Hacınəsrullayevin, Sahib Vədutoğlunun, Kazım Muradoğlunun qəhrəmanlığı və şəhidlik zirvəsinə ucalmaları ilə təkrar olundu. Bu qəhrəmanların ömür yolu bugünkü gənc nəslin vətənpərvərlik tərbiyəsi üçün əsil həyat məktəbidir.

Əfsanəvi qəhrəman Oxud kəndinin Ağamirzələr nəslinin fəxri **Əhmədiyyə Cəbrayılov** 1920-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. 1942-ci ilin mayında Donbas uğrundakı döyüşlərdə yaralanaraq almanlara əsir düşmüş, Daxau və Elzas – Lotaringiya ölüm düşərgələrinə göndərilmişdi. 1942-ci ilin noyabrında əsir düşərgəsindən qaçaraq fransız partizanlarına qoşulmuş, «Armed Mişel», «Rus Armed», «Xarqo» gizli adları ilə Fransa Müqavimət Hərəkatında iştirak etmiş, Şarl de Qolla çiyin-çiyinə alman faşistlərinə qarşı vuruşmuşdur. Ə.Cəbrayılova Dijon vilayəti müqavimət hərəkatı rəhbərləri keşiş Kir və kapitan Delpanak tərəfindən verilən xasiyyətnamədə yazılmışdı: «Səkkiz fransız orden və medalının qəhrəmanı Armed Mişel (Əhmədiyyə Cəbrayılov) müqavimət hərakatının əvvəllərindən onda iştirak etmiş, öz igidliyi, cəsarəti ilə həmişə yoldaşlarını heyran etmişdir. Ə.Cəbrayılov Parisin faşistlərdən azad edilməsi uğrundakı döyüşlərdə fərqlənmiş və ən yüksək Fransa ordeni ilə təltif edilmişdir. O, 1944-cü il avqustun 20-də Parisdə təşkil edilmiş mitinqdə sovet əsgərləri adından nitq söyləmiş və fransızlar tərəfindən hərarətlə qarşılanmışdır. Əhmədiyyə Cəbrayılovla yanaşı fransız partizanları ilə faşizmə qarşı mübarizə aparan Nuru Abdullayevin də qəhrəmanlığı haqqında Fransanın «Humanite», «Xalqın səsi», «Patriot» qəzetinin səhifələrində məqalələr dərc edilmişdir.

Ə.Cəbrayılov ordudan tərxis edildikdən sonra Şəki rayon Oxud kəndindəki N.Nərimanov adına kolxozda işləmişdir. 1970-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu bitirmişdir. Oktyabr inqilabı, Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni, habelə Fransanın orden və medalları, o cümlədən şəxsi igidliyə görə verilən ən yüksək «Hərbi medal»a (bu medal hərbi paradda onu alan əsgərə generaldan irəlidə addımlamaq hüququ verir) layiq görülmüşdür. Əhmədiyyə Cəbrayılovun qəhrəmanlığından bəhs edən povest (Z.Qarayev «Xarqo»), oçerk yazılmış, sənədli filmlər çəkilmişdir. Əhmədiyyə Cəbrayılov xatirələrdə cəsur, yurdsevər, vətənsevər bir insan kimi qalmışdır. O, ermənilərin qəddar, amansız düşməni kimi də 1988-ci illərdə özünü göstərmiş, düşmən tərəfindən hətta başına mükafat da ayrılmışdır. O, həmin illərdə tez-tez cəbhə xəttində olmuş, Qarabağa Yardım Komitəsinə rəhbərlik etmişdi. 1992-ci ildə Şəki Şəhər İcra Hakimiyyətinə rəhbərlik etmiş Hüseyn Mustafabəylinin dediklərindən:

Əhmədiyyə Cəbrayılov 1988-ci il 23 noyabr Şəki hadisələrində xalq nümayəndə heyətinin başçısı kimi seçilmişdi. Bakıda nümayişdə iştirak edənlərə Şəkidən yardım aparanları Bakının azadlıq meydanında hərarətlə qarşılamışdılar. Onun Fransanın fəxri qəhrəmanı adı daşıması əhali arasında həqiqi maraq doğururdu. Xalq öz qəhrəmanını görmək istəyirdi. O, meydanda toplaşan insanlar üçün böyük ruh mənbəyi idi. Saçları ağarmış el ağsaqqalı hadisələrin fövqündə dayanmışdı və hamını haqq mübarizəsinə səsləyirdi.

1989-cu ilin yayında Azərbaycan dövlətinin Qarabağa Yardım Komitəsi yarananda Əhmədiyyə Cəbrayılov bu quruma başçılıq etməyə başladı. Həmin dövrdə Azərbaycanda Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin yaradılması prosesi gedirdi. 1989-cu ilin avqust ayının sonları olardı. Əhmədiyyə Cəbrayılovla Şəki milli hərəkat üzvlərindən üç nəfər (bunların içərisində mən də var idim) Qarabağ əhalisinin vəziyyətini öyrənmək və azərbaycanlı soydaşlarımızla əlaqə yaratmaq məqsədi ilə Şuşa şəhərinə getmişdik. O zaman burada məlun Volski idarə üsulunun hakimiyyəti idi. Yollarda Moskvanın ciddi patrul xidmətinin nümayəndələri tez-tez yoxlamalar edirdilər. Biz burada Şuşa əhalisi, hakimiyyət nümayəndələri ilə görüşdük, məşhur «Turşsu» bulağının da suyundan içdik. Əhmədiyyə Cəbrayılovu görən hər bir Şuşa sakininin üzü gülür, onlarda gələcəyə ümid hissləri güclənirdi. Onun Şuşaya gəlişi Qarabağın tək olmadığına, bütün Azərbaycan əhalisinin onların arxasında möhkəm durduğuna işarə idi.

1989-cu iliin payızında Şəki rayonunda Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin rayon şöbəsi yaradılarkən Əhmədiyyə Cəbrayılov onun fəxri sədri və həm də ağsaqqallar şurasının üzvü seçildi. Onun AXC-dəki fəaliyyəti həm Şəki rayonu, həm də AXC-nin Şəki rayon üzvləri üçün çox faydalı oldu. 1989-92-ci illərdə Əhmədiyyə Cəbrayılov həm ağsaqqallığı, həm də qəhrəmanlığı ilə çoxlarına canlı örnək oldu. Birinci növbədə onun mübarizlik, ruhdan düşməmək və dözümlülük bacarıqlarından dərs aldıq. Onun insani xüsusiyyətləri də çox mükəmməl formalaşmış və tipik Şəki kişisi obrazı ilə yadda qalırdı. O, çox səmimi insan idi. Fikirləri və əməllərində dönməzliyi, çox dəqiq və uzaqgörən qərarları ilə seçilirdi. İşi vaxtında yerinə yetirmək bacarığı, hamı ilə yola getmək qabiliyyəti, şəraitə tez uyğunlaşması, möhkəm iradəsi, yaşına nisbətən xeyli cümrahlığı ilə yanaşı böyük həyati təcrübəsi ilə hamını birləşdirə bilirdi. Mənim xatirimdə isə Əhmədiyyə Cəbrayılov cəsur döyüşçü obrazı yaradıb və beləcə sadə və səmimi insan kimi yaşayır. O, 1994-cü ildə dünyasını dəyişmiş Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn edilmiş, qəbrinin üzərində heykəli ucaldılmışdır» (şəkil 18).

Ə. Cəbrayılovun oğlu **Mikayıl Cəbrayılov** da atasının qəhrəmanlıq yolunu davam etdirmişdir. O, 1952-ci ildə Şəkinin Oxud kəndində dünyaya göz açmışdır. 1976-78-ci illərdə Mikayıl Bakı Ali Milis Məktəbini bitirərək milis leytenantı rütbəsini almışdı. Mikayıl ilk qəhrəmanlıq dərsini ailəsində, partizan atasından almışdı. Bu dərs adi dərs olmamışdı. Hələ gənc ikən çoxsaylı görüş və məclislərdə partizan atasının ibrətamiz çıxış və xatirələri Mikayıla çox şey anlatdı. O, həyatda ancaq bir şeyi kəşf etdi. İnsan harada olursa-olsun, mənsub olduğu insanlığın ləyaqətini qorumalıdır. Canı bahasına, qanı bahasına geydiyi milis pencəyinin altında döyünən ürəyində sahə müvəkkili, baş leytenant Mikayıl Cəbrayılov məhz belə hisslər gəzdirirdi. Ədalət, haqqın təntənəsi, saflıq gənc zabitin həyat və xidmət kodeksi idi. Yüksək vətənpərvərlik duyğuları ilə o, Qarabağa getmişdi. Əhmədiyyə kişi oğlunun qərarını daxili bir qururla qarşılayaraq onu bağrına basıb:

- Uğurlar olsun! Partizan şərəfimizi qeyrətlə qoru! – demişdi.

Mikayıl atasının nəsihətinə son nəfəsinədək əməl edərək Xankəndinin bir neçə kilometrliyində yerləşən Cəmilli kəndini düşməndən ləyaqətlə qorumuşdu. Lakin mənfur düşmən bu igid kəndin müqavimətini qırmaq üçün onun sakinlərini aclıq təhlükəsində qoymuşdu. Kəndi, qocaları, qadınları, uşaqları aclıqdan xilas etmək üçün mühasirəni yarıb qonşu Kosalar kəndindən taxıl gətirmək lazım idi. Bir neçə Cəmillili də Mikayılın dəstəsinə qoşuldu. Kosaların ətrafında onlar pusquya yatmış sayca dəfələrlə üstün olan erməni yaraqlıları ilə qarşılaşdılar. Mikayılın dəstəsi bir an da tərəddüd etmədən döyüşə girdi. Dekabr qarının üstünə yaz lalələri kimi al qan çiləndi...

O döyüşdə Mikayıl öz həyatı bahasına altı adamın həyatını xilas etdi. Əfsanəvi partizan ailəsinin igidlik və rəşadət salnaməsinə bir şöhrət səhifəsi də həkk olundu. Azərbaycan torpaqlarının erməni quldurlarından təmizlənməsində göstərdiyi cəsurluq və igidliyə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1992-ci il 5 iyun fərmanı ilə ona ölümündən sonra «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» fəxri adı verildi.

Mikayılın dəfn günü oxudluların əsil matəminə çevrildi. Minlərlə insan dənizi bu qəhrəman, igid həmyerlisini son mənzilə yola salırdı. Qəhrəmanın şərəfinə qəbri üzərində abidəsi ucaldıldı və bu abidə böyüklü-kiçikli bütün oxudluların and yerinə çevrildi. (şəkil 19). Mikayıl qəhrəmancasına həlak oldu, əbədiyyətə qovuşdu, ancaq onun ölməz amalları, arzuları yaşadı, çiçəkləndi. Oğlu **Müşfiq Cəbrayılov** atasının arzularını həyata keçirdi, sözün əsil mənasında onun mənəvi varisi oldu. Atasının yolunu davam etdirərək Polis Akademiyasını bitirdi. Hazırda Şəki şəhər Polis İdarəsinin ən layiqli əməkdaşlarından biri kimi vətəndaşların asayişini qoruyur.

Ən böyük qəhrəmanlıq ölümün gözünün içinə düz baxmaq, öz ölümü ilə düşməni heyrətə gətirməkdir. Mikayıl Cəbrayılovun qəhrəmanlıq yolunun davamçıları olan **Elçin, Etibar, Qorxmaz** kimi Oxud kənd qəbiristanlığında uyuyan bu gəncləri vaxtsız solmuş çiçəklərə bənzətmək olar.

Qaffarov Elçin Ramiz oğlu 1974-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. 1992-ci ildə kənd orta məktəbini bitirmiş, 1993-cü ilin iyul ayında Milli ordu sıralarına çağrılmışdı. Hərbi xidmətə «N» hərbi hissəsində başlayan Elçin ilk gündən bacarığı, qabiliyyəti ilə komandirlərin və əsgər yoldaşlarının hörmətini qazanmışdı. Qabaqcıl qumbaraatan kimi ad çıxarmışdı. O, Tunaşen, Dastager, Madagiz uğrunda döyüşlərdə öz qumbaraatanı ilə düşmənin başına od püskürürdü. Döyüşçü yoldaşlarının dediyinə görə Elçingilin briqadası 1993-cü il dekabrın 21-dən, 1994-cü il yanvarın 6-a dək Ağdərənin Gödəkburun yüksəkliyi uğrunda 5 dəfə ağır döyüş əməliyyatı keçirmiş, həmin əməliyyatlarda Elçin də xüsusi fərqlənmişdi. Məhz belə döyüşlərdən birində Elçin Qaffarov qəhrəmancasına şəhid oldu. Lakin Elçin kimi oğullarımız cismən aramızda yoxsa da xatirələri qəlblərdə əbədi yaşayır. 20 yaşında vaxtsız solmuş bir çiçək olan Elçin 1994-cü ildə Oxud kənd qəbiristanlığında torpağa tapşırılmışdır.

Oxud kənd qəbiristanlığında uyuyan digər şəhid qəhrəman **Qorxmaz Salman oğlu Qarayevdir**. O, 1975-ci ilin iyun ayının 10-da Oxud kəndində dünyaya göz açmışdı. 1992-ci ildə kənd orta məktəbini bitirmişdi. Tərbiyəcə çox kamil bir gənc olmuşdu. Kövrək ürəyi vardı. Qorxmaz əsgər getdi. Digər el igidləri kimi o da düşmənə qan uddurdu. Ağdərə uğrunda döyüşlərdə şücaət göstərdi. Azğın düşməndən intiqam aldı və döyüşlərin birində qəhrəmancasına şəhid oldu. 1994-cü ilin mart ayının 15-də bütün kənd «qara» bağladı. Həmin gün vətənin-kəndin igid oğlu kənd qəbiristanlığında torpağa tapşırıldı.

Oxud kəndinin şəhid oğullarından biri **Etibar Bəlyar oğlu İsmayılovdur**. Etibar 1974-cü ildə Oxud kəndində anadan olmuşdu. Hərbi xidmətə Şəmkir rayonunda hava hücumları hissəsində başlamışdı. O, Şəmkirdə olanda Dağlıq Qarabağda gərgin döyüşlər gedirdi. Ağdərə təhlükə qarşısında qalmışdı. Etibarın xidmət etdiyi hərbi hissə döyüş zonasına göndərildi. Etibar da həmin döyüşdə fəal iştirak edirdi. Erməni faşizminə qəzəbi sonsuz idi. Düşmənin işğal olunmuş torpaqlardan qorunması onun ən ümdə vəzifəsi idi. Lakin döyüş zamanı ayaq barmaqlarını soyuq apardığından müvəqqəti ön cəbhədən uzaqlaşdırıldı, müalicəyə göndərildi. Sağalandan sonra yenidən xidmət etdiyi hərbi hissəyə gəldi. Oradan yenidən Tərtər ətrafında gedən döyüşlərə atıldı. 1992-ci ilin oktyabr, dekabr aylarında Ağdərə, Quşçu, Çaylı uğrunda gedən vuruşmalarda qəhrəmancasına iştirak etdi. İkinci dəfə başından yaralandığına görə müalicəyə göndərildi. Sağalandan sonra yenə ön cəbhəyə gəldi. Amma bir də geri qayıtmadı. Talış kəndi uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak oldu. O, öz şəhidliyi ilə Oxud kəndinin qəhrəmanlıq tarixinə yeni səhifə yazdı. Etibarın qəbri indi Oxud qəbiristanlığında öz şəhid yoldaşları ilə birgə müqəddəs bir ziyarətgahdır. Qəbiristanlığa gələn elə bir ziyarətçi yoxdur ki, Etibar kimi cəsur şəhidlərin ruhuna (şəkil 20) dua verməmiş, onların xatirəsi önündə baş əyməmiş olsun.

Oxud torpağının şəhidlik siyahısı qəbiristanlıqda uyuyan şəhidlərlə bitmir. Bu siyahıda özünə möhkəm yer etmiş, lakin cəsədləri düşmən əlində qalmış – itgin düşmüş **Zəbi, Sahib, Kazım** kimi vətən oğulları da vardır.

Zəbi Hacınəsrullayev 1973-cü il may ayının 27-də Oxud kəndində anadan olmuşdu. May ayında anadan olduğu üçün ata-anası onu «May balası» deyə oxşatmışdı. Orta təhsil aldıqdan sonra keçmiş ittifaqın ordu sıralarında xidmət etmişdi. 1992-ci ilin iyun ayından Milli ordu sıralarına göndərilmişdi. Səngəçal qəsəbəsindəki hərbi hissənin baş serjantı olmuşdu. 1992-ci ilin oktyabr ayında o, Füzuli uğrunda gedən döyüşlərdə, daha sonra Horadiz uğrunda gedən döyüşlərdə fəal iştirak etmişdi. Zəbi cəsur olduğu üçün komandirləri onu dəfələrlə kəşfiyyata göndərdi. O, döyüş yoldaşları tərəfindən «Rembo» ləqəbini qazanmışdı.

Zəbi cəbhəyə gedəndən sonra atası Baxşəli kişi əvvəl Beyləqana böyük qardaşının yanına getmiş və ona evdən xeyli yemək şeyləri aparmış, sonra isə oradan əliboş da olsa Zəbini gedib görmüşdür. O, Zəbini cəbhə xəttində – Gödəkburunda tapmış, çıxardıb ona 250 manat pul vermək istədikdə, Zəbi pulu götürməmişdir Demişdir ki, ay ata, mən bu pulu harada xərcləyəcəyəm. Ondansa, mənə sən evdən anamın bişirdiyi bir təndir çörəyi gətirəydin. Bu sənin mənə ən böyük hədiyyən olardı. Ata söz tapıb deyə bilməmişdir. Bu hadisənin səhərisi günü, yəni 1994-cü ilin yanvar ayının 30-da Zəbigilin dəstəsi səhər saat 5-də hücuma keçərkən birinci düşmən snayperinə onun sinəsi tuş gəlmiş, yoldaşlarından sağ qalanlar geri qayıtmış, meyitlər isə düşmənin işğal etdiyi ərazidə qalmışdı.

Oxudlu şəhidlərdən **Sahib** və **Kazımın** taleyi də belə olmuş, onlar Daşaltı əməliyyatında itgin düşmüşlər.

COĞRAFİ MÖVQEYİ;
ƏRAZİSİ VƏ HÜDUDLARI

Oxud kəndi Böyük Qafqazın cənub ətəklərində, səfalı bir ərazidə yerləşir. Üç tərəfdən dağlarla əhatə olunması onun gözəlliyini daha da artırır.

Kənd dəniz səviyyəsindən 900 m yüksəklikdə yerləşir. Bu da onun havasının təmiz olmasına imkan yaradır. Kəndin kənarından Kiş çayı axır. Şərq sərhədləri burada bitir. Cənubdan Qoxmuq dağı, şimaldan Töhrə dağı ilə, şimal-qərbdən isə Günəşotaran dağı ilə çevrələnmişdir. Kəndin ərazisi 1100 hektardır.

Kənd mezazoy erasında Tetis dənizinin suları altında olmuşdur. Kaynazoy erasında Alp-Himalay geosinklinalının bir hissəsi kimi Qafqaz sıra dağlarının qalxması nəticəsində bu sahələr quruya çevrilmişdir. Yer səthi əsasən Yura və Təbaşir çöküntüləri ilə örtülmüşdür. Oxud və Qoxmuq dağları arasındakı vadi allüvial mənşəli gil çöküntülərindən təşkil olunmuşdur. Kəndin şərq tərəfi isə Kiş çayının gətirdiyi qırıntı materiallarının toplumundan ibarətdir.

Müasir dövrdə ərazinin relyefi xarici proseslərin, xüsusilə səth sularının təsiri ilə düzənlik olan yuyulmuş çoxlu sayda yarğan və qobulara parçalanmışdır. Maili düzənlikdən ibarət olan kənd ərazisi tədricən Kiş çayınn yatağına qovuşur və burada qum, lil, çaydaşı söküntülərilə ötrülür. Kiş çayının sahilboyu yerləşən bu əraziləri çayın dəfələrlə daşması nəticəsində vaxtaşırı dəyişikliyə məruz qalmışdır.

Kəndin əsasən qərb hissəsində yerləşən yarğanların dərinliyi bəzən 3-5 metrə çatır. Yarğanlara qarşı mübarizə nəticəsində onların çoxu ləğv edilmişdir. Yarğanlarla mübarizədə başlıca tədbir bəndlər çəkməklə, kənarlarında ağac və kol bitkiləri əkməklə, onun inkişafını dayandırmaqla, bəzi yerlərini torpaq və tullantılarla doldurmaqdan ibarətdir. Yarğanlarla mübarizə tədbirlərindən biri də sel əmələ gətirə biləcək dağ yamaclarında olan meşəsiz sahələrdə meşə zolağının salınmasından ibarətdir. Beləliklə də relyef eroziyasının qarşısı alınır. Əkin sahələri genişləndirilir. Kənd ətrafının dağ yamacları əsasən mal-qara üçün otlaq yeri kimi istifadə olunur. Kəndin cənub və şimal hissəsini 350 - 3000 m hündürlüyü olan dağlar təşkil edir. Bu dağlar gənc dağlardır. Kəndin ərazisində yayılan gil, qum, çınqıl, daş, əhəngdaşı qeyri filiz yataqlarından yerli əhali qiymətli xammal kimi istifadə edir.

II FƏSİL

OXUDDA MƏHƏLLƏ ADLARI VƏ SOYLAR

Digər adlarda olduğu kimi, Oxud kəndindəki məhəllə adlarının da özünəməxsus xüsusiyyəti və yaranma tarixi mövcuddur. Yəni bu adlar elə-belə, kiminsə istəyi ilə yaranmayıb, özlərində müəyyən bir əlamət, və ya xüsusiyyəti saxlamaqla həmin ərazi ilə birgə üzün müddət yaşayır, işlənir. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alıb Oxud kəndinin ərazisində mövcud olan məhəllələri aşağıdakı qruplara bölmək olar:

a) təbii-coğrafi amillərlə əlaqəli yaranan məhəllə adları;
b) tayfa-nəsil adları ilə əlaqəli yaranan məhəllə adları;
c) peşə-sənət və əmək məşğuliyyəti ilə əlaqəli yaranan məhəllə adları;
ç) tanınmış şəxsiyyətlərin adları ilə əlaqəli yaranan məhəllə adları.

Bir məsələni qeyd edək ki, əksər rayonlardan fərqli olaraq, Şəkidə, eləcə də Oxud kəndində hər hansı bir ünvana işarə verildikdə rəsmi ad yox, məhəllə adı və ləqəblərə üstünlük verilir.

Oxud kəndi üzrə məhəllələrin təsnifində mən kəndin girəcəyindən, İnçə sərhəddinə doğru ardıcıl təsnifləşdirməni əsas götürürəm.

1. Niyarlar
2. Qimbırlar
3. Duluzlar
4. Balacalar

5. Qaralar
6. Hacıalxaslar
7. Abbaslar
8. Yusiflər
9. Əfəndilər
10. Dükan qabağı
11. Cumaylar
12. Gavan
13. Orta bulaq (Yarməmmədlər)
14. Baldaşlar
15. Barı arası
16. İrəv uşağı
17. Əzizbeylər
18. Camallar
19. Albabalar
20. Əzimlər
21. Ağalar
22. Aşağı məhəllə
23. Çökəklər
24. Həccəvilər
25. Hacıhəsənlər
26. Dəlləklər
27. Koroğlular
28. Batdaxlar
29. Təzə kənd
30. Fənəh

Məhəllələr və onların quruluş xüsusiyyətləri haqqında məlumat verməmişdən əvvəl nəsillər haqqında məlumat verməyi vacib bilirəm.

HACI ALXASLAR (patronim) – Bu nəsil Oxud kəndində öz nüfuzu ilə tanınan hörmətli nəsillərdən biridir. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi Oxud kəndindən 29 nəfər, o cümlədən Hacı Alxas kişi iki dəfə Həcc ziyarətində olmuşdur. Hacı Alxasın beş oğlu, iki qızı olub. Oğlanlarının adları Adışirin, İsmayıl, Mikayıl, Cəbrayıl, Dadaş, qızlarının adları isə

Gülsüm və Telli olub. Bu şanlı nəsil haqqında məlumatı mənə Hacı Alxasın nəticəsi, oğlu Məmmədin kiçik qızı, tarix elmləri namizədi Səmayə Mustafayeva verdi. Onun söylədiklərinə görə (ona da mənə söylədikləri məlumatları dövrünün ən görkəmli müdrik şəxsiyyəti olan atası Məmməd kişi söyləyib) Hacı Alxas kişi Oxudun ən varlı şəxslərindən olub, onların həm yaylaqları, həm də qışlaqları var imiş. Çoxlu mal-qaraları və qoyun sürüləri olub. Bundan başqa kirəmid karxanaları və dəyirmanları da var imiş. Şəkinin özündə ticarət dükanları və arıxanaları da olmuşdur.

Hacı Alxas kişinin oğlanları içərisində Adışirin öz savadı və qabiliyyəti ilə seçilmişdir. Ona görə də Hacı Alxas kişi təsərrüfatının bütün idarəçiliyini ona tapşırıbmış. O, həm də kənddə hakim vəzifəsində çalışmış- el arasında «Sudyə Adışirin» ləqəbi ilə tanınmışdır. Adışirin kişinin altı övladı olmuşdur. Məmməd, Hümmət, Heydər, Züleyxa, Leylafər, Eminəxatun.

Adışirin kişinin övladları içərisində **Məmməd kişi** öz düşüncəsi, müdrikliyi, alicənablığı ilə daha çox tanınmışdır. Onun söyləmiş olduğu müdrik kəlamlar hal-hazırda da yaşlı adamların dilindən düşmür. O, 1899-cu ildə anadan olmuşdur. İlk təhsilini əvvəl kənddə mollaxanada almış, az müddətdə ərəb dilini və islam dinini mükəmməl mənimsəmişdir. Onun istedadlı şagird olduğunu görən kənd əhalisi onu o zaman Şəkidə açılmış rus-tatar məktəbinə qoymağı Adışirin kişiyə məsləhət görmüşlər. Maarifpərvər bir şəxs olan (yüxarıda qeyd etdiyimiz kimi Oxud kəndində ilk məktəb binası Adışirin kişinin təşəbbüsü ilə tikilmişdir). Adışirin kişi oğlu Məmmədi yeni açılmış rus-tatar məktəbinə oxumağa göndərmişdir. Bu zaman, yəni XX əsrin əvvəllərində Tiflisdə Rusiya imperatoru II Nikolayın anasının şərəfinə pulsuz gimnaziya açılır. Tiflisdən gələn komissiya ilk olaraq Məmməd kişini həmin gimnaziyaya oxumağa gedəcək şagirdlərin sırasına yazmış, lakin naməlum səbəblər üzündən Məmməd kişi təhsilini Tiflisdə davam etdirə bilməmişdi. Məmməd kişi rus dilini də mükəmməl bilmişdir. Qızı Səmayə xanımın söylədiyinə görə həmişə ərəb və rus dillərində kitabları yorulmadan mütaliə edərdi. O, iyirmi beş yaşında ailə qurmuş, bibisi qızı Bayramxatun xanımla evlənmişdi. Onun 12 övladı olmuş, övladlarından altısı kiçik yaşlarından ölmüş, beşi isə Allahverdi, Fikrət, Binyət, Ayət, Məlahət və Səmayə uzun ömür sürmüşlər. Məmməd kişi xalq ədəbiyyatını, nağıl və rəvayətlərimizi gözəl bilən, müdrik kəlamlar sahibi kimi bu gün də hörmətlə yad edilir. Onun aşağıdakı kəlamları bu gün də kənd camaatı arasında geniş işlənir. O, övlad haqqında deyirdi ki, qız uşağı ata-ana ölənə qədər ona baxacaqdır, ata-ananınkıdır, oğlan isə evlənənəcən. O, bunun səbəbini belə aydınlaşdırırdı ki, oğlan evləndikdən sonra əgər onun arvadı halal süd əmmişdirsə, oğlan ata-anaya diqqət yetirəcək, əgər belə deyildirsə, yox.

Məmməd kişi deyərdi ki, gəlinlə qız bir evdə yola çox çətin gedirlər və belə bir məsəl də çəkərdi ki, gəlin-qız, nöyüt-duz.

Məmməd kişi nəvəni qozun ləpəsinə, oğulu isə qozun qabığına bənzədər, deyərdi ki, nəvəni baba-nənə ona görə çox istəyir ki, onların intiqamını ata-anasından alır.

Məmməd kişi ananı yüksək qiymətləndirərək demişdir ki, anasız uşaq kölgədə bitən bitki kimi kövrək olar. Doğrudan da, analar həmişə övladları üçün hər şeyə hazırdırlar. O, ana məhəbbəti ilə əlaqədar övladlarına Oxud kəndində baş vermiş aşağıdakı əhvvalatı danışardı: «Kəndimizdə bir qadın Böyük Vətən müharibəsi illərində qonşu qadına çörək yapmaqda kömək edirmiş. Uşaqları isə evdə ac imiş. Qonşu qadın isə ona ancaq bir çörək verirmiş. Bir çörəyin altı uşaq üçün azlıq edəcəyini bilən qadın o biri qadın evə kündə dalınca gedəndə qızartdığı çörəklərdən birini dərhal köynəyinin altında gizlətmiş, sinəsi yansa da, çörəyi evə gətirə bilmişdir. O çörəyin yanığı ölənəcən o ananın sinəsində qalmışdı. Burada Məmməd kişi aşağıdakı bayatını da xatırlatmışdı:

Əzizim xana yeri
Düzəlt ver xana yeri

Yüz min aləm yığılsa
Verməz bir ana yeri.

Məmməd kişi ailəni yüksək qiymətləndirər və deyərdi ki, ailə yumruq kimi olmalı, hamı çəkici bir zindana vurmalıdır. O övladlarına tövsiyə edərdi ki, qurulan ailənin dağılmasına heç cür yol vermək olmaz. Həqiqətən, Hacı Alxaslar nəslindən heç kəs ailəsini dağıtmamış, boşanma və boşama halları olmamışdır. Ailə üzvlərinə dair Məmməd kişi demişdir ki axşam yatarkən qapını bağladıqda ən çox içəridə qalanlardan sənə xeyir var, ona görə də onların qədrini bil.

Məmməd kişi həmişə deyərdi ki, Allah adamı pis gözdən saxlasın. İnsan nə yaxşı şey görsə, ona «maşallah» desə o şeyə göz dəyməz. O deyərdi ki, körpə uşağa, körpə heyvana, körpə ağaca tez göz dəyər, onları qorumaq lazımdır.

O, həmişə deyərdi ki, nəfəsin sanı var. Lakin insanı ümidlə yaşadan onun qeyri-müəyyənliyidir. İnsan həmişə fikirləşir ki, hələ yüzə qədər yaşamaq olar. Lakin insan onu da bilir ki, hər dəqiqə ölüm qapını döyə bilər. Buna görə o həmişə tövsiyə edərdi ki, özünü təmiz saxla, ölüm gələr, evini təmiz saxla, qəfildən qonaq gələr. O, həmçinin deyrdi ki, ölüm qaşla göz arası, yastıqla üz arasındadır. Əcəl verməz macal.

Məmməd kişi üç şeyi insan üçün dəhşətli hesab edirdi: Qocalıq, yoxsulluq və xəstəliyi. Vay o günə ki, üçü də bir vaxta düşsün. O deyərdi ki, Allah – təala deyib ki, mən dünyanı bir anın içində dağıdardım, ancaq iki qisim adamlara yazığım gəlir. Bunlardan biri uşaqlar, digəri isə qocalardır.

O, insanın şükrü ilə bağlı söyləyərdi ki, sənə bir hadisə baş versə kədərlənmə, bəlkə belə olması məsləhətdir. Bundan da pis ola bilərdi.O övladlarına öyrətmişdi ki, hər gün qapıdan çıxanda desinlər ki, ya Allah sən bizi zalim eləmə, ya da zalıma rast gətirmə.

Məmməd kişi deyərdi ki, insan heç vaxt şadlanmaqdan, gülməkdən yorulmur, ağlamaqdan isə yorulur. O, övladlarına həmişə tövsiyə edərdi ki, uşağın yanında həmişə xeyirxah söhbətlər edilməlidir, yəni uşağın «yediyi» xeyir olmalıdır.

Məmməd kişi dinlə bağlı həmçinin danışırdı ki, bir dəfə peyğəmbər həzrətləri məscidə girərkən görür ki, alim yuxulayır, bir cahil isə ucadan namaz qılır. Peyğəmbərimiz dərhal namazı saxlayır. Ondan soruşduqda ki, nə üçün belə edirsən, o deyir ki, alimin yuxusu, cahilin namazından daha əfzəldir.

O deyərdi ki, həftənin beşinci günü saatın açıq vaxtı olur. Həmin vaxt qarğış da, alqış da keçir. Ona görə də övladlarına tövsiyə etmişdi ki, həmin gün heç kəsə qarğış etməsinlər.

Məmməd kişi deyərmiş ki, düz danışıb dava salmaqdan, qan salmaqdansa, yalan danışıb davanı yatırmaq lazımdır. Adətən, belə yalana «müqəddəs yalan» da deyilir. Lakin zərurət olmadığı halda yalan danışmağın qəti əleyhinə idi. Məmməd kişi xəsis olmamışdı. Lakin hər şeyə qənaət etməyi sevərdi. O deyərdi ki, qənaət etməsən, dağa söykənsən, dağ qurtarar. Qənaət qurtarmayan bir xəzinədir. Deyirdi ki, hər şey çiydən artır, bişmişdən heç nə artmır. Bu işdə qadının roluna xüsusi yer verirdi.

O, həmişə zəhmətin düzgün qiymətləndirilməsinin tərəfdarı olmuşdur. O bununla bağlı maraqlı bir əhvalat danışardı: Bir kişi bir odun yaran tutur ki, odununu yarsın. Odun yaran zəhmət haqqı olaraq 10 manat pul istəyir. Kişi etirazını bildirir və deyir ki, burada nə iş var ki, o qədər pul istəyirsən? Odun yaran deyir ki, etiraz etmirəm. Onun yarısını alaram. Amma bir şərtim var. Kişi tələsik deyir ki, buyur. Odun yaran deyir ki, mən hər dəfə oduna balta vuranda sən də mənimlə bərabər «əh» de. Kişi razılaşır. Kişi bir on dəqiqə «əh» dedikdən sonra görür ki, yorulub. Odun yaranı saxlayıb deyir ki, sənin zəhmətini indi başa düşdüm, sənə 10 yox, 15 manat verirəm və «əh» demirəm.

Məmməd kişinin tənbəllər haqqında demiş «İşləmək dərdindən hər şeyə həsrət canım» ifadəsi indi də oxudluların dilində məşhurdur.

O deyərdi ki, iki dağı bir-birilə qovuşdurmaq olar buna inan, lakin qanmazın qandırılmasına inanma. Dünyada ən çətin iş qanmazı başa salmaqdır.

Ümumiyyətlə, Hacı Alxaslar nəslinin Adışirin qolunun ən görkəmli nümayəndəsi olmuş Məmməd kişinin aforizmləri bitib-tükənməzdir. Məmməd kişinin övladları da öz savadları, xeyirxahlıqları ilə kənd əhli tərəfindən hörmətlə qarşılanırlar. Məmməd kişinin böyük oğlu övladı Allahverdi Adışirinov uzun illər oxudluların maariflənməsi cəbhəsində riyaziyyat müəllimi kimi çalışıb. Hal-hazırda təqaüdçüdür.

Ortancıl oğlu Fikrət Adışirinov 1930-cu ildə anadan olmuş, Gəncə Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomluq fakultəsini bitirərək, əvvəlcə Zərdab rayonunda, sonra isə Oxud kənd kolxozunda müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda təsərrüfat briqadiri vəzifəsində çalışan Fikrət kişi kolxoz üzvlərinə qarşı xeyirxahlıq rəmzinə çevrilmişdir. Fəaliyyət göstərdiyi illərdə öhdəsində olan briqada üzvlərinin ehtiyaclarının tam ödənilməsi, onların yaxşı fəaliyyəti üçün şəraitin yaradılması bu xeyirxah və məğrur insanın həyat idealına çevrilmişdir. Öz atası müdrik el ağsaqqalı Məmməd kişinin bütün tövsiyələrini fəaliyyət proqramına çevirərək öz övladlarına yüksək ali təhsil aldırmış, bütün fəaliyyətini kəndin rifahına yönəltmişdir. Lakin bu məğrur insan 20 il kəskin hiportomiya xəstəliyindən əzab çəkmiş, ömrünün sonlarına yaxın ağır qlaukoma xəstəliyindən gözləri tutulmuşdur. Həyat yoldaşı Ədalət xanım ömrünün sonuna qədər onun qayğısında durmuş, 1997-ci ilin iyun ayında dünyasını dəyişmişdir (şəkil 21)

Məmməd kişinin kiçik oğlu Bünyad uzun illər Şəki Rabitə şöbəsində çalışmış, hazırda təqaüdçüdür (şəkil 22).

Məmməd kişi öz qız övladlarını ali təhsilli görmək istəmiş, böyük qızı Ayət xanım uzun illər Oxud kənd məktəbində müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir. Kiçik qızı

Hacı Alxaslar nəsli, xüsusilə, atası Məmməd kişi haqqında bizə məlumat verən Səmayə xanım tarixçi alim kimi yetişmişdir. Oxud kəndinin alimləri sırasında özünəməxsus yeri olan Səmayə Mustafayeva (Alxasova) 1948-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. 1955-ci ildə Oxud kənd orta məktəbinin birinci sinfinə getmiş, 1963-cü ildə Şəki Pedoqoji Məktəbinə daxil olub, 1967-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Elə həmin ildə V.İ.Lenin adına ADPİ-nun tarix fakultəsinə qəbul olunmuşdur. 1971-ci ildə oranı Lenin təqaüdü və fərqlənmə diplomu ilə bitirib Elmi Şuranın qərarı ilə institutda saxlanılmış, aspiranturaya daxil olmuş və namizədlik dissertasiyası üzərində işləmişdir.

1985-ci ildə namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsini almışdır. Təvazökar, qayğıkeş və səmimi bir insan olan Səmayə xanım institutun müəllim və tələbə kollektivinin dərin məhəbbətini qazanmışdır. 30-dək elmi əsərin və «Nə götürdüm bu dünyadan?» adlı iri həcmli xatirə-memuar xarakterli əsərin müəllifidir. Səmayə xanım hazırda N.Tusi adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində dosent vəzivəsində çalışır.

Hacı Alxaslar nəslinin Məmməd qolunun ən şöhrətli nümayəndəsi xeyirxahlığı ilə xatirəsi ürəklərə əbədi yazılmış **Amil Məmmədov** olmuşdur. O, Məmməd kişinin nəvəsi (oğlu Fikrətin oğlu) olmuşdur. Amil Məmmədov istedadlı, savadlı, hippokrat andına ömrünün son dəqiqəsinə qədər sadiq qalan bir həkim kimi Şəki səhiyyəsinə silinməz səhifə yazmışdır. O, 1954-cü ildə Oxud kəndində öz sadəliyi, halallığı ilə seçilən Fikrət kişinin ailəsində dünyaya göz açmışdır. Uşaq ikən tez-tez xəstələndiyi üçün anası Ədalət xanım övladını uşaq həkimi görmək istəmiş, o, orta təhsilini bitirdikdən sonra anasının arzusuna uyğun olaraq sənədlərini N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutuna vermiş, lakin müsabiqədən keçə bilməmişdir. İki illik Sovet ordusu sıralarında hərbi xidmətdən sonra sənədlərini yenidən Tibb İnstitutuna vermiş və yüksək balla pediatriya şöbəsinə daxil olmuşdur. 6 illik təhsil müddətində Amil, müəllim və tələbə kollektivinin sevimlisinə çevrilmiş, istedadlı tələbə kimi fərqlənmişdir. Əla oxumağını və tibbi biliyini nəzərə alan institut rəhbərliyi onu aspiranturada saxlamaq istəmiş, lakin Amil anasının arzusunu üstün tutaraq 1981-ci ildə işləmək üçün Şəki rayonuna qayıtmış, işlədiyi andan körpə xəstələrin xilaskarına çevrilmiş, işlədiyi kollektivin və valideynlərin dərin məhəbbətini qazanmışdır. Lakin ağır təhsil illəri onun həyatına ağır təsir göstərmiş, yarıac, yarıtox günlərin, yuxusuz gecələrin ağır nəticələri özünü büruzə vermiş, o ağır ürək xəstəliyinə məruz qalmışdır. Azərbaycan Respublikası Topçubaşov adına Elmi Tədqiqat İnstitutunun Cərrahiyə şöbəsində o, məşhur urək carrahı Əli Bağırovun rəhbərliyi ilə 1985-ci ildə ağır cərrahiyyə əməliyyatına məruz qalmışdır. Sağaldıqdan sonra da birbaşa fəaliyyətə başlamış neçə-neçə xəstəni rəhmsiz, amansız ölümün pəncəsindən almışdır. Lakin fasiləsiz, gecəli-gündüzlü xəstə körpələrə təmənnasız xidmət onun səhhətini pozur, amansız ölüm addım-addım onu izləyərək 1995-ci ilin iyun ayının 14-də yaxaladı. İyun ayının 14-də o, Şəki şəhər Mərkəzi Xəstəxanasının Kardiologiya şöbəsində dünyasını dəyişmişdir. Öz vəsiyyətinə görə Oxud kənd qəbiristanlığında körpə qəbirləri arasında dəfn olunmuşdur. Qəbir daşı üzərində ürəkləri parçalayan aşağıdakı misralar yazılmışdır:

Qəbrimi ziyarət eyləyən hər kəs,
Bu soyuq məzarda bilsin kim yatır.
Körpə xəstələrə nəfəs, can verən,
Özü nakam getmiş bir həkim yatır.

Körpələr mənimçün hər şey deməkdi,
Sanmırdım böyüklər sırasındayam.
Sanmayın ki, Amil tənhadı, təkdi,
Yenə də körpələr arasındayam.

(şəkil 23)

Bəli, Amil həkim 41 yaşında həyatdan getdi. Lakin o, öz xeyirxah əməlləri, istedadlı və həkimlik andına sadiqliyi ilə yüzlərlə ürəklərə öz adını əbədi yazdı. İndi onun qəbri vaxtilə ölümün pəncəsindən aldığı körpə-gənclərin ziyarətgahına çevrilib.

Hacı Alxaslar nəslinin Adışirin qolunun ən nüfuzlu nümayəndələrindən biri **Hümmət kişi** olmuşdur. Oxud kəndində Hümmət kişi haqqında ancaq aşağıdakı sözləri eşitmək oldu ki, «çox xeyirxah və mərhəmətli, cəsarətli adam» olmuşdur. 1902-ci ildə doğulub. Yazı-pozu bacarmayıb. Kənddə çətin vəziyyətə düşənlər, küsülülər öz pənah yerlərini Hümmət kişidə tapıblar. Təmənnasız, öz xərci hesabına ən çətin məsələləri həll edib. Hazırda kəndin kənarındakı «Yel baba» ziyarətinin qoruq ərazisinə təmənnasız olaraq öz xərci hesabına dəmir hasar çəkmişdir. Kəndin ən nüfuzlu, tanınmış dəmirçisi olmuş iki ləqəblə «Dəmirçi Hümmət» və «Bic Hümmət» ləqəbləri ilə tanınmışdır. «Bİc Hümmət» ləqəbini qazanması maraqlı bir əhvalatla bağlı olmuşdur. Ağır 30-cu illərdə Hümmət kişi siyasi rəhbərliyə yaxınlaşmaq üçün əsil biclik, hiyləgərlik işlədərək muzdur sənədi düzəltmiş və özünü siyasi rəhbərliyin «köməkçisi» elan etmişdir. Bu işdə Hümmət kişi xeyirxah, kənd üçün əhəmiyyətli məqsəd güdmüşdür. Bu yolla o, onlarla, adı güllələnəcəklər siyahısında olan adamların kənddən qaçırılmasını təşkil etmişdir. Onun kənddə karxanası, su dəyirmanı və çəltik döyən «dingi» olmuşdur. Həmçinin şəxsi təsərrüfatında 500 baş xırda buynuzlu heyvanı olmuşdur. Kəndin imkansız ailələrinin hamısına köməklik göstərmişdir. Çox insanpərvər şəxs olmuşdur. Haqqında söylənilən rəvayətlərdən birində göstərilir ki, «Hümmət kişi bir dəfə Əliabad kəndindən atla ərzaq gətirərkən keçmiş dəmir körpünün altında iki uşağın qara bataraq zığıldadığını görür. Bu acınacaqlı mənzərəyə dözməyən Hümmət kişi hər iki uşağı atın tərkinə qoyub evinə gətirir. Həyat yoldaşı Zəhra xanım uşaqlara xüsusi qayğı göstərərək onları həyata qaytarır və səhərdən yola salır. Həmin şəxslər hazırda Kiş kəndində (Niymət kişi) və Baş Göynükdə (Salam müəllim) yaşayırlar.

Hümmət kişi birinci dəfə əmisi qızı Zərnişan xanımla ailə həyatı qurmuş, onun fiziki qüsurunu heç bir dəfə də olsun üzünə vurmamış, qarşılıqlı razılıq əsasında ikinci dəfə ərini itirmiş və yeganə övladı ilə tək qalmış Zəhra xanımla da ailə qurmuşdu. O, Zəhra xanımın oğlu Söhraba əsil atalıq nəvazişi göstərmiş, onu öz doğma övladlarından artıq sevmişdir. O, digər oğulları kimi Söhrab kişiyə də savad vermiş, övladlarının hər birinə öz sənətinin sirlərini öyrənməyi təbliğ etmişdir. Övladı Söhrab onun dəmirçilik sənətini davam etdirmişdir. Hazırda Oxud kəndinin ən mükəmməl dəmirçisidir. Həmçinin gözəl din bilicisi kimi də tanınır. Oxud kənd məscidinin dini şurasının üzvüdür.

Hümmət kişinin Böyük Vətən müharibəsi illərindəki xeyirxah əməllərini Səmayə xanım «Nə götürdüm bu dünyadan?» kitabında aşağıdakı kimi nəql edir: «Deyildiyinə görə əmim müharibə dövründə kəndin küçələrində dolaşan ac-yalavacları evə gətirib yedirər, yetimləri isə, hətta arvadına çimizdirərmiş. Müharibə dövründə kənddə ölən çox olarmış. Hamısının dəfnini əmim təşkil edərmiş. Kəfən tapılmadığından çox vaxt evdən yorğan-döşəklərin üzlərini çıxarıb apararmış. Əmimin xeyirxah əməllərindən biri haqqında da danışırlar ki, bir dəfə toy vaxtı dava düşür. Dava edənlərin birinin tapancası var imiş. Ona görə də o tez evə qaçır ki, tapancanı götürüb gəlib onu vursun. Əmim də onun dalınca onlara gəlir və səhərə qədər onun yanında dayanır, onu tapancaya əl atmağa qoymur. Səhər açılana kimi kişinin hirsi soyuyur və əmimə minnətdarlıq edir ki, sən məni cinayətdən, cəzadan və vicdan əzabından xilas etdin». (səh.104)

Hümmət kişinin böyük oğlu Söhrab atasının cəsarəti ilə bağlı aşağıdakı hadisəni mənə nəql etdi: «Atam bir dəfə gecədən keçmiş çardaqda səs eşidir. Sakitcə eyvana çıxıb qaranlıq yerdə dayanar. Görür ki, kimsə çardaqdan bir kisə buğda götürüb düşür. Onun kisəyə gücünün çatmadığını görən Hümmət kişi gedib ona kömək edir və onu qapıya qədər çatdıranda oğru hiss edir ki, bu, Hümmət kişidir. Atam oğruya deyib ki, apar, halal xoşun olsun, amma sənə bir də buğda lazım olduqda gəl, özümdən istə».

Hümmət kişinin oğul övladları Arif, Səlaheddin, Əleddin Adışirinovlar da nəslin ən layiqli davamçıları kimi Şəki şəhərində yaşayır və işləyirlər. Kiçik oğlu Əleddin Oxudun «Dükan qabağı» məhəlləsində atasının mülkündə, böyük oğlu Söhrab isə «Koroğlular» məhəlləsində yaşayır. Hacı Alxasın qız nəvəsi – oğlu Adışirinin qızları Eminəxatun və Züleyxa da hazırcavab və şair təbiətli olmuşlar. Aşağıda Züleyxanın bir şeirini nümunə kimi verirəm:

Ətirşahı şitillərəm ləyənə,
Baş əyibən qol-budağın əyənə,
On iki qurban demişəm
Yarın əli öz əlimə dəyənə.

Hacı Alxaslar nəsli Oxud kəndində uzunömürlülər nəsli kimi də tanınır. Belə ki, Hacı Alxas 114 il, oğlu Adışirin 106 il ömür sürmüşdü.

Hacı Alxaslar nəslinin Cəbrayıl qolu da Oxud kəndinin ictimai-mədəni həyatında mühüm rol oynayan insanlar yetirmişdir. **Cəbrayıl kişi** öz oğlu Yaqubla birlikdə erməni gülləsinə tuş gəlsə də onun ikinci oğlu **Vahab kişi** öz ailəsi ilə birlikdə çətin, məşəqqətli, həmçinin şanlı ömür yolu keçmişdir. Vahab kişi uzun illər, əvvəlcə gənclik illərində Kor Umarın şəxsi zavodunda, sonra isə Şəki ipək kombinatında fəhlə işləmişdir. Bu zəhmətkeş fəhlə ailəsi həmçinin Oxud kəndində indi «keçmiş rəqsçilər» ailəsi kimi də tanınır. Belə ki, Vahab kişi 1938-ci ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan incəsənəti ongünlüyündə ailəsi ilə birlikdə iştirak etmişdir. Vahab kişinin həyat yoldaşı Nazilə xanımın qardaşı «Göyəbaxan» ləqəbi ilə tanınan Muxtar kişi Şəkinin ən məşhur rəqqası olmuşdur. Vahab kişinin böyük oğlu hazırda Şəki ədəbi mühitinin ən qüdrətli nümayəndəsi Yaqub Alxasov ata və anası ilə birlikdə dekadada iştirakını aşağıdakı kimi xatırlayır: «Bir gün Oxud kəndinə iki nəfər incəsənət xadimi gəlir. Onlardan biri Manaflı familiyalı kişi, digəri isə Əminə xanım Dilbazi idi. Onların məqsədi yaxşı rəqs edənləri və mahnı oxuyanları seçmək idi. Onlar Vahab kişinin, həyat yoldaşı Nazilə xanımın oğlu Yaqubun və qızı Rozanın rəqsini çox bəyənirlər. Sonra ailəmizlə ciddi məşq edərək «ailə rəqs ansamblı» təşkil edirlər. Bir müddət rəqs məşqindən sonra bizi, Şəmilov Nuru, Pəri və Qurban adlı şəxslərlə birlikdə Bakıya respublika olimpiadasına aparırlar. Orada bizə milli paltar ölçülüb tikilir. Üzərimizdə daha ciddi məşq aparılaraq 1938-ci ildə Moskvada keçiriləcək incəsənət ongünlüyünə hazırlayırlar. Ongünlükdə biz, və Şəmilov Nuru və onunla Suqra adlı bir qız «Koroğlu» rəqsini gözəl ifa etdiyimizə görə o rəqsi ifa etmək üçün nəzərdə tutulmuşduq. Biz ailəliklə həmçinin «Tərəkəmə» rəqsini də ifa edəcəkdik. Rəqsin musiqi ifaçısı Dəhnəli zurnaçı Həbibullahın dəstəsi olmuşdur. Zurnaçılar dəstəsinə görkəmli ifaçılardan züy tutan Həsən, bala nağaraçı Şümbə, böyük nağara çalan Məmməd kişi daxil idi. Dekadaya Bakıdan 850 nəfərlik bir qrup yola düşmüşdü. Azərbaycanın görkəmli el sənətkarları, Flarmoniyanın işçi qrupu, milli operamızın banisi Ü.Hacıbəyov da yazdığı «Koroğlu» operasını dekadaya aparmışdı». Yaqub kişinin o zaman 11 yaşı var idi. O, dekada günlərini belə xatırlayır: «Qatarda gedirdik. Moskvaya yaxın bir stansiyada qatar dayanarkən bərk yırğalandı və mən ikinci mərtəbədən aşağı yıxıldım. Hamı mənim başıma yığışır ki, bilsinlər, ağrıyan yerim olmayıb ki. Bir nəfər eynəkli kişi məni ayağa qaldırdı, başıma sığal çəkərək dedi: «Ey, oğlan. Moskvaya çatmışıq yaxşı rəqs edərsən ha, bax, mənim Koroğlum kimi».

Onlar gedəndən sonra məlum olur ki, onlardan biri Üzeyir Hacıbəyov, digəri Bülbül Murtuza imiş. Moskvada Azərbaycan nümayəndə heyətini Kiyev mehmanxanasında yerləşdirmişdilər.

Alxasovlar ailəsinin gözəl çıxışı dekadanın nümayəndəliyi tərəfindən böyük alqışlarla qarşılanmış, Moskvanın «İzvestiya», «Pravda» qəzetləri öz səhifələrində onların

şəkillərini vermiş çıxışları barədə məqalələr dərc etmişdir. Dekadadakı maraqlı bir anı Yaqub kişi belə xatırlayır: «Dekada günlərində pulumuz qurtarır. Atam məcbur qalıb Moskada Azərbaycan incəsənət işləri idarəsinə rəhbərlik edən şair Rəsul Rzaya müraciət edir. Biz Rəsul Rzanın otağında olanda sevimli şairimiz Səməd Vurğun da orada idi. Rəsul Rza atamı dinlədikdən sonra ondan qaldığı ünvanı alıb, bizi yola saldı. Bir neçə saatdan sonra qapımız döyüldü və bizə 5000 manat pul təqdim edildi. Dekadada olduğumuz müddətdə atama 1500 manat, anama 1200 manat, mənə 1000 manat, bacım Rozaya isə 800 manat aylıq məvacib verildi».

Dekadanın sonunda Alxasovlar ailəsinin iştirakçılarına «Milli rəqsin gözəl ifaçısı» vəsiqəsi təqdim edilmiş, onların hər biri fəxri fərmanla mükafatlandırılmışdır.

Yaqub Alxasov indi ömrünün 78-ci ilini yaşayır. Şəki ədəbi mühitinin ən qüdrətli el şairindən biridir. Şeirlərini lirik və satirik üslubda yazır. Gənc yaşlarından Əliağa Vahidlə ədəbi əlaqədə olmuş, onun təsirilə yaradıcılığında qəzəl janrının ən yaxşı nümunələrini yaratmışdır. Respublikamızın və Şəkinin ictimai-siyasi, mədəni həyatı ilə bağlı elə bir mövzu yoxdur ki, yaradıcılığında əks etdirilməmiş olsun. Yaradıcılığına ümumxalq rəğbətinin nəticəsi olaraq, onun poeziyasını sevənlərin ianəsi hesabına «Şəkililər» adlı ilk kitabı 1998-ci ildə nəşr olunub. Kitabın nəşrində və yaradıcılığının təhlil və təbliğində tədqiqatçı ədəbiyyatsevər həmyerlisi Kamil Adışirinovun böyük xidməti olub. Şairin ikinci kitabı 2005-ci ildə «Mahirnamə» adı ilə nəşr olunub.

Yaqub Mahirin (Alxasov) yaradıcılığından bir neçə nümunəni oxucuların müzakirəsinə verirəm.

Satira:

TEZ GÖNDƏR

Olmaqsa fikrin kürəkən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.
Get, borc elə sən min manat, tap gətir,
Öz işindir, oğurluq et, çap gətir,
Nə borcuma, vur əllərdən qap gətir
Döz indidən gəl hər yükə, tab gətir.
Olmaqsa fikrin kürəkən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.

Nişanda da parçanı on dəst elə,
Bəzilərin gözün oy, şikəst elə,
Qaynananı dux ətriylə məst elə,
Ondan sonra şirin cana qəsd elə,
Olmaqsa fikrin kürəkən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.

Sırğalarda ən qiymətli daş olsun,
Üzüklərdə brilyantdan qaş olsun,
Kulon, saat bil hamıdan baş olsun,
Fərqi yoxdur, yaşın əlli yaş olsun
Olmaqsa fikrin kürəkən mənim üçün
Tez göndər mehri, qız verim sənin üçün.

Gəraylı:

SAÇARSANMI?

Gözəl, düzün de bir hələ,
Sən də mən tək naçarsanmı?
Bir yolum var qapqaranlıq
Ora işıq saçarsanmı?

***

Sən ağasan, mənsə qulam,
Ətəyində namaz qılam,

Kilidlənmiş bir qıfılam
Açar tapıb açarsanmı?

***

Dağlar aşıb düzə gəlsəm,
Quş tək süzə-süzə gəlsəm,
Çaşıb birdən sizə gəlsəm.
Mənə qapı açarsanmı?

***

Olmaz mən tək miskin aşiq
Royaları qapqarışıq,
Qolun olsa bir sarmaşıq,
De, qəddimi qucarsanmı?

***

Mahir oxur bülbül kimi
Müşkülü yox müşkül kimi,
Qoxlasam mən bir gül kimi,
Ətri-ənbər saçarsanmı?

Qoşma:

TƏLƏSMƏ

Sovuşub ötsə də, ömrümün yazı,
Asta vur ey könül qışa tələsmə.
Döyünüb sinəmdə, çəksən də nazı,
Tezliklə dönərsən daşa tələsmə,

Keçdikcə zamanın keşməkeşindən
Sən mənə bənd olma, güvən işindən,
Vur yaxşı yamanı keçir dişindən,
Həlimdən içməmiş, aşa tələsmə.

İdrakın sönməyən çırağın olsun,
Çalış ki, sənətə marağın olsun,

Yaxşılıq əlində yarağın olsun,
Pisliyi çaxmaqçın başa tələsmə.

Sərin bir su kimi axmaq istəsən,
Təşnə könüllərə axmaq istə sən,
Boylanıb zirvədən baxmaq istəsən,
Ayaqda məşq elə, başa tələsmə.

Ey Mahir, həyatda düz addım atsan,
Eşqinlə gecəni-gündüzə qatsan,
El üçün yanaraq yazıb-yaratsan,
Çatacaq muradın başa, tələsmə.

Qəzəl:

VARMI GÖRƏN

Mən kimi ellərin eşiqilə yanan varmı görən?
Saf ürəklə Vətəni, xalqı anan varmı görən?

Şer yazıb varaq-varaq, gözlərini isladaraq,
Gecələr gec yataraq, tez oyanan varmı görən?

Dəli pərvanə kimi özünü çırpıb çırağa,
Haqqı var eyləyən aləmdə bəyan varmı görən?

Bir nəfər dərdli görəndə ona həmdəm kəsilən,
Qəm udan, qüssə ilə qəlbi doyan varmı görən?

Olub insanlara öz ömrü boyu eldə həyan,
Saf könüllərdəki sevdanı duyan varmı görən?

Dünyada aldanmayab mülkə-mala, yüksək ada,
Öz səadətini sağlıqla sanan varmı görən?

Varsa gəlsin qabağa, söylədi Yaqub Mahir,
Bu gözəl təklifimi eldə qanan varmı görən?

Yaqub Alxasov həmçinin gözəl musiqiçi və müğənnidir 1967-ci ildə Şəki Musiqi Texnikumunun «Səs şöbəsi»ni bitirib. El muğamlarının gözəl ifaçısı kimi tanınır. Alxasovlar nəslinin bu görkəmli nümayəndəsi hazırda Şəki şəhərində yaşayır.

Hacı Alxasların Cəbrayıl qolunun nümayəndəsi olan Vahab kişinin kiçik oğlu Vaqif hazırda Oxud kəndində «Hacı Alxaslar» məhəlləsində yaşayır.

İBRAHİMXƏLİLLƏR (patronim) Oxud kəndinin ən məşhur nəsillərindəndir. Nəslin adını daşıyan İbrahimxəlil kişi haqqında məlumat əldə edə bilmədim. Bu soya mənsub olan insanlar daha çox İbrahimxəlil kişinin oğlu İsgəndər kişinin adı ilə İsgəndərovlar nəsli kimi tanınırlar. Bu nəsil nəinki Oxudun, Şəkinin və bütövlükdə Azərbaycanın ictimai-mədəni həyatında böyük rol oynayıblar. Onlardan bəziləri Azərbaycandan kənarda da məşhur insanlar kimi tanınıblar. Bu böyük türk soyu haqqında məlumatı mənə hazırda nəslin 79 yaşlı nümayəndəsi, uzun illər Oxud səhiyyəsinə rəhbərlik etmiş Şaban həkim verdi. Babası İsgəndər kişi haqqında o qədər də məlumatı olmayan Şaban həkim atası Kərəm kişi haqqında geniş məlumat verdi. Kərəm kişi 1879-cu ildə doğulmuş, məşhur sənətkar usta olduğuna görə «Usta Kərəm» ləqəbi ilə tanınmışdır. Kəndin ən xeyirxah adamı kimi tanınıb. 1928-ci ildə siyasi rəhbərlik tərəfindən qaçaqların tərksilah olunması üçün göndərildikdə, o bildirib ki, bu işin öhdəsindən gələ bilməz. Bu səbəbdən 1929-cu ildə həbs olunub, 1930-cu ilin mayın 5-də buraxılıb. Mayın 5-də siyasi rəhbərlik tərəfindən Molla Həmidə, Kor Əsgərə və Usta Kərəmə tapşırılıb ki, su dərəsinə gedib qaçaqları tərksilah etsinlər. Hər üçü qaçaqlar tərəfindən güllələnib. Kənd qəbiristanlığında dəfn olunub. Atasının xeyirxah əməllərini Şaban həkim aşağıdakı kimi qeyd etdi: «Atamı hamı kənddə və şəhərdə xeyirxah adam kimi tanıyırdı. Qapımıza diləyə gələni boş qaytarmaz, toxumu olmayana toxum verərdi. Kəndin ən nüfuzlu şəxslərindən olmuş Məmə adlı kişiyə ev tikib zəhmət haqqı almayıb. Şəhərdə də bir sıra binalar tikib.

Hazırda Şəkidə ən gözəl evlərdən olan Hacı Həbillahların, Məmməd, Əhməd, Həmzənin atalarının mülkünü Kərəm kişi tikib. Dini bilgiləri də geniş olub. «Qurani – Kərim»i sərbəst oxumağı bacarıb.

İsgəndərovlar nəslinin ən görkəmli nümayəndəsi olmuş **Yaqub İskəndərov** 1920-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Oxud kəndində orta məktəbini bitirdikdən sonra 1935-ci ildə tibb Texnikumunun hazırlıq şöbəsini bitirərək, 1937-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olub. 1940-cı ildə Sovet Ordusu sıralarına hərbi xidmətə çağırılaraq, 1947-ci ildə ordudan tərxis olunub. Bir il yenidən Tibb İnstitutunda təhsil alıb. Təyinatla Tacikistan SSR-nin Leninabad rayonuna göndərilmiş orada poliklinikanın müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1949-cu ildə Leninabad vilayət xəstəxanasının baş həkimi vəzifəsində, 1950-ci ildə Tacikistan Respublikasının paytaxtı Stalinabad (Düşənbə) şəhərində Qanköçürmə İnstitutunun direktoru vəzifəsində çalışmışdır. 1952-ci ildə ixtisasca həkim olan Səadət xanımla ailə həyatı qurub. Səadət xanım məşhur tacir Dodulu Molla Əhmədin qızı idi. Ailə həyatı qurduqdan sonra da həkimlik fəaliyyətini yenidən Tacikistan Respublikasında davam etdirib. 1965-ci ildə Şəki rayonuna gələrək Şəki rayon mərkəzi xəstəxanasının travmatologiya şöbəsində həkim, 1970-ci ildən həmin şöbəyə rəhbərlik etmişdir. 1980-cı ildən Bakı şəhərinə işləməyə getmiş, iki il orada işlədikdən sonra yenidən Şəkiyə qayıtmış, ömrünün sonunadək travmatologiya şöbəsində həkim işləmişdir. 1998-ci ildə Şəki şəhərində vəfat etmiş, doğulub boya başa çatdığı Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Övladları Teymur və Ramiz həkimlik ixtisasına yiyələnərək atalarının yolunu davam etdirirlər. Böyük oğlu Azər ali təhsil alaraq Moskva şəhərinə getmiş, hazırda orada yaşayır və ən məşhur iş adamı kimi dünyanın İtaliya, Fransa, Türkiyə və. s. kimi ölkələri ilə ticarət əlaqələri saxlayır.

İsgəndərovlar nəslinin Usta Kərəm qolunun ikinci ən görkəmli nümayəndəsi adı Oxud kəndinin tarixinə əbədilik

həkk olunmuş **Şaban həkimdir** (şəkil 24). O, 1926-cı ilin dekabr ayının 4-də Oxud kəndində anadan olub. Atası Kərəm kişinin ölümündən sonra o bacısı Pakizə ilə birlikdə başsız qalmışdır. Ərdə olan (1935-ci ildə) böyük bacısı Tatana onlara himayədarlıq edərək böyütmüşdür. O, Oxud kəndində yeddiillik təhsil aldıqdan sonra (o zamanlar təhsil yeddi illik idi), Stalin adına Şəki pedaqoji texnikumuna daxil olub (1942-ci ildə), 1943-cü ildən Əzizbəyov rayon 4 N-li kontorunda neft mədənində neftçi işləmişdir. 1945-ci ildə təhsilini yarımçıq buraxıb, əməyə cəlb edildiyi üçün təhsilini davam etdirmək məqsədilə Azərbaycan KPMK- ya məktubla müraciət etmiş oradan alınmış cavaba əsasən yenidən Şəkiyə qayıdaraq Şəki Tibb Texnikumuna daxil olmuşdur. 1948-ci ildə həmin texnikumu bitirərək Oxud kəndindəki feldşer-mama məntəqəsinə müdir təyin edilmişdir. O dövrdə kənddə səhiyyənin təşkili qənaətbəxş deyildi. Hər şeyi yenidən təşkil etmək lazım idi. O, kənddə səhiyyənin inkişafını genişləndirmək və kənd əhalisinə səhiyyə xidmətini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə 1984-cü ildə Oxud kəndində həkim ambulatoriyasının tikintisinin əsasını qoymuş, bu tikinti müvəffəqiyyətlə başa çataraq 1986-cı ildə istifadəyə verilmişdir (şəkil 25). İşlədiyi müddətdə yoluxucu xəstəliklər aradan qaldırılmışdır. O cümlədən yoluxucu xəstəliklərdən qızılça, titanos, difteriya kimi xəstəliklər tamamilə aradan qaldırılmışdır. Kənddə hər il 180-190 nəfər uşaq doğuşu qeydə alınmış, uşaq ölümü 1% təşkil etmişdir. Əməyi yüksək qiymətləndirilmiş 1982-ci ildə sahə həkimlərinin I qurultayında, 1983-cü ildə Qırmızı Aypara Cəmiyyətinin qurultayında iştirak etmiş, «SSRİ-nin Tibb əlaçısı» döş nişanı, «Qırmızı Əmək bayrağı» ordeni ilə təltif edilmiş, SSRİ Nazirlər Sovetinin üç dəfə pul mükafatı ilə mükafatlandırılmışdır. İki çağırış rayon sovetinə, on çağırış yerli sovetə deputat seçilib. Əlli iki il Oxud zəhmətkeşlərinin sağlamlığı keşiyində dayanıb. 1990-cı ildən təqaüdə çıxıb. Kənd Ağsaqqallar Şurasının sədri, Şəki Ağsaqqallar Şurasının üzvüdür.

Şaban həkimin həyat yoldaşı Tahirə xanım da səhiyyə işçisi olub. 1954-cü ildə Bakı Əczaçılıq Texnikumunu bitirib, uzun illər Şəki 84 saylı mərkəzi aptekdə əczaçı işləyib. 1955-ci ildə ailə həyatı qurmuş, 1960-cı ildə Oxud kəndində birinci dərəcəli aptek məntəqəsi açılmış və həmin məntəqəyə müdir təyin edilmişdir. Həmin ildən 1989-cu ilədək Oxud kəndində əhaliyə səhiyyə xidməti göstərmişdir.

İsgəndərovlar ailəsi Oxud kəndində həkimlər ailəsi kimi tanınır. Ailənin böyük övladı **Aqil İsgəndərov** 1979-cu ildə N.Nərimanov adına Tibb İnstitutunu bitirib, 1996-cı ilədək Şəki şəhər Mərkəzi xəstəxanasının travmatologiya şöbəsinə rəhbərlik etmiş, hazırda Bakı şəhər Məlikov adına 6 saylı xəstəxanada ali dərəcəli travmatoloq vəzifəsində çalışır.

Ailənin kiçik övladı **Amil İsgəndərov** stomatoloq ixtisasına yiyələnib. Bir müddət Şəki stomatologiya mərkəzində stomatoloq həkim, 1990-cı ildən Bakı şəhər 3 saylı diş poliklinikasında stomatoloq vəzifəsində çalışır. İsgəndərovlar nəslinin mülkü hazırda «İrəv uşağı» məhəlləsində yerləşir.

ƏZİMLƏR (patronim) – Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsillərindən biridir. Nəslin yaşadığı yerlə bağlı «Əzimlər» adlanır. Bu türk soyunun kökündə nəslin hazırda yaşayan ən yaşlı nümayəndəsi Əli kişinin (77 yaş) dediyinə görə babası Hümmət kişi durur. Lakin Əli kişi babası haqqında (ata babası) heç bir məlumata malik olmadığını dedi. Ancaq atası Oxud qaçaqçılıq hərəkatının görkəmli nümayəndəsi Kor Umar haqqında böyük iftixar və ürək ağrısı ilə danışdı. Mən yazımın Oxud qaçaqlarına həsr etdiyimiz bölməsində Kor Umar haqqında geniş danışdığım üçün burada onun haqqında qeydlərimi təkrar yazmağa ehtiyac hiss etmədim. «Ot kökü üstdə bitər» deyərlər. Kor Umar kimi məğrur bir atanın, **Nurpaşa Hümmətov** kimi xeyirxah, elm, maarif pərvanəsi olan oğlu olar deyərlər. Əgər Oxudu alimlər yurdu hesab ediriksə Nurpaşa Hümmətovu bu alimlərin sərkərdəsi hesab etmək olar. Çünki o, oxudlular tərəfindən ilk alim, böyük alimlər sülaləsini yetişdirən cəfakeş bir müəllim kimi hörmətlə yad edilir. Nurpaşa Hümmətov çox zəngin, maraqlı bir həyat yolu keçib. 1923-cü ildə may ayının 12-də Oxud kəndində anadan olub. 1931-ci ildə Oxud kənd məktəbinə qəbul olunıb, 1938-ci ildə yeddinci sinfi bitirərək Şəki şəhər Pedaqoji texnikumuna daxil olmuş, oranı 1941-ci ildə bitirmişdir. 1941-ci ilin sentyabr ayında ordu sıralarına çağrılmış, 1943-cü ildə yaralandığına görə ordu sıralarından azad edilmişdir. 1943-cü ildə əvvəl Baltalı məktəbində, sonra 1944-cü ildən 1946-cı ilədək Kiş kəndində pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir. 1946-cı ildən 1947-ci ilin oktyabr ayına kimi Nuxa şəhər 1 saylı uşaq evinin pioner baş dəstə rəhbəri işləmişdir. 1947-ci ilin oktyabr ayının 1-dən Oxud kənd orta məktəbində sinif müəllimi işləmişdir. N.Hümmətovun sonrakı bütün pedaqoji fəaliyyəti həmin məktəblə bağlı olmuşdur. 1948-ci ildə təhsilini qiyabi yolla davam etdirmək üçün V.İ.Lenin adına APİ-yə (indiki ADPU) daxil olmuş, 1954-cü ildə həmin institutun «Dil ədəbiyyat» fakultəsini bitirərək, dil ədəbiyyat müəllimi ixtisasını qazanmışdır. 1948-ci ilin sentyabr ayından 1989-cu ilin noyabr ayınadək Oxud kənd orta məktəbində dil ədəbiyyat müəllimi işləməklə bərabər, 1969-cu ildən 1983-cü ilədək həmin məktəbin pedoqoji kollektivinə rəhbərlik etmişdir.

N.Hümmətovun gərgin əməyi və tələbkarlığı sayəsində pedoqoji kollektiv keyfiyyətcə möhkəmlənmiş, maddi baza ön plana çəkilmişdir. Onun bir müəllim kimi parlaq istedadı, bitib tükənməz yaradıcılığı, böyük təşkilatçılıq bacarığı pedaqoji kollektivlə, müəllim və şagirdlərlə işləmək məharəti məhz 1965-1983-cü illərdə Oxud kənd məktəbində direktor işlədiyi müddətdə özünü daha qabarıq göstərmişdir.

N.Hümmətov 1971-ci ildə professor Bəşir Əhmədovun rəhbərliyi ilə «V-VII sinflərdə Azərbaycan dili dərslərində şagirdlərin rabitəli nitq vərdişlərini inkişaf etdirmək yolları» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək, pedaqoji elmlər namizədi – alimlik dərəcəsi almışdır. Namizədlik dissertasiyasını müdafiə etdikdən sonra da, N.Hümmətov kənd məktəbində qalıb işləməyə üstünlük vermişdir.

1988-1989-cu illərdə bacarıqlı ədəbiyyatşünas alim Azərbaycan MEA-nın Şəki zona Elmi Mərkəzində «Folklorşünaslıq və el sənətləri» laboratoriyasına rəhbərlik etmişdir.

N.Hümmətov Azərbaycan müəllimlərinin I-II Qurultaylarının və Kişinyovda keçirilən Ümumittifaq Qurultayının, eyni zamanda gənc yazıçıların III Respublika Müşavirəsinin nümayəndəsi olmuşdur. Bacarıqlı müəllimin iş təcrübəsi şəhər və respublika miqyasında yayılmışdır. «Müasir dərsə verilən tələblər» haqqında respublika elmi pedaqoji seminarında etdiyi məruzə yüksək qiymətləndirilmişdir. Təlim-tərbiyə işində əldə edilən müvəffəqiyyətlər mövzusu ilə Respublika XV Pedaqoji Mühazirələrindəki çıxışı da yüksək qiymətləndirilmişdir. Hər iki mühazirəyə görə o, Maarif Nazirliyinin Fəxri Fərmanı ilə təltif edilmişdir.

Nurpaşa Hümmətov maarif sahəsindəki yorulmaz fəaliyyəti nəticəsində «Qabaqcıl maarif xadimi» döş nişanı ilə təltif edilmiş, attestasiyanın yekunlarına görə isə «metodist müəllim» ixtisas dərəcəsini almışdı. O, 250 şeir, 150 məqalə, bir çox oçerklərin müəllifidir. Oxud kəndinin alim ziyalılarının yetişməsində onun müəllim kimi böyük əməyi olmuşdur.

Nurpaşa Hümmətov 1989-cü ildə dünyasını dəyişmiş, Oxud qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

N.Hümmətovun işıqlı alim, müəllim, şair ömrü Şəkinin yaradıcı adamlarının mövzu obyektinə çevrilmişdir. Haqqında dövrü mətbuatda yazılar dərc edilmişdir. Bunlardan birini – şair Qurtuluş Süleymanovun «Şəkinin səsi» qəzetinin 20 avqust 2002-ci il tarixli sayında dərc olunmuş «İnsanların ürəyində yaşayan gözəl ziyalı: Nurpaşa Hümmətov» sərlövhəli yazısını olduğu kimi oxucularımızın nəzərinə çatdırıram:

«Azərbaycan xalqının milli kökləri və mütərəqqi ənənələri ruhunda yaşayıb yaradan, öz etnik mənsubiyyətlərinə xas olan, bəşəri ruh və ideyaların sahibləri olan şəxsləri zaman və tarix meydanında yaddan çıxartmaq,

unutmaq müasir zəmanəmiz və cəmiyyətimiz üçün mənəvi faciə ola bilər. Bu baxımdan bu gün xalqına böyük və unudulmaz mənəvi dəyərlər qoyub həyatdan getmiş ləyaqətli şəxslərin vicdanlı fəaliyyətini və təmannasız olaraq həyata keçirdiyi işləri yada salmaq, ölkəmizdə sosial-iqtisadi çətinlik və müharibə şəraitində qiymətləndirmək olduqca vacibdir.

Qədim elm-mədəniyyət mərkəzi olan Şəkidə, habelə ölkəmizin bütün hüdudlarında sağlığında və elə indi də tanınan xatirəsi və adı böyük hörmət və məhəbbətlə yad edilən, gözəl insan, milli şair və bacarıqlı pedaqoq olan Nurpaşa Hümmətov haqqında da bu gün danışmaq, onu yada salmaq hamımızın ürəyindən olar.

Fəxr ilə deyə bilərik ki, Nurpaşa müəllim sadəlikdə böyüklüyü olan ləyaqətli bir insan, xalqını, torpağını, gənc nəsli və ən əsası isə pedaqoji işi sevən və onu milli ənənələr üzərində irəli aparmağa çalışan cəsarətli, sözü və əməli bir olan mərd və təmənnasız insan idi.

Mən hər dəfə bu mərhum eloğlumuzu yada salanda gözümün önünə daşlı-kəsəkli və keçilməz cığırları olan bir zirvəni xatırlayıram. Nurpaşa müəllimi bu zirvəyə öz alın təri, möhkəm, dözümlü iradəsi, zəhmətsevərliyi, şəxsi ləyaqəti və istedadlı yaradıcılığı və pedaqoji fəaliyyəti ilə ucalan və həmin zirvədə canlı bir heykəl kimi əbədi dayanan varlığa, şəfəqə, nura, günəşə və əsl millət aydınına bənzədirəm. Düşünürəm ki, sanki qurban olduğumuz böyük və əzəmətli Allah da ona hələ ana bətnində bu ülvi ləyaqət və şərafəti bəxş etmişdir. Məhz buna görə də ona anadan olanda Nurpaşa adı qoyulmuşdur. Doğurdan da rəhmətlik nur kimi bir insan, nurlu pedaqoq, doğma Oxud kəndinin və Şəkinin övladlarının təhsil almasında ürəyini, canını, həyatını, sözün həqiqi mənasında varlığını qoymuş, Nizami Gəncəvinin «Kərpic kəsən qoca»sı kimi öz zəhmətinin, öz süfrəsinin padşahı olmuşdur. Nurpaşa müəllimi 1957-ci ildən, 7-ci sinifdə oxuyarkən tanıyırdım. O vaxtlar «Şəki fəhləsi» qəzeti yanında yaradılmış «Səbuhi» ədəbi məclisinin təşkilində onun da böyük rolu və zəhməti olmuşdur. Şəkinin yaradıcı gənclərinin bu məclis ətrafında birləşməsində xalqımızın əsl ziyalı oğulları olan Hüseyn Rəsulov, Lütvəli Həsənov, Məmməd Çələbiyev, Məhyəddin Abbasov, Nizami Nəbiyev, Ələşrəf Şayan, Məmmədiyə Süleymanlı, şair Yaqub Mahir, ədəbiyyatşünas Məmmədəmin Səlimov və Nurpaşa Hümmətovun böyük xidmətləri olmuşdur. O vaxt mən də həmin məclisin üzvi idim. Yadımdadır 1957-ci ildə ilk dəfə həmin məclisdə iştirak edirdim. Növbə mənə çatanda: «Ana» şeirimi oxudum.Şeirimə birinci Nurpaşa müəllim öz fikrini bildirdi, tövsiyələrini verdi və çap olunmasını məsləhət bildi.

Məclisin ağsaqqalları, o cümlədən Nurpaşa müəllim, atam- o vaxt «Şəki fəhləsi» qəzetinin məsul katibi işləmiş M.Süleymanlı ilə yaxın dost idilər. Məclisin bəzi məşqləri çox vaxt bizim evimizdə aparılırdı. Qonşu rayonların istedadlı yazanları da bu məclisdə iştirak edirdilər. Onlardan ən fəalı Balakənin Katex kənd müəllimi, indi bir neçə şeirlər kitabının müəllifi Suraqat Qurbani idi. Məclislərdə H.Rəsulovun, R.Məmmədzadənin, L.Həsənovun, M.Çələbiyevin, Y.Mahirin, N.Hümmətovun şeir və hekayələri biz gəncləri həımişə valeh edər, bizi yeni yaradıcıllıq axtarışlarına ruhlandırırdı.

Sonralar işimlə əlaqədar dəfələrlə onun direktoru olduğu Oxud kənd orta məktəbində olmuş, bu böyük pedaqoqun hansı fitri fəaliyyətə malik olduğunu görmüşəm.

Xalqımızın ölməz oğlu, qüdrətli türkoloq, Azərbaycan müstəqilliyi banilərindən biri olan, mərhum Aydın Məmmədov, alim Məmmədhənifə Musayev, şair və tədqiqatçı Vaqif Aslan və rayonumuzun qabaqcıl müəllimi, gözəl ziyalı Həbibullah Məmmədrəhimov, ziyalı Bəlqiyaz İlyasov və onlarca başqaları onun çalışdığı Oxud kənd orta məktəbinin yetirməsidir.

Nurpaşa müəllim həmin məktəbdə dərs dediyi və direktor olduğu dövrdə məktəblilərə ixtisası olduğu Azərbaycan dili və ədəbiyyatı fənnini özünəməxsus pedaqoji üsullardan yaradıcılıqla istifadə etməklə sevdirmişdir. Məhz bunun nəticəsidir ki, əksər şagirdlərdə kiçiklikdən şer və hekayə yazmağa, bədii qiraət söyləməyə böyük maraq və həvəs yaranmışdır. Hazırda həmin məktəbin yetişdirmələri olan hər hansı bir peşə adamını sorğuya tutsan görəcəksən ki, o ən yaxşı ədəbiyyatçılardan belə ədəbiyyat dili ilə sənlə danışa bilir.

Yaradıcı pedaqoq, pedaqoji elmlər namizədi kimi yüksək adı yalnız və yalnız öz qabiliyyəti və böyük istedadı, zəngin və təbii pedaqoji ustalığı ilə qazanmışdır.

Adamlarımız arasında belə bir ictimai məntiq bu gün də yaşamaqdadır. Onlar çox böyük qürur hissi ilə deyirlər ki, Qaxın İlisu kəndi akademik İ.Mustafayevin, Şəkinin Oxud kəndi isə N.Hümmətovun adı və fəaliyyəti ilə ziyalılar və alimlər məskəni adını almışdır. Bu doğrudan da belədir.

1993-cü ilin oktyabr ayında Oxud kənd orta məktəbinə N.Hümmətovun adı verildi. Bu təntənədə mən də iştirak etdim. O gün əsil yubiley idi. Onu da qeyd etməliyik ki, bu təmənnasız, nur kimi gözəl insanın əməyinə, işinə sağlığında lazımınca qiymət verməmək, paxıllıq və nadürüstlük halları da olmuşdur.

Bəzi bürokrat və rüşvətxor məmurlar onu sağlığında məktəb direktoru vəzifəsindən uzaqlaşdırdılar, daha doğrusu, yerini satdılar.

Təəssüf ki, ədalətsiz və milli xəyanətkarların bu mənfur tədbirinə yerli və N.Hümmətovu tanıyan respublika ziyalıları lazımınca münasibət göstərmədilər.

Təəssüf ki, hiyləgərlik və şarlatanlıq yolu ilə vəzifə kreslosunu ələ keçirən, adını «ziyalı» qoyub xalqa ziyandan başqa heç bir xeyir verməyənlər indi də belə əməllərini davam etdirirlər. Belələri «Gecə-gündüz millət deyir, millətin tutub yeyir» iştahı ilə yaşayırlar.

Haqqı-nahaqqa, yaxşını pisə öz məqsədləri naminə dəyişirlər. Yaxşı ki, zaman və tarix Allahdan başqa heç kimsənin iradəsi ilə hərəkət etmir. Axırda Allah məhkəməsi öz sözünü deyir, ağa-ağ, qaraya-qara qərarını verir. Şairlərimiz demişkən «bəli dünya fırlanır». «Qızılı qara torpaq udsa da, yenə onun qüdrətini özündə saxlayır».

Nurlu pedaqoji fəaliyyətin və gözəl insanlığın aşağıdakı «Müəllim» adlı şeirimin yaranmasına səbəb oldu. Qoy bu şerin mənim və millətimizin əsl xalq və müəllimləri və gözəl pedaqoqları olmuş Nurpaşa Hümmətovun, Səyyarə Cəfərovanın, Yusif İsmayılovun, Hüseyn Rəsulovun, ölməz alimlərimiz olan Əbdüləzəl Dəmirçizadənin, İsmayıl Şıxlının, Xəlil Rzanın ölməz və unudulmaz xatirələrinə ən qiymətli hədiyyəm və xeyir-duam olsun.

İnsanlarımız, xüsusilə ilkin əlifbamızı müəllimlərimizin zəhməti ilə öyrənib bu gün vəzifə kürsüsündə əyləşən bəzi «sapı özümüzdən olanlar» ziyalı və müəllim əməyinə, onun şərəf və ləyaqətinə qiymət qoysunlar. Onlar yadlarında saxlasınlar ki, «dünyanın ən böyük dahiləri də müəllim zirvəsinə hələ çatmayıb».

Dünya günəşsiz yaşaya bilmədiyi kimi cəmiyyət də müəllimsiz, ziyalısız yaşaya bilməz.

Alışıb sönməyən bir oda bənzər,
Yaşar bu həvəslə müəllim ürəyi.
Bir ad tanımıram bu ada bənzər,
Yanar gur nəfəslə müəllim ürəyi.

Yandırar ömrünü bir çıraq kimi,
Qoymaz yaxın gəlsin qəm, kədər bizə.
Parlayar həmişə gur mayaq kimi,
Müəllim insanlığı öyrədə bizə.

Önün qəlbindəki böyük heyrəti,
Öyrənə biləydik, görə biləydik.
Bizə bəxş etdiyin əbədiyyəti,
Qaytarıb özünə verə biləydik.

Nurlu baxışları, günəş gözləri,
Bizim uşaqların həyatlarıdır.
Şirin kəlmələri, şirin sözləri
Əqlimin, eşqimin qanadlarıdır.

Nurlu baxışları, günəş gözləri,
Bizim uşaqların həyatlarıdır.
Şirin kəlmələri, şirin sözləri
Əqlimin, eşqimin qanadlarıdır.

Qara saçlarıma ağ qarmı enmiş,
Yoxsa ki, ilk bahar çiçəkləridir.
Şirin xatirəyə əbədi qonmuş,
Ömrün arzuları, diləkləridir.

Bir uşaq qəlbində nisgil görəndə,
Rahatlıq tapmayıb, qərar tutmayıb.
Dünyanın ən böyük dahiləri də,
Müəllim zirvəsinə hələ çatmayıb.

Əzimlər nəslinin digər nümayəndələri (Kor Umarın ortancıl və kiçik oğlanları) Əli kişi və Nurməmməd olmuşdur. Nəslin kiçik nümayəndəsi Nurməmməd kənd əhalisi arasında «Laçın» ləqəbi ilə tanınmışdır. Çox zəhmətsevər, baməzə, şux, qorxmaz insan olmuş 2002-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Nəslin hazırda yaşayan ən yaşlı nümayəndəsi Əli kişidir. O, 1928-ci ildə anadan olmuş, ibtidai təhsil almış, uzun illərN.Nərimanov adına kolxozda çalışmışdır. 1965-ci ildən kənddə poçtalyon işləyib. Səmimi rəftarı, xoş münasibəti ilə kənd əhalisinin dərin hörmətini qazanıb. El arasında «Poçtalyon Əli» ləqəbi ilə tanınır. Hazırda təqaüdçüdür.

ƏFƏNDİLƏR (patronim) – Bu soy Oxudda islam dininin mənəvi əsaslarını kənd əhalisi arasında geniş təbliğ etdiyi üçün Əfəndilər adlanır. Qeyd edək ki, Oxud kəndində «Əfəndilər» adı ilə 3 soy tanınır. Haqqında söhbət açacağımız bu soy həyat və fəaliyyəti XVIII əsrin sonu və XIX əsrin əvvəllərinə təsadüf edən **Hacı Salam Əfəndinin** adı ilə bağlıdır. Salam Əfəndi Oxud kəndindən ilk Həcc ziyarətinə gedənlərdən hesab olunur. Haqqında belə bir rəvayət söylənilir ki, onun gözəl, məlahətli səsini dinləyən hökmdar ona təklif etmişdir ki, yaxınları, qohumları ilə köçüb Ərəbistanda yaşasın. Lakin vətəninə, el-obasına qəlbən bağlı olan Salam kişi bu təklifə razı olmamışdır. O, vətənə qayıdarkən ona çoxlu qızıl verilmişdir. Onu qarşılayanların hər birinə o, bir qızıl onluq vermişdir. Qalan puluna hazırki Oxud kəndinin «Orta bulaq» məhəlləsində yerləşən mülkünün ilkin hissəsini inşa etdirmişdir (şəkil 26). Təqribən XIX əsrin sonlarında evin qalan hissəsi oğlu Molla Həmid tərəfindən tikdirilib (şəkil 27). Dini təhsilini Bağdadda alıb. Şəxsi kitabxanasında külli miqdarda dini və dünyəvi məzmunlu kitabları olmuşdur. Bu kitablar 1967-ci ildə görkəmli şərqşünas alim Əli Fəhmi tərəfindən istifadə üçün Bakı şəhərinə aparılmış, sonralar geri qaytarılmamışdır.

Söylənilənlərə görə həmin nəslin adamları öz ölümlərini əvvəlcədən hiss ediblərmiş. Həmçinin müqəddəs sayılan bu nəsildən hər kimsənin ölümü güclü küləklə müşayiət edilərdi. Mənə bu məlumatları verən Şayən həkimin dediklərinə görə nəslin ən nüfuzlu adamlarından olan Cabbar müəllimin ölümü də güclü küləklə müşahidə olunub.

Hacı Salam Əfəndinin oğlu **Molla Həmid** Oxud kəndinin ictimai-mədəni həyatında böyük rol oynamış şəxsiyyətlərdən olub. Biz yazımızın 1-ci bölməsində bu insan haqqında geniş məlumat verdiyimdən onun haqqında məlumat verməyi lazım bilmədik.

Molla Həmidin övladlarından **Cabbar kişi** öz fərasəti, elmi ilə digər qardaşlarından fərqlənmişdir. Gözəl müəllim və baməzə şəxs kimi tanınan bu türk oğlu 1909-cu ildə anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini kənddə alıb. 1928-29-cu illərdə Şəki Pedoqoji Texnikumunda oxuyub. 1930-cu ildə Şəki Maarif şöbəsinin «Birillik tədris qanunu»na əsasən əvvəlcə Oxudda sonra isə rayonun ayrı-ayrı kəndlərində – Baş Göynük, Aşağı Göynük, Zəyzid kəndlərində müəllim işləyib. Oğlu Şayən həkimin verdiyi məlumata görə Cabbar müəllim Zəyziddə müəllim işləyərkən təsadüf nəticəsində ölümdən xilas olub. Onun söylədiklərinə görə o zaman göndərilmiş müəllimləri kolxoz sədrləri qarşılayıb onların sosial problemlərini həll edirdi. Bir gün Zəyziddə belə bir hadisə baş verir. Baş Zəyziddə Cabbar kişi öz müəllim yoldaşı ilə süfrə başında əyləşdiyi zaman (gecə saat 11 də) qaçaqlar milis libasında evə daxil olmuş, kolxoz sədrini yerindəcə güllələmiş, Cabbar kişini və onun müəllim yoldaşını qaçaqlardan biri atmaq istədikdə, yoldaşı qoymayaraq demişdir ki, «onları öldürmək olmaz, onlar kəndimizin balalarına elm öyrədirlər». İkinci qaçağın bu milli ruhu Cabar müəllimi və onun müəllim yoldaşını ölümdən qurtarmışdı. 1940-cı ilə qədər müxtəlif kəndlərdə dərs demiş, 1940-cı ildə müharibəyə getmiş, müxtəlif cəbhələrdə döyüşərək, 1944-cü ildə ağır yaralandığı üçün ordudan tərxis edilmişdir. 1945-ci ildən ömrünün son gününə qədər Kiş kənd 3 saylı məktəbində ibtidai sinif müəllimi işləmişdir. Azərbaycanın görkəmli türkoloq alimlərindən olan mərhum Aydın Məmmədov onun sevimli şagirdlərindən olmuşdur. 1980-cı ilin oktyabr ayında dünyasını dəyişmişdir. Qəbri kənd qəbiristanlığındadır.

Cabbar kişinin həyat yoldaşı Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsillərindən olmuş Hacı Alxaslar nəslindən **Eminəxatun** Adışirin qızı olmuşdur. Söz, ədəbiyyat, maarif, şer sərvəti olan bu qadın 1912-ci ildə doğulmuşdur. Eminəxatun xanımın el ədəbiyyatını, yazılı örnəkləri gözəl bilməsi səbəbsiz olmamışdır. O, 20-ci illərdə Şəki Pedaqoji texnikumunda Rəşid bəy Əfəndizadə kimi maarifçi-pedaqoqdan dərs almışdır. Lakin Eminəxatun müəllimə qəribə bir əhvalat nəticəsində Pedoqoji təhsilini tamamlaya bilməmişdi. Bu hadisəni anasının vaxtilə ona söylədiklərinə əsasən Şayən həkim bizə belə nəql etdi: «Anam deyirdi ki, indiki uşaq evi biz oxuyan vaxt qızlar yataqxanası idi. O vaxt qərar verildi ki, pedoqoji texnikumda oxuyan qızların saçı kəsilsin və oğlanlarla bir sinifdə oxusunlar. O zaman oğlanlar başlarına kepka qoyurdular. Mən də əmim qızı Fürüzə ilə saçımızı kəsdirməyə məcbur qalmışdıq. Ailəmiz bundan xəbər tutan kimi qardaşım Heydər ikimizi də məktəbdən uzaqlaşdırdı».

Eminəxatun xanımın dini təhsili və ərəbcə yazıb-oxumağı güclü olmuşdur. «Quran»ın əksər surələrini əzbər bilmişdir. Çox maarifsevər bir qadın olmuşdur. Qardaşı qızı Səmayənin ali təhsil almasında böyük rol oynamış, o, da tarixçi alim kimi yetişmişdir. O, öz qızları Hilal və Adilə xanıma da təhsil vermişdir. Hilal və Adilə xanım Böyük Vətən müharibəsi illərində pedoqoji təhsil alıblar. Adilə müəllimə uzun illər Oxudda və 19 saylı məktəbdə müəllim işləmişdir.

Oğul övladı **Abdulhəmidov Şayən Cabbar oğlu** 1951-ci ildə anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almış, N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb institutunu bitirərək (1969-1975) həkim pediatr ixtisasına yiyələnmişdir. Hazırda Şəki Mərkəzi Uşaq xəstəxanasında çalışaraq gənc nəslin sağlamlığı keşiyində dayanır.

ƏFƏNDİLƏR (patronim) – Oxud kəndinin maarifpərvər sülaləsini təmsil edən türk soyudur. Soyun kökündə Haşim adlı şəxs durur. **Haşim Əfəndi** haqqında məlumat yoxdur. XVIII əsrdə yaşaması ehtimal olunur. Haşim Əfəndinin oğlu Abdulla Əfəndi müqəddəs şəxs kimi tanınıb. Saqqalı uzun olduğu üçün «Şeyx baba», «Saçlı baba» adı ilə çağırılıb. Onun haqqında da məlumat yoxdur. Ovladları Abdulla Əfəndi və Məmməd haqqında maraqlı məlumat vardır. Abdulla Əfəndinin fəaliyyəti ilə bağlı hazırda Oxudda «Əfəndilər» nəslinin iki qolu- Məmməd qolu və Abdulla qolu mövcuddur (qeyd kimi göstərim ki, kökdə dayanan Abdulla kişi oğluna öz adını qoyduğu üçün ikinci Abdulla qolunu birinci Abdulla ilə qarışdırmaq olmaz).

Əfəndilər soyunun **Məmməd qolu** Azərbaycan maarifinə görkəmli ziyalılar bəxş etmişdir. Məmməd kişinin nəvəsi hazırda Oxud kəndinin ən yaşlı-80 yaşlı sakinlərindən olan Məmmədarif kişinin dediklərinə görə babası Məmməd kişi şeyx olub. Tiflis quberniyasına şəriət üzrə imtahana gedib və imtahanı əla verdiyinə görə hədiyyə qazanıb. Şəki milyonçuları onun əməyini yüksək qiymətləndirərək ona qiymətli çuxa və arxalıq bağışlayıblar. Məmməd kişinin oğlanları – Molla İbrahim (ona oxudlular «İbrahim usta» demişlər). Molla Abdurahman, Abdulməcid yaşadıqları dövrün tanınmış şəxsiyyətləri olublar.

Molla İbrahim 1870-ci ildə anadan olub. 1912-ci ildə Tiflis quberniyasından Qoxmuq məktəbində işləmək üçün onun adına əmr verilib. Görkəmli maarifçi-pedaqoq Rəşid bəy Əfəndizadə ilə yaxın münasibətləri olub. Rəşid bəyin onun hazırda oğlu Məmmədarifin evindəki arxivində olan fotoşəkli və çoxlu sayda dini və dünyəvi xarakterli əsərlər, bizə Molla İbrahimin kimliyi haqqında, onun elmli bir şəxsiyyət olması haqqında məlumat verir (şəkil 28-29). Yazımın birinci bölməsində haqqında geniş məlumat verdiyimiz Əlimirzə kişi, Kiş kəndinin tanınmış şəxsiyyətlərindən olmuş Seyid Əfəndi, Qoxmuq əfəndilərindən olmuş Molla Əhməd, Molla Yaqub və başqaları şəriətin əsaslarını Molla İbrahimdən öyrənmişlər. Molla İbrahim Əfəndi Oxud kəndində şəriətin təbliğində mühüm rol oynamışdır. Onun dini təhsil yeri hazırda Oxud kəndində qədim bir evdir. Molla İbrahim Əfəndinin bacısı oğlu Hacı Həsənlər nəslinin görkəmli nümayəndəsi olmuş Camal Qədirli uzun müddət Şəki mətbəəsinin redaktoru vəzifəsində çalışmışdır. Molla İbrahimin bacısı uşaqlarının və kəndin digər kimsəsiz uşaqlarının iqtisadi təminatında və təhsilində böyük rolu olmuşdur. Molla İbrahim 1940-cı ildə dünyasını dəyişmiş, kənd qəbiristanlığında dəfn edilmişdir. Molla İbrahimin qardaşı Molla Abdurahman 1937-ci ildə repressiyaya məruz qalaraq Orta Asiyaya sürgün edilmişdir.

Molla İbrahimin kiçik qardaşı Abdulməcid Qori Müəllimlər Seminariyasının rus bölməsini bitirib. Bir müddət Şəki yetimlər evində rus dili müəllimi işləyib. Sonralar Aşağı Şabalıd və Baltalı kəndlərində rus dili müəllimi kimi fəaliyyət göstərib. Əbdülməcid kişinin yaxın dostu olmuş, Şükür bəy Cümhuriyyət dövründə Oxudda qalaraq şəxsi evlərdə rus dili müəllimi işləmişdir. Şükür bəy Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın prokuroru işləmiş Bilqeyis Həşimzadənin həyat yoldaşı olmuşdur. Oxudlulardan ən gözəl insani sifətləri və qonaqpərvərliyi görən Şükür bəy Həsən adlı oğlunu da rus dili İnstitutunu bitirdikdən sonra Şəkiyə gətirmişdir.

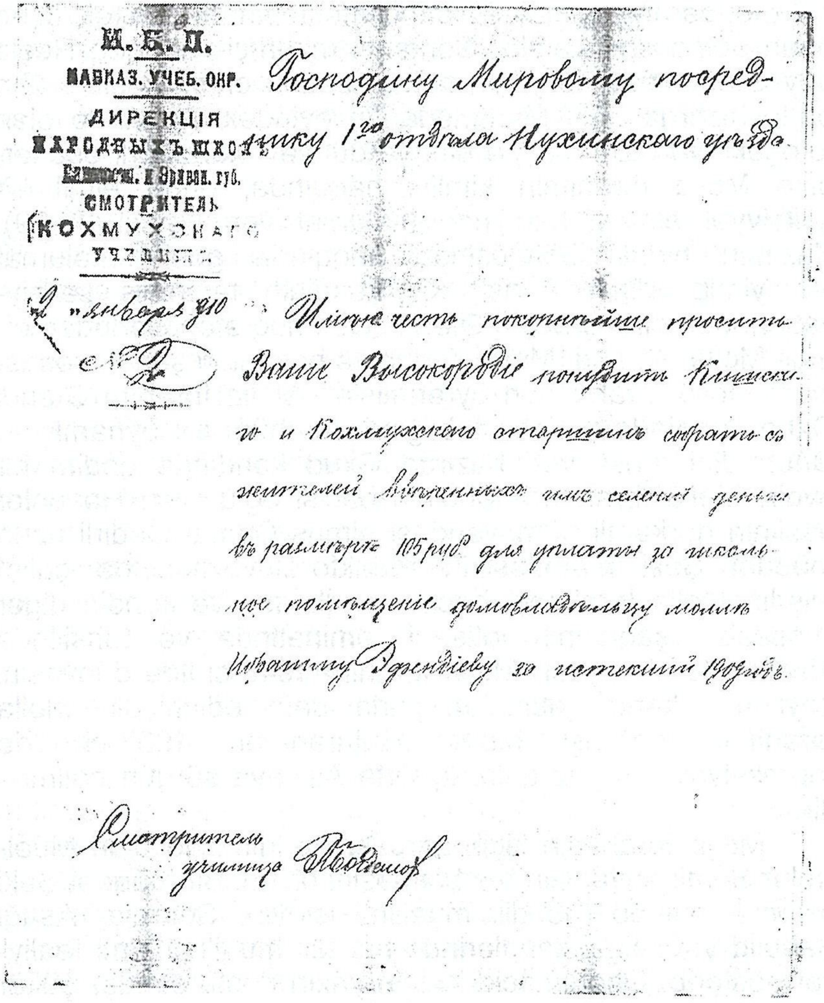

М. Н. П.
КАВКАЗ. УЧЕБ. ОКР.
ДИРЕКЦІЯ
НАРОДНЫХЪ ШКОЛЪ
Елисаветп. и Эриван. губ.
СМОТРИТЕЛЬ
КОХМУХСКАГО
УЧИЛИЩА

2 января 910

№ 2

Господину Мировому посреднику 1го отдѣла Нухинскаго уѣзда.

Имѣю честь покорнѣйше просить Ваше Высокородіе понудить Кишскаго и Кохмухскаго старшинъ собрать со жителей ввѣренныхъ имъ селеній деньги въ размѣрѣ 105 руб. для уплаты за школьное помѣщеніе домовладѣльцу моллѣ Ибрагиму Эфендіеву за истекшій 1909 годъ.

Смотритель училища

Qori seminariyasının məzunu kimi Abdulməcidin ömür yolunun geniş şəkildə araşdırılması ən aktual mövzu kimi vacibdir.

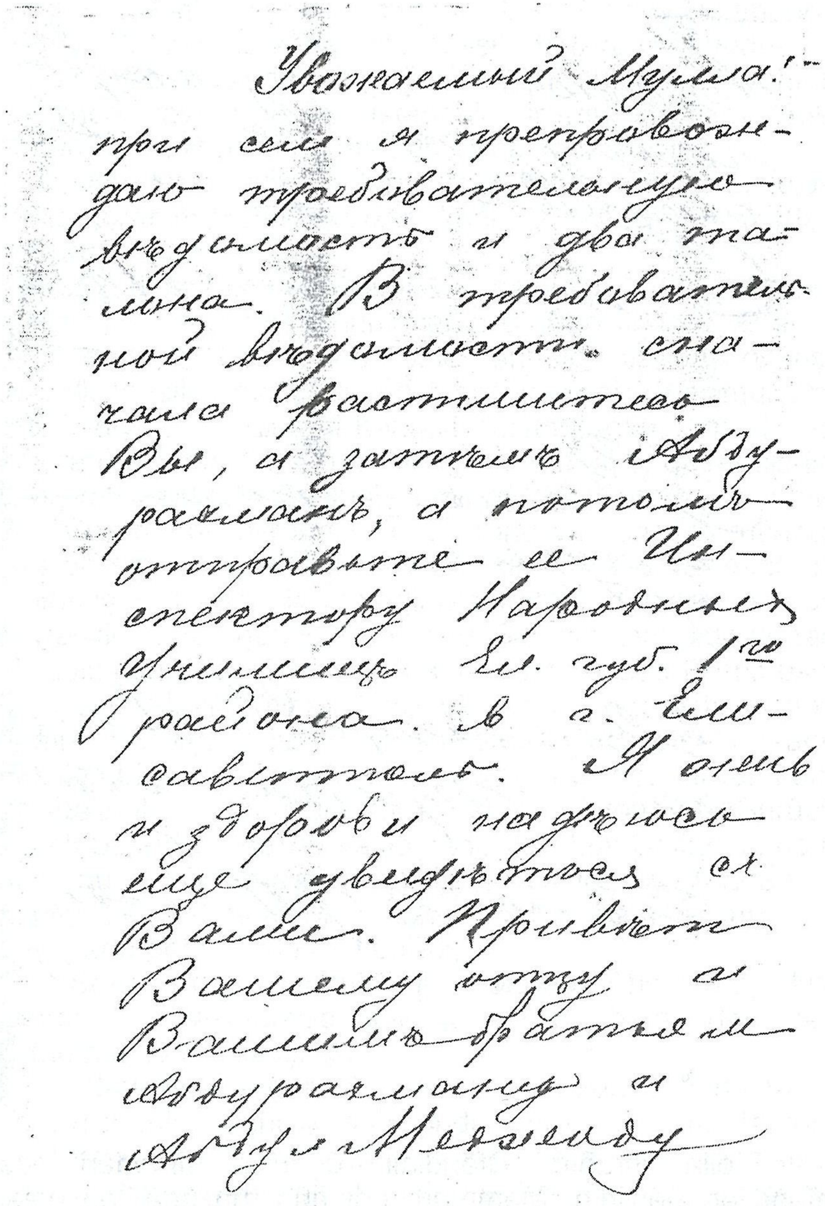

Уважаемый Мулла!

при семъ я препровождаю требовательную вѣдомость и два талона. В требовательной вѣдомости сначала распишитесь Вы, а затѣмъ Абдурахманъ, а потомъ отправьте ее Инспектору Народныхъ Училищъ Ел. губ. 1го района в г. Елисаветполь. Я живъ и здоровъ и надѣюсь еще увидѣться съ Вами. Привѣтъ Вашему отцу и Вашимъ братьямъ Абдурахману и Абдул Меджиду

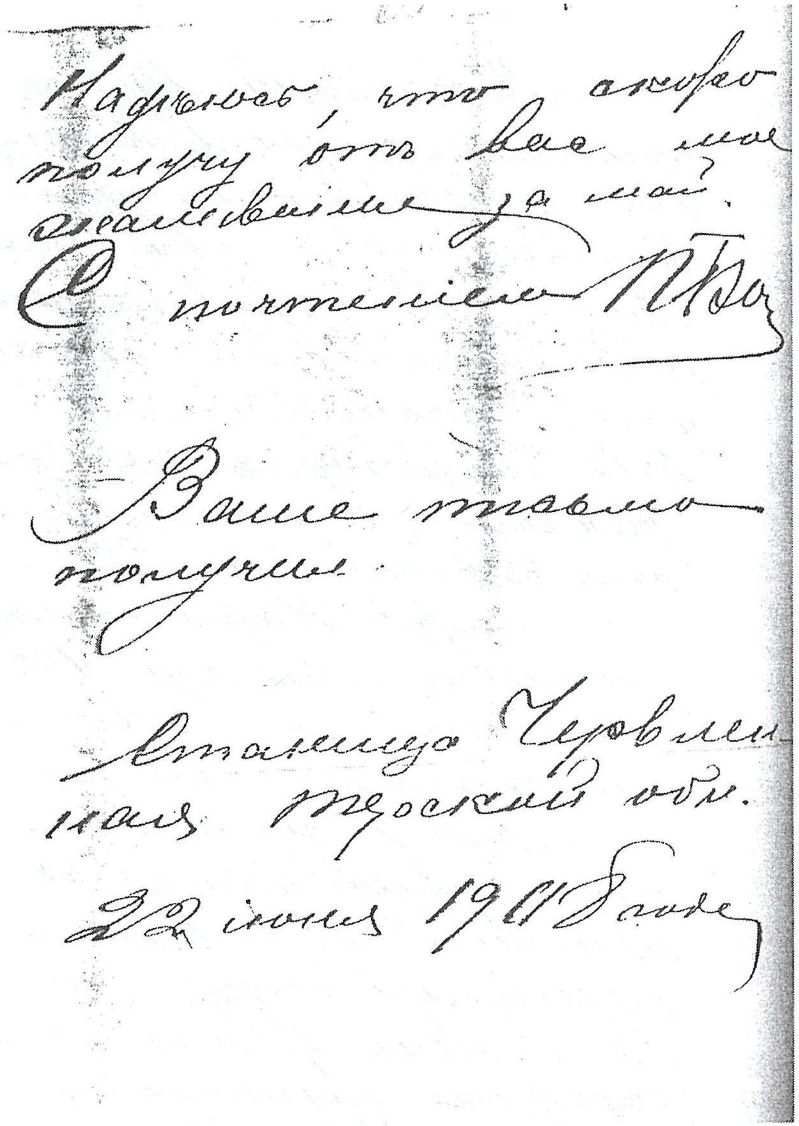

Надеюсь, что скоро
получу отъ Вас мое
жалованіе за май.
С почтеніем

Ваше письмо
получил.

Станица Червлен-
ная Терской обл.
22 іюня 1911 года

Molla İbrahim Əfəndinin oğlu Məmmədarif kişi əfəndilər nəslinin Məmməd qolunun hazırda ən yaşlı nümayəndəsidir. O, 1925-ci ildə Oxud kəndində anadan

olub. Natamam orta təhsil alıb, sonra 1942-ci ildə Şəkidə 2 aylıq müəllimlər kursunu bitirib. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozun karxanasında çalışıb. Hazırda təqaüddədir. Oğlu Qalib, hazırda bir müəllim kimi babasının yolunu layiqincə davam etdirir. İstedadlı bir müəllim kimi Şəki şəhər Təhsil şöbəsində məktəb inspektoru işləyir.

Əfəndilər nəslinin Məmməd qoluna mənsub olan Molla İbrahimin mülkü Oxud kəndinin «**Aşağı məhəllə**» adlı ərazisindədir.

Oxud kəndində «Əfəndilər» nəslinin Abdulla Əfəndi qolunun ən görkəmli nümayəndəsi **Abdulcəmil Əfəndi** olmuşdur. O, 1896-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini mollaxanada almışdır. Ərəb dilini mükəmməl bildiyindən «Qurani Kərim»i müstəqil oxuyurdu. Hətta «Qurani Kərim»i Azərbaycan dilinə tərcümə də etmişdir. İlahiyyatın sirlərini Şəkidəki məsciddə dövrünün tanınmış din bilcilərindən öyrənmişdir. O, kənd və şəhərdə müqəddəs bir şəxs kimi Abdulcəmil Əfəndi, Cəmil usta adları ilə tanınmışdır. Haqqında maraqlı məlumatlar danışılır. Birində söylənilir ki, «bir gün Cəmil Əfəndi Şabalıd kəndində qonaq olur. Həmin gün bütün kəndi sel aparır. Ancaq Cəmil usta olan evi sel aparmır». Cəmil usta haqqında tarix elmləri namizədi Səmayə xanım da şahidi olduğu hadisəni aşağıdakı kimi öz xatirələrində yazır: «Bir gün biz şəhərdən kəndə gəlirdik. Avtobusun sürücüsü şəhərdən idi. Sürücü Cəmil ustanı görsə də saxlamadı. Avtobusdakılar sürücünün bu hərəkətinə narazılıqlarını bildirdilər. Aradan 5 dəqiqə keçməmiş avtobus xarab oldu və hamı düşüb kəndə piyada getməli oldu» (səh.72).

Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Abdulcəmil kişi ipəkqurdu bəsləməklə məşğul olur, həm də ipək kombinatında fəhlə işləyir.

30-cu ildə arıçılığı öyrənərək kolxozda arıxana təşkil edir. Bununla o, arıçılıq sahəsində mütəxəssis kimi tanınır. Şəki rayonunun kəndlərində, kolxozlarda arıçılığın inkişaf etdirilməsində fəal iştirak edir və hər kolxozda arıxana təşkil edərək, gənc arıçıların yetişdirilməsinə xüsusi qayğı göstərir. Öz peşəsini övladlarına da öyrədir. Hazırda Abdulcəmil kişinin oğlu Osman Şəki rayonunda, eyni zamanda respublikamızda ən yaxşı arıçı kimi tanınır. Atasının yolunu davam etdirən Osman kişi bir mütəxəssis kimi respublikada və Moskvada təşkil edilmiş kənd təsərrüfatı sərgilərində iştirak etmiş, yüksək mükafatlara layiq görülmüşdür.

Abdulcəmil kişi 1998-ci ildə 102 yaşında vəfat etmiş, Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn edilmişdir. Abdulcəmil kişinin maarifpərvər oğlu **Qəni Abdullayev** şərəfli müəllim ömrü yaşayır. O, 1928-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. İlk təhsilini Oxud kənd yeddiillik məktəbində almış, 1946-cı ildə Şəki Pedaqoji məktəbini bitirdikdən sonra Qax rayonunun Sarıbaş kəndində müəllimlik etmişdir. 1949-cu ildə Nuxa Dövlət Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Bir müddət Zaqatala rayonunda müəllim işləmiş, 1952-54-cü illərdə hərbi xidmətdə olmuş, orada Volsk Aviasiya Texniki Məktəbində oxumuşdur. Aviasiya mühəndisi- leytenant rütbəsini almışdır. Ordudan tərxis olunduqdan sonra yenidən müəllimlik fəaliyyətinə başlamışdır. 1957-62-ci illərdə V.İ.Lenin adına APİ-nin (indiki APU) «Dil ədəbiyyat» fakultəsini bitirmişdir.

Tədqiqatçı Almaz Qeysər qızı özünün «Mənəviyyatımızın memarları» adlı kitabında bu qocaman, müdrik insan haqqında aşağıdakı ürəkaçan fikirləri yazmışdır:

«Bədəncə arıq, zəif, boyca kiçik olan 72- yaşlı bu insanda, ilahi, nə qədər enerji, nə qədər öyrənmək, öyrətmək həvəsi vardı. Çox aramla danışan, sakit, rəvan, gözəl nitqi olan bu müəllimdəki böyük sənət eşqi, sənət məhəbbəti məni heyran etmişdi. Bəlkə də müəllimin qazandığı bütün uğurların səbəbi də elə bu məhəbbətdə və məsuliyyətdə idi» (səh. 152). Qəni müəllimi tanıyanlar üçün bu qeydlər olduqca azdır. O, həmişə gənc nəslin inkişafı yollarını fikirləşir.

İstedadlı və təcrübəli pedaqoqun elmi biliyi, yüksək nəzəri hazırlığı həmişə yüksək qiymətləndirilmiş və o, şəhərimizin ən nüfuzlu məktəblərində tədrisə cəlb edilmişdir. Haqqında ən mötəbər nəşrlərdə geniş məlumatlar dərc edilmişdir. O, dəfələrlə nümunəvi tədrisə görə Çağ öyrətim işlətmələri MMM Şəki Araz Ali Təhsilə hazırlıq kursunun rəhbərliyi tərəfindən fəxri fərman almışdır. Qocaman müəllimin əməyi dəfələrlə yüksək qiymətləndirilmiş, o, 1965-ci il may ayının 5-də Bakıda çağırılmış Azərbaycan müəllimləri konfransına, Azərbaycan müəllimlərinin VI, VIII Qurultaylarına nümayəndə seçilmişdir. 1985-ci ildə Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyinin 75 №-li əmri ilə ona «Metodist müəllim» adı verilmişdir. O, hazırda Oxud kəndində yaşayır və Oxud kənd orta məktəbində ədəbiyyat bölməsi üzrə metodbirləşmə sədri kimi pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir (şəkil 30).

Əfəndilər nəslinin Abdulla Əfəndi qolunun varisləri hazırda Oxud kəndinin «Batdaxlar» məhəlləsində yaşayır. Əvvəllər bu məhəllə «Şeyx Abdulla Əfəndi» məhəlləsi adlanmışdır.

RƏFİLƏR (patronim)- Oxud kəndinin ən nüfuzlu türk soylarındandır. Bu nəsil- nəsil budağı üzrə çoxşaxəlidir. **Rəfi kişi- oğlu Fətullah, Fətullahın oğlanları Əhməd** və **Hümmət qolunun törəməsi Məmməd, oğlu Yəhya, oğlanları Şəmsəddin, Sirac, Səttar** bu qolun ən layiqli təmsilçiləridir.

Rəfi kişinin Fətullahdan başqa Abdulla və İsa baba adlı oğlanları da olmuşdur.

İsa baba Oxud kəndinin ən müqəddəs şəxsiyyətlərindən olmuş, qəbri hazırda ziyarətgaha çevrilmişdir. Haqqında maraqlı rəvayətlər yaranmışdır. Deyildiyinə görə, bir dəfə həyat yoldaşı yayda onun ayaqqabılarında qar görür və bunu ona deyir. Belə olduqda İsa baba içəri otağa keçir deyir ki, ilahi, sən mənim sirrimi bəyan etdin ömrümü də bitir. Elə o an da ölür.

İsa babanın atası Rəfi kişi haqqında yeticəsi, hazırda Oxud kəndinin müdriklərindən sayılan Şəmsəddin kişi məlumat verdi. O, ulu babası haqqında babasından eşitdiklərini söyləyərək bildirdi ki, təqribən XVIII əsrin son rübündə dünyasını dəyişməsi xatırlanır. Vaxtilə Oxudun ayrılmaz hissəsi olan «Qarasov» adlandırılan yerdə ilk mülkü o salıb.

Rəfi kişinin oğlu **Fətullah kişi** Oxud kəndinin ən xeyirxah adamı kimi yaddaşlarda yaşayır. Vaxtilə «Qarasov» adlanan sahədə calğalıq salıb. Fətullah kişinin bu xeyirxahlığı el tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Calğaların tutundan yeyənlər onun ruhuna dua oxuyurlar. Calğalıq sonralar «Fətinin calğalığı» adı ilə tanınıb. Ölüm tarixi məlum deyil. Şəmsəddin kişi ulu babası Hümmət kişi haqqında ancaq onu deyə bildi ki, gənc ikən dünyasını dəyişib. Babası Məmməd kişi haqqında da Şəmsəddin kişi ancaq onu xatırladı ki, 1918-ci ildə vəba xəstəliyindən ölməsini atasından eşidib.

Atası **Yəhya Əfəndi** haqqında Şəmsəddin kişi xatırlatdı ki, 1903-cü ildə doğulub. Ərəbcə yazıb-oxumağı mükəmməl bacarıb. Dini təhsilini nəslin ziyalılarından olan Abdulla Əfəndidən (Cəmil dayının atası) alıb. Yəhya kişi həmçinin gözəl təsərrüfatçı və sənətkar olub. Yamaqçı işləyib. Dini təhsilini bir müddət baş Göynüklü Məhəmməd Əfəndidən alıb. Təhsilini başa vurduqdan sonra «Qarasov»dakı kənddə olan məsciddə əfəndilik edib. 30-cu illərdə kolxozların yaranması ilə əlaqədar məscid ləğv olunaraq kolxozun ixtiyarına verilib. Yəhya Əfəndinin ölümü ilə bağlı qeyd olunur ki, onu ləzgi Məhəmməd adlı bir şəxs Hacı Mahmud kəndinə (Aşağı Göynük) mövlüd oxutmağa aparmış, mövlüddan çıxıb Abbas kəndinə gedərkən güllə ilə vurulub öldürülmüşdür. Bu hadisə 1935-ci ildə baş vermişdir. Qəbri kənd qəbiristanlığındadır.

Yəhya Əfəndinin oğlu **Şəmsəddin kişi** 1933-cü ildə anadan olub. Dini savada malikdir. Kənd ağsaqqallar şurasının aparıcı şəxslərindəndir. Kəndin ictimai işlərinin ən fəal iştirakçısı və təşkilatçısıdır. Rəfilər nəslinin bir hissəsi hazırda Oxud kəndinin «Barıarası», bir hissəsi isə «İrəv uşağı» məhəlləsində yaşayır. Rəfilər nəslinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri **Yəhya Əfəndinin oğlu Sirac** olmuşdur. Oxudluların böyüklü-kiçikli sevimlisi olmuş Sirac müəllim 1924-cü ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur.

İlkin ibtidai təhsilini Oxud kənd yeddiillik məktəbində (1939-cu ildə) almış, sonra təhsilini Şəki Pedaqoji məktəbində davam etdirərək 1942-ci ildə oranı bitirmişdir. 1942-ci ildə Təpəcənnət Kənd məktəbinə müəllim təyin olunmuş, 1946-cı ildə Babaratma, 1949-cu ildə Qoxmuq kəndlərində müəllim işləmişdir. 1950-52-ci illərdə Şəki 2 illik Müəllimlər İnstitutunun kimya-biologiya fakultəsində təhsil almışdır. 1952-ci ildən 1975-ci ilədək Kiş kənd orta məktəbində işləmişdir. 1975-ci ildən ömrünün sonunadək Oxud kənd orta məktəbində işləmiş, 1991-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Sirac Məmmədov nəinki oxudlu gənclərin mənəviyyatının memarı olmuş, həmçinin mehriban, səmimi, maarifsevər bir ata kimi öz övladlarına ali təhsil aldırmışdır. Hazırda Sirac Məmmədovun övladlarının hamısı ali təhsilli kadrlar kimi Azərbaycan elminin müxtəlif sahələrində fəaliyyət göstərirlər. Ailənin böyük oğul övladı **Elşad Məmmədov** 1972-ci ildə Oxud kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun riyaziyyat fakultəsinə daxil olmuş 1976-cı ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1976-cı ildən bugünədək Oxud kənd əsas məktəbində riyaziyyat müəllimi işləyir. Kənd xeyriyyə cəmiyyətinin sədri kimi kənd yollarının abadlaşmasına rəhbərlik edir.

Ailənin ortancıl oğlu Rəşad alim kimi yetişmişdir. **Rəşad Məmmədov** 1957-ci ildə anadan olmuşdur. 1974-cü ildə Oxud kənd orta məktəbində təhsilini başa vurmuşdur. həmin ildə BDU-nun mexanika riyaziyyat fakultəsinə daxil olmuş, oranı 1979-cu ildə fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1979-cu ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Kibernetika İnstitutuna kiçik elmi işçi təyin olunmuşdur. 3 il aspiranturada oxuduqdan sonra Dnepropetrovsk şəhərindəki riyaziyyat institutunda elmi araşdırmalarını davam etdirmişdir. Həmin institutda akademik A.İ.Yeqorovun rəhbərliyi altında dissertasiya mövzusu üzərində işləmişdir. 1986-cı ildə Kibernetika institutunun ixtisaslaşdırılmış elmi şurasında «Paylanmış parametr elementləri saxlayan və gecikməsi olan sistemlərin optimal idarə olunması» mövzusunda akademik A.İ.Yeqorovun rəhbərliyi altında namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir.

Rəşad Məmmədov namizədlik dissertasiyası müdafiə etdikdən sonra bir müddət Elmlər Akademiyasının Kibernetika institutunda işləmiş, 1988-ci ildən Azərbaycan Neft Akademiyasının tətbiqi riyaziyyat kafedrasında çalışır. Hazırda riyaziyyat kafedrasının dosenti, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi yanında riyaziyyat üzrə elmi metodik şuranın üzvüdür. Məmmədovlar ailəsinin oğlanları Ziya və Yusif də ali təhsilli kadrlar kimi Bakı şəhərində işləyir və yaşayırlar.

PİRUŞAĞI nəsli (patronim)- Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Soyköklə bağlı məlumatı mənə Afər kişi verdi. O, ulu babası İbrahim, babası Əhməd haqqında məlumat verə bilməsə də atası İdris kişi haqqında bildirdi ki, atam çox yoxsul həyat keçirib. Uzun illər ipək kombinatında çalışıb. Yaxşı xatırlayıram, bir gün atama kombinatdan yaxşı işləməyinə görə bir dəst kostyum vermişdilər. O zaman kostyumu tək-tək adamlar geyərdi. Atam kostyumu geymədi. Bizim yaşamağımız üçün onu satıb bir inək aldı. İnəyin süd-qatığı ilə birtəhər dolanırdıq. O zaman vergi sistemi sərt idi. Vergini verə bilməyənlərin əlindən evdə mal-qarası var idisə alırdılar. Biz də bu vəziyyətlə üzləşdik. Vergini atam verə bilmədiyi üçün məcburiyyət qarşısında qalıb yeganə dolanacaq ümidimiz olan inəyimizi kənd sovetinin həyətinə bağladı. O dövrdə siyasi rəhbərlik qaçaqlara qarşı amansız mübarizə aparır, onları aclıqla susdurmaq istədiyinə görə qaçaqlar da gecələr kəndə girib düşünmədən, soruşmadan evdəki ərzağı alıb gedirdilər. Yaxşı xatırlayıram, bir dəfə atam kəlləpaça almışdı. Anam onu sobanın üzərinə qoymuşdu ki, bişsin. Biz hamımız səbirsizliklə onun bişməyini gözləyirdik. Gecə saat 11 radələri idi. Birdən qapı açıldı. İki nəfər qaçaq içəri girib dinməz-söyləməz qazanı peçin üstündən götürüb getdi. Bu məlumatları mənə verən Afər kişi 1926-cı ildə Oxud kəndində anadan olub. İxtisasca mühəndis neftçidir. Uzun müddət Bakı Neft mədənlərində çalışıb. Yüksək əmək göstəricilərinə görə Azərbaycan KPMK-nın I qurultayının iştirakçısı olub. Qurultayda Mircəfər Bağırovun MK-nın I katibliyindən azad olunması və İmam Mustafayevin seçilməsinin şahidi olub. Qurultayda M.İbrahimov Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsini təklif edib. O zaman Vəli Axundov Nazirlər Sovetinin sədri idi. Dilçilik məsələləri ölkədə genişləndirilirdi. Bu məsələ İ.Mustafayevin vəzifədən uzaqlaşdırılması və Vəli Axundovun MK-nın I katibi seçilməsi ilə nəticələndi.

Afər Əhmədov yuxarıdakı hadisələrdən başqa, Azərbaycanın siyasi həyatı üçün ibrətamiz olan Mircəfər Bağırovun məhkəməsinin bir sıra iclaslarında da iştirak edib. İclasların gedişini belə xatırlayır: «1955-ci ildə Mircəfər Bağırovun məhkəməsi gedirdi. Məhkəmədə Markaryan, Yemelyanov, Atakişiyev və başqaları da mühakimə olunurdu. Məhkəməni SSRİ-nin baş prokuroru Rudenko aparırdı. Bir nəfər arıq cüssəli şəxsi sorğu-sual edirdilər. O dedi ki, mən Şamaxı rayon prokuroru işləmişəm. Şamaxının raykom katibi məni çağırıb dedi ki, gecə ikən 2 nəfər kolxoz sədri yoxa çıxıb. Mən gərək onların tutulmasına sanksiya verəydim. Sonra biz katiblə məsləhətləşdik ki, mən bu məsələ ilə bağlı respublika prokurorluğuna gedim. Respublika prokurorluğunda mənə dedilər ki, get MK-ya, bəlkə orada məlumat verdilər. Mən getdim MK-ya, orada Bağırovun qəbuluna yazıldım. Növbə çatanda mən onun otağına girdim. Salam verdim. Salamımı almadı. Dedi nə üçün gəlmisən? Gəlişimin səbəbini dedim. Mənə dedi ki, çıx çölə, bilərsən. Çölə çıxdım. Bir nəfər mənə yaxınlaşıb dedi ki, burada dur. Onun göstərdiyi yerdə durdum. Bir dəqiqə keçməmiş ayağımın altından döşəmə qaçdı. Gördüm binanın altındakı zirzəmidəyəm. Zirzəmidə məni bu əclaf Markaryan qarşıladı. Başladı məni təpikləməyə. Ağzım-burnum qana boyandı». Afər kişi məhkəmənin sonrakı gedişini xatırlayaraq deyir: «Erməni Badamyan (o Dağlıq Qarabağda məsul vəzifədə işləmişdi) salona girəndə M.Bağırov dəhşətə gəldi. Təkcə onu dedi ki, «Сволоч, ты ешё жив» Demə, Bağırov onun ölümünə fitva vermiş, Markaryanın göstərişi ilə o azad olmuşdur. Hirsindən Bağırovun gözlüyü düşdü, əyilib götürmədi. Cibindən yeni gözlük çıxarıb gözünə taxdı. Bu epizoddan özünü hərəkətlərinə qarşı günahkar sayan Bağırov zala müraciətlə dedi: «Mənim xalqımın məni tikə-tikə doğramağa da haqqı var». Erməni hiyləsini M.Bağırov o zaman dərindən başa düşmüşdü.

HACI KƏRİMLƏR nəsli (patronim)- Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin kökündə dayanan **Hacı Kərimin** doğum tarixi məlum deyil. Həcc ziyarətində olub. Ərəbcə yazıb oxumağı bacarıb. Əsas məşğuliyyəti xırda ticarət olub.

Hacı Kərimin oğlu Məmməd 1890-cı ildə anadan olub. Əsas məşğuliyyəti kömürçülük olub. Kənd ağsaqqallarının dediyinə görə çox cəsur adam imiş. Meşədə ov edərkən günlərlə təkbaşına qalarmış. Məmməd kişi xeyirxahlığı ilə də kəndin sayılıb- seçilən şəxslərindən olub. Oxud kəndinin ən hörmətli şəxslərindən olan Hacı Alxasın nəvəsi Züleyxa xanımla evlənib. Həyat yoldaşı Züleyxa xanım şair təbiətli qadın olub. Onun bayatı və nağıllar nəvə-nəticəsinin dilində bu gün də yaşayır. Söylənilənlərə görə, Hacı Alxas Oxud kəndindən yeganə adamdır ki, 2 dəfə Həcc ziyarətində olub. Bu nəvəsi Züleyxa xanımın övladsızlığı ilə bağlı olub. O, ikinci dəfə müqəddəs Məkkə ziyarətinə nəvəsi üçün övlad arzusu ilə gedib. Tanrı onun arzusunu qəbul edib. Uzun müddət övladı olmayan Züleyxa xanımın övladı Yusif dünyaya göz açıb. Yusif kişi Oxud kəndinin ən hörmətli ağsaqqallarından sayılıb. 1966-cı ildə kənddə ilk çayxananı o təşkil edib. Övladları İlqar, Əbil, Sabir və Məmməd nəslin davamçılarıdırlar. İlqar hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir. Əbil isə müəllim kimi Şəki İnternat məktəbində çalışır. Sabir və Məmməd sadə peşə adamları kimi Oxud kəndində yaşayır və işləyirlər. Hacı Kərimlər nəslinin bir hissəsi hazırda kəndin «Qımbırlar», bir hissəsi isə «Kənd qırağı» məhəlləsində yaşayır.

İRƏV UŞAĞI nəsli (patronim)- Bu soy kəndin ziyalı nəslinə mənsub ən tanınmış soylarındandır. Soykökdə dayanan **Musa, Hacı, Məmməd** haqqında kifayət qədər məlumat yoxdur. Hazırda Məmməd qolunun Bəlyar, Bəxtiyar kimi qolları Oxud kəndinin ən hörmətli şəxsiyyətləri hesab olunur. İrəv uşağı nəslinin Oxud kəndinə Türkiyədən köçməsi söylənilir. Hazırda Oxudda yaşayan **Bəlyar və Bəxtiyar qardaşları** kəndin yaşlı nəslin nümayəndələri kimi tanınırlar. Hər iki ailə Azərbaycan elminə görkəmli ziyalılar bəxş edib. Bəxtiyar kişinin böyük oğul övladı **Ələfsər Məmmədov** hazırda kimya elmləri doktoru kimi Azərbaycan elminin xidmətindədir. Ələfsər Məmmədov 1952-ci ildə anadan olmuşdur. 1969-cu ildə Oxud kənd orta məktəbini bitirmişdir. Həmin ildə V.İ.Lenin adına ADPİ nin kimya fakultəsinə daxil olmuşdur. 1973-cü ildə kimya fakultəsini fərqlənmə diplomu ilə başa vurmuş, elmi şuranın qərarı ilə ona aspiranturada təhsilini davam etdirmək tövsiyə olunmuşdur. O,1973-cü ildə Azərbaycan EA-nın Qeyri-Üzvi Fiziki Kimya İnstitutunun aspiranturasının əyani şöbəsinə daxil olmuşdur.

1980-cı ildə Tiflis Dövlət Universitetinin İxtisaslaşdırılmış elmi şurasında fiziki kimya ixtisası üzrə «Alüminiumoksidin müxtəlif matritsalar əsasında sintez olunmuş tərkibində seolit olan katalizatorların krekinq aktivliyinə təsirinin tədqiqi» mövzusunda müdafiə etdiyi dissertasiya işinə görə ona kimya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi verilmişdir.

Ə.Məmmədov 1985-ci ildə doktorluq dissertasiyası üzərində elmi-tədqiqatlarını başa çatdırır. O, işinin nəticələrini 1988-ci ildə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin kimya fakultəsinin alimlərinin iştirakı ilə müzakirə edir. Dissertasiyanın 1988-ci ildə həmin universitetin kimya fakultəsinin ixtisaslaşdırılmış şurasında müdafiə olunması məsləhət görülür. Bəzi səbəblər üzündən işin müdafiəsi 6 il geciksə də, 1994-cü ildə Azərbaycan EA Kimya Texnologiyasının Nəzəri Problemləri İnstitutunun İxtisaslaşdırılmış şurasında Kimyəvi Kinetika və Kataliz və

Neft Kimyası ixtisasları üzrə «Karbohidrogenlərin tərkibində seolit olan metalsilikatlar üzərində kimyəvi çevrilməsi» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə edib, kimya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almağa müvəffəq olmuşdur.

Ə.Məmmədov 70-dən çox elmi məqalə və tezisin, o cümlədən 4 ixtiranın müəllifidir. İki monoqrafiyanı nəşrə hazırlamışdır. 30-a qədər elmi əsəri xarici ölkələrdə nəşr edilmişdir. O, 25-dən çox beynəlxalq konfrans və simpoziumlarda məruzələrlə çıxış etmişdir.

Müxtəlif dövrlərdə dəfələrlə Ümumittifaq D.İ.Mendeleyev adına Kimyaçılar Cəmiyyətinin, Respublika «Bilik» Maarifçilik Cəmiyyətinin fəxri fərman və mükafatlarına layiq görülmüşdür.

Ə.Məmmədov bir çox elmi şuraların üzvüdür. O elmi fəaliyyətinin müxtəlif dövrlərində M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti, Tibilisi Dövlət Universiteti, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası və başqa ali təhsil müəssisələri ilə elmi və pedoqoji aspektlərdə sıx əlaqə saxlamışdır. Ə.Məmmədov 1997-ci ildən etibarən həm də Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetində professor kimi fəaliyyət göstərir.

Ə.Məmmədov bir çox namizədlik və magistr dissertasiya işlərinin məsləhətçisi, rəhbəri, opponenti, rəyçisi olub və hazırda kadr hazırlığı sahəsində işini davam etdirir.

Ələfsər müəllim həm də həvəskar jurnalistdir. O, 30-dan çox alim ziyalılar haqqında mətbuatda yazılar dərc etdirmişdir. 20 ildən artıqdır ki, «Qabaqcıl kimya uğrunda» institut qəzetinin baş redaktorudur. 2002-ci ildə nəşr olunmuş iri həcmli və sanballı «Şəki: alim və ziyalılar» kitabının əsas tərtibçisidir.

Bu nəsil Oxud kəndinin «İrəv uşağı» məhəlləsində yaşayır.

MAYOROĞULLARI nəsli (patronim) – Bu soy Oxudda «**Aynaçı Əhmədlər**» nəsli kimi tanınır. Nəslin kökündə dayanan Əhməd kişi Oxud kəndində «aynaçı» kimi tanındığına görə «Aynaçı Əhməd» ləqəbi almışdır. Aynaçı

Əhməd nəsli 2 qol – **Molla Vahid** və **İbrahimxəlil qolları** üzrə şaxələnmişdir. Hər iki qol Oxud kəndinin ictimai-mədəni həyatı üçün dəyərli insanlar yetirmişdir. İbrahimxəlil qolu İmaməddin və Şaban budağı üzrə çoxalmışdır. Hazırda «Mayoroğulları» adı ilə tanınan nəsil Şaban budağı ilə bağlıdır. **Şaban kişi** 1905-ci ildə anadan olmuşdur. Uzun illər ipək kombinatında fəhlə işləyib. Ədalətli, qanunsevər olduğuna, özünü hərbiçilərə məxsus qayda-qanunlara uyğun apardığına görə kənd əhli ona «Mayor» ləqəbini vermişdir. Şaban kişinin övladları – Dursun, Səlahəddin, Sadəddin, Tacəddin hazırda kənddə «Mayoroğulları» adı altında tanınır. Şaban kişi 1967-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Mayoroğullarından Dursun və Sadəddin kişi sadə zəhmət adamıdırlar. Dursun kişi hazırda kəndin ən hörmətli ağsaqqallarından sayılır. Əməyi dəfələrlə yüksək qiymətləndirilərək Lenin ordeni və medallarla təltif olunub. Sadəddin uzun illər kolxozda sürücü işləmiş, kənd əhli arasında «Daduş» ləqəbi ilə tanınmışdır. 1998-ci ildə dünyasını dəyişmişdir. Mayoroğullarından Səlahəddin və Tacəddin ali təhsilli ziyalılar kimi, nəinki Oxudun, Şəkinin mədəni–iqtisadi həyatında mühüm rol oynayırlar.

Səlahəddin Əhmədov 1947-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxudda başa vurduqdan sonra, Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunda ali təhsil almışdır. Əmək fəaliyyətinə Qax rayonunun Cəlayer kəndində müəllim kimi başlamışdır. 1975-ci ildən Oxud kənd orta məktəbində müəllim kimi fəaliyyətə başlamış, 1983-1998-ci illərdə həmin məktəbdə tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışmışdır. Pedaqoji fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilərək 2002-ci ildə Oxud kənd əsas məktəbinin direktoru vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. Hazırda həmin vəzifədə çalışır.

Mayoroğulları nəslinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri **Tacəddin İbrahimxəlilovdur** Tacəddin müəllim Oxud kəndində ibtidai və orta təhsilini tamamladıqdan sonra, 1968-1972-ci illərdə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı

İnstitutunda ali təhsil almışdır. Şəki rayonunun bir sıra - Arıçılıq, Nərimanov adına kolxozunda, Aqrar Sənaye Birliyi kimi böyük təşkilatlarında iqtisadçı kimi fəaliyyət göstərmişdir. Qısa müddətdə özünü yüksək bilikli iqtisadçı kimi tanıtmış, o dövrdə cəmiyyətin idarəedici ən hüfuzlu təşkilatı olan Şəki rayon Partiya Komitəsinin təlimatçısı Sosial İdarəetmə şöbəsinin müdiri, sonra isə böyük bir nüfuzlu qurum olan Əmlak Komitəsinin sədri vəzifəsinə seçilmişdir.

QASIMOVLAR nəsli (patronim) –Bu nəsil Oxud kəndində tanınan nəsillərdən biridir. Nəsil ağacının ilk kökü kimi Pirim kişi, kökün qolu kimi Kərim kişi, qolun budaqları kimi **Məsim** və **Qasım** xatırlanır. Qasımovlar nəsli də Kərim qolunun Qasım budağı ilə bağlı adlandırılıb. Pirim kişi haqqında məlumat yoxdur.

Oğlu Kərim kişi də naməlum qalıb. Qasım kişinin övladlarına söylədiyindən hafizələrdə yalnız o qalıb ki, Kərim kişi ucaboy, simaca gözəl insan olub. Ərəbcə yazıb-oxumağı bacarıb. 1860-cı ildə ölməsi təxmin edilir. Nəslin daşıyıcısı olan Qasım kişinin də doğum tarixi məlum deyil. Oğlu Bayram kişinin övladlarına söylədiyinə əsasən atası öləndə onun 15 yaşı var imiş. Bu da Qasım kişinin vəfatı tarixinin 1905-ci il olduğunu nəzərimizə çatdırır. Əsas məşğuliyyətinin rəncbər olması xatırlanır.

Qasım kişinin iki övladı olub. Mirzalı və Bayram.

Mİrzalı 1915-ci ildə çar ordusunda, 1918-1919-cu illərdə Müsavat ordusunda hərbi xidmətdə olub. 1920-ci ildə Müsavat devriləndə Mirzalı kişi öz atı və döyüş silahı ilə kəndə qayıdıb. Haqqında məlumat azdır. Qasım kişinin böyük oğlu **Bayram kişi** 1890-cı ildə anadan olub. Uzun illər kolxozda çalışıb, ustalıq da edib. Ərəbcə yazıb-oxumağı bacardığı üçün «Qurani-Kərim»i sərbəst oxuyub. Övladlarına da islam etiqadlarını və adətlərini dərindən öyrədib. Bu xüsusdandır ki, oğlu Rəhim Oxud kəndində əfəndilik edib, indi də kəndin əfəndisidir. Bayram kişi gözəl natiqliyi, obrazlı və səlist danışığı ilə hamını heyran edərdi. Oğlu Rəhimin dediyinə görə təziyə məclislərində Bayram kişi danışanda hamı ona diqqət kəsilərdi. Hətta ondan yaşlı ağsaqqallar belə onunla hər işdə məsləhət edərdilər. Dini əfsanə və rəvayətləri gözəl bilir, söhbətlərini həmişə tərbiyəvi məqsədlər üzərində qurardı. Xalq ədəbiyyatının gözəl bilicisi olmuşdur. Çoxlu sayda əfsanə, lətifə, bayatı və nağıl bilirdi: «Koroğlu», «Aşıq Qərib», «Leyli və Məcnun», «Tahir və Zöhrə» dastanlarını sinədəftər əzbər bilirdi. 1972-ci ildə 82 yaşında vəfat etmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Bayram kişi on övlad tərbiyə etmişdir.

Böyük övladı Qurban kişi (1929) uzun illər Şəki İpək kombinatında çalışıb. Kəndin hörmətli ağsaqqallarından olub. 2001-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Oğlanları Akif və Məmmədhənifə (ləqəbi «Vovka» -rusa oxşadığı üçün) nəslinin davamçılarıdırlar.

Bayram kişinin ortancıl oğlu Kərim kişi (1933) uzun illər kolxozda çalışıb. Gözəl səsi var imiş. «Aşıq mahnılarını, xalq mahnılarını yaxşı ifa etdiyinə görə «Aşıq Kərim» ləqəbini qazanmışdır. Çox rəhmdil, ürəyiyumşaq, alicənab şəxs olub. Haqqında maraqlı rəvayətlər var.

Bayram kişinin oğlanlarından olan Rəhim atasının və digər görkəmli din bilicilərinin rəhbərliyi altında islam dininin əsaslarına dərindən yiyələnmiş, uzun illər kəndə əfəndilik etmişdir. Mən yazımın birinci fəslinin «Əfəndilər» bölməsində bu dini şəxsiyyətdən geniş söhbət açdığımdan burada onun haqqında məlumat vermirəm.

Bayram kişinin nəsil davamçıları olan İlham, Mütəllim, Təmraz da kəndin ən fəal vətəndaşlarıdır. Oğlu Mütəllim 2003-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Qasımovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Duluzlar» məhəlləsindədir. Lakin bu nəslin nümayəndələri kəndin «Gavan», «Fənək» məhəllələrində də yaşayırlar.

HACI AĞAMİRZƏLƏR nəsli (patronim) Bu nəsil Oxudda xeyirxah insanlar nəsli kimi tanınır. Nəsil ağacının kökündə **Hacı Ağamirzə kişi** durur. Hacı Ağamirzə kişi haqqında məlumatı mənə kəndin ən yaşlı sakinlərindən olan Bəlyar Məmmədov verdi. Onun söyləməsinə görə

Ağamirzə kişi kəndin ən xeyirxah insanlarından olmuşdur. «Yel baba» adlı ziyarətin kənarındakı hazırda hamının dadlı meyvələrindən yediyi qocaman tut ağaclarını vaxtilə Ağamirzə kişi salıb. Ətrafına dəmir hasarı isə kəndin xeyriyyəçi adamlarından olmuş Hümmət kişi öz hesabına çəkib (şəkil 31). Bəlyar müəllimin dediyinə görə Oxud kəndinə ilk samovarı da Ağamirzə kişi gətirib. O, ailədə çox ciddi və tələbkar ata olmuş, övladlarını ayrılmağa qoymamış, 40 nəfərdən ibarət olan böyük bir ailə bir evdə yaşamışdır. O, böyük oğlunu evin ərzaq təminatına rəhbər, böyük gəlinini isə evin aşbazı təyin etmişdir. Ağamirzə kişinin xeyirxahlığı sayəsində kənd yoxsulları və dul qadınlarına hər il donluq parça və on doqqa hesabından hər ailəyə bir daqqa taxıl verilmişdir. Ağamirzə kişi el içərisində müdrik kəlamlar müəllifi kimi də tanınmışdır. Onun «Novruz bayramında yazdı, 40 kötük, 40 çuval saman azdı» deyimi bu gün də oxudluların dilində yaşayır. Ağamirzələr nəslinin layiqli davamçıları olmuş Hacı Rəsul, Sadıq, Abid, Davud, Saleh, Şaban və s. kimi insanlar oxudlular tərəfindən hörmətlə yad edilir. Nəslin hazırda ən yaşlı nümayəndəsi ömrünü əkinçiliklə keçirmiş 80 yaşlı Valeh kişidir. Təəssüf ki, Valeh kişinin bu nəslin ən xeyirxah insanları haqqında bilgiləri yuxarıda qeyd etdiklərimizdən çox deyildir. Qeyd etdiyimiz kimi kəndin ən nüfuzlu əfəndilərindən olmuş Abid Əfəndi də bu nəslin təmsilçisi olmuşdur. Hazırda kənddə Hacı Ağamirzə kişinin layiqli kötükcələri yaşayır.

Rəsul Rəsulov onun ən layiqli kötükcələrindəndir. 1947-ci ildə Oxudda anadan olmuş, 1971-ci ildə ADU-nun filologiya fakultəsini bitirmişdir. Müxtəlif illərdə Şəkinin Quşçuluq, Cəfərabad kəndlərində məktəb direktoru vəzifəsində işləyib. 1980-83-cü illərdə Oxud kənd orta məktəbində tərbiyə işləri üzrə direktor müavini, 1983-87-ci illərdə həmin məktəbdə direktor, 1987-92-ci illərdə Oxud kənd Xalq Deputatları Sovetinin sədri, 1998-ci ildən bugünədək Oxud kənd orta məktəbinin direktoru vəzifəsində çalışır.

ŞİRİNOVLAR NƏSLİ (patronim) – Bu soy da kəndin ən nüfuzlu ailə ocaqlarındandır. Nəslin soykökündə **Şirin, Məmməd, Mustafa** kimi kişilər durur. Hazırda nəslin Oxudda yaşayan ən yaşlı nümayəndələri Nəzir və Rəcəb qardaşlarıdır. Mənə nəsillə bağlı məlumatı 73 yaşlı **Rəcəb kişi** verdi. Rəcəb kişi babası Məmməd və ulu babası Şirin haqqında məlumatı olmadığını bildirsə də, atası Mustafa kişi haqqında kifayət qədər məlumat verdi. Mustafa kişi Oxudun ən müdrik şəxsiyyətlərindən biri olub. Kəndin müdrik adamlarından olmuş Əlimirzə kişi ilə birlikdə kolxozda çalışıb. 1930-cu illərdə kənddə «poçtalyon» işləməyə başlayıb. 1943-cü ildə Balakəndə dünyasını dəyişib və orada da dəfn olunub.

Mustafa kişinin oğlu Rəcəb kişi hazırda kəndin ən hörmətli ağsaqqalıdır. 1932-ci ildə anadan olmuş bu müdrik insan çox ağır və şərəfli bir ömür yolu keçib. Əmək fəaliyyətinə 1950-ci illərdə Su-meliorasiya idarəsində başlayıb. Əməyə olan sonsuz məhəbbəti sayəsində 1956-cı ildə Qazaxıstana taxıl yığımına göndərilib. Yüksək əmək göstəricilərinə görə rəhbərliyin diqqətini cəlb edib. Haqqında yerli dövrü mətbuatda məqalələr dərc olunub. 1965-ci ildən 1995-ci ilədək poçtalyon işləyib. El arasında «Poçtalyon Rəcəb» ləqəbi ilə tanınır. Kənd məscidinin bərpasında böyük əmək sərf edib. Məsciddə keçirilən mövlud, aşura və s. kimi tədbirlərin aparıcısıdır. Kəndin içməli su probleminin həllində xidmətləri böyük olub. Rəcəb kişi həmçinin qəhrəman oğul böyüdüb. Ortancıl oğlu Rəfael Şirinov Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərin iştirakçısı olub, dəfələrlə ağır yaralanıb. Döyüşlərin birində ürək nahiyəsindən ağır qəlpə yarası alıb. Həmin yaradan 2004-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Şirinovlar nəslinin mülkü kəndin «Balacalar» məhəlləsindədir.

HACICƏBRAYILLAR (patronim) – Bu soy Oxudda «**Haccəvilər**» nəsli kimi də tanınır. Soyun kökündə **Musa, Hacı Cəbrayıl kişi** durur. Nəslin Hacı Cəbrayıl qolu Abdulkərim, Haccəvioğlu Məmməd, Mabud budağı üzrə inkişaf etmişdir. «Haccəvilər» nəsli yetirdiyi görkəmli şəxsiyyətləri ilə Oxuddakı nəsillər arasında şanlı yer tutur. Hacı Cəbrayılın oğlu «Haccəvioğlu» ləqəbi ilə tanınmış **Məmməd kişi** uzun müddət kəndin ən hörmətli əfəndisi olmuşdur. O, on övlad tərbiyə edib yetişdirmişdir. Övladlarından üçü Muxtar, Rəcəb, Baba Böyük Vətən müharibəsi illərində həlak olmuşlar. Haccəvioğlu Məmməd oğulları kimi tanınan Məhərrəm, Osman, Şöyüf kişi müharibədən sonrakı illərdə kəndin ictimai həyatında böyük rol oynamışlar. Ailənin böyük övladı Məhərrəm (1895-ci ildə anadan olmuşdur) gənc ikən dünyasını dəyişmiş (1929-cu ildə), ailəsinə rəhbərliyi qardaşı Şöyüf kişi edərək başsız qalmış Kamal və Şamili böyütmüşdür. Sonralar Kamal kişi kəndin ən nüfuzlu mantyoru olduğuna görə «Mantyor Kamal» təxəllüsü ilə, Şamil isə öz xeyirxah və nəcib əməlləri sayəsində «Şeyx» ləqəbini qazanaraq, kənd əhli içərisində «Şeyx Şamil» ləqəbi ilə tanınmışdır.

Məmməd kişinin oğlu Hidayət kişi də kənd əhli arasında mahir bənna kimi tanınmışdır. Oğlanları Şəfayət, Bəşarət kəndin ən hörmətli sakinləridir. Bəşarət hazırda Bakı şəhərində yaşayır.

Haccəvioğlu Məmməd kişinin oğlu Osman da kəndin tanınmış bənnalarından olub. Kənddə ən gözəl evlərdən olan Hacı Salam oğlu Musanın mülkünü o tikib. Osman kişi 1944-cü ildə dünyasını dəyişib. Məmməd kişinin oğlu Şöyüf kişi 1907-ci ildə anadan olub. 5 övladı olub. Bunlardan ikisi vaxtsız dünyasını dəyişən qardaşı Məhərrəmin övladı (Kamal və Şamil) olub. Şöyüf kişi onlara atalıq edib. O, elmli, ziyalı şəxs olub. Uzun illər məktəbdə təsərrüfat müdiri vəzifəsində çalışıb. Oğlanları Valeh və Saleh kəndin hörmətli şəxsiyyətləri kimi tanınırlar.

Oğlu Valeh 1938-ci ildə anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almışdır. 1965-ci ildə Şəki Pedaqoji Texnikumuna daxil olaraq sinif müəllimi ixtisası üzrə oranı 1967-ci ildə bitirmişdir. Hazırda kəndin hörmətli müəllimlərindəndir.

Oğlu Saleh alim kimi yetişmişdir. O, 1937-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. 1955-ci ildə Oxud kənd orta məktəbini bitirmiş, 1959-cu ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutuna daxil olmuşdur. 1964-cü ildə Avtomatika və Hesablama texnikası fakultəsini bitirərək əmək fəaliyyətinə başlamışdır. O, 1967-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutuna dəvət edilmişdir. 1967-1984-cü illərdə həmin İnstitutda baş mühəndis vəzifəsində işləmiş, Moskva şəhərinə staj keçməyə göndərilmişdir. 1967-ci ildə Moskva şəhərindəki akademik İ.V.Kurçatov adına iki illik Atom Enerjisi İnstitutuna göndərilmişdir. Məqsəd Blok Kommunikasiya qurğusunu düzəldərək Bakıya gətirmək olmuş və bu vəzifə ləyaqətlə yerinə yetirilmişdir. Bu qurğunun vasitəsilə «Biofizika» laboratoriyasında elmi-tədqiqat işləri aparılmışdır. S.Məmmədov həmin qurğunun vasitəsilə analizator sistemi sahəsində 18 elmi məqalənin müəllifidir. Lakin «P» şüalanma olduğuna görə həkimlər ona işi davam etdirməyə icazə verməmiş, bu səbəbdən də o həmin sahədən uzaqlaşaraq tədris sahəsinə keçmişdir. Hazırda texnika elmləri namizədi kimi Azərbaycan Texniki Universitetində Radiotexnika fakultəsində fəaliyyətini davam etdirir.

Haccəvilər nəslinin Hacı Cəbrayıl qolunun **Abdulkərim budağı** da Azərbaycan elminə görkəmli ziyalılar bəxş etmişdir. Ən görkəmli riyaziyyatçı kimi təkcə Oxudda deyil, bütün Azərbaycanda tanınan **Şöfkət Cəbrayılov** belələrindəndir (şəkil 32).

O, 1916-cı ildə Şəki rayonunun Oxud kəndində anadan olmuşdu. Hələ orta məktəbdə oxuyarkən fizika, riyaziyyat fənlərinə olan həvəsi və qabiliyyəti hamını heyran etmişdi. Bu həvəs onu Azərbaycan Dövlət Universitetinin «Fizika-riyaziyyat» fakultəsinə gətirmişdi. Universiteti əla qiymətlərlə bitirən Şövkət Cəbrayılov həmin il aspiranturaya qəbul olunmuşdur. Lakin bir ildən sonra maddi vaziyyəti ona təhsilini davam etdirməyə imkan verməmiş, 1947-ci ildən o, müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdı. 1958-ci ilə qədər Dəvəçi, Quba, Yevlax rayonlarında müəllim, direktor təhsil şöbəsində inspektor vəzifəsində çalışmışdır. 1958-ci ildə Şəkiyə gəlmiş, burada bir neçə orta məktəbdə müəllimlik etmiş, maarif şöbəsində metodist, Pedaqoji məktəbdə müəllim kimi uzun illər fəaliyyət göstərmişdir.

İşlədiyi müddətdə Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin fəxri fərmanı ilə, «Azərbaycan SSR Maarif əlaçısı» döş nişanı «Əmək veteranı» medalı ilə təltif edilmişdir. Bütün bunlar dövlət tərəfindən onun əməyinə verilən qiymətlərdir. Lakin Şöfkət Cəbrayılova ən yüksək qiyməti sağlığında xalq vermişdir. Rayonda onu ən bilikli riyaziyyat müəllimi adlandırırdılar. Hətta respublikanın ali məktəblərindən ona dəfələrlə dəvətlər gəlməsinə baxmayaraq, o, öz rayonunda qalmağı və xalqının balalarına riyaziyyat kimi dəqiq elmin ən incə sirlərin açıb öyrətməyə üstünlük vermişdi.

Şövkət Cəbrayılov 1990-cı ildə vəfat etmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Tədqiqatçı Almaz Ramazanovanın «Mənəviyyatımızın memarları» adlı əsərindən Şövkət Cəbrayolovun xatirəsinə olan ümumxalq məhəbbətinin təsvirini aşağıdakı sətrlərdən görürük: «Sadə bir ömur yaşadı Şövkət müəllim! Əsl müəllim ömrü!» 74 illik həyatında o da bütün müəllimlərə aid olan çətinlikləri yaşadı. Lakin heç vaxt məğrur insanın qüruru sınmadı, ona olan el məhəbbəti azalmadı. Xalq onu necə varsa, eləcə də qəbul etdi və bu gün də qəlblərdə əbədiləşdi, heykəlləşdi. Özünün sadə, təmiz, saf görkəmi ilə ən ideal müəllim surətini formalaşdırdı onu tanıyanların qəlbində (səh.77).

Şövkət Cəbrayılovun keçmiş şagirdi tarix elmləri namizədi Səmayə Mustafayeva «Nə götürdüm bu dünyadan?» adlı əsərində Şövkət Cəbrayılovu belə xatırlayır: «O, nəinki Şəkidə, bütün respublikamızda tanınmış riyaziyyatçı idi. Onun riyazi biliyi Allah vergisi idi. Biz məsələ və misalı həll eləyib cavabı ona dedikdə, bir an fikirləşib «elə olar» deyərdi. Məsələləri o həmişə dərhal beynində həll edər və cavabını deyərdi. Hörmət etməyi çox sevərdi. Rəsul Rza

haqqında Anarın dediklərini tamamilə ona da şamil etmək olardı ki, «Şövkət müəllimin də əlacı olsa idi, öz cənazəsini o dünyaya da özü-öz çiynində aparardı» (səh 111).

Haccəvilər nəslinin mülkü kəndin «Haccəvilər» məhəlləsində yerləşir.

SALAMOVLAR (patronim) – Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsillərindəndir. «Salamovlar» nəsil daşıyıcıları kənddə bir nəsl deyil, iki nəsli təmsil edirlər. **Salamovlar nəslinin** soykökündə Məmmədrəhim, Rəhim, Salam, Səfəralı kimi mənşəcə əsil türklər olan insanlar durur. Bu nəsil haqqında məlumatı mənə nəslin ən yaşlı sakini Oxud kəndinin ən məşhur dəmirçisi **Söhrab kişi** verdi. Söhrab kişinin dediyinə görə ulu babaları Məmmədrəhim və Məmməd zəmanələrinin savadlı adamları olublar. Salam kişi ərəb dilini mükəmməl bilib. Söhrab kişi atası Səfəralı haqqında məlumatında bildirdi ki, atamın həm elmi, həm də dini savadı olub. Gimnaziya bitirib. Uzun illər təqribən 1925-ci ildən 1936-cı ilədək Oxud kəndində yeni inşa olunmuş məktəbdə təsərrüfat müdiri işləyib. 1936-cı ildə 34 yaşında dünyasını dəyişib. Anamın söyləməsinə görə mən o zaman körpə uşaq olmuşam. Anam Zəhra xanım ikinci dəfə kəndin ən nüfuzlu nəsillərindən olmuş Hacı Alxaslar nəslinin nümayəndəsi Hümmət kişiyə ərə gedib. Mən o kişinin sayəsində yaş yetirib, böyümüşəm. O, mənim doğma atam kimi qayğıma qalıb. Öz doğma övladlarından məni ayırmayıb. Atam həmişə oxudlular tərəfindən böyük hörmətlə yad edilir. Çünki o əsil xeyirxahlıq rəmzi olub. Mahir dəmirçi idi. O, bu qədim türk məşğuliyyətini Şəkinin ən mahir dəmirçisi olmuş Dədə dayı adlı şəxsdən öyrənmişdi. Atam bu sənətin sirrlərini mənə və kiçik qardaşım Ələddinə də öyrətdi. Mən bu gün bu peşənin sirrlərini dərindən bilməyimdə atama borcluyam və sənətimin sirrlərini nəvəm Tamerlana öyrədirəm (şəkil 33). Atamın məsləhəti ilə mən əmim qızı (Hacı Alxasın nəvəsi Məmməd kişinin qızı) Ayət xanımla ailə həyatı qurmuşam. Məmməd kişi kəndimizin ən müdrik və xeyirxah şəxsiyyəti idi. Yaxşı xatırlayıram: «Müharibənin ağır illəri idi. Məhəmməd kişinin həyat yoldaşı (mənim qaynanam) Bayramxatun xanım ailə üzvlərinin az olmasına baxmayaraq həmişə yeməyi böyük qulplu qazanda bişirərdi. Onun süfrəsinin ətrafına bütün kasıb-kusublar yığışardı. Bütün imkansız qohumlar bu ocağın təamından dadmamış getməzdi». Söhrab kişinin həyat yoldaşı Ayət xanım uzun illər xalq maarifi sahəsində çalışmışdır. Onun yetirmələri sırasında alimlər, müxtəlif ixtisas sahibləri vardır.

Bu gün Söhrab kişinin oğulları Fəxrəddin, Səfəralı və Araz nəslin davamçıları kimi həyatın müxtəlif sahələrində çalışırlar. Fəxrəddin ali təhsilli kadr kimi Şəki Telefon Şəbəkəsinin rəisi, Səfəralı Oxud kənd əsas məktəbində dərs hissə müdiri vəzifəsində çalışır. Ailənin sonbeşik oğul övladı Araz isə hərbiçidir. O, orta məktəbi 1983-cü ildə qızıl medalla bitirərək Vilnus şəhərində Ali Hərbi Akademiyanı Nava Hücumundan Müdafiə ixtisası üzrə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə əvvəl Kaliningrad şəhərində başlamış, Azərbaycanın torpaqlarına mənfur erməni caynağı uzadılan andan könüllü olaraq Azərbaycana qayıtmış, ali səviyyəli hərbi kadr kimi «H» hərbi hissəsində fəaliyyətə başlamışdır. Hazırda Qarabağ veteranıdır, müxtəlif hissələrdə komandir işləmiş, polkovnik-leytenant kimi «H» hərbi hissədə çalışır. Salamovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Koroğlular» məhəlləsində yerləşir.

HACI HÜMMƏTLƏR nəsli (patronim) – Bu nəsil kəndin ən tanınmış türk soylarındandır. Nəslin mənşəyi ilə bağlı məlumatı mənə kənddə ən mömin və müqəddəs şəxsiyyət kimi tanınmış **Üzeyir Əfəndinin oğlu Seyidəzim müəllim** verdi. O, atasından eşitdiklərini belə nəql etdi ki, «1885-ci ildə Oxuddan 15 evin sakinləri Türkiyəyə gediblər. İstanbulda, Bursada onlara sığınacaq verilib (Şükranə məhəlləsində). Onlar bacarıqlı iş adamları olduqlarına görə orada kərpic zavodu açıblar. 1903-cü ildə Şöyüf, 1906-cı ildə Üzeyir kişi anadan olublar. Bir müddət keçdikdən sonra Şöyüf və Üzeyir anası Nabat xanımla Oxuda qayıdıblar. Onlar Türkiyəyə gedərkən mülkləri müqavilə əsasında başqalarına verilmiş, lakin geri qayıtdıqda bu

mülkü geri ala bilməmişlər. Birinci Dünya müharibəsinin başlanması ilə bağlı olaraq yollar bağlanmış, Nabat xanım öz övladları Şöyüf və Üzeyirlə birlikdə Türkiyəyə qayıda bilmədiyindən Oxudda qalmışdır. 1918-ci ildə Nabat xanım dünyasını dəyişmiş uşaqlar başsız qalmışlar. Yetim qalmış Şöyüf və Üzeyirin dəfələrlə Türkiyəyə aparılması cəhdi baş tutmamışdır. Sonralar Oxudda ən müqəddəs şəxs kimi qəbul edilən, hazırda qəbri Oxud qəbiristanlığında ziyarətgaha çevrilən Rəcəb Əfəndi adlı şəxs türk ordusunun sıralarında Azərbaycana gəlmiş, iki yetim uşağın taleyini öyrənmək üçün Oxud kəndində olmuşdur. 1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet hökuməti qurulduqdan sonra o, iki uşaqla birlikdə Türkiyəyə getmək üçün yerli hökumətə müraciət etmiş, lakin Sovet hökuməti uşaqların Türkiyəyə aparılmasına icazə verməmişdir. Belə olan təqdirdə Rəcəb Əfəndi də uşaqların gələcək taleyi və onlara himayədarlıq məqsədilə Türkiyəyə getməkdən imtina etmiş, Oxudda qalaraq məktəbdarlıqla məşğul olmuşdur. O, 1933-cü ilə qədər Türkiyədəki qohumlarından məktub almışdır. Əslən Türkiyədən olan Rəcəb Əfəndi rütbə etibarilə kapitan olmuş, türk ordusunda xidmət etmişdir. 1918-ci ildə xilaskar türk ordusu sıralarında Azərbaycana gəlmişdir. Xatirələrdə bu müqəddəs insanla bağlı maraqlı rəvayətlər qalmışdır. Deyilənə görə, Baş Daşağıl kəndindən dəli adlandırılan bir oğlanı arabaya bağlamışlar ki, başqalarına dəyib toxunmasın. Bunu görən Rəcəb Əfəndi bildirmişdir ki, bu oğlan dəli deyil, onu oradan açsınlar. Oğlanı arabadan açdıqda o Rəcəb Əfəndinin ayaqlarına düşüb ona minnətdarlıq etmişdir. Bu möcüzədən dəhşətə gələn araba sahibləri bu sevincin qarşılığı olaraq bir araba taxılı Rəcəb Əfəndiyə bağışlamaq istəmiş, lakin o götürməmişdir.

Dövrünün görkəmli ruhanisi olan Rəcəb Əfəndi ruhani təhsilini İstanbulda almışdır. Rəcəb Əfəndinin iki oğlu Məmmədəli (oxudlular bu kişiyə çoxlu qəlyan çəkdiyinə görə «qəlyan Məmmədəli» ləqəbini vermişlər) və Dursun oxudluların ən çox sevdiyi şəxsiyyətlərdən olmuşlar. Hər ikisi dünyasını dəyişib. Onların nəsillərini övladları davam etdirirlər.

Rəcəb Əfəndinin atalıq qayğısı sayəsində Hacı Abdullanın (Türkiyədə ömrünün sonuna qədər qalıb arada da vəfat edib) oğlanları Şöyüf və Üzeyir böyüyüb həyata vəsiqə alıblar. Üzeyir 1930-cu ildə Məhəmməd Əfəndinin nəvəsi Arifə xanımla ailə həyatı qurub. Böyük Vətən müharibəsi illərində ordu sıralarına səfərbər olunan Üzeyir kişinin 5 övladı olub. Müharibədən qayıtdıqda görüb ki, bir qızı Nasibət sağ qalıb. Dörd övladı – Kazım, Nazim, Xatimət və Bakirə acından ölüblər. Sonralar oğul övladları- Ənvər və Seyidəzim doğulmuşdur.

FƏTƏLİYEVLƏR nəsli (patronim)- Oxud kəndinin ən nüfuzlu nəsillərindəndir. Bu nəslin nümayəndələri təkcə Oxudun deyil, Şəkinin də ictimai-iqtisadi həyatında görkəmli rol oynamışlar. Oxudlular tərəfindən «Kəldəkli İdris» ləqəbi ilə tanınan İdris kişi kəndin ən hörmətli sakinlərindən olmuşdur. İdris kişinin böyük oğlu Məmmədiyə Polşa uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olmuşdur (şəkil 34). Oxud kəndinin hazırda ən yaşlı sakinlərindən olan 80 yaşlı Əliyə İdris qızı atasının Rəcəb Əfəndi ilə münasibətini xatırlayıb deyir: «Bir gün atam xəstələnmişdi. Nənəm çox mömin adam idi. O, məhəlləmizdə mömin, müqəddəs adam kimi tanınan Rəcəb Əfəndini çağırtdırmışdı ki, atama dua yazsın. Rəcəb Əfəndi tapşırmışdı ki, gərək onun dua yazdığı otağa heç kəs baxmasın. Mən hamıdan xəlvəti gizlənib bu mömin bəndənin nə edəcəyinə baxmaq istəmişdim. Birdən Rəcəb Əfəndi üzünü atama tutub dedi: «Usta İdris, haradansa bizə zənən xeylağı baxır». Mən o gündən o mömin kişinin möcüzəsinə inanmışdım. O, atama dua yazdı. Atam o gündən sonra bir dəfə də olsun xəstələnməmişdi.

Fətəliyevlər nəslinin görkəmli nümayəndəsi **Yusif Fətəliyev** olmuşdur (şəkil 35). O, 1918-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. İlk təhsilini Oxud kənd məktəbində alan Yusif, 1936-cı ildə Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumuna daxil olmuşdur. 1939-cu ildə texnikumu müvəffəqiyyətlə bitirərək aqronom ixtisasına yiyələnmiş, 1941-ci ilə kimi Şəkidə aqronom işləmişdir. 1941-ci ildə Yusif Fətəliyev rəhbərliyin göstərişi ilə Qax, Ağdam və Ağcəbədi rayonlarında aqronom vəzifəsində çalışmışdır. Ağır müharibə illərində arxa cəbhədə gecə-gündüz cəbhə üçün taxıl tədarükündə çalışan Yusif, 1949-cu ildə doğma rayonu Şəkiyə qayıdır. 1949-cu ildən Şəki Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsi nəzdində Şəki rayonu üzrə baş aqronom vəzifəsində çalışmışdır. 1951- ci ildə Şəki Torpaq şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəli çəkilmiş və həmin ildə təhsilini davam etdirmək üçün Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomiya fakultəsinin qiyabi şöbəsinə daxil olmuşdur. 1958-ci ildə təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vurub alim-aqronom ixtisasına yiyələnmişdir. Təhsilini davam etdirdiyi illərdə (1951-1958) torpaq şöbəsinin müdiri işləmişdir. 1959-cu ildə Şəki rayon Kənd Təsərrüfatı İstehsalat İdarəsinin rəisi təyin olunmuş və 1963-cü ilədək bu vəzifədə çalışmışdır. 1963-66-cı illərdə rayonların birləşdirilməsi ilə bağlı regional mərkəzi Vartaşen (indiki Oğuz) olan İstehsalat İdarəsinin rəis müavini və baş aqronomu işləmişdir. 1967-69-cu illərdə Şəki Kənd Təsərrüfatı Müfəttişliyinin rəisi, 1969-cu ildən ömrünün sonuna kimi (1972) Şəki rayonu üzrə baş aqronom işləmişdir.

Yusif Fətəliyev hazırda xatirələrdə vətənsevər, yurdsevər, insansevər bir şəxsiyyət kimi yaşayır. Hər sahədə düzgün və ciddi olan bu mənən zəngin insanı keçmiş partiya rəhbərliyi və onun dəmtutanları hər daim ləkələməyə çalışırdı. Övladı Nazimin dediklərindən: «Atam təbiətən ciddi və təmkinli insan idi. Hər kəsin eyibini vaxtında və üzünə deyərdi. O hətta büro iclaslarında öz tənqidi fikirlərini raykom katibinin üzünə deməkdən çəkinməzdi. Biz bunu evimizə olan hədələyici telefon zənglərindən bilərdik. Görünür atamın haqlı tənqidi rəhbərliyin xoşuna gəlmirdi». Göründüyü kimi gərgin əmək fəaliyyəti ilə yanaşı yuxarıların haqsız hücumlarına qarşı mübarizə aparan Yusif Fətəliyevin səhhəti pozulur və o 1954-cü ildə ilk dəfə infakt keçirir.

Yusif Fətəliyev işdə çox ciddi adam olmasına baxmayaraq bir Şəkili kimi onun da qanında yumor hissi çox güclü olmuşdur. Haqqında maraqlı rəvayətlər söylənilir. Oğlu Nazimin söylədiklərindən:

«Bir dəfə aftomobil qəzasına düşmüş Yusif kişi ayağı gipsdə yatır. Onu görməyə gələn iş yoldaşları arasında «komsomol» ləqəbli bir gənc də olur. Qanına yaltaqlıq toxumu səpilmiş bu gənc Yusif kişiyə yaltaqlıqla nəvaziş göstərirmiş. Yaltaqlıqdan tamamilə zəhləsi gedən Yusif kişi birtəhər dözür, onlar salamatlaşıb çıxanda iş yoldaşlarından həmyaşıdını saxlayıb deyir: - Məni görməyə gələndə bir də bu «komsomolu» gətirməyin».

«Həkimlər Yusif kişiyə o qədər iynə - dərman yazırdılar ki, dərman qəbul etməkdən tamam bezmişdi. Ona görə də iynələrdən yayına bilməyən Yusif kişi tibb bacısı otaqdan çıxan kimi su dərmanı dibçəyin dibinə, həbləri isə pəncərədən çölə atardı. Hər gün tez-tez onu yoluxan həkim soruşanda ki, «Yusif dayı , həbləri atırsan? sualına Yusif kişi:- Atıram, doktor, atıram - deyə cavab verərdi».

Yusif Fətəliyev həm də ciddi ailə başçısı olmuşdur. Altı- üç qız və üç oğul övladı vardır. Həyat yoldaşı Nəcibə xanım evdar qadındır.

Ağır iş rejimi və partiya məmurlarının haqsız təqiblərindən səhhəti tamam pozulmuş Yusif Fətəliyev ikinci dəfə infakt keçirərək xəstəxanaya düşür. Həkimlərin səyinə baxmayaraq 1972-ci ilin oktyabr ayının 15-də 54 yaşında vəfat edir. Məzarı şəhər qəbiristanlığındadır. Yusif Fətəliyev az yaşamış, doğma vətəni və sevimli yurdu üçün çox işlər görmüşdür. Onun fəaliyyəti bədxahlarının ciddi qarşıdurma səyinə baxmayaraq dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. 1956-cı ildə ona «Kənd Təsərrüfatı əlaçısı» fəxri adı verilmiş, əldə etdiyi nailiyyətlərə görə 1958-ci ildə qızıl qol saatı ilə mükafatlandırılmışdır. 1960-cı ildə Moskvada keçirilən Kənd Təsərrüfatı Nailiyyətləri sərgisinin iştirakçısı olmuş, müxtəlif illərdə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin orden və medalları ilə təltif olunmuşdur.

Fətəliyevlərin mülkü Oxud kəndinin «Balacalar» məhəlləsindədir.

İSMAYILOVLAR nəsli (patronim) – Bu türk soyu Oxudun tanınmış nəsillərindəndir. Nəslin soykökündə **Gülməmməd kişi** durur. Haqqında məlumat yoxdur. Gülməmməd kişinin oğlu İsmayılın adı ilə nəsil İsmayılovlar adlanır. Nəslin İsmayıl qolu İspəndiyar və İsgəndər budağı üzrə inkişaf etmişdir. Lakin Gülməmməd kişinin adı İsmayıl qolunun İspəndiyar budağında yaşayır. Belə ki, bu budaq Oxudda Gülməmmədovlar kimi tanınır. İsmayılovlar nəsli haqqında məlumatı mənə nəslin yaşlı nümayəndəsi Bəlyar İsmayılov verdi. Bəlyar kişinin dediyinə görə babası İsmayıl kişi 1880-cı ildə anadan olub. Əsas məşğuliyyəti bulaqçı olduğuna görə «bulaqçı İsmayıl» ləqəbi ilə tanınıb. 1947-ci ildə 67 yaşında dünyasını dəyişib. Atası İsgəndər kişi haqqında Bəlyar kişi bildirdi ki, İsgəndər kişi mükəmməl din bilicisi olmuşdur. Dini təhsilini 30-cu illərdə sovet rejimi tərəfindən vəhşicəsinə güllələnmiş kəndin əfəndisi Molla Abdulladan almışdır. Bir müddət 7 saylı ipək zavodunda usta işləyib, 1940-cı ildə 31 yaşında qəflətən vəfat etmişdir.

Əmisi İspəndiyar kişi haqqında **Bəlyar İsmayılov** bildirdi ki, əmim 1916-cı ildə anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Oxudda almışdı. Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikomunda oxuyaraq veterinar - texnik ixtisasını qazanmışdı. 1939-cu ildə Finlandiya müharibəsinin, 1941-1945-ci illərdə Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı olub. Müharibədə sarğıçı həkim kimi çalışıb. 1944-cü ildə kəndin sakini olmuş Həbil Eminovla birlikdə ağır yaralanaraq əsir düşüb. Onun və digərlərinin Türkiyəyə keçirilməsində M.Ə.Rəsulzadənin xeyirxahlığından dönə-dönə danışarmış. 1946-cı ildə Türkiyədən vətənə qayıdıb. 1948-ci ildə keçmiş sovet rəhbərliyi tərəfindən əsir düşdüyünə görə Oxudlu Məmməd və Cəmaləddin kişi ilə birlikdə Sibirə altı illik sürgünə göndərilib. 1954-cü ildə sürgündən qayıdıb. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda həkim-feldşer işləyib. 1994-cü ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Övladları Məzahir həkim, Mahir iqtisadçı, Qorxmaz ustadır.

Bəlyar kişi nəslin ən yaşlı nümayəndəsidir. 1938-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Atasını və anasını iki yaşından itirdiyinə və xeyirxah, qayğıkeş Xədicə adlı bibisi tərəfindən himayəyə alındığına görə oxudlular arasında «Yetim Bəlyar» ləqəbi ilə tanınır. Çox xeyirxah bir insandır. İxtisasca mühasibdir. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda arxiv müdiri, mühasib, kiçik iqtisadçı işləmişdir. Həyatın təkcə yetimlik acısını deyil, sevimli övlad itgisi acısını da yaşayıb. Böyük oğlu Ehtibar igid, qəhrəman vətən oğlu kimi Qarabağın Talış kəndi uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olub. Digər gənc övladı İsgəndər 2005-ci ildə yol qəzası nəticəsində faciəli şəkildə həlak olub.

SƏFƏROVLAR nəsli (patronim)- Oxudun ən böyük nəsillərindəndir. Nəslin soykökündə **Səfər, Məhəmməd, Xasməmməd, İsmayıl** kimi şanlı türk övladları durur. Bu nəsil haqqında məlumatı mənə nəslin 81 yaşlı nümayəndəsi **Nuru Məmmədov** verdi. Nuru kişinin dediyinə görə Səfər kişinin doğum tarixi məlum deyil. Kömürçü olduğu söylənilir.

Məhəmməd kişinin də doğum tarixi məlum deyil. Gözəl din bilicisi kimi tanınıb. Dini təhsilini Nurməmməd Əfəndidən alıb. Arabir kənddə əfəndilik də edib.

Xasməmməd kişi ikinci gün anadan olduğuna görə «Xas Məmməd» ləqəbi ilə tanınıb. Doğum tarixi 1860-cı il kimi xatırlanır. Əkinçilik, kömürçülük, odunçuluq əsas məşğuliyyət sahələri olub. Təhsili yarımçıq dini olub. Dini təhsilini ana babası Kişli Mürüd Məmməddən alıb. Sonralar kolxozda çalışıb. 1960-cı ildə 100 yaşında namaza gedəsi vəziyyətdə qəflətən vəfat edib.

İsmayıl kişi 1892-ci ildə anadan olub. Rus dilini mükəmməl bilib. Mükəmməl dini təhsil alıb. Məhəmməd, Nadir, Cəmil Əfəndi ilə birlikdə oxuyub. Bir müddət Şəki İpək kombinatında ipək əyiricisi işləyib. 1937-1943-cü illərdə kooperativdə çalışıb. Sonralar kolxozda briqadir, arıçı kimi fəaliyyət göstərib. 1978-ci ildə dünyasını dəyişib.

Səfərovlar nəslinin Süleyman, Ənvər kimi oğulları Böyük Vətən müharibəsində faşizmə qarşı mübarizədə

qəhrəmancasına həlak olublar. Ənvər Azərbaycanda ilk ipəkçi mütəxəssislərdən biri olmuşdur.

Nəslin ən yaşlı nümayəndəsi **Nuru Məmmədov** 1924-cü ildə anadan olub. 1934-cü ildə Oxud kənd əsas məktəbində ibtidai təhsil alıb. Yatalaq xəstəliyinə tutulduğu üçün təhsilini davam etdirə bilməyib. 1945-ci ilə kimi kolxozda işləyib. Sonra Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunda təhsil alıb. Texnikumu bitirdikdən sonra Şəki şəhər müfəttişliyində sahə müfəttişi çalışıb (1948). 1954-cü ildə Oxud Kənd İcraiyyə Komitəsində, 1966-cı ildən 1984-cü ilədək RİK-nin təklifi ilə sosial-təminat şöbəsində çalışıb. Hazırda təqaüddədir.

Oxudda İsmayıl kişinin Ələfsər, Əlövsət, Əsgər, Kubra, Həqiqət, Zərifə kimi oğul və qızları nəslin davamçıları kimi fəaliyyət göstərirlər.

Səfərovlar nəsli kəndin «Qımbırlar» və «Dəlləklər» «Barıarası» və.s məhəllələrində yaşayır. Bu nəsli bəzən «Xasməmmədlər» nəsli kimi də qələmə verirlər.

İRƏVUŞAĞI (yaxud Camallar) (patronim) – Bu nəsil kəndin ən şanlı nəsillərindəndir. Nəsil haqqında məlumatı mənə nəslin və kəndin ən nüfuzlu 83 yaşlı nümayəndəsi **Bəlyar Məmmədov** verdi.

Camal kişi sadə zəhmət adamı olub. Molla yanına gedərək ibadət üsullarını öyrənib. Yüz il ömür sürü b (1861-1961).

Məmməd kişi 1900-cu ildə anadan olub. Pəhləvan idi. 1942-ci ildə müharibədə həlak olub. Abdulla kişi də müharibədə həlak olmuşdur. Məmmədov Bəlyar Camal oğlu 1923-cü ildə anadan olub. 1931-ci ildə Oxud kənd əsas məktəbinə qəbul olunub, 1938-ci ildə yeddiillik təhsilini başa vurmuşdur. 1938-ci ildə Stalin adına seminariyaya (Şəki Pedaqoji Texnikumuna) daxil olmuş, 1941-ci ildə təhsilini başa vurmuşdur. 1941-ci ildə döyüşən orduya səfərbər olunub. İlk əvvəl Mərkəzi Cəbhədə döyüşüb. Sonralar həmin cəbhə I Ukrayna cəbhəsi adlanıb. Konev cəbhə komandiri olub, 1944-cü ildə yaralanıb, II qrup əlil kimi 1946-cı ildən ordudan tərxis olunub. Əmək fəaliyyətinə 1946-cı ildə Oxud kəndində başlayıb. 1953-cü ildə Şəki Müəllimlər İnstitutunu (iki illik), 1961-ci ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun biologiya fakultəsini bitirib. 1958-1985-ci illərdə Oxud kənd orta məktəbində təlim-tərbiyə məsələləri üzrə direktor müavini işləyib. Hazırda həmin məktəbdə biologiya fənnini tədris edir.

KOROĞLULAR (patronim) – Bu soy da kəndin tanınmış soylarındandır. Soyun kökündə **Abdulla kişi** durur. Abdulla kişi haqqında məlumatı mənə 80 yaşlı nəvəsi Abdulla kişi verdi. O, babasının doğum və ölüm tarixini xatırlamadığını söylədi. Abdulla kişi rəncbər olubmuş. Təsadüf nəticəsində gözlərinə ağac girmiş, nəticədə kor olmuşdur. Kənddə həmin nəslə mənsub olanları Abdulla kişinin korluğu ilə bağlı olaraq «Koroğlular» nəsli adlandırırlar.

Abdulla kişinin oğlu Məmməd 1844-cü ildə anadan olmuşdur. Oxud kəndinə ilk kotanı o gətirib. 92 il ömür sürmüş, 1936-cı ildə dünyasını dəyişmişdir. Abdulla kişinin oğlu İlyasın doğum və ölüm tarixi xatırlanmır. Oğlanları Şakir və Əmir nəslin davamçılarıdır.

Abdulla kişinin oğlu Rəsul 1886-cı ildə anadan olub. Hərbi xidmətini müsavat ordusunda keçirib. Yazı-pozu bacarmayıb. 1937-ci ildə dünyasını dəyişib. Rəsul kişinin oğlu Abdulla 1925-ci ildə anadan olub. Qorxmazlığı, cəsurluğu ilə bağlı «şef Abdulla» ləqəbin qazanıb. Kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarındandır.

Rəsul kişinin oğlanları Sabir və Qədir də nəslin davamçılarıdır.

QIMBIRLAR nəsli (patronim) – Oxudda sayılıb-seçilən nəsillərdəndir. Nəslin kökündə dayanan Baxış, Misir, Abdurəhman haqqında məlumat yox dərəcəsindədir. Deyilənlərə görə Misir gənc ikən vəba xəstəliyindən dünyasını dəyişib. Misir kişinin oğlu Abdurahman kişinin Hümmət, Baxış, Camal, Misir, Məmməd adlı beş oğlu olub.

Məmməd kişi müsavat ordusunun xidməti əsğəri olub. Boyu uzun olduğuna görə «balaca» ləqəbi ilə tanınıb. Həyatı haqqında geniş məlumat yoxdur.

Hümmət kişinin anadan olma tarixi məlum deyil. Əsas məşğuliyyəti ipəkqurdu bəsləmək və qəssablıq olub. 1935-ci ildə dünyasını dəyişib.

Hümmət kişinin oğlu nəslin ağsaqqalı **Nəzir kişi** 1926-cı ildə doğulub. Oxud kənd əsas məktəbində yeddiillik təhsil alıb. Əmək fəaliyyətinə 1942-ci ildə Oxud kənd «Kommunist kolxozunda başlayıb. Arxa cəbhədə yaxşı çalışdığına görə medalla təltif olunub. 1967-ci ildən Oxud kənd sovetində icraçı vəzifəsində çalışıb. Nəzir kişi keçmiş sovet siyasi sisteminin Oxud kəndində kənd soveti sədri işləmiş, Dilarəm Məmmədli. Ələddin, Bəlqiyaz, Rafiq, Rəsul və s. şəxsiyyətlərlə çiyin-çiyinə çalışıb.

İBRAHİM YÜZBAŞI nəsli (patronim) – Bu nəsil kəndin iqtisadi və mədəni hayatında önəmli rol oynamışdır. Nəslin ən görkəmli nümayəndəsi İbrahim yüzbaşının böyük oğlu **Abdulla Abdullayev** olmuşdur. İbrahim yüzbaşı oğluna atası Abdullanın adını qoymuşdur. Abdulla Abdullayev 1891-ci ildə Oxudda dünyaya göz açmışdır. Həyat yoldaşı Səlimə xanımın söyləməsinə görə ilkin təhsilini əvvəl mollaxanada almış, sonra isə Şəkidə açılmış rus-tatar məktəbində oxumuşdur. Vətənə, xalqa qəlbən bağlı olan Abdulla kişi siyasi rəhbərliyin diqqətini cəlb etmiş, 30-cu illərdə, siyasi həyatın qarışdığı dövrlərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Səlimə xanımın dediyinə görə 1930-cu ildə Vartaşen (hazırki Oğuz) rayonundan Şəkiyə qayıdarkən qaçaqların basqınına məruz qalaraq güllə yarası almışdır. Abdulla kişiyə, onun milli qüruruna dərindən bələd olmayan qaçaqlar onu siyasi rəhbərliyin köməkçisi hesab etmişlər. Sağaldıqdan sonra 1934-cü ildə Şəki torpaq şöbəsinin müdiri (o zaman Şəki şəhər Partiya Komitəsinin I katibi Feyzulla Abbasov idi), 1935-ci ildə isə şəhər Sovetinin sədr müavini (bu zaman şəhər Sovetinin sədri Həmid Rüstəmov idi) vəzifələrində çalışıb. 1936-cı ildə Şəki yol istismar idarəsinin rəis müavini təyin olunub. Bu vəzifədə çalışdığı illər Abdulla kişi əsil vətənsevərlik, yurdsevərlik hisslərini tam şəkildə büruzə verib və onun adını xeyriyyəçi bir insan kimi altı kənd əhlinin yaddaşına əbədilik yazılıb. Mən Abdulla kişinin Oxud-Şəki yolunu nə vaxt, hansı səbəbdən inşa etdirdiyini Səlimə xanımdan sual etdikdə qızı İradə xanım anasını qabaqlayaraq vaxtilə atasından eşitdiyi şəkildə nəql etdi: O zamanlar da Kiş çayı tez-tez daşaraq ətraf əraziləri dağıntılara, hətta insan itgisinə məruz qoyurdu. Bu hadisə də 1934-cü ildə olub. O zaman Oxud kəndindən olan insanlar kənddən şəhərə gələrkən çaydan keçməyə məcbur idilər. Kənddən şəhərə gələn yol yox idi. Baş vermiş dəhşətli bir hadisə bu işin həyata keçirilməsi üçün əsas oldu. Gecədən yağmış güclü yağış bənd-bərəni dağıtmışdı. Səhəri gün eşitmişdilər ki, Oxud kəndindən Şəki İpək kombinatında işləyən bir qız itkin düşüb. Uzun axtarışdan sonra çayın aşağı hissəsindən həmin qızın eybəcər şəklə düşmüş meyiti tapılmışdı. Bu hadisə hamını kövrəltmiş, olduqca həssas və kövrək qəlbə malik olan atam isə bu mənzərəyə dözməyib uşaq kimi ağlamışdı. O gündən özünə söz vermişdi ki, necə olursa olsun xalqı bu zülmdən xilas edəcəkdir. Nəticədə kənd zəhmətkeşlərinin əlbir fəaliyyəti ilə hazırki dağ yolu salınmışdı.

A.Abdullayevin xeyriyyəçilik əməlləri bununla bitməmişdi. O, neçə-neçə gəncin ali təhsil almasında əsil dayaq rolunu oynamışdı. 1993-1998-ci illərdə Şəki şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı olmuş Nəzir Əhmədov, İsgəndərovlar nəslinin görkəmli nümayəndəsi Yaqub İsgəndərov, qardaşları Paşa və Məmmədhəsən onun maarifsevərliyi və xeyriyyəçiliyi sayəsində ali təhsil almışlar.

Abdulla kişi 1942-1949-cu illərdə Şəki Meşə Təsərrüfatı İdarəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1950-ci ildən Oxud kənd indiki «Kommunizm» kolxozunun sədri vəzifəsində çalışmışdır. O illərin sahidi olan elə bir oxudlu tapmaq olmaz ki, Abdulla kişini böyük hörmətlə yad etməsin.

Nəcib təşəbbüsü və şərəfli işi həmişə hiss edilən A.Abdullayev maarifin və mədəniyyətin inkişafına da az kömək göstərməmişdir. Oxud kəndindəki məktəb binasının tikilməsinin ilk təşəbbüsçüsü A.Abdullayev olmuşdur. Vaxtilə «Şəki fəhləsi» qəzetinin 1969-cu il 24 iyun sayında Zahid Məlikovun «Təşəbbüs» adlı məqaləsində Oxud kənd dağ yolunun çəkilişi ilə bağlı A.Abdullayevin əməyinə yüksək qiymət verilmiş və vətəndaş rəyi kimi yazılmışdı: «Mən təklif edirəm ki, A.Abdullayevin adının əbədiləşdirilməsi üçün dağlar qoynunda Oxuddan şəhərə doğru uzanan, kəndə maarif və mədəniyyət gətirən dağ yolu A.Abdullayevin adını daşısın» Hələ otuz altı il bundan əvvəl söylənilmiş bu təklif bu günümüz üçün də aktual olaraq qalır, bu təklifin həyata keçirilməsi bu böyük insanın çoxşaxəli əməyinə verilən qiymətin bir tərəfi kimi onun əziz xatirəsini yad etmək kimi möhtəşəm bir iş olardı.

A.Abdullayev 1965-ci ildə Oxud kəndində dünyasını dəyişmiş, kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur. Başdaşı üzərində yazılmış aşağıdakı misralar onun həyat yolunu dəqiq ifadə edir:

> Mənim məzarımı yad edən kəsə,
> Məsləhət edərəm qəbul eyləsə.
> Yaxşılıq eyləsin, etməsin yaman
> Özü də gələcək bura bir zaman. (şəkil 36)

A.Abdullayev nəinki ciddi, vətənsevər bir siyasi xadim, həmçinin mehriban və səmimi bir həyat yoldaşı, ata olmuşdur. O, on övlad tərbiyə edib yetişdirmişdir. Oğlanları Sabir, Kamal, Fikrət, Hikmət və Əfraim gözəl, səmimi insanlar kimi onun nəslini davam etdirmişlər. Sabir kişi uzun illər meşəbəyi kimi fəaliyyət göstərmiş, Kamal sadə insan kimi ömür sürmüşdür. Hər ikisi dünyasını dəyişmiş və Oxud qəbiristanlığında dəfn olunmuşlar.

Ortancıl oğul övladı Fikrət 1965-70-si illərdə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu bitirərək, uzun müddət Şəki İstehlak Cəmiyyətində çalışmışdır. 1982-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Oğlu Hikmət Abdullayev (1942) uzun illər Moskva şəhərində yaşamış 1989-cu ildə dünyasını dəyişmiş, Şəkidə dəfn olunmuşdur.

Kiçik oğul övladı Əfraim Abdullayev (1950) 1977-82-ci illərdə Azərbaycan Dövlət İnşaat Mühəndislər İnstitutunu bitirmişdir. Hazırda Bakı şəhərində yaşayır və Almaniyanın Bakıda yerləşən Ferrostal firmasında çalışır.

Böyük qız övladı Tahirə xanım (1936) evdar qadındır, ikinci qızı Günəş xanım (1939) isə orta təhsilini Şəkidə 8 saylı rus məktəbini bitirdikdən sonra 1959-cu ildə Moskva Dövlət Toxuculuq İnstitutuna daxil olmuş, natamam ali təhsil almış, bir sıra səbəblər üzündən təhsilini yarımçıq qoymuşdur. Günəş xanımın oğlu Elçin yüksək səviyyəli şagird kimi Bakı şəhərində orta təhsilini tamamladıqdan sonra Almaniyanın Drezden şəhərindəki Texniki Universitetinə daxil olmuşdur. Hazırda Almaniyanın Essen şəhərində Ferrestal Firmasının əməkdaşı, firmanın Bakı bürosunun prezidentidir. Bakı şəhərində yaşayır.

Qızı Mahirə xanım (1945) hazırda Bakı şəhərində yaşayır. A.Abdullayev övladlarına dil öyrənməyi təbliğ etmiş, xarici dil bilməyin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirmişdir. Ailənin dördüncü qız övladı Məlahət xanım (1947) Şəki şəhərində orta təhsil aldıqdan sonra 1968-ci ildə M.F.Axundov adına Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutuna daxil olaraq 1972-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə başa vurmuşdur. Hazırda 7 saylı Nizami adına şəhər orta məktəbində nümunəvi pedaqoq kimi fəaliyyət göstərir.

Ailənin sonbeşik qız övladı İradə xanım zəngin biliyə, geniş elmi dünyagörüşə malik bir pedaqoq kimi milli və dünya musiqisinin nəzəri əsaslarını balalarımıza fəxrlə öyrədir. İradə xanım orta ixtisas musiqi təhsilini 1971-1974-cü illərdə Şəki Musiqi Texnikumunda alıb.

A.Abdullayevin ömrünə-ömür qatan, onunla bir addımlayan ömür-gün yoldaşı **Səlimə Adışirin qızı** 1918-ci ildə Şəki şəhərində anadan olub. Hazırda ömrünün 87-ci ilini yaşayan bu ağsaçlı ana öz övladlarına, nəvə-nəticələrinə ərinin əzablı və şərəfli həyat yolunu böyük həvəslə danışır. Səlimə xanım natamam orta təhsil almasına baxmayaraq geniş elmi-siyasi biliyə malik bir qadındır. Dediyinə görə 1935-ci ildə Şəki şəhər Komsomol

Komitəsində şöbə müdiri vəzifəsində çalışıb. 1930-cu ildə A.Abdullayevlə ailə həyatı qurub.

İbrahim yüzbaşı nəslinin ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindən biri adı Şəki müəllimləri siyahısına qızıl hərflərlə yazılmış **Məmmədhəsən Abdullayev** olmuşdur. O, 1920-ci ildə Oxud kəndində el ağsaqqalı İbrahim kişinin ailəsində dünyaya göz açmış, ibtidai təhsilini 1927-34-cü illərdə kənd yeddiillik məktəbində almış, sonra Şəki şəhərindəki tibbi fəhlə fakultəsinə qəbul olunmuşdur. Üç il orada oxuduqdan sonra 1937-41-ci illərdə Azəbaycan Dövlət Universitetinin biologiya fakultəsində ali təhsil almışdır. İlk əmək fəaliyyətinə Balakən rayonunda müəllim və məktəb direktoru kimi başlamışdır. Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı olmuş, 1943-cü ildə yaralandığına görə ordudan tərxis olunmuşdur. Həmin ildən də o, kimya-biologiya müəllimi kimi fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Məmmədhəsən Abdullayev bir neçə il Şəhər Təhsil şöbəsində inspektor vəzifəsində çalışmış, öz bilik və bacarığını, pedaqoji ustalığını şagirdləri tərəfindən kimya-biologiya fənnlərinin əsaslarının yiyələnmələrinə həsr etmişdir. Nəticədə o, Şəkidə kimya-biologiya sahəsində ulduz müəllimə çevrilmişdir. Onunla uzun illər bir yerdə işləmiş A.Qasımov onu belə xatırladı. «Şəkinin pedaqoji kollektivi Məmmədhəsən müəllimi yaxşı tanıyır. O, əzablı, lakin müqəddəs bir yolun yolçusu olmuşdur. Bu yolda saçları ağarsa, gözlərinin nuru azalsa da, gücü, qüvvəsi zərrə-zərrə tükənsə də, bir yerdə dayanıb durmadı. Bildiklərini, öyrəndiklərini şagirdlərinin zehninə köçürdü. Nəticədə çox az müəllimə nəsib olan el məhəbbəti, dost sevgisi, etibarı, ən başlıcası isə əvəz olunması mümkün olmayan şagird istəyi qazandı».

Məmmədhəsən müəllim 7,11,10 saylı məktəblərdə pedaqoji fəaliyyət göstərmiş, 10 saylı məktəb onun əmək kitabçasına ömürlük yazılmışdır. Məmmədhəsən müəllimin arxivi ilə tanış oluram. Orada metodiki yazılardan başqa onun səmərəli əməyinə verilmiş qiymətin göstəricisi olan «Əməkdə fərqləndiyinə görə», «İgidliyə görə», «SSRİ maarif əlaçısı», «Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 20,30,40 illiyi» və s.orden və medallar, fəxri fərmanlar həyatının ən gözəl günlərinin və dövlət qayğısının xatirəsi kimi saxlanılır. 1972-ci ildə ona «Azərbaycan SSR Qabaqcıl Maarif Xadimi «fəxri adı və nişanı verilmişdir.

Məmmədhəsən Abdullayev 2001-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

İbrahimyüzbaşı nəsli ziyalılar nəsli kimi Oxudda tanınır. **Oğlu Paşa** 1905-ci ildə anadan olmuşdur. 1931-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun ipəkçilik fakultəsinə daxil olmuş, 1936-cı ildə alim-ipəkçi aqronom ixtisası ilə oranı bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Balakən rayonunda başlamış, sonra isə respublikanın müxtəlif – Zaqatala, Bərdə və Xaldan rayonlarında ipəkçiliyin inkişafında böyük rol oynamışdır. 1978-ci ildə dünyasını dəyişmişdir. Paşa kişinin oğlanları Binyət və Telman da nəslin ziyalı davamçıları olmuşlar.

Binyət Abdullayev 1930-cu ildə anadan olmuşdur. Şəki şəhər 1 saylı orta məktəbi bitirərək Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutuna daxil olmuş, yüksək riyazi biliyi nəzərə alınaraq ali təhsilini davam etdirmək məqsədilə Leninqrad şəhərinə göndərilmişdir. Uzun illər – 50 il orada yaşamış, 1997-ci ildə dünyasını dəyişmiş, Şəki şəhər qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Nəslin tanınmış nümayəndələrindən olmuş **Telman Paşayev** 1936-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. İlk ibtidai təhsilini Oxudda, orta təhsilini isə şəhər 10 saylı orta məktəbində tamamlamışdır. 1955-60-cı illərdə Ağamalıoğlu adına Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda alim-zootexnik ixtisasına yiyələnmişdir. Əmək fəaliyyətinə Oxud kənd N.Nərimanov adına kolxozda zootexnik kimi başlamışdır. 1964-67-ci illərdə Aydınbulaq kolxozunda İdarə Heyətinin sədri, 1967-79-cu illərdə Şəki rayonlararası Dövlət Təbiəti Mühafizə Müfəttişliyinin rəisi, 1979-83-cü illərdə Şəki Arıçılıq sovxozunun direktoru, 1983-1985-ci illərdə Azərittifaqın Şəki yardımçı təsərrüfatının müdiri, 1985-1996-cı illərdə Şəki cins mal-qara müəssisəsinin baş

zootexniki kimi məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Hazırda təqaüdçüdür.

HACI XƏLİLLƏR nəsli (patronim) – Kəndin ən nüfuzlu nəsillərindəndir. Nəslin soykökündə duran **Hacı Xəlil** haqqında geniş məlumat yoxdur. Həcc ziyarətində olması ilə bağlı dini təhsilinin olması güman edilir. Hacı Xəlilin nəsil davamçıları oğlu Hacı Əsgər, nəvələri Qəhrəman, Məhəmməd, İdris, Beybala, Uğurlu, Hacıbala olmuşlar. Hazırda kənddə nəslin ən yaşlı (85 yaşlı) nümayəndəsi **Hacı Əsgər oğlu ləqəbi ilə tanınan Vahid kişidir**. Vahid kişi 1920-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai təhsilini Oxud məktəbində aldıqdan sonra 1940-cı ildə ordu sıralarına çağırılıb. 1942-ci ildə ağır yaralandığı üçün ordudan tərxis olunub. Ordudan qayıtdıqdan sonra 11 nəfərdən ibarət böyük bir ailəyə rəhbərlik edib. On altı il Oxud kənd kolxozunda briqadir vəzifəsində çalışıb.

Vahid kişi Oxud kəndinin ən müdrik ağsaqqallarından olub. Kəndin ayrı-ayrı şəxsiyyətləri, baş verən hadisələri haqqında maraqlı məlumatları o verib. Mənə Oxudda qaçaqçılıq hərəkatı ilə bağlı maraqlı məlumatları Vahid kişi vermişdir. Vahid kişi öz ağıllı və müdrik məsləhətləri ilə kəndin mədəni-sosial inkişafına böyük təsir göstərib və uzun illər Oxud kənd ağsaqqallar şurasının üzvü olub.

Vahid kişinin mənsub olduğu nəsil öz elmi potensialına görə də Oxud kəndində tanınır. Qız nəvəsi (qızı Fatma xanımın oğlu) Müşfiq gənc alim – texnika elmləri namizədi kimi Rusiyanın Surqut Universitetində pedaqoji fəaliyyət göstərir.

Hacı Xəlillər nəslinin mülkü kəndin İrəv uşağı məhəlləsində yerləşir.

HACI ABDULHƏMİDLƏR nəsli (patronim) – Kəndin ən tanınmış soylarındandır. Nəsil haqqında məlumatı mənə uzun illər Oxud XDS-nə rəhbərlik etmiş **İsaq Ağayevin** həyat yoldaşı, kəndin hörmətli ağbirçəyi olan 80 yaşlı **Əliyə xanım** verdi. O, Abdulhəmidlər nəslinin Oxud kəndinin mədəni həyatında oynadığı xeyirxahlıq əməllərini xüsusi qeyd etdi. Əri İsaq Ağayevi nəslin ən hörmətli şəxsi kimi səciyyələndirən Əliyə xanım kəndin iqtisadi mədəni həyatında böyük rol oynayan bu insan haqqında böyük məhəbbətlə dınışdı.

İsaq Ağayev 1923-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Orta- ali təhsilli kadr kimi əvvəl ipək kombinatında kadrlar şöbəsində, sonra isə Oxud kənd sovetinin sədri vəzifəsində çalışıb. Oxud kənd orta məktəbi 1967-ci ildə onun təşəbbüskarlığı ilə inşa olunub. Kəndin su dərəsi adlı hissəsindən kəndə su çəkdirib. Hazırda kəndin bəzi yerlərində olan bulaqlar «İsaq bulağı» adı ilə tanınır. 1983-cü ildə dünyasını dəyişib (şəkil 37). Nəslin ən gözəl təmsilçilərindən biri **Əşrəf Ağayev** olmuşdur. Əşrəf kişi uzun illər kolxozda müxtəlif sahələrdə çalışmış, bir müddət kənd karxanasına rəhbərlik etmişdir. Hazırda Əşrəf Ağayevin layiqli nəsil davamçıları var. Oğlanları Yaşar, Elxan, Xanlar ali təhsilli ziyalı kadrlar kimi müxtəlif sahələrdə çalışırlar. Böyük oğlu Yaşar Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşıdır. Ortancıl oğlu Elxan isə əmisi İsaq kişinin yolunun davamçısıdır. Oxud kənd İcra Nümayəndəliyində icraçı katib vəzifəsində çalışır.

Hacı Abdulhəmidlərin mülkü Oxudun «Sulxaylar» məhəlləsində yerləşir.

MƏMMƏDRƏSULLAR nəsli (patronim) kəndin ən nüfuzlu nəsillərindəndir. Bu nəsil qol etibarilə kəndin ən tanınmış nəsillərindən olan «Əfəndilər» nəslinin Abdulla Əfəndi qolu ilə bağlılığı var. Nəslin kökündə Məmmədrəsul, Qaffar və Məmməd kişi durur. Məmmədrəsul və Qaffar kişi ilə bağlı geniş məlumat yoxdur.

Məmməd kişinin gəlini Sabir Qaffarovun həyat yoldaşı Xanım Qaffarovanın verdiyi məlumata görə **Məmmədrəsul kişi** Duluzlar məhəlləsinin ən ulu sakini dulusçu Hacı İsmayılın oğlu olmuşdur. Hacı İsmayıl 110 il, oğlu Məmmədrəsul 105 il ömür sürmüşlər. Hazırkı «Duluzlar» məhəlləsi Hacı İsmayılın sənəti ilə bağlı «duluslar» adlanmışdır.

Məmməd kişinin böyük övladı **Sabir Qaffarov** 1930-cu ildə Oxud kəndində anadan olmuş, yeddiillik təhsil aldıqdan sonra yeniyetmə vaxtlarından kolxozda çalışmışdır. 1957-ci ildə Göyçay Mexanikləşdirmə Texnikumuna qəbul olunmuş, orada 3 il təhsil aldıqdan sonra Oxud kənd kolxozunda traktor briqadiri vəzifəsində çalışmışdır. 1970-ci ildə Ağamalıoğlu adına Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun qiyabi şöbəsində ali təhsil almışdır. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda,ömrünün son illərini isə Şəki MTS-da mühəndis işləmişdir. Gözəl sənət bilicisi olduğuna görə «İnjiner Sabir» ləqəbi ilə tanınmışdır. 1999-cu ildə dünyasını dəyişmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Nəslin Məmməd qolu Sabir və Hidayət budağı üzrə inkişaf etmişdir.

Məmməd kişi 1905-ci ildə anadan olmuşdur. Ərəbcə yazıb-oxumağı mükəmməl bacarmışdır. Kəndin ən mötəbər əfəndilərindən olmuş Cəmil Əfəndi ilə qohumluq münasibətləri vardır. Əmək fəaliyyətinə Şəki ipək kombinatında başlamış, sonra Böyük Vətən müharibəsinə səfərbər olunmuşdur. Döyüşlərdə ağır yaralanaraq əsir düşmüş, 1948-ci ildə keçmiş sovet rəhbərliyi tərəfindən repressiya olunaraq Sibirə sürgün olunmuşdur. Altı illik sürgün həyatından sonra 1954-cü ildə sürgündən qayıtmışdır. Sonrakı həyatını kolxozla bağlamış, kolxozda uzun illər «manqa» rəhbəri işləmişdir. 93 yaşında dünyasını dəyişmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. Boyu qısa olduğu üçün «Cındılı Məmməd» ləqəbi ilə tanınmışdır.

Məmmədrəsullar nəslinin Sabir budağının İmran, Mehman, Rəhman kimi bu gün nəsil davamçıları vardır. Ailənin böyük oğul övladı İmran ali ixtisas təhsilli mühəndisdir. Hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir. Ailənin ortancıl oğlu Mehman Moskva Dövlət Universitetinin jurnalistika fakultəsini bitirib. Moskvada «Независимая газета» kimi nüfuzlu orqanda şöbə müdiri işləyir.

Məmməd kişinin oğlu **Hidayət Qaffarov** hazırda Oxud kəndinin ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindəndir. Orta ixtisas təhsilli kadr kimi uzun illər Oxud kənd əsas məktəbində müəllim kimi fəaliyyət göstərmiş, sonra isə atası Məmməd kişidən aldığı dini bilgilərini şəhər məscidində genişləndirərək mənəvi sahəyə xidmətə keçmişdir. Hazırda Oxud kəndinin əfəndisinin köməkçisi kimi fəaliyyət göstərir.

Məmmədrəsullar nəslinin mülkü Oxudun «Duluslar» məhəlləsində yerləşir.

GÖYÜŞUŞAQLARI nəsli (patronim) – Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin kökündə dayanan **Göyüş kişi** haqqında məlumat yoxdur. Göyüş kişinin oğlu Göyüşün 1825-ci ildə anadan olması xatırlanır. Mükəmməl ruhani təhsili alıb. Sonralar ticarət məqsədilə Türkiyəyə gediblər. İpək ticarəti ilə məşğul olublar. İnformator Arif Məmməd oğlunun (Göyüş kişinin nəvəsi) dediyinə görə nənəsi Tubi xanım söyləyərdi ki, Trabzonda dayım Hacıalı və qardaşım qalıblar. Göyüş kişinin oğlu Məmməd 1904-cü ildə Türkiyədə anadan olub. Atası Göyüş kişi dünyasını dəyişdikdən sonra anası Tubi xanımla birlikdə Azərbaycana- Şəkinin Oxud kəndinə qayıdıb. Şəkiyə gəlmələri 1911-ci il kimi xatırlanır. Məmməd kişi təhsil ala bilməyib. Ticarətlə məşğul olub. 1941-ci ildə ordu sıralarına səfərbər olunaraq Qafqaz cəbhəsində döyüşüb. Yaralandıqdan sonra ordudan tərxis olunub. Qardaşı Nurqələm faşizmə qarşı qəhrəmancasına vuruşaraq orden və medallarla təltif olunub. Hazırda Nijni Novqorod şəhərində yaşayır. Məmməd kişi ordudan tərxis olunduqdan sonra uzun illər kolxozda çalışıb. 1977-ci ildə faciəli şəkildə dünyasını dəyişib. Oğlanları Arif, Əlixan, Fazil, Ramiz,Tofiq nəslin davamçılarıdırlar.

ŞƏMİYEVLƏR NƏSLİ (patronim) – Oxudda istedadlı adamlar yetişən soy kimi tanınır. Nəslin ən məşhur adamı **Şəmiyev Nuru** olmuşdur. 1938-ci ildə Nuru anası Pəri xanımla birlikdə Moskvada keçirilən Azərbaycan incəsənəti ongünlüyündə iştirak etmişdi. Dekadada Nuru Suqra adlı bir qızla «Koroğlu» rəqsini ifa etmişdi. Gözəl çıxış etdiyinə görə ölkə rəhbəri İ.V.Stalin Nurunun kürəyinə əl çəkmiş, onun göstərişi ilə Nuru Bakı Xareoqrafiya məktəbinə imtahansız qəbul edilmişdi. Az müddətdən sonra naməlum səbəblərdən təhsilini davam etdirməyib Oxuda qayıtmışdı.

Müharibənin başlanması ilə əlaqədar olaraq səfil həyat tərzi keçirmişdi. Elə bir el şənliyi, toy olmazdı ki, Nurusuz keçsin. Dırnağı üzərində uzun müddətli rəqsi ilə hamını heyran edər, yoruldum deməzdi. Çalğıçılar onun hərəkətlərinə güclə davam gətirərdilər. İstedadlı sənətkarın həyatı faciələrlə dolu idi. Belə ki, zurnaçı Əjdər onu toya aparmış, toyda qalmaqal düşmüş, onun bir gözünü bədxahları ülgüclə vurub çıxartmışdılar. O hadisədən sonra o, el arasında «Kor Nuru» kimi tanınmışdır. Vaxtilə atası Zahid kişi qaçaqçılıq hərəkatına qoşulduğuna görə mövcud rejim Nuruya da laqeyd münasibət göstərmişdi. Kolxozun çəltik sahəsində kolxozçulardan kənar kiçik bir sahə götürüb işləyərdi. Bu istedadlı insanın ölümü təsadüf nəticəsində olmuş, o velosipeddən yıxılaraq dünyasını dəyişmişdir (şəkil 38).

KƏRİMOVLAR nəsli (patronim) – Oxudda sənətkarlar soyu kimi tanınır. Soyun ən tanınmış nümayəndəsi **Binyət Kərimovdur**. Şəkinin ilk kamançaçılarından hesab olunur. Sənət aləminə 1941-ci ildə gəlib. Binyət kişi ilk kamança çalmağa başlamasının aşağıdakı hadisə ilə bağlı olduğunu söylədi: «Atam Balakəndə yaşayan dostuna Şəkidən bir kamança almışdı. Balakənə aparmalı idi. Mənim o zaman 10 yaşım var idi. Tez-tez meşəyə gedərdim. Bir gün kamançanı oğurlayıb meşəyə getdim. Sərbəst şəkildə bu musiqi alətinin sirlərini öyrəndim».

Təkcə Binyət kişi deyil, bütün ailə üzvləri musiqisevər olub. Sovet dövründə onlar musiqiçi «Kərimovlar ailəsi» kimi nəinki Oxudda, Şəkidə də tanınıblar. Kamançanın sirlərinə dərindən yiyələnən **Binyət kişi** ən qədim müsiqi alətləri olan nağara-zurna və balaban çalmağı öyrənib. O zaman Şəkidə üç nəfər sənətkar var idi. Şəkili Ələfsər, Bucaqlı Rəcəbalı və Dəhnəli Həbillah. Bu sənətkarlardan sonra Binyət kişi mahir zurnaçı kimi tanınırdı. O, mahir bir sənətkar kimi kəndin bütün toy şənliklərini aparmış, dəfələrlə respublika tədbirlərində çıxış etmiş, əməyi yüksək qiymətləndirilmişdir. 1995-ci ildə bu görkəmli el sənətkarının gözləri tutulmuşdur (şəkil 39).

Binyət kişinin sənəti bu gün oğlu **Rövşən** tərəfindən davam etdirilir. O, bu sənətin sirlərini atasından öyrənib. Hazırda Şəkinin ən mahir zurnaçı sənətkarlarından biridir (şəkil 40).

Binyət kişinin qardaşı **Bəşarət Kərimov** da el sənətinin sirrlərini dərindən bilir. O, hazırda nəinki Şəkinin hətta respublikamızın ən mahir nağaraçı sənətkarlarından biridir.

Binyət kişinin ailəsi qeyd etdiyim kimi musiqisevərlər ailəsi olub. Qızları Gülnarə, Şəlalə, Reyhanə, Əfsanə məlahətli səsə malik olublar. Onlar respublikamızın əməkdar artistləri Gülyaz və Gülyanaq bacıları ilə dəfələrlə səhnədə çıxış etmişlər. Hazırda ailəlidirlər.

HACI MUSTAFALAR (patronim) nəsli – Oxudun tanınmış nəsillərindəndir. Nəslin soykökündə **Məmmədrəhim və oğlu Hacı Mustafa kişi** durur. Nəslin Hacı Mustafa qolu Rəhim və Məmməd budağı üzrə inkişaf etmişdir. Nəsil haqqında məlumatı mənə hazırda şəhərin ən nüfuzlu riyaziyyat müəllimi kimi tanınan Həbibullah Məmmədrəhimov verdi. Həbibullah müəllim ulu babası Məmmədrəhim kişi haqqında məlumatı olmadığını etiraf etdi ki, təxminən XIX əsrin əvvəllərində yaşamasını və rəncbərliklə məşğul olmasını atasından eşidib.

Nəslin ad daşıyıcısı olan Hacı Mustafa kişinin də doğum tarixi məlum deyil. 80 il ömür sürməsi ehtimal olunur. Ərəbcə yazıb-oxumağı bacarıb. Bir müddət kəndin dini işlərinə rəhbərlik edib.

Nəslin davamçısı olmuş oğlu Məmməd kişinin doğum tarixi 1870-ci il ehtimal olunur. Əsas məşğuliyyəti rəncbərlik və xırda ticarət olub. 1941-ci ildə dünyasını dəyişib.

Molla Mustafanın oğlu Rəhim kişinin də haqqında məlumat o qədər də çox deyildir. Gəlini Sədaqət xanımın söyləməsinə görə uzun illər kolxozda çalışıb. Həyat yoldaşı Züleyxa xanım gənc ikən dünyasını dəyişib. Rəhim kişinin yeganə övladı olan Şəmsəddin Mustafayev görkəmli alim kimi yetişib.

Şəmsəddin Mustafayev 1932-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Kiçik yaşlarından yetimliyin acısını dadıb. Ata-anasını körpə yaşlarından itirən balaca Şəmsəddin nənəsinin himayəsi altında böyüyüb. Bir müddət ögey ananın ögey münasibəti ilə, onun zülmü ilə üzləşən Şəmsəddini nənəsi öz himayəsinə götürüb. Lakin çox keçmədən Şəmsəddin bu ailədə də dayılarının ona qarşı olan etinasız münasibəti ilə üzləşib, şəhər internat məktəbinə oxumağa göndərilib. Ağır həyat tərzi keçirmək onun taleyinin yazısı olub. Gecələr oxumaq, gündüz odun satmaqla dolanmaq bu istedadlı uşağın əsas məşğuliyyət sahəsi olub. İbtidai və orta təhsilini tamamladıqdan sonra Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunda təhsil alıb. Texnikumu bitirdikdən sonra Ağdaş İpəkçilik idarəsində çalışıb. Ali təhsilini Kirovabad Dövlət Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda alıb. İnstitutu bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətinə Ağdaş rayonunda aqronom kimi başlayıb. 1957- ci ildə Səadət xanımla ailə həyatı qurub. Yaşanmış günləri Səadət xanım belə xatırlayır: «Sanki həyatın bütün əzab-əziyyətləri Şəmsəddin üçün yazılmışdı. O, acınacaqlı ömür yolu keçmiş, yetimliyin acısını dadmışdı. O, həyatda kimsəsiz olduğundan öz elçiliyini də anama özü etmişdi. Anam onun savadlı, tərbiyəli oğlan olduğunu bildiyi üçün bizim ailə qurmağımıza etiraz etməmişdi. Sağ olsun xeyirxah, yaxşı insanları. O, zaman Şəmsəddinin evlənmək imkanı olmadığından görkəmli el sənətkarı olmuş zurnaçı Həbillah kişi ona maddi və mənəvi dəstək olmuş, öz xərci hesabına onun toyunu etmişdi. Yaxşı xatırlayıram, biz yenicə evlənmişdik. Həyat yoldaşımla Dəhnəli dəmirçi Musagildə qalırdıq. O, zaman Şəmsəddin Dəhnədə aqronom işləyirdi. Yaşayış yerimizi dəyişməyimizə baxmayaraq Həbillah kişi bizə hər cür maddi köməklik göstərmişdi. Heç vaxt unutmaram. Şəmsəddin dissertasiya müdafiə etmişdi. Müdafiədən sonrakı ziyafət məclisini Həbillah dayı öz hesabına verdi».

1958-ci ildə aprel ayının 1-də maraqlı əhvalat baş verir. Musa kişi Şəmsəddin müəllimə bildirir ki, onu

Gəncəyə instituta çağırırlar. Şəmsəddin müəllim ayın 1-i Adam aldadan gün olduğu üçün buna inanmamış, sonra ona məlum olmuşdur ki, Gəncə İpəkçilik İnstitutunun direktoru Rəhim Rəhimov onu İnstitutun aspiranturasında təhsil almağa dəvət edib. 1958-ci ildən etibarən o, ailəsi ilə birlikdə Gəncə şəhərinə köçüb. Bir müddət Gəncədə kirayədə yaşayır. Üçillik aspirantura təhsilindən sonra 1962-ci ildə professor R.Rəhimovun rəhbərliyi ilə dissertasiya müdafiə edərək kənd təsərrüfatı elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülür. Dissertasiya müdafiə etdikdən sonra Gəncə İpəkçilik İnstitutunda elmi fəaliyyətə başlayır. 1958-1972-ci illərdə Gəncədə yaşayır, pedaqoji fəaliyyət göstərir. 1972-ci ildən Azərbaycan EA Şəki zona elmi bazasında ipəkçilik üzrə laboratoriya rəhbəri vəzifəsində çalışıb. Son dövrlərin ən mükəmməl elmi xarakterli nəşrlərindən olan «Şəki Regional Elmi Mərkəzi 30 ildə» adlı kitabda Şəmsəddin Mustafayevin əməyindən bəhs edilərək yazılır: «Şəkidə ipəkçiliyin inkişafı qədim tarixə malik olmaqla yanaşı, respublikada ən böyük ipəkçilik fabrikinin burada fəaliyyət göstərməsi görüləcək işlərin planlaşdırılmasında xeyli köməyimizə çatdı. Gəncə İpəkçilik İnstitutundan bizim elmi bazaya işləməyə gəlmiş, k.t.e.n., tanınmış ipəkçi alim Şəmsəddin Mustafayevin rəhbərliyi ilə ipəkçilik qrupunun əməkdaşları yerli şəraitə uyğun yeni, yüksək məhsuldar, xəstəliyə davamlı və istehsalatın bütün tələblərinə cavab verə bilən tut ipəkqurdunun xətt, cins və hibridlərinin yaradılması məqsədilə tədqiqatlara başladılar» (səh.33). Məhz Ş.Mustafayevin alim düşüncəsinin və əməyinin sayəsində tut ipəkqurdu hibridinin yüksək yaşama qabiliyyətinə malik, asan açıla bilən, ipək çıxımı çox olan UN, UF, Şəki-1 və Şəki-2 kimi dörd yeni xətt yaradılmışdır ki, bunlardan xəttarası hibridləşmədə əsas material kimi istifadə edilmişdir (şəkil 41). 1993-cü ildə qəflətən dünyasını dəyişmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Oğulları Rəhman və Elman nəslin davamçılarıdırlar. Rəhman 1958-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almış, Moskva İnşaat Mühəndisləri İnstitutunu bitirmişdir. Moskva şəhərində yaşayır və işləyir.

Elman isə 1966-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuş, Gəncə Kənd təsərrüfatı İnstitutunu bitirmişdir. Şəki şəhərində yaşayır.

Hacı Mustafalar nəslinin Məmməd budağı da öz yetirmələri ilə Oxud kəndində məşhurdur. Məmməd kişinin qız övladı olan Münəvvər xanım Oxud məktəbinin sönməz ulduzlarındandır. Onlarla Oxudlu gəncə təhsilin ilkin əsaslarını öyrədən Münəvvər müəllimənin əziz xatirəsi oxudluların qəlbində əbədi yaşayır.

Məmməd kişinin böyük və ortancıl oğul övladları Əhmədiyyə və Məmmədiyə kişi sadə, halal zəhmət adamları kimi kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarındandırlar.

Kiçik oğlu **Həbibullah Məmmədrəhimov** Şəkinin ən bilikli riyaziyyat müəllimi kimi tanınır. O, 1938-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuş, 1945-1956-cı illərdə Oxud kəndində ibtidai və orta təhsil almışdır. 1956-cı ildə Kirov adına ADU-nun mexanika riyaziyyat fakultəsinə daxil olub, 1961-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə başa vurmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1961-ci ildə Baş Zəyzid kəndində əvvəl müəllim kimi başlamış, 1962-65-ci illərdə həmin məktəbdə dərs hissə müdiri işləmişdir. 1965-ci ildə Şəki şəhər Xalq Maarif şöbəsində inspektor vəzifəsində çalışmışdır.1966-cı ildən Nuxa Toxuculuq Texnikumunda dərs hissə müdiri işləmiş, pedaqoji fəaliyyətini şəhərin ayrı-ayrı məktəblərində davam etdirmiş, 1974-cü ildən Şəki Toxuculuq Texnikumuna (indiki Şəki Dövlət Texniki Kollecinə) direktor təyin edilmiş 1990-cı ilədək həmin vəzifədə çalışmışdır. 1990-cı ildən 1992-ci ilədək Orduya Aviasiyaya, Donanmaya Könüllü Yardım Cəmiyyətinin Şəki təşkilatının (DOSAF) sədri işləmişdir. 1992-ci ildən Şəki fizika-riyaziyyat və humanitar təmayüllü liseydə müəllim, 1996-cı ildən hal-hazıradək təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışır. Şəki şəhərində yaşayır. Oğlu Vasif nəslin davamçısıdır.

SOLTANOVLAR nəsli (patronim) - Oxud kəndinin ən məşhur nəsillərindəndir. Nəslin soykökündə **Deriş yüzbaşı, Soltan, Rüstəm** kimi nümayəndələr durur. Nəslin Rüstəm qolu Deriş Soltan, Murad budağı üzrə inkişaf etmişdir. Soltan budağı üzrə Oxud kəndinin elm tarixinə və Azərbaycan elminə şanlı səhifələr yazan alimlər yetişmişdir. Nəsillə bağlı məlumatı mənə nəslin tanınmış ziyalı alimlərindən olan Niyazi Soltanov verdi. Babası Rüstəm kişi haqqında məlumatında o bildirdi ki, Rustəm kişi zəmanəsinin ən görkəmli iş adamı olmuş, ipək zavodu işlətmişdir. Xeyriyyəçi əməlləri ilə Oxud kəndində indi də böyük hörmətlə yad edilir. Atası Soltan Soltanov haqqında Niyazi müəllim böyük fəxrlə danışdı. Hansı ki, vaxtilə bu tanınmış sülalə haqqında danışmaq dini görüşlərinə görə sanki yasaq edilmişdi.

Soltan Soltanov 1906-cı ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. Dini və dünyəvi elmləri mükəmməl bilib. Ərəbcə sərbəst yazıb-oxumağı bacarmış, «Qurani-Kərim»i sərbəst oxuyub tərcümə etmişdir. İbtidai və orta təhsilini Şəki şəhərində alıb. Deyilənə görə anası Şölə xanım Ə.Dəmirçizadələr nəslinə mənsub olan ziyalı qadın olub. 30-cu illərdə siyasi rəhbərlik tərəfindən qaçaqlara sovetizmin ən fəal təbliğatçısı kimi təbliğ olunmuş, qaçaqlar tərəfindən öldürülmək təhlükəsi qarşısnıda qalmışdır. Böyük Vətən müharibəsi illərində döyüşən orduya səfərbər olunmuş, yaralandığına görə ordudan tərxis olunmuşdur. Əmək fəaliyyətinə əvvəllər Baltalı kəndində Sovet sədri kimi başlamış, sonralar üzün müddət Oxud kənd əsas məktəbində sinif müəllimi kimi şərəfli ömür yaşamışdır. 1953-cü ildə dünyasını dəyişmiş, Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Soltanovlar ailəsində Azərbaycan elminə istedadlı alimlər bəxş edilmişdir. Oğlu **Oruc Rüstəmov** 1933-cü ildə Oxud kəndində anadan olmuş, ibtidai təhsilini Oxud kəndində almış, orta təhsilini Şəki şəhər 10 saylı orta məktəbində tamamlamışdır. 1951-56-cı illərdə Azərbaycan Sənaye İnstitutunda təhsil alıb. Uzun illər Neft sənayesində çalışmışdır. Sonra Kalinin adına cihazqayırma zavodunda sex rəisi işləmiş, sonralar Ümumittifaq Elmi İstehsalat KASKAD birliyində rəis müavini vəzifəsində çalışmışdır. 1987-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Novruz Rüstəmov – 1935-ci ildə anadan olub. İbtidai təhsilini Oxud kəndində almış, Şəki şəhər 10 saylı məktəbində orta təhsilini tamamlamışdır. 1952-ci ildə ANKİ-nin avtomatlaşdırma və telemexanika fakultəsinə daxil olmuş, 1957-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Kalinin adına zavodun cihazqayırma sexinin rəisi kimi başlamışdır. ANKİ-nin aspiranturasında əyani təhsil almış, dissertasiya müdafiə edərək texnika elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür. Uzun müddət ANKİ-nin avtomatlaşdırma və telemexanika kafedrasında çalışmışdır. Dörd mövzu üzrə təsərrüfat hesablı işlər aparmış, gənc aspirantların alimlik dərəcəsi almasında böyük əmək sərf etmişdir. Doktorluq dissertasiyası müdafiəsi ərəfəsində 1983-cü ildə erməni həkimin xəyanəti nəticəsində cərrahiyyə əməliyyatının gedişində dunyasını dəyişmişdir. Məzarı Bakı şəhərində Qurdqapısı qəbiristanlığındadır.

Niyazi Soltanov 1939-cu ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Oxud kəndində almışdır. 1958-ci ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutunun İnşaat fakultəsini bitirmiş, 1963-cü ildən SSRİ müdafiə nazirliyində, Baykanur bölgəsində xüsusi işlərlə məşğul olmuş, ustadan baş mühəndis vəzifəsinədək yüksəlmişdir.

1970-ci ildən seçki yolu ilə Azərbaycan Politexnik İnstitutunun «Tikintinin iqtisadiyyatı və təşkili kafedrasına» baş müəllim seçilmiş, uzun müddət inşaat fakultəsində dekan müavini, 1990-cı ildən tikinti iqtisad fakultəsində dekan müavini vəzifəsində çalışmaqla bərabər, «inşaat və biznesin təşkili, idarə olunması» kafedrasının baş müəllimidir. 70-ə qədər elmi əsərin, Ümumittifaq miqyaslı metodik göstərişlərin müəllifidir. Hazırda həmin İnstitut Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetidir. Niyazi müəllim həmin İnstitutda elmi-pedaqoji fəaliyyət göstərir.

Soltan Soltanov ocağının sonbeşik oğul övladı olan **Naqim Soltanov** 1950-ci ildə Oxud kəndində doğulmuşdur. Oxud kənd orta məktəbində 6-cı sinifədək təhsil aldıqdan sonra ailəsi ilə birlikdə Bakı şəhərinə köçərək orada 18 saylı məktəbdə 1967-ci ildə orta təhsilini əla qiymətlərlə başa vurmuşdur. 1967-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat fakultəsinə daxil olmuşdur. 1972-ci ildə Universiteti fərqlənmə diplomu ilə başa vurmuşdur. İki il Azərbaycan Elmi-Tədqiqat İqtisadiyyat İnstitutunda proqramlaşdırma sahəsində çalışmış və Ukrayna Elmlər Akademiyasının Mexanika İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuşdur. 1977-ci ildə «Bərk cisimlərin nəzəriyyəsi» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Həmin institutda şöbə müdiri vəzifəsində işləmiş, doktorluq dissertasiyası müdafiə etmə ərəfəsində, güclü şüalanma nəticəsində 1982-ci ildə 32 yaşında dünyasını dəyişmişdir. O, kiçik yaşlarından «Комсомольская Правда» qəzetinin riyaziyyat bölməsinin qalibi olmuşdur. Əsərləri xarici dillərə çap olunmuş, görkəmli akademiklər tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Ölümündən sonra 1984-cü ildə Kiyevdə elmi rəhbəri Xoroşunla birlikdə kitabı nəşr olunmuşdur.

Soltanova Solmaz və Gülnaz bacıları da ziyalı qadınlar kimi tanınmış, hər ikisi Azərbaycan Neft Kimya İnstitutunun «Avtomatika və İqtisadiyyat» fakultəsini bitirmiş, Akademiya və KASKAD sistemində uzun müddət çalışmışlar. Hazırda Bakı şəhərində yaşayırlar. Solmaz və Gülnaz xanımın övladları hazırda ali məktəblərdə pedaqoji fəaliyyət göstərirlər.

Soltanovlar nəslinin Deriş budağı da Azərbaycan elminə qəymətli töhfələr verib.

Deriş Rüstəm oğlu 1903-cü ildə anadan olub. Mükəmməl dini savada malik olan bu insanı 30-cu illərdə siyasi rəhbərlik qaçaqçılığa düşmən münasibət bəsləyən şəxs kimi təbliğ etdiyindən qaçaqlar tərəfindən qardaşı Soltan kişi ilə birlikdə təqibə məruz qalmışdır. Niyazi müəllimin söyləməsinə görə 30-cu illərdə qaçaqlar Soltan və Deriş kişini öldürmək üçün evlərinə hücum etmiş, xeyirxah insan olan qonşu Soltan kişi onları meşədən yeni gətirilmiş çırpı bağlamalarının altında gizlədib. Deriş kişi bir müddət Oxudda ipək zavodu işlədib. Şəkidə ipəkçiliyin inkişafında böyük rolu olmuşdur. Rus dilini mükəmməl bilmiş, sovet rejiminin sərt qayda-qanunları ilə barışmadığı üçün partiyadan xaric edilmişdir. 1958-ci ildə dünyasını dəyişmiş, Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Rüstəmov Rüstəm Deriş oğlu – 1934-cü ildə anadan olmuş, ibtidai təhsilini Oxud kəndində, orta təhsilini isə Şəki 10 saylı orta məktəbində tamamlamışdır. Şəki İpəçilik Texnikumunda orta ixtisas təhsili qazanmış, Şəki İpək Kombinatında əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1958-ci ildə Gəncə İpəkçilik İnstitutunu bitirmiş, müxtəlif sahələrdə çalışmış, hazırda Bakı şəhərində yaşayır və əl işləri üzrə xalça toxunması sahəsinə rəhbərlik edir.

Deriş kişinin qız övladı **Çimnaz xanım** 1948-ci ildə anadan olmuş, ibtidai və orta təhsilini Oxud kəndində alaraq Bakı şəhərində ticarət sahəsi üzrə orta-ixtisas təhsili qazanmışdır. Bir müddət ayrı-ayrı ticarət kooperativ təşkilatlarında çalışıb. 1993-cü ildən dini sahədə fəaliyyət göstərir. Bu sahədə ulu babalarının, atasının yolunu davam etdirir. Dini təhsilini əvvəl Şəkidə yuxarı məsciddə, sonra isə Türkiyə ilə əlaqələrin genişləndirilməsindən sonra Türkiyənin İstanbul şəhərinin İmraniyyə mədrəsəsində oxumuşdur. Hazırda Oxud kənd məscidində «Qurani-Kərim»in müddəalarını gənc nəslə öyrədir.

Soltan kişinin övladlarının əsil ziyalı kimi yetişməsində həyat yoldaşı Ana xanımın böyük rolu olmuşdur. O, ərinin vəfatından sonra ailənin ağır yükünü öz üzərinə götürmüş, övladlarının hamısına ali təhsil aldırmışdır.

Soltanovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Aşağı məhəllə» adlı ərazisində yerləşir.

MOLLA İSMAYILLAR nəsli (patronim) Oxud kəndinin tanınmış nəsillərindəndir. Nəslin kökündə dayanan **Molla İlyas** haqqında məlumat yoxdur. Kəndin yaşlı nəslə mənsub ağsaqqallarından olan 69 yaşlı nəticəsi **Bəlqiyas İlya-**

sovun verdiyi məlumata görə əsas məşğuliyyəti rəncbərlik olub. Molla İlyasın oğlu Hacı Murad haqqında da məlumat yox dərəcəsindədir. Bəlqiyas kişi babası Hacı Murad haqqında da heç bir məlumatı olmadığını qeyd etdi. Atası Mahmud kişi haqqında məlumatında qeyd etdi ki, Mahmud kişi kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarından olub. Kənddən on beş kilometr aralıda yerləşən Oxud kəndinə məxsus «Qarasov» adlanan hissədə Mahmud kişinin adı ilə bağlı olan qoruq ərazisi indi də durur. Mahmud kişinin oğlanları Qurbanəli, Bəlqiyaz, Niyazi, Nəsib Oxud kəndinin sakinləri sırasında hörmətli səxslər kimi tanınıblar. Qurbanəli kişi 1989-cu ildə 84 yaşında dünyasını dəyişib. Çox baməzə şəxs olub. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda «zvena» başçısı işləyib. «Heyha Qurbanəli» ləqəbi ilə tanınıb. Oğlanları Mahmud, Rahim, İftixar nəslin davamçılarıdırlar.

Niyazi Mahmud oğlu 1933-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Uzun illər Şəki ipək kombinatında çalışıb. Hazırda təqaüdçüdür. Oğlu Möhlüd nəslin davamçısıdır.

Nəsib Mahmud oğlu 1934-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Uzun illər ipək kombinatında çalışıb. Oğlanları Asim və Bayram nəslin davamçılarıdır. Hər ikisi ali təhsillidir. Asim Oxud kənd orta məktəbinin ən nüfuzlu riyaziyyat müəllimlərindəndir.

Molla İlyaslar nəslinin ən nüfuzlu şəxslərindən biri Mahmud kişinin kiçik oğlu **Bəlqiyaz İlyasovdur**. 1936-cı ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai təhsilini Oxud kəndində aldıqdan sonra Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumuna daxil olub. Əmək fəaliyyətinə 1954-cü ildə Qafqaz kolxozunda aqrotexnik kimi başlamışdır. 1963-68-ci illərdə Gəncə Dövlət Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda aqronomluq ixtisası üzrə ali təhsil alıb.

Bəlqiyaz İlyasovun əmək bioqrafiyası çox zəngindir. O, müxtəlif illərdə Şəki rayonunun iqtisadi, ictimai-siyasi həyatı ilə bağlı məsul vəzifələrdə çalışıb. O, müxtəlif illərdə Şəki şəhər Partiya Komitəsində təlimatçı (1960-1962-cı illər) , Vartaşen kolxoz-sovxoz partiya komitəsində təlimatçı müvəttiş (1963-1964-cü illər), 9 yanvar kolxozunda İdarə heyətinin sədri (1965-1969-cu illər), yenidən Şəhər Partiya Komitəsində təlimatçı (1969-1970-ci illər), XXIII Partiya Qurultayı kolxozunun idarə heyətinin sədri (1970-73-cü illər), N.Nərimanov adına kolxozda toxumçuluq təsərrüfatının müdiri (1973-76-cı illər), Şəki Bitki Mühafizəsi İdarəsində baş aqronom (1976-1977-ci illər), Oxud kənd XDS-nin sədri (1977-1980-cı illər), XXIII Partiya Qurultayı kolxozunun yenidən idarə heyətinin sədri (1980-1983-cü illər), Daşüz Camışçılıq sovxozunun direktoru (1983-1989-cu illər), Oxud kənd N.Nərimanov adına kolxozun idarə heyətinin sədri (1983-1993-cu illər) çalışmış 1993-cü ildən bu günədək isə Oxud kənd İcra nümayəndəliyinin sədri vəzifəsində çalışır.

Oğlu Səbuhi nəslinin davamçısıdır. Ali ixtisas təhsilli zoomühəndis kimi Şəhər İcra Hakimiyyətində təlimatçı işləyir. Oğlu Eltac nəslin davamçısıdır.

Molla İlyaslar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Barıarası», «İrəvuşağı», məhəllələrində yerləşir.

HACI AĞAMİRZƏLƏR nəsli (patronim) Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin mənşəyi ilə bağlı yuxarıda məlumat vermişdim. Burada məqsədim nəslin Camal qolu haqqında məlumat verməkdir. Camal kişinin oğlu Loğman Oxud kəndinin ən hörmətli ağsaqqallarından olub. İslami adətləri gözəl bilən Loğman kişi ərəbcə oxumağı da bacarıb. Bakıda bənnalıq sənətinə yiyələnib. Bir müddət Lökbatanda yeni salınmış qəsəbədə sənəti üzrə çalışdıqdan sonra Oxud kəndinə qayıdıb və ömrünün sonunadək kənddə yaşayıb yaradıb. Oxud kəndinin ən yaraşıqlı mülklərindən olan Valeh, Süleyman, Fətəli kişinin mülklərini Loğman kişi tikib. Kənddə uzun müddət N.Nərimanov adına kolxozda çalışıb. El təbabətinin gözəl bilicisi kimi də Oxud kəndində tanınmışdır. Bu qabiliyyəti ilə bağlı olaraq kənd əhli arasında «sınıqçı Loğman» ləqəbi ilə tanınıb. 1982-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Nəslini oğlanları Məhərrəm, Məmməd Oruc və Rəcəb davam etdirirlər. Böyük övladı Məhərrəm (1949) Oxud kəndində çalışır və yaşayır. Ortancıl və kiçik oğul ovladları Məmməd və Rəcəb də Oxud kəndində yaşayırlar.

Oruc Loğman oğlu Məmmədov – 1959-cu ildə Oxud kəndində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Oxud kəndində alıb. 1980-cı ildə Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunu fərqlənmə diplomu ilə bitirib, 1982-ci ildə Oxud kənd N.Nərimanov adına kolxozda kiçik sahə aqronomu vəzifəsi ilə əmək fəaliyyətinə başlayıb. 1983-1989-cu illərdə həmin kolxozda təsərrüfat briqadiri vəzifəsində çalışıb. 1989-1993-cü illərdə kolxozda aqronom entomoloq 1993-1996-cı illərdə baş aqronom vəzifəsində çalışıb. 1999-cu ildə Oxud kənd bələdiyyəsinin sədri seçilmiş, işlədiyi illərdə özünün bacarıq və qabiliyyətini ilə kənd zəhmətkeşlərinin etimadını qazanaraq, 2004-cü ildə ikinci dəfə kənd bələdiyyəsinin sədri seçilmişdir.

Oruc Məmmədov atası kimi gözəl xalq təbabəti bilicisi kimi də kənd zəhmətkeşləri içərisində tanınır. Belə ki, xalq təbabəti üsulu ilə sınıqçılıq sahəsində atasının yolunu davam etdirir. Onun nəslini oğlanları Sərxan və Orxan davam etdirirlər.

Hacı Ağamirzələr nəslinin Loğman budağının mülkü Oxud kəndinin «İrəv uşağı» məhəlləsində yerləşir.

Bu nəslin ən görkəmli şəxsiyyəti Oxud kəndində ilk elmlər doktoru olmuş Məmmədsadıq Sadıqovdur.

Məmmədsadıq Sadıqov 1924-cü ildə anadan olmuşdur. 1941-ci ildə Şəkidəki 7 saylı orta məktəbi bitirmişdir. 1942-ci ildə könüllü olaraq cəbhəyə getmiş və 1947-ci ildə ordu sıralarından qayıdaraq Azərbaycan Dövlət Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna daxil olmuş və 1952-ci ildə bitirmişdir.

Elmi şuranın qərarı ilə V.Plexanov adına Moskva Dövlət İqtisad İnstitutunun aspiranturasına göndərilmişdir. 1956-cı ildə həmin institutun Elmi Şurasında prof. Q.F.İvanovun rəhbərliyi ilə «Şəhər ilə kənd arasında mühüm fərqlərin aradan qaldırılması» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

1977-ci ildə isə Moskva şəhərində İctimai Elmlər Akademiyasının Elmi Şurasında «Şəhər ilə kənd arasında sosial-iqtisadi fərqlərin aradan qaldırılması» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

Namizədlik dissertasiyasını müdafiə etdikdən sonra Bakı Ali Partiya Məktəbinin «Siyasi iqtisad» kafedrasında müəllim vəzifəsində işləmiş, 1976-cı ildə İctimai Elmlər Akademiyasının doktoranturasına göndərilmişdir.

1956-cı ildən həyatının sonunadək Bakı Ali Partiya Məktəbinin (son üç ildə Politologiya İnstitutunun) «Siyasi iqtisad» kafedrasında baş müəllim, dosent, kafedra müdiri vəzifələrində çalışmış, 1961-ci ildə dosent, 1977-ci ildə professor adını almışdır.

M. Sadıqov 70-ə qədər monoqrafiya, dərslik, dərs vəsaiti, elmi-kütləvi kitab və məqalələrin müəllifidir. Bundan başqa «Şəhər ilə kənd arasında sosial-iqtisadi fərqlərin aradan qaldırılması» (12 ç.v., Azərnəşr, 1978), «Şəhər ilə kənd arasında fərqlərin aradan qaldırılması problemləri» (21 ç.v., Azərnəşr, 1970), «Siyasi iqtisad» (dərslik, 30,9 ç.v., Maarif, 1972), «Siyasi iqtisad» (dərslik, 30 ç.v., Maarif, 1975), «Azərbaycanda məhsuldar qüvvələrin yerləşdirilməsi» (2,5 ç.v, Azərnəşr, 1962), «Şəhər və kənd arasında mühüm fərqlərin aradan qaldırılmasında mühüm addım» (3,5 ç.v., Azərnəşr, 1968), «Azərbaycan SSR kənd rayonları gənclərinin peşə yönümü və peşə seçiminin müasir vəziyyəti» (Bakı, AzNİİNTİ, 1976) adlı kitablar onun qələminin məhsuludur.

Məmmədsadıq müəllim 8 elmlər namizədi yetişdirmişdir. Bir çox ictimai vəzifələrdə – Azərbaycan EA siyasi iqtisad üzrə Əlaqələndirmə Şurasının üzvü, «Bilik» cəmiyyətinin metodiki şurasının iqtisadiyyat bölməsinin sədri, «Vışka» və «Baku» qəzetlərinin redaksiyaları nəzdində « İqtisadi biliklər» məktəbinin rəhbəri, Ali Partiya Məktəbində Böyük Vətən müharibəsi Veteranları Şurasının sədri işləmiş, «Xalqlar dostluğu», «Vətən müharibəsi» ordenləri, «Za boevıe zasluqi», «Za oboronu Kavkaza», «Za pobedu nad Qermaniey» medalları ilə təltif edilmiş, ona «Əməkdar təbliğatçı» fəxri adı verilmişdir.

M.M.Sadıqov 1994-cü ildə vəfat etmişdir.

SALAMOVLAR NƏSLİ (patronim) – Kəndin nüfuzlu soylarındandır.

Nəslin Mehdi qolu kənddə daha çox tanınır. **Mehdi kişi** kəndin iqtisadi həyatında böyük rol oynamışdır. O, 1930-1949-cu illərdə Oxud kənd «Kommunizm» kolxozuna rəhbərlik etmişdir. İşlədiyi müddətdə öz xeyirxah əməlləri ilə kənd zəhmətkeşlərinin məhəbbətini qazanmışdır. Müharibə illərində Mehdi kişi əsgər ailələrinə əsil atalıq qayğısı göstərərək, başsız qalmış ailələri himayəyə götürmüşdür. Həmin illərdə o, həmçinin «Qarasov» sahəsi adlanan yerdə olan yaşayış məskənlərini Oxud kəndinə köçürmüşdür. O, kənddə əsil müdriklik nümunəsi olub. Küsülülər onun vasitəsilə barışdırılıb. Kənddə adqoyma mərasimində yaxından iştirak edib. Məs: Kəndin xeyirxah insanlarından olmuş Hümmət kişinin oğlu Səlahəddinin adını o Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Səlahəddin Kazımovun adını yaşatmaq məqsədi ilə qoyub.

Oğlanları Məmmədəli və Rasim də onun xeyirxah əməllərinin davamçıları kimi tanınırlar.

Böyük övladı Məmmədəli nəinki kənddə hətta Şəkidə sayılıb-seçilən ən nüfuzlu ziyalılardan olub. O ali təhsilli zootexnik kimi, uzun müddət Oxud kənd kolxozunda zoomühəndis işləmiş, zəngin biliyi iş təcrübəsi nəzərə alınaraq irəli çəkilmiş, Şəki şəhər Partiya Komitəsinin İstehsalat İdarəsində baş zootexnik vəzifəsində çalışmışdır.

Nəslini hazırda oğlanları Rəfael, İftixar, Yaqub davam etdirirlər.

Mehdi kişinin kiçik oğlu Adil (Oxud kənd zəhmətkeşləri arasında o daha çox Rasim adı ilə tanınır) uzun müddət kolxoz sistemində çalışmış, N.Nərimanov adına kolxozun qoyunçuluq və quşçuluq fermalarına rəhbərlik etmişdir. Nəslini oğlu Vasif davam etdirir.

Salam kişinin Bəxtiyar qolu da Oxud kəndinin mənəvi aləmində silinməz iz qoymuşdur.

Bəxtiyar kişi uzun illər «Kommunizm» kolxozunda kolxozçu işləyib. Kəndin hörmətli ağsaqqallarından olub. 1942-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Bəxtiyar kişinin oğul övladları İspəndiyar, Bəlyar, Şəhliyar kəndin ən nüfuzlu şəxslərindən olub. İspəndiyar və Şəhliyar uzun illər Şəki İpək kombinatında fəhlə işləmişlər.

Bəlyar Bəxtiyar oğlu 1932-ci ildə Oxud kəndində anadan olmuşdur. 1944-cü ildə Oxud kənd 7 illik məktəbini başa vurduqdan sonra 1948-ci ildə Şəki Pedaqoji Texnikumunun ibtidai sinif müəllimi şöbəsinə daxil olmuşdur. 1952-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə başa vuraraq Təpəcənnət kənd 7 illik məktəbinə sinif müəllimi təyin edilərək, 1954-cü ilədək həmin məktəbdə çalışmışdır. 1954-1957-ci illər Almaniya Demokratik Respublikasında hərbi xidmətdən sonra Şəki şəhər 10 saylı məktəbinə pioner baş dəstə rəhbəri təyin edilmişdir. Bir neçə ay bu məktəbdə çalışdıqdan sonra Kiçik Dəhnə 1 saylı orta məktəbə pioner baş dəstə rəhbərliyinə keçirilmişdir. 1958-ci ilin sentyabr ayınadək orada çalışmış, sentyabr ayında Oxud kənd orta məktəbinə pioner baş dəstə rəhbəri təyin edilmişdir. 1963-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin geologiya-coğrafiya fakultəsinə qiyabi yolla daxil olmuş, 1967-ci ildə oranı əla qiymətlərlə başa vurmuşdur. 1967-ci ildən bugünədək Oxud kənd orta məktəbində coğrafiya-biologiya dərslərini tədris edir. Bəlyar müəllim təkcə müəllim kimi deyil, fəal iştimaiyyətçi kimi də kəndin ən hörmətli ziyalısıdır. Müəllimlik fəaliyyətində əldə etdiyi uğurlar dəfələrlə şəhər Təhsil şöbəsi rəhbərliyi tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

Bəlyar Salamovun həyat yoldaşı Süfayə Mustafayeva (Mehdi kişinin qızı) da Oxud kənd orta məktəbində uzun illər sinif müəllimi işləmiş, məktəbi bitirmiş neçə-neçə nəsillər ondan həyat dərsi almışlar. Bu sətirlərin müəllifi də ibtidai təhsilini Süfayə müəllimədən almışdır. Süfayə müəllimə indi də gənc nəslin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olur.

Bəlyar Salamovun nəslini oğlu Nazim davam etdirir.

Salamovlar nəslinin mülkünün bir hissəsi kəndin «Gavan», bir hissəsi isə «Qımbırlar» məhəlləsində yerləşir.

QARALAR nəsli (patronim) - Oxudun tanınmış nəsillərindəndir. Nəslin Seyid qolu ilə əlaqəli məlumatı mənə nəslin gənc nümayəndəsi İlqar Seyidzadə verdi. O, babası Seyid Məmmədoğlu haqqında atasından eşitdiklərini xatırlayaraq qeyd etdi ki, Qarayev Seyid Məmməd oğlu uzun illər kolxozda çalışmış, bağçılıqla məşğul olmuşdur. Şəkidə yerləşən Danilovun xəstəxanası adı ilə tanınan xəstəxananı odunla Seyid kişi təmin edərmiş.

Qarayev Həsən Məmməd oğlu Böyük Vətən müharibəsində həlak olmuşdur. Qarayev Hüseyn Məmməd oğlu 30-cu illərdə komsomolçu olduğuna görə qaçaqlar tərəfindən «Qarasov» sahəsində güllə ilə vurulub öldürülmüşdür. Məmməd kişinin oğlu Sədi kişi haqqında da İlqar Seyidzadə atasından eşitdiklərini qeyd etdi ki, o, kolxozda təsərrüfat briqadiri işləmiş, çox baməzə adam olmuşdur. Xeyirxahlığı ilə tanınmışdır. Kəndin kənarında olan köhnə mühafizə bəndinin tikintisində briqadir işləmişdir. Seyid kişinin oğlu Yusif Məmmədov Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunda təhsil almış, uzun illər N.Nərimanov adına Oxud kolxozunda təsərrüfat briqadiri, dispetçer və s. vəzifələrdə çalışmışdır.

Atası **Baxşəli Qarayev** haqqında məlumat verərək İlqar Seyidzadə bildirdi ki, atam 1936-cı ildə Oxud kəndində anadan olub. Şəki Kənd Təsərrüfatı Texnikumunun mühasiblik şöbəsini bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Oxud kəndində kitabxana müdiri kimi başlamış, sonralar N.Nərimanov adına kolxozda bir sıra vəzifələrdə çalışmış, 1963-cü ildən ömrünün sonuna kimi mühasib işləmişdir.

Baxşəli Qarayevin nəslini oğlu **İlqar Seyidzadə** davam etdirir. O, ibtidai və ota təhsilini Oxud kəndində almış, 1987-1991-ci illərdə Gəncə Dövlət Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun aqronomluq fakultəsini bitirərək alim-aqronom ixtisasına yiyələnmişdir. Əmək fəaliyyətinə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Toxumçuluq İdarəsinin Şəki rayonu üzrə toxumçu-aqronom kimi başlamışdır. 2003-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Şəki Regional Elmi Mərkəzində kiçik elmi işçi, hazırda Yabanı və mədəni bitkilərin genofondu laboratoriyasının rəhbəri vəzifəsində çalışır.

Qaralar nəslinin Yunus qoluna mənsub olan nəsil daşıyıcıları Bakı şəhərində yaşadığından bu qol haqqında məlumat verə bilmədik. Lakin onu qeyd etməyi lazım bilirik ki, Yunus kişi Oxud kəndinin ən nüfuzlu şəxsiyyətlərindən olmuş, uzun illər N.Nərimanov adına Oxud kənd kolxozuna rəhbərlik etmişdir. Yunus kişinin rəhbərliyi illərində Oxud kənd kolxozunun istehsal göstəriciləri artmış, kənd əməkçilərinin həyat səviyyəsi yüksəlmişdir.

Yunus kişinin oğul övladları nəinki Oxud kəndində, hətta Şəkidə və Bakıda sayılıb- tanınan şəxsiyyətlərdir. Böyük övladı Ağəli uzun illərdir ki, Bakı şəhərində yaşayır, fəaliyyət göstərir.

Ortancıl övladı Mustafa Qarayev Şəkinin bank sistemində aparıcı kadrlardan olmuş, hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir.

Kiçik övladı Elman əvvəl Şəkidə, sonra isə Bakı şəhərində məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Son illərdə Şəki şəhər İpək Kombinatının direktoru kimi məsul vəzifədə çalışmışdır. İpək Kombinatı sahəsindəki fəaliyyəti ümummilli lider H.Əliyevin Şəkiyə səfəri zamanı yüksək qiymətləndirilmişdir. Elman müəllim hazırda Bakı şəhərində yaşayır və işləyir.

Qarayevlər nəslinin mülkü kəndin «Qarayevlər» məhəlləsində yerləşir.

SÜLEYMANOVLAR nəsli (patronim) – Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəsil haqqında mənə məlumatı nəslin gənc nümayəndəsi Azər Süleymanov verdi.

Oxud kəndinin görkəmli maarifpərvər ziyalılarından olmuş **Süleyman Süleymanov** 1930-cu ildə Oxud kəndində anadan olmuş, Şəki Pedaqoji məktəbini bitirmiş Oxud kənd orta məktəbində pedaqoji fəalyyət göstərmişdir. Süleyman müəllimin həyat yoldaşı Sənubər xanım da kəndin şanlı müəllimlər nəslinin ən şöhrətli nümayəndəsi olmuşdur. Neçə-neçə oxudlu gənc Sənubər müəllimənin bir mehriban müəllimə və ana kimi nəvazişini indi də hörmətlə xatırlayır. Sənubər müəllimə Şəki şəhərinin ən nüfuzlu ziyalılarından olmuş Camal Qədirlinin qızı olmuşdur. Camal Qədirli 1941-ci ilə kimi «Nuxa fəhləsi» qəzetinin redaktoru işləmiş, 1941-ci ildə Böyük Vətən müharibəsinə səfərbər olunmuş, faşizmə qarşı mübarizədə qəhrəmancasına həlak olmuşdur.

Süleyman Süleymanovun ailəsini Oxud kəndində ziyalılar ailəsi kimi tanıyırlar. Ailənin bütün oğul və qız övladları ali təhsillidir.

Ailənin böyük oğul övladı **İlham Süleymanov** Oxud kənd orta məktəbini 1977-ci ildə əla qiymətlərlə başa vuraraq həmin ildə Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutuna daxil olmuş, 1981-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. İlham Süleymanov ali təhsilli hüquqşünasdır. Belə ki, o, Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının hüquq fakultəsində qiyabi təhsil almışdır. Hazırda «Aziteroy 2» firmasında baş mühasib işləyir.

Oğlu Süleyman Süleymanov Ankara «ODTU» - Orta Doğu Texniki Universitetində təhsil alır.

Süleymanovlar ailəsinin qız övladı **Fəhimə Süleymanova** 1972-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olaraq oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Hazırda Şəki Sanitar Epidemioloji Stansiyada həkim işləyir. Üç övladından 2-si Bakı Dövlət Universitetini bitirmiş, oğlu Vüqar Paşayev 2004-cü ildə yüksək balla Voronej Texniki Akademiyasına daxil olmuşdur.

Süleymanovlar ailəsinin 2-ci qız övladı **Təhminə Süleymanova** 1975-ci ildə Gəncə Pedaqoji İnstitutuna daxil olmuş, hazırda Oxud kənd orta məktəbində müəllimə işləyir. Üç övladı var. İkisi Bakı Beynəlxalq Universitetində və Azərbaycan Texniki Universitetində təhsil alırlar.

Süleymanovlar ailəsinin üçüncü qız övladı **Əminə Süleymanova** 1980-cı ildə Azərbaycan Pedoqoji İnstitutuna daxil olaraq 1985-ci ildən oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə müəllimə kimi Biləcik kənd məktəbində başlamış sonra Bakı şəhərində pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir. Lakin amansız əcəl 2004-cü ildə bu istedadlı müəllimənin nurlu ömrünə son qoyulmuşdur. Məzarı Oxud kənd qəbiristanlığındadır.

Süleymanovlar ailəsinin kiçik oğul övladı **Azər Süleymanov** 1980-cı ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutuna daxil olmuş, 1985-ci ildən oranı fərqlənmə diplomu ilə başa vuraraq Şəki Telekommunikasiya Qovşağında mühəndis kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdır. Hazırda həmin təşkilatda sex rəisi vəzifəsində çalışır. Azər Süleymanov yüksək ixtisaslı kadr kimi Türkiyənin İstanbul şəhərində, «Altagel-Teletaş» şirkətində xüsusi kurs keçmiş, Şəki rayonunda və Azərbaycanın bir neçə rayonunda kənd elektron ATS-lərini montaj etmiş, onların istismarında nəinki Şəkidə, hətta respublikada aparıcı mütəxəssis kimi tanınır.

Süleymanovlar ailəsinin mülkü Oxud kəndinin «Batdaxlar» məhəlləsində yerləşir. MƏMMƏDBƏY nəsli (patronim) – Oxudda tanınmış soylardandır. Nəslin kökündə dayanan **Məmməd kişi** 1892-ci ildə kasıb bir ailədə anadan olmuşdur. Gənc yaşlarından əkinçiliklə məşğul olmuşdur. Anasını erkən yaşlarından itirən Məmməd kişiyə bacıları himaydarlıq etmişlər. Kiçik qardaşı Mustafa böyük Vətən müharibəsində həlak olmuşdur.

1916-cı ildə Məmməd kişi kənddə özü üçün kiçik bir baramaaçan dəzgah quraşdırmışdır. Onun bu həyatverici sexində cəmi dörd nəfər çalışmış, 1921-ci ildədək fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra şəxsi sexsləri bağlayır, zavod-sex sahiblərini sürgün edirdilər. Belə olduqda çıxılmaz vəziyyətdə qalan Məmməd kişi könüllü olaraq dəzgahını təhvil vermişdir. Bu səhvini ona bağışlamışlar. Bu hadisədən bir qədər sonra ona kənddə «bəy» ləqəbi verilərək «Məmməd bəy» deyə çağrılmışdır.

1925-1947-ci illərdə çoxsaylı ailəsini dolandırmaqda çətinlik çəkən Məmməd kişi yenidən əkinçiliklə məşğul olmağa başlamışdır.

Ailənin böyük oğul övladı **Afəri** oxumaq üçün peşə məktəbinə aparırlar. O, Bakı şəhərində həm peşə öyrənir, həm də neft sənayesində fəhlə işləyir. 1950-ci ildə Afər kişini hesabdarlıq kursuna oxumağa göndərirlər. O bir müddət həmin məktəbdə oxuyur və rayona qayıtdıqdan sonra N.Nərimanov adına kolxozun qoyunçuluq fermasında işləyir, sonralar ömrünün sonunadək kolxozda baş mühasib vəzifəsində çalışmışdır. Məmməd bəyin ikinci oğul övladı **Məmmədəli** 1952-ci ildə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun əmtəəşünaslıq fakultəsinə daxil olur və oranı 1957-ci ildə bitirir. O, Şəkidə kooperativ ittifaqında sədr müavini, sonra isə Şəki ticarətinin müdiri vəzifəsində çalışır.

Oğlu **Qurbanəli** Pedaqoji məktəbə daxil olur. Sonra isə ali təhsil alaraq təqaüd dövrünədək Oxud kənd orta məktəbində rus dili müəllimi işləyir.

Oğlu **Yusif** səkkizillik baza əsasında əvvəl tibb məktəbində təhsil almış, sonra isə N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb institutunda ali təhsil almışdır. O, Zaqatala rayonunda uzun müddət mərkəzi xəstəxananın baş həkimi işləmiş, hazırda isə həmin xəstəxanada şöbə müdiri vəzifəsində çalışır.

Məmməd bəyin nəvəsi (oğlu Afərin kiçik oğlu) **Xalid Yusifov** da hazırda ali təhsilli həkim kimi Oxud kəndində hamının sevimlisidir. O, Özbəkistan Respublikasının paytaxtı Daşkənd şəhərində Tibb İnstitutunu bitirərək Azərbaycana qayıtmış, hippokrat andına sadiq, bilikli həkim kimi fəaliyyətə başlamışdır. Xalid həkim hazırda Şəki Mərkəzi xəstəxanasının cərrahiyyə şöbəsində cərrah həkim kimi şəfalı əlləri ilə xəstələrin sağlamlığı keşiyində dayanır.

Məmməd bəyin nəvəsi (oğlu Afərin böyük oğlu) **Cahangir Yusifov** ali təhsilli hüquqşünas kimi qanunun aliliyini qoruyur. O, Karaqanda Dövlət Universitetinin hüquq fakultəsini bitirərək, vətənə qayıtmış, bir müddət ayrı-ayrı təşkilatlarda məsləhətçi-hüquqşünas kimi çalışmış, hazırda Bakı şəhərində yaşayır və Ədliyyə Nazirliyi sistemində işləyir.

Məmmədbəylər nəslinin mülkü Oxud kəndinin «İrəv uşağı» və «Batdaxlar» məhəllələrində yerləşir.

MƏSİMOVLAR nəsli (patronim) Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəsil haqqında məlumatı mənə Maqsud Məsimov verdi. O nəslin soykökü haqqında bildiyi məlumatı deyərək qeyd etdi ki, babası Davud kişi, atasının vaxtilə söyləməsinə görə əkinçilik və maldarlıqla məşğul olub. Oxud kəndinin sayılıb-seçilən pirani ağsaqqallardan olub. Təxminən 90 ildən artıq ömür sürüb. O, övladlarını təhsilli görmək istəyib. Bu məqsədlə oğlu İmamı Şəki Pedaqoji Texnikumunda oxutdurub. Məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirən **İmam Məsimov** bir müddət müəllim kimi fəaliyyət göstərib. 1941-ci ilin müharibə tufanı Davud kişinin də qapısını döyüb. Oğlu İmam 18 yaşı bitər-bitməz Şəki rayon hərbi komissarlığından döyüşən ordu sıralarına səfərbər olunub. Düşmənə qarşı qəhrəmancasına döyüşən İmam Məsimov 1943-cü ildə ağır yaralanaraq ordudan tərxis olunub. Ağır yaralı olmasına baxmayaraq əmək fəaliyyətini davam etdirib. Oxud kənd sovetliyində çalışan İmam kişi kimsəsiz əsgər ailələrinin himayədarı kimi xeyirxah əməlləri ilə kənd zəhmətkeşləri tərəfindən sevilib. Dövrün ağır tələblərinə, ağır vergi siyasətinə baxmayaraq İmam kişi orduda döyüşən və döyüşdə şəhid olmuş əsgər ailələrindən vergi almır, hər vəclə onların vergidən azad olunmasına çalışıb. İmam kişi bu xeyirxah əməlinin keçmiş imperiyanın qəddar məmurları tərəfindən acısını çəkib. Yoxsul, imkansız ailələrin vergidən yayındırılmasında nöqsanlı bilinərək məsuliyyətə cəlb olunub və tezliklə bəraət alıb. Sonralar kənddə müxtəlif işlərdə, Oxud kənd XDS-nin sədri, komsomol Komitəsinin katibi, dəyirman, ding midiri kimi fəaliyyət göstərib. İctimai fəaliyyətinin son 10-12 ilini N.Nərimanov adına kolxozda böyük mühasib vəzifəsində çalışıb.

Əməksevər, insansevər, xeyirxahlığı ilə oxudluların qəlbində özünə əbədi yer etmiş İmam Məsimov 68 yaşında 1991-ci ilin may ayının 26-da vəfat etmişdir. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır. (şəkil 42)

İmam kişi zəngin biliyə, geniş dünyagörüşə malik bir insan olmuşdur. O, övladlarına vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə vermiş, vətən sevgisini, müharibədə görmüş dəhşətləri onlara danışmaqla aşılamışdır. Oğlu Nazimin dediklərindən: «Biz atama müharibə illərindən sual verəndə o özünün keçmiş olduğu ağır döyüşlərdən (Ukrayna və Xarkov cəbhələrində), həm də düşmənə qarşı qəhrəmancasına döyüşüb şəhid olan Nizaməddin adlı qardaşından böyük ürək yanğısı ilə danışardı. Səfərbərliyin ilk günlərindən müharibəyə gedən Nizaməddin ağır yaralanıb geri qayıtmış, lakin o, düşmənə olan nifrətini bildirmək üçün yenidən cəbhəyə yollanmışdır. Atam deyirdi ki, həmişə arzulayırmış ki, döyüşlərin birində heç olmasa qardaşı ilə rastlaşsın. Buna görə də o, hər tərəfə məlumat vermişdi ki, kim Məsimov Nizaməddin Davud oğlu adlı şəxslə rastlaşsa ona məlumat versin. Bir dəfə Batumidən onları gəmilərə mindirəndə bir əsgər qaça-qaça gəlib atama xəbər verir ki, hansısa gəminin birində sən dediyin adda və soyadda döyüşçü var. Atam komandirdən icazə alıb gəmilərin dayandığı yerə qaçmış, lakin nə qədər axtarsa da qardaşını tapa bilməmişdi, çünki gəmilərin çoxu artıq yola düşmüşdü. Bir müddət sonra həmin gəmilər düşmən təyyarələri tərəfindən bombardman edilərək batırılmışdır. Nizaməddin Məsimov da həlak olanların sırasında olmuşdur.

İmam Məsimov beş övlad böyüdüb tərbiyə etmiş, cəmiyyətə layiq vətəndaşlar kimi yetişdirmişdir. Böyük oğul övladı **Rahim Məsimov** gənc ikən – 29 yaşında avtomobil qəzası nəticəsində dünyasını dəyişmiş, nəslini hazırda oğlu Pərviz davam etdirir.

İmam kişinin ortancıl oğlu **Nazim Məsimov** nəslin ən layiqli davamçılarından biri kimi hazırda Bakı şəhərində yaşayır. İşlədiyi «Bakı Emal Qablar» zavodunda uzun illər çalışmış, öz əməksevərliyi ilə zavod kollektivinin və

rəhbərliyinin dərin hörmətini qazanaraq məsul vəzifələrə irəli çəkilmişdir. Hazırda zavodda çalışmaqla bərabər Respublika Həmkarlar Komitəsinin büro üzvüdür. O, bu xəttlə dünyanın bir çox ölkələrində – Avstriya, Polşa, Türkiyə və s. kimi ölkələrdə olmuş, respublikamızı layiqincə təmsil etmişdir.

Nazim Məsimov həmçinin vətənpərvər, xeyriyyəçi bir şəxs kimi də tanınır. O, paytaxtda yerləşən qospitallardan birinin ən böyük palatasını öz himayəsinə götürərək, onlara əlindən gələn köməyi əsirgəməmişdir. O, qospitalda yatan yaralı əsgərlərin sevimlisinə çevrilmişdir. Nazim müəllim bu amalını belə ifadə etdi: «İndi də ən böyük arzum düşmən tapdağında olan torpaqlarımızı azad və vətənimin hər bir övladının xoşbəxt yaşamasın görməkdir» (şəkil 43).

Nazim Məsimovun nəslinin davamçıları oğlanları Coşqun və Türkeldir. Böyük oğul övladı Coşqun Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində tələbə, kiçik oğul övladı Türkel isə XI sinif şagirdidir.

Məsimovlar ailəsinin digər oğul övladı **Paşa Məsimov** sadə zəhmət adamıdır.Oxud kəndində yaşayır.

Məsimovlar ailəsinin kiçik oğlu **Məsimov Maqsud** İmam oğlu nəinki Oxud kəndinin, hətta bütün Şəki şəhərinin fəxri vətəndaşıdır. Gənc olmasına baxmayaraq zəngin və məzmunlu həyat yolu keçib.

1963-cü ilin may ayının 28-də Oxud kəndində anadan olub. 1970 - 1980-cı illərdə Oxud kənd orta məktəbində orta təhsil alıb. 1981-1983-cü illərdə hərbi xidmətdə olub. 1984-cü ilin may ayınadək Bakı maşınqayırma zavodunda, eyni zamanda Bakı metroqazıntısı idarəsində fəhlə işləyib. 1984-cü ilin may ayından 1991-ci ilin noyabr ayınadək Bakı şəhər Sabunçu rayonunun Polis şöbəsində əvvəl sıravi polis işçisi, sonra isə «polis baş serjantı» rütbəsində polis əməkdaşı kimi xidmət edib. 1987-ci də BDU-nun tarix fakultəsinə qəbul olunaraq, 1993-cü ildə oranı əla qiymətlərlə başa vurub. 1991-ci ildə Şəki şəhər Polis şöbəsinə sıravi əməkdaş kimi xidməti iş yerini dəyişib, əvvəlcə azyaşlılarla iş üzrə zona inspektoru, uşaqlarla iş üzrə sahə inspektoru, kadr məsələləri üzrə baş inspektor və rəis müavini vəzifələrinədək ucalıb.

Hazırda Maqsud müəllim ədalətsevər polis, polkovnik-leytenantı rütbəsindədir. 1998-2002-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Polis Akademiyasını bitirərək hüquqşünas ixtisasına yiyələnmişdir.

Vətənin ən ağır zamanlarında erməni qəsbkarlarına qarşı Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda gedən döyüşlərdə könüllü olaraq iştirak etmiş, yüksək peşəkarlığına görə «əlaçı-polis əməkdaşı» döş nişanına layiq görülmüşdür. Məlum 2000-ci il Şəki hadisələrində sücaət göstərdiyinə görə DİN-nin əmri ilə növbədənkənar xüsusi rütbəylə təltif edilmişdir (şəkil 44). Məsimovlar nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Duluzlar» məhəlləsində yerləşir.

ABDULBƏKİR nəsli (patronim) – Oxud kəndinin tanınmış soylarındandır. Nəslin kökündə dayanan Abdulbəkir kişi haqqında məlumat yoxdur. **Abdulbəkir kişinin oğlu** Yaqub 1870-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Kəndin ən müdrik ağsaqqallarından olub. Xatirələrdə təmiz qəlbli, namaz qılan, peyğəmbər yolu ilə gedən mömin bir şəxsiyyət kimi yaşayır. Kolxozçu olub. Halallığı həyatı üçün əsas amil saydığından kolxozun xırmanını, bostanını qorumaq rəhbərlik tərəfindən ona tapşırılarmış. Evinə haram tikənin yol almasını rəva bilməzmiş. Cümə namazını heç vaxt buraxmazdı. Ağır təbiətli bir insan idi. Quran oxuyanda şahidlərin dediyinə görə gözlərindən yaş gələrdi. Yaqub kişi deyirdi ki, ən gözəl ölüm orucluq ayının ortalarında cümə axşamı ölüb, cümə günü dəfn olunan şəxslərdi. O, özü də 1958-ci ilin aprel ayının 5-də, hicri tarixlə Orucluq ayının 15-ci günü - cümə axşamı dünyasını dəyişib, cümə günü də dəfn olunub.(şəkil 45) Həyat yoldaşı Dürnisə xanım Ədil xanın qızı olub. Məhz Dürnisə adını ona Ədil xan özü qoyub, çünki Ədil xanın nənəsinin adı Dürnisə olub.

Yaqub kişinin nəslini oğlanları Umar, Mustafa, Məmməd, Hümmət davam etdiriblər.

Umar Yaqub oğlu 1911-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Şəki Maliyyə-Kredit Texnikumunu bitirib. II Dünya müharibəsindən əvvəl Şəki Şəhər Maliyyə şöbəsində müfəttiş vəzifəsində çalışıb. 1941-ci ildə müharibəyə səfərbər olunub. 1943-cü ildə əsir düşmüş, əsirlikdən qaçaraq Fransa partizanlarına qoşulub. Müharibədən sonra 1946-cı ildə vətənə qayıdarkən əsir düşdüyünə görə Sibirə sürgün olunub. 6 il Komidə sürgün həyatı yaşadıqdan sonra vətənə qayıdıb. 1952-ci ildən Mingəçevir Səhiyyəsində çalışıb. Sonralar vətənin fəxri müharibə veteranı adını qazanıb. 1981-ci ildə may ayının 9-da Azərbaycan televiziyasında onun döyüş yolu ilə bağlı xüsusi buraxılış verilib. Respublikanın nüfuzlu mətbuat orqanları olan «Бакинский рабочий», «Вышка» qəzetlərində partizanlıq fəaliyyəti ilə bağlı geniş oçerklər dərc olunub.

1982-ci ilin noyabr ayının 15-də vəfat edib və Oxud kənd qəbiristanlığında dəfn olunub.(şəkil 46) Umar kişinin nəslini oğlanları Məmmədiyə, Əhmədiyə, Nəbi davam etdirirlər.

Məmmədiyə Umar oğlu 1940-cı ilin oktyabr ayının 31-də Oxud kəndində anadan olub. 1954-cü ildən Mingəçevir şəhərində yaşayır. 1965-ci ildə Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu, 1976-cı ildə isə Moskva İdarəetmə İnstitutunu bitirib. Əmək fəaliyyətinə Sumqayıt şəhərində başlayıb və 1968-cı ildən Mingəçevir texniki rezin məmulatları zavodunda çalışıb. Əvvəllər sex rəisi baş mühəndis, zavodun direktoru kimi məsul vəzifələrdə çalışıb. 1995-ci ildən təqaüdçüdür. Nəslini oğlu Hikmət və Babək davam etdirir. Bakı şəhərində ali təhsilli kadr kimi fəaliyyət göstərir və yaşayırlar.

Yaqub nəslinin ən nüfuzlu və müdrik şəxsiyyətlərindən biri **Məmməd kişi** olub. O, 1924-cü ildə Oxud kəndində anadan olub. Kəndin ən xeyirxah, müdrik ağsaqqallarından biri olub. Kənd dini icmasının fəal üzvü idi. Kəndin elə bir ictimai işi olmayıb ki, orada öz ağıllı məsləhətləri ilə iştirak etməsin. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda çalışıb. Bu müdrik el ağsaqqalı 2005-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Məmməd kişinin nəslini oğlanları Qüdrət və Cumay davam etdirir. Böyük oğul övladı **Qudrət** Oxud kəndinin tanınmış ziyalılarındandır. Ali ixtisas təhsilli kadr kimi AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzində laboratoriya rəhbəri işləyir. Elmi-tədqiqat işi ilə məşğul olur.

Məmməd kişinin kiçik oğul övladı **Cumay** Oxud kəndində yaşayır və fəaliyyət göstərir.

Yaqub nəslinin tanınmış nümayəndələrindən biri də **Hümmət kişi** olub. 1927-ci ildə Oxud kəndində anadan olub. Kəndin nüfuzlu mütəxəssis ziyalılarından olub. Uzun illər N.Nərimanov adına kolxozda «sortçu» işləyib. El arasında «Sortçu Hümmət» ləqəbi ilə tanınıb. Hafizələrdə xeyirxah, mərhəmətli insan kimi yaşayır. 1991-ci ildə dünyasını dəyişib. Məzarı kənd qəbiristanlığındadır.

Nəslini oğlu Əfqan davam etdirir. O, da atasının xeyirxah ənənələrini davam etdirir. İxtisaslı kadr kimi şəhər rabitə şöbəsində çalışır.

Abdulbəkir nəslinin mülkü Oxud kəndinin «Dəlləklər» məhəlləsində yerləşir.

Qeyd etdiklərimizdən əlavə Oxud kəndində YARMƏMMƏDLƏR, CAMALLAR, QƏDİROVLAR, NURULAR, YUSİFOVLAR, ATILHÜMMƏTLƏR, SAMUXLAR, HACIHƏSƏNLƏR, SULXAYLAR, HACIABDURAHMANLAR, CUMAYLAR, ABDULCƏLİLLƏR, ƏZİMLƏR və s. nəsillər də yaşayır ki, bir sıra səbəblər üzündən onlar haqqında məlumat verə bilmədik.

Kəndin ərazisinə 1920-ci illərdən bu günədək əhalinin içməli su ilə təmin edilməsi üçün aşağıdakı bulaqlar çəkilmişdir.

1. Molla Həmid bulağı (hidronim), («Əfəndilər» məhəlləsi)
2. Molla Əhməd bulağı (hidronim), («Duluzlar məhəlləsində)
3. Qaraların bulağı (hidronim), («Qaralar» məhəlləsi)
4. Bulaq başı (hidronim), («Duluzlar» məhəlləsi)

5. Hacı Şərif bulağı (hidronim), («Niyarlar» məhəlləsi)
6. Kavan bulağı (hidronim), («Gavan» məhəlləsi)
7. Ziyarət bulağı (hidronim), (Kənd qırağı» məhəlləsi)
8. Ağalar bulağı (hidronim), («Çökəklər» məhəlləsi)
9. İsaq bulağı (hidronim), («Hacıhəsənlər» məhəlləsi)
10. Haccəvilər bulağı (hidronim), («Haccəvilər» məhəlləsi)
11. Barıarası bulağı (hidronim), («Barıarası» məhəlləsi)

Kəndin «Dəlləklər» ərazisinə beş bulaq çəkilmişdir.

Oxud kəndində 30 məhəllə adı qeydə alınmışdır. Qeydə aldığımız məhəllələrdən 15-i tayfa-nəsil adları ilə, 8-i təbii-coğrafi amillərlə, 3-ü tanınmış şəxsiyyətlərin adları ilə, 4-ü peşə-sənət məşğuliyyəti ilə əlaqədar yaranmış məhəllələrdir. Kənddə məhəllələrə ad verilmə səbəbləri araşdırıldıqda məlum olur ki, nəsil adı daşıyan, yəni ilk dəfə orada məskunlaşan nəslin adı üstünlük təşkil edir. Məlum olan məhəllə adlarından üçünün mənası aydın deyildir: Alagöyüt, Fənəh, Baldaşlar.

III FƏSİL

OXUD KƏNDİNDƏ ŞƏXS ADLARI VƏ ONLARIN SEMANTİKASI

Azərbaycan onomastikasının inkişaf etdiyi, bu sahədə tədqiqatların genişləndiyi bir vaxtda, Oxud kəndindəki şəxs adlarının xüsusi tədqiqat obyektinə çevrilməsi heç də təsadüfi deyildir. Çünki qədim və zəngin bir tarixə malik olan bu diyarın sakinlərinin türklüyünü sübut edən amillərdən biri onların adlarında da özünü göstərir. Əsgi çağlardan başlayaraq müasir dövrə qədər baş verən bütün ictimai-siyasi hadisələr Oxud kəndinin ad sistemində də öz əksini tapmışdır.

Onomastikanın müstəqil sahəsi olan şəxs adlarının öyrənilməsi son illərdə görkəmli dilçi alimlərimizin əsas tədqiq obyekti olmuşdur. Tədqiqatçılardan Afat Qurbanovun, Zemfira Verdiyevanın, Aydın Paşayevin, Osman Mirzəyevin bu sahədə araşdırmaları mövcuddur.

Şəxs adlarını səciyyələndirərək görkəmli dilçi alim Afat Qurbanov yazır: «Bütün xalqlarda şəxs adlarının vəzifəsi cəmiyyət üzvlərini bir-birindən fərqləndirməkdir. Adın vasitəsi ilə insanların birini-digərindən seçmək olur. Ona görə də dünyada adsız heç bir şəxs və heç bir cəmiyyət yoxdur. Adlar olmadan cəmiyyətin formalaşması və yaşaması da qeyri-mümkündür. Deməli, ad insan üçün ən zəruridir, onsuz heç cür keçinmək olmaz» (A.Qurbanov : Uşağa necə ad seçməli. B.Gənclik, 1993 – s. 6-7).

Hər bir xüsusi ad milli xüsusiyyətə malik olub, çox zaman şəxsin hansı millətə aid olduğunu, hansı dinə qulluq etdiyini bildirir. Məs.: Əhməd, Hümmət, Məhəmməd adlarını daşıyan – müsəlman, Albert, Rita, Romeo adlarının sahiblərinin isə xristianlara məxsus olduğu ilk andaca bəlli olur. Bu xüsusiyyət Oxud kəndinin şəxs adları sistemində şərti qəbul edilməlidir. Çünki araşdırdığımız 4621 addan yuxarıda qeyd olunan Albert (Rita istisna olmaqla) Romeo

ad daşıyıcıları olan şəxslər xristian deyil, müsəlmandırlar. Oxud kəndində şəxs adlarının işlənməsinin özünəməxsus qayda və yolları mövcuddur. Bu bölgü aşağıdakı kimidir:

1. Yer adları ilə bağlı şəxs adları: Qafqaz, Qoşqar, Misir, Təbriz, Elbrus, Mədinə, Fərqanə, Tehranə və s. kimi oğlan və qız adları bu qəbildəndir.
2. Ailənin istək və münasibəti ilə bağlı şəxs adları. Araşdırma əsasında müəyyən etdik ki, bu növ şəxs adları müxtəlif məqsədlərlə yaranmışdır:
   a) İstəyə çatmaq, xoşhal olmaq, sevinmək əsasında yaranan adlar: Məhəbbət, Arzu, Sevinc, Tapdıq və s.
   b) narazı qalmaq, etiraz bildirmək əsasında meydana gələn adlar: Bəsti, Kifayət, Tamam, Yetər və s.
   c) uşağın gözəl-göyçək olmasını arzu etmək əsasında yaranan adlar: Aybəniz, Gözəl, Gülbəniz, Aygün.
   ç) uşağın ağıllı, kamallı, natiq olmasını arzu etmək əsasında yaranan adlar: Vaqif, Arif, Kamil, Natiq, Aqil və s.
   d) uşağın bacarıqlı, qoçaq olmasını arzu etmək əsasında yaranan adlar: Qalib, Qorxmaz, Cahangir və s.
   e) uşağın yaşaması və uzunömürlü olması arzusu əsasında yaranan adlar: Yaşar, Dursun, Dönməz və s.
3. Göy cismlərinin adları ilə bağlı şəxs adları: Bu yolla əmələ gələn adlar Oxud kəndinin şəxs adlarında üstünlük təşkil edir: Zöhrə, Hilal, Ülkər, Qəmər, Ulduz və s. Kənddə Ay planetinin adı ilə bağlı daha çox şəxs adı işlədilmişdir: Aybəniz, Aytən, Aygül, Aygün, Aynur, Aysel, Aycan, Aytəkin, Günay və s. Bu növ adlar qızlar üçün işlədilir.
4. Quş adları ilə bağlı şəxs adları: Bu adların kənddə işlənmə səviyyəsi çox deyildir: Durna, Laçın, Tutu və s.
5. Bitki adları ilə bağlı şəxs adları: Bu adların Oxud xüsusi adlar sistemində çoxluğu diqqəti cəlb edir: Qərənfil, Reyhan. Nərgiz, Lalə, Qönçə, Güllü, Bənövşə və s.
6. Qiymətli daş-qaş adları ilə bağlı şəxs adları: Bu cür adlar da Oxud kəndində adlar sistemini zənginləşdirən

mənbələrdən biridir: Zümrüd, Mirvari, Almaz, Yaqut, Brilyant və s.

7. Keyfiyyət anlayışı ilə bağlı işlədilən şəxs adları: Gözəl, Əntiqə, Yaxşı və s.
8. Dini-mifoloji anlayışlarla bağlı şəxs adları. Bu adlar Oxud kəndinin xüsusi adlar sisteminə İslam dininin təsiri ilə gətirilmişdir: Allahverdi, Allahyar, İmaməddin, Maşallah, Oruc, Qurban, Cənnət, Xudaverdi, Məleykə və s. Övladına bu adları seçən valideynlər Allahdan kömək, imdad istəmişlər.
9. Əfsanəvi anlayışlarla bağlı şəxs adları. Oxud kəndində bir sıra şəxs adlarının məzmunu əfsanəvi anlayışlarla bağlıdır. Məsələn: Rizvan, (Cənnətin bağbanı) Loğman (əfsanəvi həkim), Humay (əfsanəvi quş) və s.

10 Vaxt anlayışı ilə bağlı şəxs adları. Bu cür şəxs adlarına kəndin ad sistemində çox sayda rast gəlinir. Məs.: Səhər, Bahar, Zaman, Rəcəb, Ramazan və s.

11. Qohumluq, əqrəbalıq anlayışları ilə bağlı şəxs adları: Məs.: Babaxan, Xanbaba, Nənəxanım və s.
12. Xalq, nəsil adları ilə bağlı əmələ gələn şəxs adları: Əfqan, Əfşan və s.
13. Heyvan adları ilə bağlı şəxs adları: Kənddə bu cür adlardan istifadədə iki cəhət özünü göstərir:
    a) güclü çöl heyvanlarının adları oğlan adı kimi işlənilir: Məs: Aslan, Şirəli, Şirməmməd və.s.
    b) zərif, qəşəng, mülayim çöl heyvanlarının adları qız adları kimi seçilmişdir. Məs: Ceyran. Maral və s
14. Hərbi rütbə və bölgü adlarından əmələ gələn şəxs adları:. Məsələn: Əsgər, Zabit, Sərkar, Sərdar və s.
15. İnam və ülfət bildirən sözlərdən yaranan adlar. Bu anlayışlarla bağlı kənddə aşağıdakı şəxs adları formalaşmışdır. Məs. Etibar, Ehtiram, Əminə və s.

Oxud kəndində istifadə edilən şəxs adları mənşəyinə görə müxtəlif cəhətlərə malikdir. Bu məkanda işlədilən şəxs adlarında mənşəcə iki xüsusiyyət özünü göstərir. Bunlardan biri xalis azərbaycanlı adları, digəri isə əcnəbi mənşəli şəxs adlarıdır.

XX əsrin 90-cı illərindən xalqımızın qədim tarixinin dərindən öyrənilməsinin, geniş yayılması maraqlı təqdirəlayiq bir prosesə gətirib çıxartdı. Bəzi qədim əsil türk adları istiqlaliyyət və azadlıq uğrunda mübarizə səhifələrindən məişətimizə qayıtdı. Xüsusilə xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinin əsil örnəyi olan «Dədə Qorqud» dastanına olan yeni nəzər, xalqımızın qəhrəmanlıq yaddaşını oyatmaqla yanaşı, valideynlərin- ata-ananın estetik görüşlərini formalaşdırdı. Məhz bu dövrdən etibarən respublikamızın hər tərəfində olduğu kimi, Oxud kəndində də «Dədə Qorqud» qəhrəmanlarının adı geniş yayıldı. Hazırda Oxud kəndinin oğlan və qız ad sistemində Beyrək, Banu, Tural, Günel adlarına rast gəlmək mümkündür. Bu silsilədən olan oğlan adlarında igidlik, güclülük, hakimlik, qız adlarında isə gözəllik, incəlik, mənəvi təmizlik motivləri üstünlük təşkil edir.

Kəndin ad sistemində xalis azərbaycanlı adları aparıcı yer tutur. XX əsrin inqilabi hadisələri, təkcə ictimai həyatda deyil, məişətimizdə də təlatümə səbəb oldu. Oxud kəndində işlənən şəxs adlarına illər üzrə nəzər saldıqda bir sıra adların məzmunca köhnəlməsini, yeni ad yaradıcılığını hiss etməmək msümkün deyil.

1900-1910-cu illərdə kənddə işlənən adların məzmununa diqqət yetirdikdə dini anlayışlarla bağlı olan şəxs adlarının çoxluğunu görməmək olmur. Bu illərdə kənddə Ramazan, Oruc, Məhərrəm, Qurban, Hüseyn, Məhəmməd, Məmməd, Əli və s. adlar geniş yayılmışdır. Sonralar Azərbaycanda Aprel inqilabının qələbəsindən sonra sovet dövlətinin apardığı ateist təbliğat ad sisteminə də öz təsirini göstərmiş, yuxarıda qeyd etdiyimiz adlar ad sistemində məhdud səciyyə daşımışdır. Düzdür, mən sonrakı illərdə bu kimi adların tamamilə sıradan çıxmasını söyləmirəm, ancaq qeyd etdiyim adlar sonrakı illərdə az işlənmişdir.

1920-30-cu illərdə Oxud kəndinin şəxs adlarında yeni adlar özünü göstərmişdir. Bu illərdə ad sistemimizə görkəmli dramaturqlarımız olan C.Cabbarlı və S.Vurğun tərəfindən xüsusi adlar gətirilmişdir. Əvvəlki əsrlərdə və illərdə təsadüf edilməyən Sevil, Aybəniz, Eldəniz, Aygün, Aydın, Elxan, Qorxmaz, Yaşar, Gültəkin, Solmaz adları məişətimizə həmin dramaturqlarımızın yaradıcılığı ilə daxil olmuşdur. 1934-cü ildə istedadlı, gənc dramaturq C.Cabbarlının vaxtsız vəfatı ilə əlaqədar onun ruhuna ehtiram əlaməti olaraq Sevil, Solmaz, Yaşar, Aydın, Gültəkin kimi adlar bütün Azərbaycanda olduğu kimi, Oxud kəndində də əsas ad sisteminə çevrilmişdir. Hazırda Oxud kəndində mövcud olan adlar sırasında həmin adlar aparıcı yer tutur.

Oxud kəndində diqqəti cəlb edən adlar sırasında Nuru, Nurpaşa adlarının məişətimizə daxil olması da 1918-1920-ci illərin təlatümlü hadisələri ilə bağlıdır. Tariximizin acınacaqlı səhifələrindən olan 1918-ci ildə azərbaycanlıların ermənilər tərəfindən məruz qaldıqları soyqırımı zamanı xilaskar türk ordusu başda Nuru paşa olmaqla Azərbaycana gəlmiş xalqı erməni tapdağından xilas etmişdir. Azərbaycan xalqı bu igid, qorxmaz türk zabitinin xatirəsini həmişə uca tutaraq öz övladlarına ana-atalar onun adını qoymuşlar. Həmin illərdən sonra respublikamızın hər yerində olduğu kimi, Oxud kəndində də bu ad fəxri ada çevrilmişdir.

40-50-ci illərdə cəmiyyətdə baş verən siyasiləşmə ilə bağlı olaraq yeni ictimai şəraitə uyğun olaraq yeni adlar qəbul edilmişdir. Bu illərdə yayılmış adlar içərisində Azad, Azər, Azadə, Rəfiqə, İnqilab, Mübariz və s. kimi adlar geniş yayılmışdı ki, bu da xalqın bu tələbə yaradıcı təxəyyülünün cavabı idi. Oxudda şəxs adları sistemində şairlərimizin təxəllüslərinin ada çevrilməsi maraqlı hadisəyə çevrilmişdir. Belə ki, 1940-1990-cı illərdə şairlərin yubileylərinin geniş şəkildə qeyd olunması onların təxəllüslərinin şəxsi ada çevrilməsini vüssətləndirmişdir. Məs: 1900-1930-cu illərdə Nizami, Füzuli, Nəsimi, Cavid, Vaqif, Xəyyam adlarına araşdırma nəticəsində Oxud kəndinin şəxs adı sistemində rast gəlmədiyimz halda, 1940-90-cı illərdə bu adların kəndin ad sistemində üstünlük təşkil etməsi göz qabağındadır. 1941-ci ildə dahi Nizaminin, 1958-ci ildə dahi Füzulinin, 1969-cu ildə İ.Nəsiminin təntənəli şəkildə keçirilmiş yubileyləri bu adqoyma hərəkatını genişləndirmişdir.

Oxud kəndində işlənən şəxs adları içərisində yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi əcnəbi mənşəli şəxs adları da vardır. Bildiyimiz kimi, xalqımız tarixən bir sıra istilalara məruz qalmış, bununla bağlı dilimizə bəzi xüsusi şəxs adları da yol tapmışdır. Həmçinin Azərbaycanın coğrafi şəraiti dilimizə şəxs adları daxil olmasına şərait yaratmışdır. Belə ki, qədimdə bura ticarət yolu və ticarət mərkəzi olmuş, bununla bağlı xoşagələn əcnəbi adlar götürülüb işlədilmişdir. Bu işlədilmə Oxud kəndində də özünü göstərmişdir.

Oxud kəndində işlədilən əcnəbi şəxs adlarını mənşəyinə görə: ərəb, fars, Avropa, Slavyan və Qafqaz mənşəli adlara bölmək olar.

Oxud kəndində adlar sistemində ərəb mənşəli adlar digərinə nisbətən üstündür. Diqqətlə fikir verdikdə görürük ki, bu qəbildən olan adlar iki formada özünü göstərir. Birincisi, ərəb dilində xüsusi şəxs adı kimi işlənən hazır adlar götürülmüşdür: Mustafa, Əhməd, İsmət, Kamil və s. Digər tərəfdən isə ərəb dilindəki ümumi sözlərin Azərbaycan dilinə keçərək xüsusiləşməsi əsasında meydana gələn adlardır: Məs.: qalib – Qalib, valeh-Valeh, vahid – Vahid, sabit-Sabit və s.

Oxud şəxs adları sistemində – Azad, Arzu və s. kimi fars mənşəli adlar da vardır.

Kəndin şəxs adları sistemində Avropa, Slavyan və Qafqaz mənşəli adlar da olduqca cüzidir: Məs.: Telman, Rafael, Rita, Romeo, Mayıs, Roza və s. kimi adlar bu qəbildəndir.

Oxud türklərinin ad sistemində dili bir, dini bir Türkiyə şəxs adları üstünlük təşkil edir. Bu cür adların uşaqlara verilməsi son onilliklərdə daha geniş vüsət almışdır.

Məlumdur ki, Türkiyə adlarının dilimizə keçməsinin ilkin mərhələsi 1908-ci ildə Türkiyədə məşhur gənc türklər inqilabının baş verməsi olmuşdur. O illərdə Sultan Əbdülhəmid istibdadına qarşı mübarizə aparan gənc türklərin adı Azərbaycanda da geniş yayılmışdı. Görkəmli türk inqilabçıları Ənvər, Tələt, Niyazi adları 1920-ci ildən sonrakı mərhələdə Azərbaycanın hər yerində, eləcə də

Oxud kəndində geniş yayılmışdı. Həmin illərdə və sonrakı illərdə kəndin ad göstəricilərində görürük ki, valideynlər böyük fəxrlə öz övladlarına Ənvər, Tələt, Niyazi adlarını qoymuşlar. Hətta keçmiş Sovet dövləti tərəfindən qardaş Türkiyə Azərbaycana düşmən ölkə kimi tanıdıldıqda belə bu adlar xalq içərisində sevilərək yaşamışdır. Türk Cümhuriyyətinin yaradıcısı Mustafa Кamalın adı Azərbaycan antroponimikasının sevimli adlarından olmuşdur.

1990-cı illərdə Azərbaycan –Türkiyə münasibətlərinin yeni mərhələsi bütün sahələrdə olduğu kimi, antroponimikanın inkişafına da xüsusi təsir göstərmişdir. Türkiyənin tanınmış ictimai-siyasi xadimlərinin, idmançılarının adları Oxud kəndinin sevimli şəxs adlarına çevrilmişdir. Hazırda Oxud kəndinin oğlan və qız adları sırasında Turqut, Özal, Nislihan, Əmrah, Ylmaz, Nihat və s. kimi adlar fəxrlə daşınır.

Oxud kəndində şəxs adlarını səciyyələndirən ən mühüm xüsusiyyət advermə ənənəsinin nəzərə alınmasıdır. Belə ki, yuxarıda qeyd etdim ki, 1900-1920-ci illərdə kənddə islamçılıqla bağlı Məhəmməd, Məmməd, Əli, Ramazan, Oruc, Məhərrəm, Qurban və s. adlar geniş yayılmış, həmin adlar indi köhnəlmiş hesab olunsa da uşaqlara verilir. Bu da kənddə həyata keçirilən xatirə ad vermək ənənəsindən irəli gəlir. Baba-nənə, ata-ana şərəfinə ad qoymaq oxudluların adqoyma mərasimində mühüm yer tutur. Belə adlar, əsasən, vəfat etmiş şəxsləri yad etmək, xatirəsini yaşatmaq üçün verilir.

Кənddə həyata keçirilən ən mühüm advermə ənənəsi tarixi şəxsiyyətlərin adları ilə bağlıdır. Fikrimizcə, bu vətənpərvərlik baxımdan ən vacib ənənədir, xalqın öz qəhrəmanına, tarixi şəxsiyyətinə verdiyi qiymətin bariz nümunəsidir. Məsələn: Oxud kəndində mövcud olan Mehdi, Səlahəddin, Babək, Nigar və s. adlar tarixi qəhrəmanların adını əbədiləşdirmək məqsədi daşımışdır.

Oxudlular öz təbiətlərində olan elmə bağlılıq, elmsevərliklə əlaqədar, ad seçmədə də poetikliyə yeri gəldikcə xüsusi fikir vermiş, övladlarına qafiyəli ad seçmişlər: Məs.:

1. Ana ilə qız adının qafiyələndirilməsi: Validə [ana], - Xalidə [qızı].
2. Qardaş ilə qardaş adının qafiyələndirilməsi Amil – Şamil – Кamil.

Oxud kəndində işlədilən şəxs adları quruluş xüsusiyyətləri baxımından da diqqətəlayiqdir. Buradakı adları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. İlkin və düzəltmə şəxs adları.
2. Sadə və mürəkkəb şəxs adları.

İlkin dil vahidləri əsasında formalaşmış şəxs adları əsli və ya ilkin ad hesab olunur. Oxud kəndində bu cür adların işlənməsi çoxluq təşkil edir. Məs: Murad, Musa, Əli, Lalə, Bayram, Zəhra, Soltan, Bəsti, Sahib, Seymur, Yusif, İkram, Alim, Durna, Rahib, Mədinə, Süsən və s.

Düzəltmə şəxs adları da Oxud kəndinin ad sistemində özünəməxsusluq kəsb edir: Məs: Arif[ə], Fərid[ə], Şərq[iyyə], Mərz[iyyə], El[dar] və s.

Sadə şəxs adları Oxud adlar sistemində çoxluq təşkil edir. Məs: Yaşar, Mətanət, Qumral, Sevda, Səbuhi, Polad, Xəyyam, Afət, Humay, Akəm, Hicran, Ömər, Şükür, Sona, Şəhla, Rahim, Ramin, Nüşabə, Fərhad, Vəfa, Fuad, Vüsal və s.

İki sözdən əmələ gələn mürəkkəb şəxs adlarına da Oxud kəndinin şəxs adları sırasında rast gəlmək mümkündür. Məs: Elnur, Məmmədrahim, Həkimxan, Əlisahib, Aybəniz, Adışirin, Nurməmməd, Ağəli, Anaxanım, Allahverdi, Aygün, Elşən, Aytac, Şıxməmməd və.s.

Oxud kəndində şəxs adlarının sırasında əsil Azərbaycan adlarının çoxluq təşkil etməsi sübut edir ki, bu diyarın sakinləri qədim türklərin layiqli varisləridir.

IV FƏSİL

OXUD KƏNDİNDƏ LƏQƏBLƏR VƏ ONLARIN LEKSİK SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Onomastika sahəsində köməkçi ad kateqoriyalarının geniş və maraqlı növlərindən biri ləqəblərdir. «Ləqəb» ərəb sözüdür.

Azərbaycan dilində «bir adamın əsl adından başqa ona verilən ad, «ayama» kimi izah edilir. Respublikamızın bir sıra rayon və kəndlərində ləqəbə «ayama» da deyilir. «Ayama» ifadəsi Oxud kəndi üçün xarakterik deyildir.

Hal-hazırda köməkçi ad sistemində belə bir səhv fikir formalaşmışdır ki, guya «ləqəb» müsbət mənalı, «ayama» isə mənfi mənalı ləqəbləri əhatə edir. Halbuki müsbət və mənfi çalarlıq ta qədim zamanlardan həm «ləqəb», həm də «ayama» terminlərinin təbiətində mövcud olmuşdur. Məs: Bamsı Beyrək (müsbət), Yalançı oğlu Yalıncıq (mənfi), yaxud Boyu Uzun Burlaxatun (müsbət), qırx oynaşlı Boğazca Fatma (mənfi). Deməli insan təbiətində mövcud olan mənfi və müsbət xüsusiyyətlər, onların adlarında, sonrakı dövrlərdə isə ləqəblərində öz əksini tapmışdır. İnsan təbiətində olan mənfiliklər ətrafdakıların diqqətini daha çox və tez cəlb etdiyindən müsbət çalarlı ləqəblərlə yanaşı, mənfi çalarlı ləqəblər də yaranmışdır. Oxud kəndində şəxslərə verilən ləqəblər sırasında mənfi çalarlı ləqəblərə az rast gəlmək olur ki, bu da burada yaşayan insanların mənəvi zənginliyindən irəli gəlir. Mən araşdırma nəticəsində Oxud kəndində ləqəblərin yaranmasının əsasən iki şərtlə bağlı olmasını müəyyən etdim. Birincisi, şəxsin özü ləqəbin meydana gəlməsi üçün əsas rol oynayır. Onun hər hansı xüsusiyyəti qabarıq şəkildə özünü göstərir və bu xüsusiyyət onu başqalarından fərqləndirir. Məsələn: Bal Emin, Çippə Nəzir, Uzun Bəlyar, Gödək Bəlyar kənd sakinlərinə verilən bu cür ləqəblərdəndir. İkincisi, ləqəbin yaranması başqalarının həmin şəxsə münasibəti ilə bağlı olmuşdur. Ləqəb verən şəxs, sanki ləqəb veriləcək şəxsin diqqətini cəlb edən xüsusiyyətini kəşf etmiş və müvafiq sözlərlə, ifadələrlə onu əks etdirməyə çalışmışdır. Məsələn: Kənddə baş verən hər hansı bir şad və bəd xəbəri başqalarına, hətta uzaq məsafəyə tez çatdırdığına görə Firoza adlı qadına kənd əhli «Telefon Firoza» ləqəbini vermişdir.

Oxud kəndində ləqəblərin verilməsində heç bir məhdudiyyət yoxdur.. Kənddə az-az adam tapmaq olar ki, ləqəbi olmasın. Həmçinin kənddə ləqəblərdən istifadə iki formada həyata keçirilir.

1). Əsil adsız işlənən ləqəblər;
2) Əsil adla işlənən ləqəblər.

ƏSİL ADSIZ işlənən ləqəblər. Bu cür ləqəblər adı əvəz edərək onun funksiyasını yerinə yetirir. Məsələn kənddə Binyət kimi ad daşıyan şəxs «Bini» kimi, Ehtibar adını daşıyan şəxs «Fəti» kimi, Qurbanəli adını daşıyan şəxs «Quruş» kimi, evin kiçik baldızına gəlin tərəfindən verilən ad «balabacı» kimi, kiçik qayına verilən ad «balaqadaş» kimi əsil adsız ləqəblərlə tanınır.

ƏSiL ADLA işlənən ləqəblər qrammatik cəhətcə adın təyin edicisi olduğu üçün addan əvvəl gəlir Məsələn: Aşpaz Pakizə, Patnoy Ədil, Qapançı Mehdi, Montyor Kamal, Sandıqçı Hüseyn, Sapalax Arif, Sütül Niymət və s. Türk xalqlarında ləqəblər əsasən əsl addan əvvəl işlənir. Oxud kəndində öyrəndiyimiz 800-dən çox ləqəb daşıyıcısı olan şəxsdən demək olar ki, hamısının (95%-i) ləqəbi əsl addan əvvəl işlənir. Bu da kəndin sakinlərinin ulu əcdadlarının türk mənşəli olmasından xəbər verir.

Ləqəblərin elmi baxımdan sistemləşdirilməsi türkologiyanın əsas problemlərindən olmuşdur. Türkologiyada ləqəbləri leksik-semantik baxımdan ilk dəfə hərtərəfli təsnif edən Q.F.Səttarov, Azərbaycan dilində isə ləqəbləri ilk dəfə təsnif edən Z.Sadıqov olmuşdur. O, ləqəbləri yaranma üsulları, şəxsə verilən səbəbləri, leksik mənaları və formalaşması xüsusiyyətlərinə görə aşağıdakı qruplara ayırmışdır.

1. xarici əlamət və xüsusiyyətlərə görə verilən ləqəblər;

2. şəxsin xarakterindəki tipik xüsusiyyətləri ifadə edən ləqəblər;
3. şəxsin məşğuliyyəti, peşə və sənətini ifadə edən ləqəblər;
4. metafonik ləqəblər;
5. etnonim ləqəblər;
6. toponim ləqəblər;
7. qulluq və mənsəb sahiblərinə verilən ləqəblər;
8. əqidə və şəxsin ictimai-siyasi görüşlərini bildirən ləqəblər;
9. ictimai bərabərsizlik bildirən ləqəblər;
10. elm və mədəniyyətlə əlaqədar olaraq verilən ləqəblər.

Məsələyə ümumi məzmun baxımdan yanaşdıqda görürük ki, ləqəblərin əsas və başlıca funksiyası obyekti xarakterizə etməkdir. Eyni fikri Oxud kəndində işlənən ləqəblərə də aid etmək olar. Lakin unutmaq olmaz ki, ləqəblər şəxsin həm müsbət, həm də mənfi xüsusiyyətlərini əks etdirə bilir. Oxud kəndində şəxslərə verilən elə ləqəblər vardır ki, onlar şəxsin müsbət və ya mənfi xüsusiyyətlərini ifadə etmir. Həmin ləqəblər digər ləqəblər kimi şəxs haqqında əlavə məlumat verir. Lakin bu məlumat sadəcə olaraq şəxsin bu və ya digər əlamətini, peşəsini, müəyyən məkanla əlaqəsini və s. bildirir. Kənddə bu cür ləqəb daşıyıcı şəxslər çoxdur. Məsələn: Göygöz Məmməd, Mayor Şaban, Buxalter Baxşəli, Yetim Bəlyar, Qəssab Əliyəsər, Doxdur Qurbanəli, Meşəbəyi Əlyar, Dəmirçi Söhrab, Dəmirçi Beybala, Palançı Adışirin, Palançı Novruz, Göynüklü Məmməd, Gödək Abbas, Uzun Bəlyar, Gödək Bəlyar, Təndirçi Loğman, Sınıqçı Loğman, Dəllək Zəkəriyyə, Poçtalyon Rəcəb, İcraçı Nəzir, Zurnaçı Binyət, Zurnaçı Baxşəli, Çoban Məhərrəm və s. Bu kimi ləqəbləri «təsviri ləqəblər» adlandırsaq səhv etmərik. Kənd əhalisi arasında səciyyələndirici ləqəblərin daşıyıcıları da vardır. Səciyyələndirici ləqəblərin iki növünü fərqləndirmək lazım gəlir.

1. Şəxsi mənfi xüsusiyyətlərinə görə qiymətləndirilən ləqəblər;

2. Şəxsi müsbət xüsusiyyətlərinə görə qiymətləndirilən ləqəblər.

Birinci növə aid olan ləqəblər ləqəb sahibinə olan kin, qəzəb, nifrət, kinayə və s. kimi münasibətləri ifadə edir. Məsələn: Cındır Əli.

Hazırda Oxudda canlı danışıqda elə ləqəblər də vardır ki, onların dildə işlənməsi məqbul sayılmayan sözlərlə ifadə olunur. Bu cür ləqəblər haqqında məlumat verməyi lazım bilmədim. İkinci növə aid olan ləqəblər mənasına görə bir növ fəxri adlara oxşayır. Məsələn: Böyük Vətən müharibəsi illərində düşmənə qarşı qəhrəmancasına mübarizə apardıqlarına görə kənd sakinləri olan Əhmədiyyə və Nuru «partizan» ləqəbi ilə həmişə böyük hörmətlə qarşılanmışlar. Yaxud kənd sakini Loğman kişi xalq təbabətindən yaxşı baş çıxardığına görə «sınıqçı» ləqəbi ilə tanınmışdır. Lakin kənddə elə təsviri ləqəblərə də rast gəlinir ki, həmin ləqəblər sözün əsil mənasından uzaq mənanı ifadə edir. Məsələn: kənddə Dəli Pəri, Dəli Şaban, Dəli Şakir, Dəli İmaməddin və s. kimi «dəli» ləqəbini daşıyan şəxslər əslində mərd, igid, qorxmaz, sözü üzə deyən insanlar olmuşlar. Yaxud kənd sakinləri içərisindən «göygöz», «keçəl» ləqəbini daşıyan adamlar əslində bic, hiyləgər, hər çətinlikdən çıxış yolu tapan olmamışlar. Məs. Göygöz, Keçəl Məmməd. Kənd sakinləri arasında ailə-nəsil ləqəblərinin daşıyıcıları da vardır. Qaralar, Hacı Alxaslar, Sulxaylar, Mayoroğulları, Haccəvilər və s. buna misal göstərmək olar. Məs. Haccəvioğlu Məmməd, Mayoroğlu Səlahəddin, Qaraların Arif, Qaraların Mustafa və s.

Azərbaycan antroponimikasında, türkologiyada ləqəblərin qruplaşdırılmasında mövcud olan bölgüləri ümumiləşdirərək Oxud kəndində ləqəbləri şəxslə əlaqəsinə görə aşağıdakı şəkildə qruplaşdırmaq olar.

I. ŞƏXSİN XARİCİ GÖRÜNÜŞÜ İLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

Bu ləqəbləri (bunlara «portret» ləqəblər də deyilir) aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

1) *Şəxsin rəngi ilə əlaqədar olanlar* – Qırmızı Mehdi: üzünün rəngi qırmızı olduğuna görə, Vovka - rusa oxşadığı və sarışın olduğu üçün, Ərəboğlu – qara olduğu üçün, Qara Musa.
2) *Şəxsin gözəlliyi, çirkinliyi, kobudluğu ilə əlaqədar olanlar* – Cındır Əli, Ceyran Rəsul, Çopur Rəsul, Pinti Səfər.
3) *Şəxsin başı və saçı ilə əlaqədar olanlar* – Keçəl Məmməd, Çənə Məmməd.
4) *Şəxsin gözü ilə əlaqədar olanlar* – Göygöz Məmməd, Çippə Nəzir, Kor Umar, Kor Səlahəddin və s.
5) *Şəxsin üzü, saqqalı, bığı, burnu, qulağı, ağzı, dişi, boğazı ilə əlaqəli olanlar* – Mırıx Tacı, Xallı Oruc, Yekəburun Qurban, Yanıx Mehman, Çopur Rəsul, Ağzıəyri Məmməd.
6) *Şəxsin boyu ilə əlaqədar olanlar* – Şapalax Nəzir, Şapalax Arif, Uzun Bəlyar, Gödək Bəlyar, Uzun Ağəli, Çanta Hüseyn, Cındılı Məmməd.
7) *Şəxsin əli, qolu, qıçı, ayağı, bədəni və s. ilə əlaqədar olanlar* - Axsaq Mehdi, Yumburu Məmməd, Topal Məmməd, Dördbarmaq Əlyəsər, Axsaq Minayə, Çolaq Nəzir, Qolsuz Rəcəb, Beşbarmaq Afər.
8) *Şəxsin köklüyü, arıqlığı və zəifliyi ilə əlaqədar olanlar* – Kosa Nahidə, Sklet Yaqub.

II. ŞƏXSİN FİZİKİ VƏ PSİXİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

Bunları da Oxud kəndində verilən ləqəblər üzrə aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1) *Şəxsin danışıq, eşitmə üzvləri ilə əlaqədar olanlar*- Kar Dursun, Kar Əsabəli, Kar Səfər, Lal Vəlyəddin, Lal Qasım, Dırdır Firoza, fısfıs Usuf, aşıq Kərim, aşıq Məmməd.
2) *Biclik, hiyləgərlik, yalançılıq, xəbərçilik, lovğalıq, gopçuluq, böhtançılıq və s. vərdişlərlə əlaqədar olanlar* - Lotu Məmməd, Bic Hümmət.
3) *Tərslik, zalımlıq, xəsislik və s. vərdişlərlə əlaqədar olanlar* - Yevrey Oruc, Qatır Məmməd.
4) *Sərxoşluq, əyyaşlıq, rüşvətxorluq və s. ilə əlaqədar olanlar* - Piyaniska Əbülfət, Xumar Məmmədəli.
5) *Şəxsin yerişi, çevikliyi və b. hərəkət vərdişləri ilə əlaqədar olanlar*- Midi İsmayıl, Yorğa Hümmət, Qız Usuf.

III. ŞƏXSİN PEŞƏSİ, SƏNƏTİ, MƏŞĞULİYYƏTİ VƏ VƏZİFƏSİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLANLAR

Onları aşağıdakı şəkildə qruplaşdırmaq olar.

1) *Heyvandarlıq, quşçuluq, arıçılıq, ovçuluqla əlaqədar olanlar*- Bal Emin, Ovçu Vaqif, Ovçu Rafiq, Camış Oruc, Dovşan Niymət, Davax Niymət.
2) *Dəmirçilik, dərzilik, boyaqçılıq və s. sənət sahələri ilə əlaqədar olanlar* – Dəmirçi Beybala, Dəmirçi Hümmət, Dəmirçi Söhrab, Patnoy (dərzi) Ədil və s.
3) *Çəkməçilik, pinəçi və s. sənətlərlə əlaqədar olanlar*- Yamaqçı Şakir, palançı Novruz.
4) *Papaqçılıq və s. ilə əlaqədar olanlar* - Şapkaçı Bayram.
5) *Aşpazlıq, çörəkçilik, çayçılıq, qənnaqçılıq və s. əlaqədar olan ləqəblər* - Aşpaz Pakizə, Çayçı Səməd, Aşpaz Sədayə, Halvaçı Davud.
6) *Bənna, dülgər, rəngsaz, suvaqçı və s. sənətlərlə əlaqədar olanlar* - Usta Vaqif (dülgər), Usta Mürsəl (bənna), Usta Əyyub (bənna), Usta Zahid (bənna), Usta Sərdər (bənna), şirçi Bəşarət (rəngsaz).
7) *Dəllək, hamam, yuyucu və s. ilə əlaqədar olanlar* - Yuyucu Umud, Dəllək Məmmədiyə, Dəllək Zəkəriyyə.
8) *At, eşşək, qatır ilə əlaqədar olanlar* - Qatırçı Məmməd.

9) *Vəzifə və iş obyektinin adı ilə əlaqədar olan ləqəblər* - Buxalter Baxşəli, İcraçı Nəzir.
10) *Tİcarət, qəssablıq, dəllallıq və s. ilə əlaqədar olanlar* - Qəssab Əli, Qəssab Əlyəsər.
11) *Qoçuluq və s. ilə əlaqədar olan ləqəblər* - Paxan Adil.

IV. MÜƏYYƏN HADİSƏ İLƏ BAĞLI OLAN LƏQƏBLƏR

Bu cür bölgüdə şəxs hadisənin iştirakçısı və yaradıcısı olur. Məs. Partizan Nuru- əsgərlikdə partizan olduğu üçün.

V. ŞƏXSİN MİLLİYYƏTİ, DOĞULDUĞU VƏ YAŞADIĞI YERLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

Bu cür ləqəbləri Oxud kəndi üzrə aşağıdakı qrupa bölmək olar.

Şəxsin milliyyəti ilə əlaqədar olan ləqəblər - Ləzgi Şirin, Ləzgioğlu Məmməd.

VI. ŞƏXSİN QOHUMLUQ MÜNASİBƏTİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLAN LƏQƏBLƏR

1) *Şəxs adına ailə və qohumluq mənasıbəti bildirən sözlərin artırılması yolu ilə düzələnlər.* Azərbaycan dilində «ata» və «ana məfhumlarını ifadə etmək üçün bu adlardan başqa, papa, mama, dədə, lələ, ağa, hətta əmi, nənə, məmə, bacı və s. sözlərdən də istifadə olunur. Yuxarıda qeyd etdiyimiz məfhumlardan «ata və «ana məfhumlarını bildirmək üçün Oxud kəndində ancaq «papa», «mama» və «dədə» ləqəblərindən istifadə olunur. Məsələn: Kəndin Ən böyük nəslindən olan Hacı Alxaslar nəslində «ata» və «ana»ya müraciət kimi «mama» və «papa» ləqəbi işlədilir.

2) *Ailə, qohumluq münasibəti bildirən* adlara müxtəlif mənalı sözlərin artırılması yolu ilə düzələn ləqəblərə də kəndin ləqəblər sistemində müəyyən yer verilir. Məsələn: Oxud kəndində hazırda gəlin tərəfindən evin kiçik baldızına «balabacı», kiçik qayınına isə «balaqadaş» ləqəbinin verilməsi qalmaqdadır.

VII. ŞƏXSLƏ ƏLAQƏSİ BƏLLİ OLMAYAN LƏQƏBLƏR

Yuxarıdakı qeydlərimizdən gördük ki, nümunə kimi gətirilən ləqəblər bilavasitə hər hansı bir şəxslə əlaqəlidir. Bu cür ləqəblər izah olunmasa da, oxucu leksik baxımdan onun şəxslə əlaqəsini asanlıqla müəyyən edə bilir. Məlumdur ki, istər şifahi və istərsə də bədii ədəbiyyatımızda, o cümlədən də dialektlərdə elə ləqəblərə rast gəlinir ki, onların şəxslə əlaqəsini müəyyən etmək çətin olur. Onların bir çoxunun leksik mənası başa düşülsə də, şəxslə hansı xüsusiyyətlərinə görə əlaqələndirilməsini müəyyən etmək olmur. Məs.: Ananyesin Qurbanəli ləqəbinin leksik məzmununu başa düşmək asan, həmin ləqəbin Qurbanəli adlı şəxsə nə üçün verilməsini təyin etmək çətindir. Oxud kəndinin köməkçi ad sistemində elə ləqəblərə da rast gəlmək olur ki, onların leksik mənası tamam başa düşülmür. Məsələn: Danquluş.

Şəxslə əlaqəsi bəlli olmayan ləqəblər sistemi Oxud kəndinin ləqəblər təsnifatında çoxluq təşkil edir. Məsələn: Qom-qom Məmə, Salvı Hidayət, Sütül Niymət, Qurd Cəbi, Xas Məmməd, Dadıx, Duşi, Südüş, Təşkil Məməmdəli, Quymaq Səfər, Tarzan Nütvəli, Tuz Camal, Potux, Dovğa, Pişik Ələkbər, Balıx, Veçə, Turubka Oruc, Ataş Mabud, Düfleydar, Kəpək Vahid, Qaqala Məmməd, Qaqqılı, Xingal Məmmədəli, Quruş, Dumuş Hümmət, Dümüy Hümmət, Fış Hümmət, Qıllı Oruc, Heyha Qurbanəli, Şubay Allahverdi. Körpə Ələkbər, Kükü Kamil, Daduş, Mişki, Qaz Əhməd, Qavroş Nuru və s.

Şəxsin yaşı dəyişdikcə ona verilən ləqəblər də dəyişir. Oxud kəndinin fəxri vətəndaşı olmuş, təkcə oxudluların deyil, bütün Azərbaycanda sayılıb seçilmiş əfsanəvi qəhrəman Əhmədiyyə Cəbrayılovu oxudlular «Deqol» ləqəbi ilə tanıyıblar. «Azərbaycan» qəzetinin 1989-cu il 14 yanvar tarixli buraxılışında «Əfsanəvi Əhmədiyyə» adlı məqalədə oxuyuruq: «Armed Mişel, Maki Armed, Kuraj, Kavoler Mişel, Pyus Armed... Yox, bunlar müxtəlif millətlərdən olan adamların adları deyil, bir nəfərin ayrı-ayrı ləqəbləridir: azərbaycanlı Əhmədiyyə Cəbrayılovun və qəribəsi budur ki, vaxtilə o öz adı ilə yox, ləqəbləri ilə məşhurlaşıb, dildə-ağızda gəzib. Şəki rayonunun Oxud kəndindən başlanan yol Böyük Vətən müharibəsi illərində vətənimizin neçə-neçə qanlı-qadalı şəhərlərindən, Polşadan, Almaniyadan keçib, Fransaya çatıb»...

Oxud kəndində işlənən ləqəblərin əsas xüsusiyyətlərindən biri eyni adlı adamların fərqləndirilməsidir. Onların fərqləndirilməsi üçün hər hansı fərdi xüsusiyyət ləqəb verməyə əsas ola bilər. Məs. Kənddə Məmməd adlı şəxsi axtaran yad adam mütləq gərək onun ləqəbini desin. Çünki Oxudda nə çoxdu Məmməd: CIndılı Məmməd, Düllih Məmməd, Qaqala Məmməd, Aşıq Məmməd, Qımbır Məmməd, Keçi Məmməd, Keçəl Məmməd, Dayıoğlu Məmməd, Ləzgioğlu Məmməd, Göygöz Məmməd, Balacaların Məmməd, Qaraoğlu Məmməd, Yetim Məmməd, Bilallı Məmməd, Göyüşoğlu Məmməd, Yumburu Məmməd, Topal Məmməd, Ağzıəyri Məmməd, Bey Məmməd, Tellinin Məmmədi, Çiyələk Məmməd, Xas Məmməd, Şabalıdlı Məmməd, Haccəvioğlu Məmməd.

Bu nümunələrdə olan ləqəblər ilk növbədə eyni adlı Məmmədləri bir-birindən fərqləndirmək və onları dəqiqləşdirmək məqsədini güdür.

Oxud kəndində işlənən ləqəblər leksik-semantik və qrammatik xüsusiyyətləri ilə də zəngindir. Binların içərisində, metaforik, metonimik, epitet ləqəblərə, antonim ləqəblərə də rast gəlmək mümkündür.

Oxud kəndinin ləqəbləri sırasında mühüm yer tutan metaforik ləqəblər də digər ləqəblər kimi insanın xarici görünüşü, xasiyyəti, vərdişi, gücü, məşğuliyyəti və s. ilə əlaqədar olur. Metaforik ləqəblər zoonim, mifonim, xrematonim, fitonim, toponim və digər sahələrə ayrılır. Kənddə işlənən zoonim ləqəblərə misal olaraq ev heyvanlarının adları ilə düzələn Keçi Məmməd, Pişik Ələkbər, Camış

Oruc, Dana İbrahim, Dovşan Niymət və s. ləqəblər vardır. Çöl heyvanlarının adlarından düzələn zoonim ləqəblər sırasında Qurd Cəbi, Dovşan Niymət kimi ləqəblər mühüm yer tutur. Kəndin ləqəblər sistemində geyim və bununla əlaqədar olan məhsul adları ilə ifadə olunan: Şalvar Ədil, Papaq Oruc, Cındır Əli, təsərrüfatda, məişətdə ən çox istifadə olunan alət, qab-qacaq və digər əşyaların adı ilə ifadə olunan Qəlyan Məmmədəli və s. kimi metaforik ləqəblər mühüm yer tutur.

Kəndin ləqəbləri sırasında metonimik ləqəblərə də təsadüf edilir. Məs: Cındılı Məmməd, Telefon Firoza bu qəbildən olan ləqəblərdir.

Oxud kəndinin köməkçi ad sistemində Uzun Bəlyar – Gödək Bəlyar, Uzun Ağəli – Gödək Abbas kimi antonim ləqəblərə də rast gəlmək mümkündür. Oxud kəndinin ləqəblərini alınma, dialekt sözlər üzrə də qruplaşdıra bilərik.

1. *Rus mənşəli sözlərdən ibarət olan ləqəblər* - Paxan Adil, Partkom İsmayıl, Montyor Kamal, Mayor Şaban, Televizor Hümmət, Cesni Subay və s.
2. *Dialekt ləqəblərin işlənməsi* – Sığırçı Loğman, Cındılı Məmməd, Qaqala Məmməd, Davax Niymət, Danquluş Dumuş Hümmət, Dümüyh Hümmət.

Oxud kəndinin ləqəblər sistemi morfoloji xüsusiyyətlər baxımından da zəngindir.

Kənddə mövcud olan ləqəbləri morfoloji baxımdan aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq mümkündür:

1. *İsim ləqəblər* – Telefon [Firoza]
Təndirçi [Loğman]
Kəndçi [Loğman]
Sınıqçı [Loğman]
Qəssab [Əli]
Qəssab [Əliyəsər]
Dufli [Heydər]
Camış [Oruc]
Papaq [Oruc]
Mayoroğlu
Kəpək [Vahid]

Naxırçı [Əli]
Sığırçı [Loğman]
Palançı [Adışirin]
Qaqala [Məmməd]
Ceyran [Rəsul]
Dovşan [Niymət]
Davax [Niymət]
Xingal [Məmmədəli]
Məşdioğlu
Usta [Mürsəl]
Usta [Əyyub]
Çoban [Məhərrəm]
Bini
Kükü [Kamil]
Qaz [Əhməd]
Dovğa
Vovka
Danquluş və s.

2. Sifət ləqəblər- Yuyucu [Umudl]
Bic [Hümmət]
Göyəbaxan [Oruc]
Göygöz [Məmməd]
Ağlağan [Firoza]
Uzun [Bəlyar]
Gödək [Bəlyar]
Zopu [Oruc]
Yekəağız [Əli]
Yetim [Niymət]
Meşəbəyi [Əlyar]
Çolaq [Nəzir]
Axsax [Minayə]
Kosa [Nahidə]
Fıs-fıs [Usuf]
Dır-dır [Firoza]
Kar [Dursun]
Lal [Qasım]

Kar [Səfər]
Kor [Səlahəddin]
Şef [Abdulla]
Körpə [Ələkbər]
Pinti [Səfər]
Batdaxların [Oruc]
Qara [Musa]
3.*Say ləqəblər* - Dörd barmaq [Əlyasər]
Beş barmaq [Afər]

4.*Təqlidi sözlər ləqəblər* – Fıs-fıs Usuf
Dır-dır Firoza

V FƏSİL

ADƏT-ƏNƏNƏLƏR... MƏRASİMLƏR

Oxud kəndində fəsillərin hər birinin öz hüsnü, öz gözəlliyi olur. Yaz aylarında kənd daha gözəl görünür. Kəndin kənarında, Kiş çayının sahilləri boyunca yerləşən kənd bağlarında salınmış çinarlıqlar kənardan baxanda kəndə xüsusi yaraşıq verir. Kənd üç tərəfdən dağlarla əhatə olunduğundan iqlimi mülayim və sağlamdır. Külək əsasən şimaldan və şərqdən əsir. Şimal küləkləri özü ilə soyuq gətirir.

Kənddə qış, adətən, noyabrda başlayır, apreldə qurtarır. Yaz isə əsasən Novruzdan 40 gün keçəndən sonra özünü göstərir. Bu xüsusda kəndin müdrik şəxsiyyətlərindən olmuş Ağamirzə kişinin «Novruz bayramında yazdı, qırx kötük, qırx çuval saman azdı» kəlamı dillərdə əzbərdir.

Qışda bekar adamlar özlərini verirlər çayxanalara. Kənddə 4 yerdə: Köhnə məktəbin yanında, çay qırağında, dükan qabağında, kənd qırağında çayxana fəaliyyət göstərir. Ən məşhur, müştərisi çox olan çayxana dükan qabağındakı çayxanadır. Çayxanalar təkcə bekarçılıq deyil, domino, nərd oyunlarının oynanıldığı yer kimi də tanınır.

Dükan qabağı həmçinin oxudlu ağsaqqalların gimgə yığnaq yeridir. Axşamüstü burada iynə atsan yerə düşməz. Kəndin ağsaqqalları buraya yığışaraq olub- keçənlərdən danışır, məsləhət-məşvərət eləyirlər. Kənddaxili işlərin həlli burada aparılır, yerli rəhbərliyin fəaliyyətinə burada qiymət verilir.

Kənddə hər məhəllənin öz gimgə yeri var. Hər gimgənin öz ağsaqqalı olur. Axşamlar o böyüklü-kiçikli hamını başına yığaraq maraqlı söhbətlər edir.

Oxud kənd məscidinin nəzdində ağsaqqallar şurası fəaliyyət göstərir. Şuranın uzvləri sırasına kəndin ən nüfuzlu, hörmətli şəxsiyyətləri daxil edilir. Hazırda şuranın 11 nəfərdən ibarət üzvü var. Şuraya rəhbərliyi Şaban həkim edir. Şura kənd üçün əhəmiyyətli ən ümdə vəzifələri

həyata keçirir. Kənd əhalisinin sosial-məişət problemlərinin həlli Oxud kənd İcra Nümayəndəliyi, Oxud kənd Bələdiyyəsi ilə əlaqəli Ağsaqqallar şurasının da əsas fəaliyyət istiqamətidir.

Oxudluları əlbir, dilbir insanlar kimi xarakterizə etmək olar. Kəndin xeyir və şər işlərində kənd əhalisi əlbir hərəkət edir. Dəfn mərasimində bütün kənd əhli mərhumu son mənzilə yola salır. Yas mərasimi islami qaydalar üzrə həyata keçirilir. Yas mərasimində Oğuz adətləri üstünlük təşkil edir. Burada fikrimizi sübut etmək üçün mifoloq alim M. Seyidovun aşağıdakı qeydlərinə diqqət edək: «Bir çox türkdilli xalqlarda, o sıradan azərbaycanlıların soykökündə iştirak edən oğuzlarda ölümlə əlaqədar yas mərasimi mövcud imiş. Bu adətə görə, camaat bir yerə yığılarmış, bu toplantı bəzi türkdilli xalqlarda eləcə də oğuzlarda «yuğ» adlanmışdır». (M.Seyidov. Azərbaycan mifik təfəkkürünün qaynaqları» B., 1983. səh 299). «Ağlamaq» - mənasını verən «yuğlamaq» Oxud kəndində keçirilən mərasimlərdə olduqca diqqətəlayiq keçirilir. Ağıçının ölən şəxsin həyatının əlamətdar tərəflərini xüsusi avazla deməsi – nalə çəkməsi toplantı iştirakçılarını kövrəldir, ürəkləri təlatümə gətirir.

Oxud kəndində toy mərasimi də məişət mərasiminin ən gözəl, çöhrələrə sevinc, gülüş, ailələrə xoşbəxtlik gətirən bir mərasim kimi özünəməxsus çalarlıqlarla keçirilir. Son beş ilə qədər kəndin toy mərasimləri qara zurnanın sədaları altında həyata keçirilmişdir. İndi cəmiyyətdə gedən Avropalaşma prosesi bu mərasimin keçirilməsinə də öz mənfi təsirini göstərmiş, az qala qara zurna kimi milli musiqi alətinin müşayiəti ilə toy mərasimlərinin aparılmasına laqeyd münasibət formalaşmışdır. Lakin çox əlamətdar haldır ki, bu gün oxudlu gənclərin toy mərasimində qarmon, gitara, kamança ilə yanaşı qara zurna da öz yerini qoruyub saxlaya bilmişdir. Əvvəllər kənddə toy mərasimi qara zurnanın müşayiəti ilə iki gün keçirilmişdir. Mərasimdə məşhur oyunçular öz məharətlərini nümayiş etdirər, gənc pəhləvanlar öz güclərini sınayardılar. Sonralar bu mərasim adətləri unudulmuşdur. Nuru, Ümüd, Şaban və s. kimi oyunçu və güləşçiləri oxudlular hazırda böyük fərəh hissi ilə yad edirlər.

Oxudlular milli köklərə, adətlərə bağlı insanlardır. Onlar xalqımızın ən ulu, milli bayramı olan Novruz bayramını özlərinə məxsus tərzdə keçirirlər. Onlar bayrama qırx gün qalmış hazırlıq görür, təmizlik işlərinə başlayırlar. Yorğan-döşək havaya verilir, otaqların divarları şirələnir, qapı-pəncərələr yuyulub təmizlənir. Uşaqlar meşədən Novruz tonqalı üçün quru ağac gətirir və xarab olmuş maşın təkərləri yığırlar.

Çərşənbə axşamı tonqal qalayır, böyüklü-kiçikli, xüsusən cavanlar arzularına çatmaq üçün tonqalın üstündən tullanıb, «bəxtim açılsın» nəğməsini oxuyurlar.

Çərşənbə axşamı kəndin cavanları-uşaqlar, «Qodu-qodu» mövsüm mərasimini ifa edirlər. Qapıları pusub, papaq atırlar.

Çərşənbə axşamı bütün evlərdə imkan daxilində şən keçirilir. Süfrənin bol olmağına çalışır, şirniyyat xonçası düzəldir, şam yandırırlar.

İl uzunu qocaların söyləməsinə görə cümə axşamları hamı imkan daxilində ləzzətli xörək bişirərdi. Deyilənlərə görə ölənlərin ruhu bu axşamlarda ata yurduna gəlib ailəyə baş çəkir. Çalışıb ocaq qalayıb qazan asmaq lazımdır ki, ruhlar məyus qayıtmasınlar. Belə axşamlarda ailədə savaşmaz, dilinə pis söz gətirməzdilər. Bayram günü uşaqlara yaşına görə təzə paltar, ayaqqabı, papaq, bayramlıq alardılar.

Bayram axşamının özünəməxsus şənliyi olur. Həftə çıxdıqda hər tərəfdə – kəndin dağ yamaclarında yanan tonqalların işartısı adamı valeh edir. Tüfəng səsləri və uşaqların əldə hazırladığı alətdən çıxan gurultu səsləri, adamların şən hay-küyu hər tərəfi bürüyür. Bayram günü hamı imkan daxilində təzə paltar geyər, qohum əqrəba və yaxın adamları təbrik etməyə gedirlər.

Novruz günlərində kənd sanki cənnətə bənzəyir. Hər tərəfdən güllərin-çiçəklərin ətri, quşların cəh-cəhi insanı valeh edir. Kəndi əhatə edən Kiş, Qoxmuq, Töhrə dağlarının bahar, yay mənzərəsi hər görəni məftun edir. Kiş çayının həzin səsi bu gözəlliyi rövnəqləndirir. Kəndin meşələrində bitən əzgil, alma, armud, zoğal, zirinc və s. kimi meyvə və giləmeyvələrin hər biri min bir dərdin dərmanı, ağrıların şəfasıdır. Kənd bağlarında bitən böyürtkən kollarının dadlı meyvəsi isə əsil müalicəvi əhəmiyyətə malik olub soyuqdəymənin dərmanıdır. Sanki təbiət özünün bu dilbər güşəsindən heç bir şeyini əsirgəməmişdir. Bu dilbər, füsünkar guşədə yaşayan insanlar uzun ömür sürmüşlər. Məs. Kənd sakinlərindən Hacı Alxas kişi 114 ili, oğlu Adışirin 106, Cəmil Əfəndi 102 il, Hacı İsmayıl 110 il, Məmmədrəsul 105 il, Həccəvioğlu Məmməd 91 il, Abid kişi 100 il ömür sürmüşlər. Lakin son dövrlərdə Oxud kəndi üzrə orta ömür həddi 50-60 yaş olmuşdur. Düzdür, kənddə yaşı 70-dən yuxarı olan sakinlər də çoxdur. Lakin hazırda kənd qəbiristanlığını məyusluqla və ürək ağrısı ilə seyr etməyə bilmirsən. Burada son 10 ildə dünyasını dəyişənlərdən çox, gənc və orta nəslin nümayəndələri uyuyur. Belə bir sual insanı düşündürür ki, görəsən, vaxtilə 100-dən yuxarı ömür sürmüş insanların yaşadığı, təbiətin öz ecazkarlığını əsirgəmədiyi bu məkanda insanların az ömür sürməsinin səbəbi nədir? Mən bu baxımdan tibbi fikir yürütmək fikrində deyiləm. Bunun izahını ancaq həkimlər verə bilər. Ancaq onu qeyd edə bilərəm ki, kənddə nəsilləri araşdırarkən yəqin etdim ki, Oxud kəndində qan qohumluğu ilə nəsil artımı üstünlük təşkil edir. Bu cür nəsil artımı isə təbabətin sübut etdiyi kimi nəslin hər hansı dönəmindəsə, şikəstlik və xoşagəlməz xəstəliklərlə müşahidə olunur. İnsanlar arasında olan bu qohumluq münasibətləri ömrün axarına öz mənfi təsirini göstərən amil kimi qiymətləndirilməlidir.

Oxudlular sakit, mülayim və müdrik təbiətli adamlardır. Elmə, təhsilə çox meyillidirlər. Dəli-doluluqları da dörd yanda məşhurdur. Buna görə Şəkidə özlərinə qarşı «Yarısı vəli, yarısı dəli» deyimini qazanmışlar.Olduqca qonaqpərvərdirlər.Geyimləri adi şalvar, köynək və pencəkdən ibarətdir. Başlarına papaq və kepka qoyarlar. Buna görə də sənətkarları içərisində kepkaçıları da vardır. Əsas məşğuliyyətləri maldarlıq və əkinçilikdən ibarətdir.

Oxudlular çörəyi sözün əsil mənasında daşdan çıxarırlar. Əkinçilik məşğuliyyəti ilə kənddən 15 km kənarda yerləşən ərazidə məşğul olurlar. Kəddə əsas diqqəti cəlb edən sənət sahələri dülgərlik, bənnalıq və dəmirçilikdir. Digər sənət sahələrinə nisbətən dəmirçilik geniş yayılmışdır. Məs: Dəmirçi Hümmət, dəmirçi Söhrab, dəmirçi Beybala, adları təkcə Oxudda deyil Şəkidə də tanınır. Dəmirçiliyin ən geniş yayılmış sahələrindən olan nalbəndlik artıq yavaş-yavaş sıradan çıxıb. Bu da son 15 ildə kənddə minik maşınlarının çoxalması, at, uzunqulaq, qatır kimi ev heyvanlarından istifadənin azalması, ilə bağlıdır. Bu heyvanlardan yük daşınmasında və minik kimi istifadənin azalması, palançılıq kimi peşə sahələrinin də aradan qalxması ilə nəticələnib. Vaxtilə kənddə palan tikməklə məşhur olan Adışirin kişi bu məşğuliyyət sahəsi ilə bağlı «Palançı Adışirin» ləqəbini qazandığı halda, hazırda bu ləqəb yavaş-yavaş unudulur.

HEÇ KİM UNUDULMUR, HEÇ NƏ YADDAN ÇIXMIR

Oxud kəndi qəhrəmanlar yurdu, igidlər məskənidir. 1941-1945-ci illərdə bütün dünyaya yayılacaq faşizm taununun ağrı-acısını oxudlular da yaşayıb. O illərin dəhşətlərini yaşadan neçə-neçə xatirələr qocaman ağbirçəklərin, ağsaqqalların sinəsində yaşayır. 600 min azərbaycanlı oğulların sırasında 14 min şəkililər də faşizmə qarşı vuruşub. Onların sırasında adı bizə məlum olan 270 nəfər oxudlu gənc də döyüşən orduya səfərbər olunub. Bu oğulların səsi düşmənə qarşı vuruşan bütün cəbhələrdən gəlib. Səsi təkcə Sovet İttifaqından deyil, Avropa ölkələrindən gələn əfsanəvi partizanları Əhmədiyyə Cəbrayılovu-Xarqonu, Nuru Abdullayevi bu torpaq yetirib. Bu igidlər düşmənə qarşı apardıqları qəhrəmancasına mübarizəsi ilə doğma Vətənimiz Azərbaycana baş ucalığı gətiriblər.

Müharibənin o ağrılı-acılı günlərində kənd əhalisi böyükdən-kiçiyə ancaq bir amal- «Hər şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün» amalı uğrunda çalışıb. Əhali cəbhəyə yardımı əsirgəməyib, müharibə fonduna pul və qiymətli əşyalar köçürüblər. Dəhşətli aclıqla üzləşən kənd əhalisi hər cür çətinliyə sinə gərib, hər cür ağrı-acı unudulub. Həsrətli gözlər qapıda, qulaqlar radionun ümidverici səsində qalıb. Müharibə illərində kənd əsas işçi qüvvəsindən mərhum olduğundan qeyrətli qadınlarımız mətin, mübariz, əsl insanpərvərlik və qayğıkeşlik simvolu kimi bu gün də oxudlular tərəfindən böyük məhəbbətlə xatırlanan Mehdi kişinin rəhbərliyi altında gecə-gündüz cəbhə üçün çalışıblar. Kənddən təxminən 15 km aralıda yerləşən «qarasov» adlı təsərrüfat sahəsinə piyada gedib gəlmək qəhrəman qadınlarımızı üzməyib. Onlar öncə Vətən, ər, oğul, qardaş naminə « yoruldum» demədən, aclığa tab gətirərək çalışıblar. Ancaq nə etməli? Dəhşətli müharibə bəzi çöhrələrə gülüş gətirdiyi kimi, bəzi simalara kədər, qəm, göz yaşı gətirib, Faşistlərin mənfur gülləsinə

300 min qəhrəman azərbaycanlı balası tuş gələrək həlak olub. 300 min gəncin həyatına son qoyan qara kağızlar neçə-neçə ümidləri buxovlayıb. Oxud kəndindən 135 nəfər adı məlum olan Vətən oğlu müharibə cəbhələrində qəhrəmancasına vuruşaraq həlak olub.

Qədirbilən Oxudlular Şəkinin ən müqəddəs ziyarətgahlarından olan «Yelbaba» ziyarətinin girəcəyində müharibə cəbhəsində həlak olanların xatirəsini əbədiləşdirmək və sağ-salamat geri qayıtmışları gələcək nəsillərə əsil qəhrəmanlıq örnəyi kimi tanıtmaq məqsədilə xatirə abidəsi qoymuşlar.

Abidənin ümumi görünüşünü və həlak olanların və geri qayıdanların familyası, adı və soyadını oxucularımızın nəzərinə çatdırırıq.

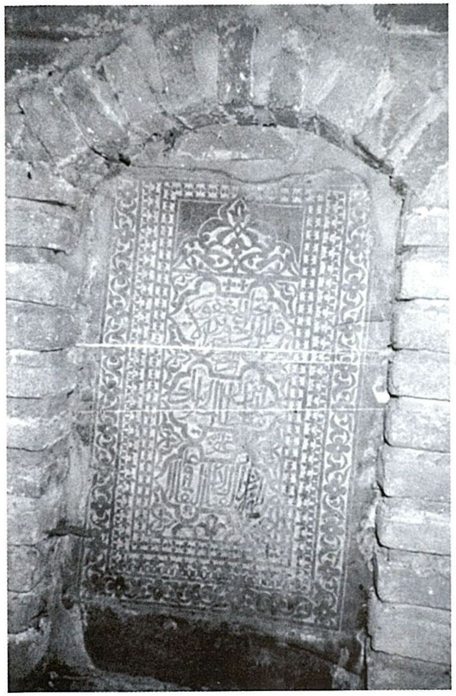

Sultan Məcid
ibn Əl-x-lu-bəyə
məxsus qəbirüstü

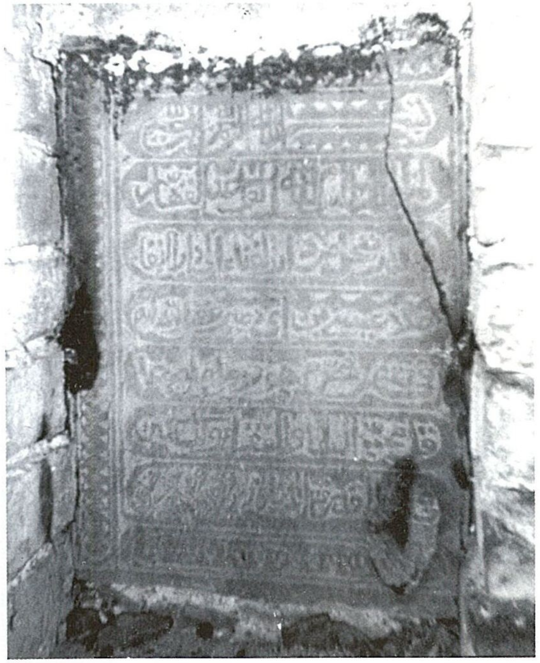

Molla
İsa ibn Aydəmir

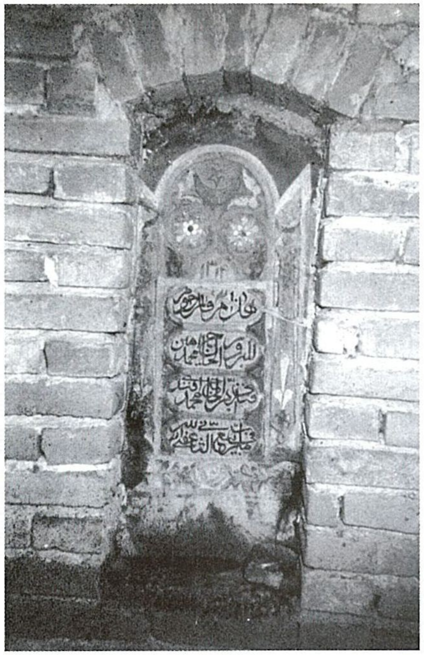

Hacı Məhəmməd
Əmin Əfəndinin
qəbirüstü kitabəsi

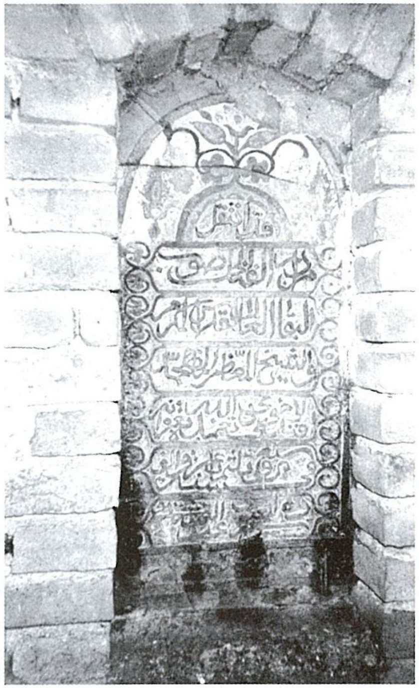

Hacı Məhəmməd
Əfəndi əl- Oxudinin
qəbirüstü kitabəsi

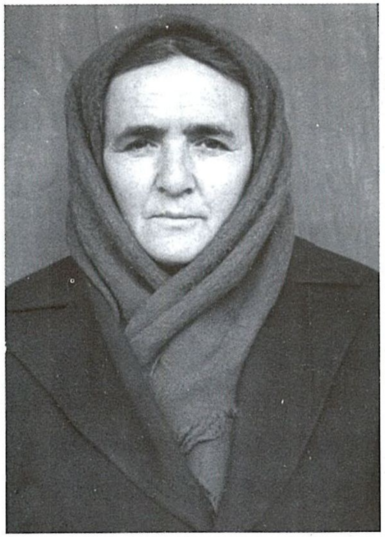

Molla Abdurahmanın qızı
Züleyxa Rəsulova

XX əsrin əv. inşa olunmuş Oxud kənd
məscidinin bərpadan sonra görünüşü

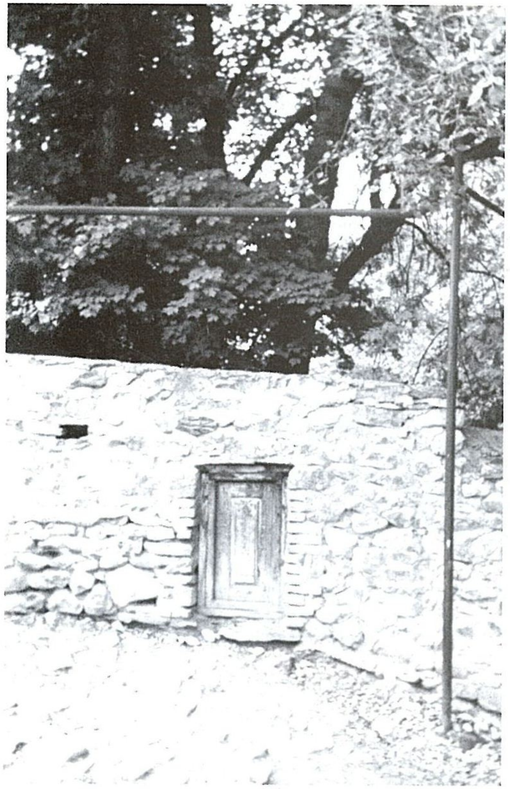

Ağalar pirinin çöldən görünüşü

Yel baba ziyarətinin çöldən görünüşü

Yel baba ziyarətinin içəridən görünüşü

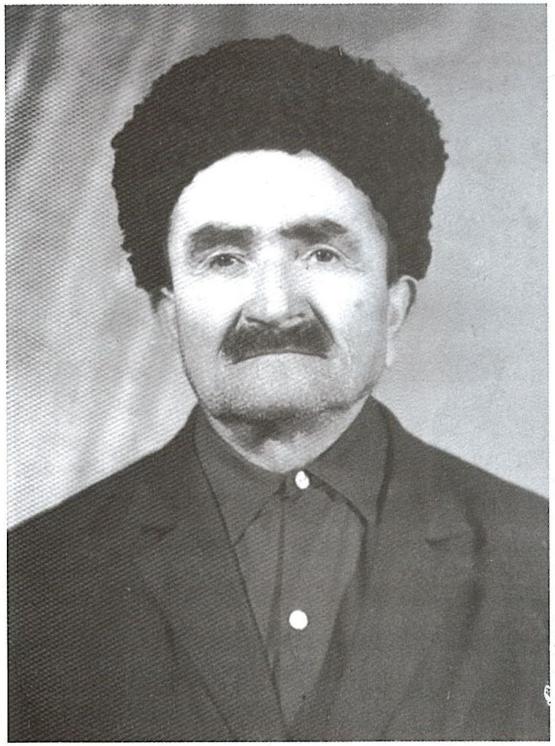

Oxud kəndinin dini rəhbəri olmuş Zəkəriyyə əfəndi

Oxud kəndinin dini rəhbəri Rahim Əfəndi ailəsi ilə birlikdə

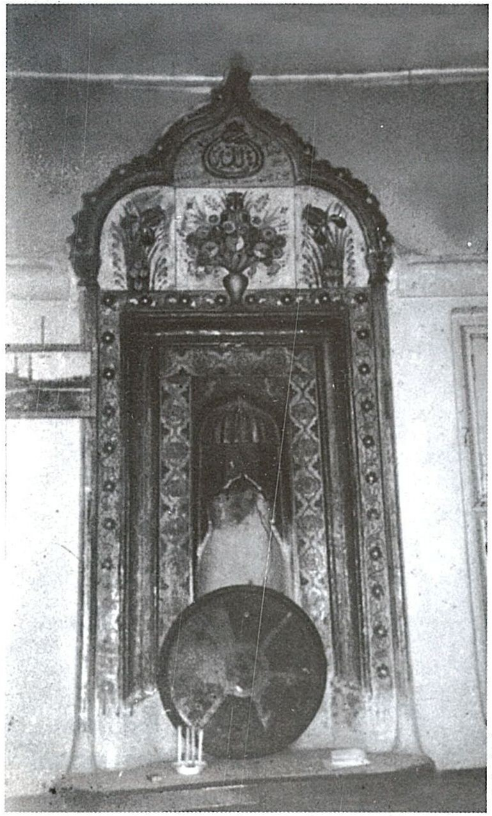

Molla İbrahimin dini təlim yeri olan qədim bir ev

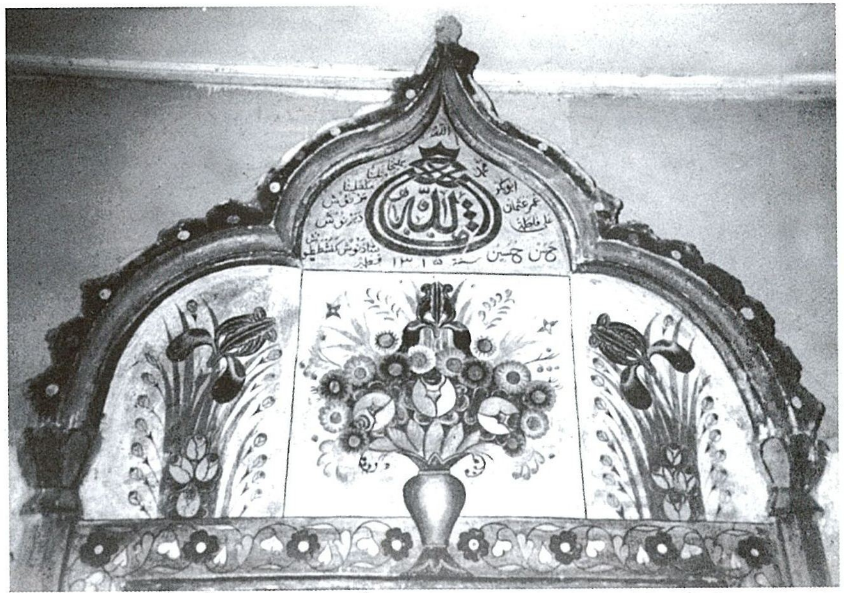

Molla İbrahimin dini təlim yeri olan qədim evin buxarısının üst görünüşü

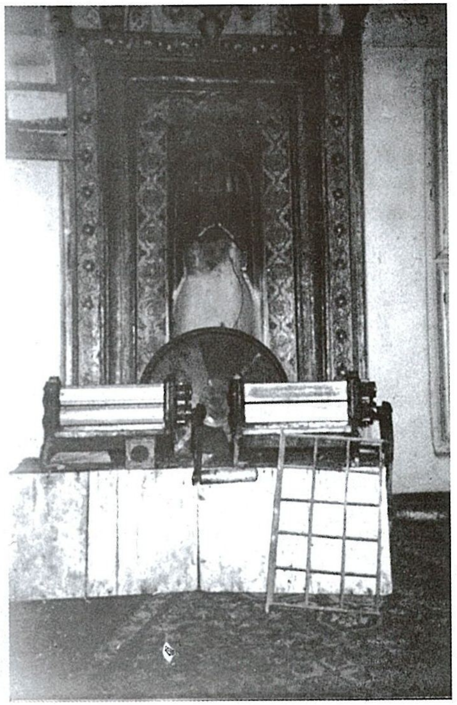

Molla İbrahimin dini təlim yeri olan qədim evin içəridən gör

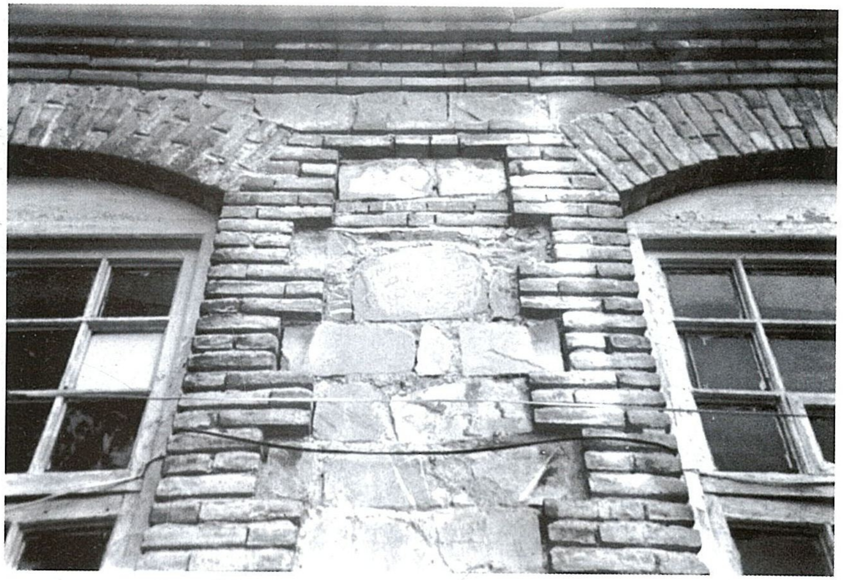

Oxud kəndində 1926-cı ildə inşa olunmuş ilk məktəbin çöldən görünüşü

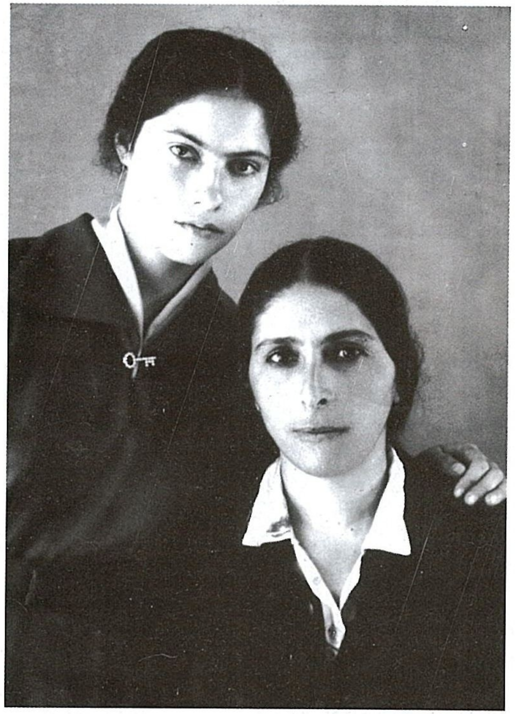

Oxud kəndində tikilmiş əsas məktəbin ilk müəllimlərindən olmuş Rəna İdrisova kəndin sakinəsi Əliyə xanımla birlikdə. Rəna müəllimə (solda), Əliyə xanım (sağda)

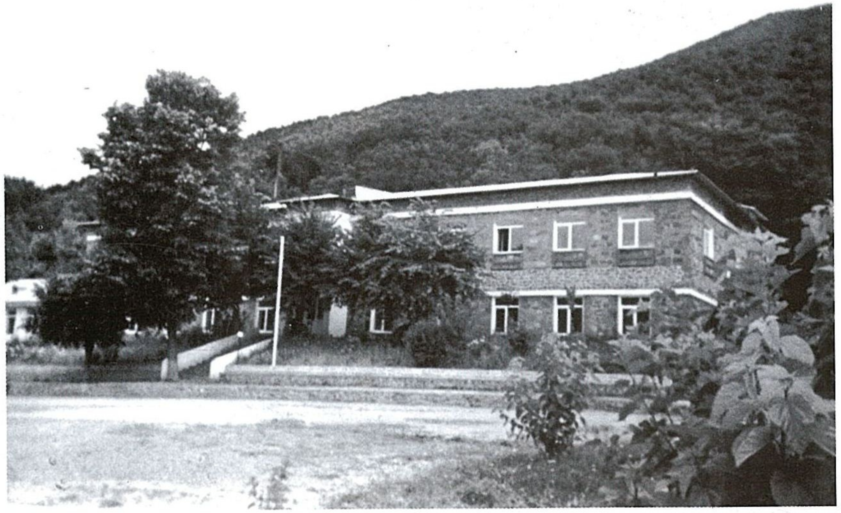

Oxud kənd orta məktəbinin təmirdən sonrakı xarici görünüşü

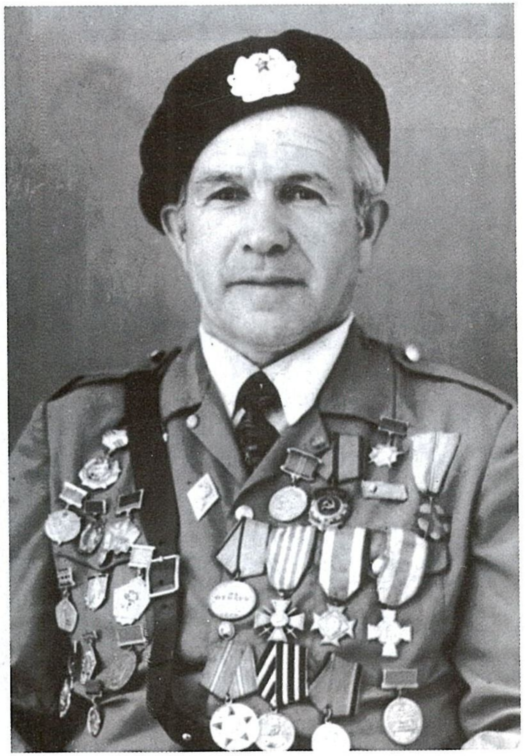

Fransa müqavimət hərəkatının iştirakçısı əfsanəvi partizan Əhmədiyyə Cəbrayılov

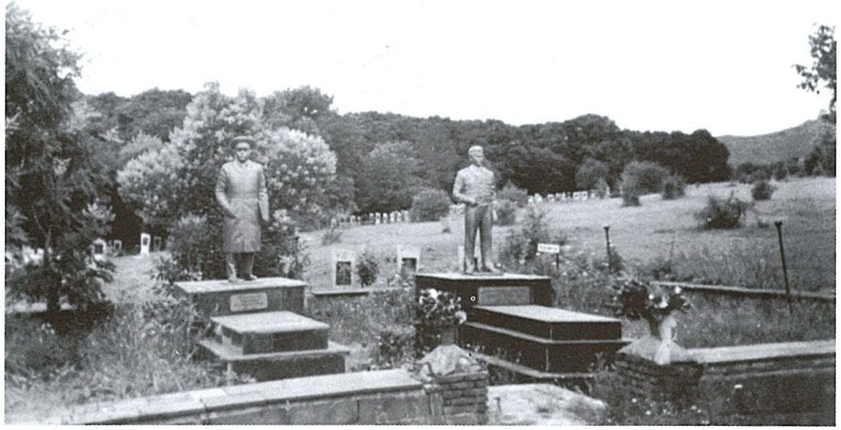

Oxud kənd qəbiristanlığında əfsanəvi partizan
Əhmədiyyə Cəbrayılova və oğlu Mikayıl Cəbrayılova
ucaldılmış abidənin görünüşü

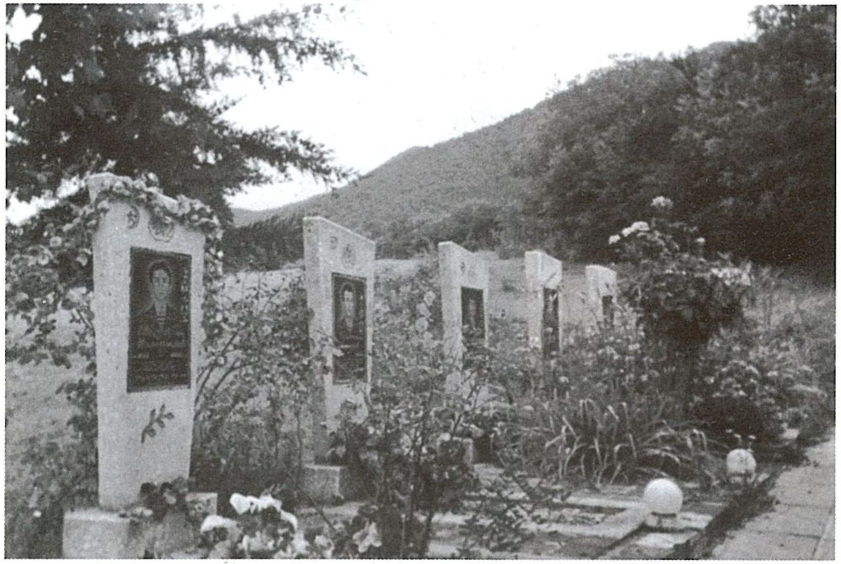

Oxudlu şəhidlər. Etibar, Qorxmaz, Elçinin qəbirüstü abidəsi

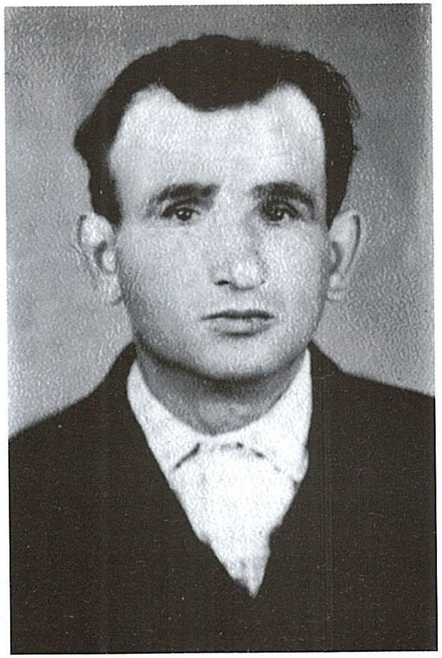

Xatirələrdə
xeyirxah insan kimi
yaşayan Fikrət Adışirinov

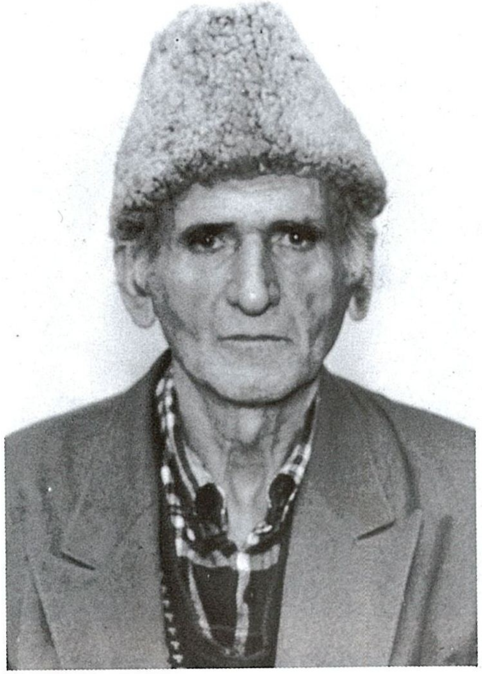

Hacı Alxaslar nəslindən
olan Bünyad Adışirinov
Oxud kənd
dini icmasının üzvü

Neçə-neçə körpəni amansız ölümün pəncəsindən almış, özü isə gənc ikən dünyasını dəyişmiş həkim Amil Məmmədovun körpə qəbirləri arasındakı məzarı

Şaban həkim ailə üzvləri ilə birlikdə

Şaban həkim Oxud kənd ambulatoriyasının kollektivi ilə birlikdə

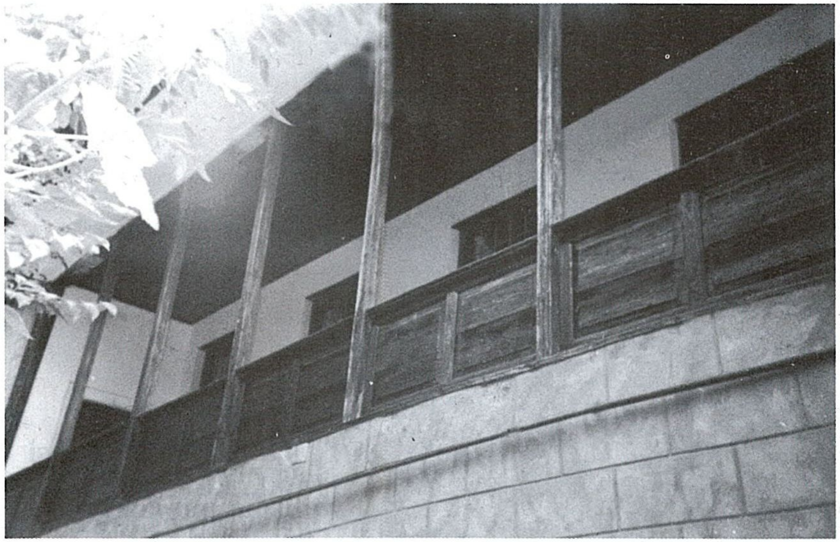

Salam Əfəndinin tikdirdiyi mülkün xarici görünüşü

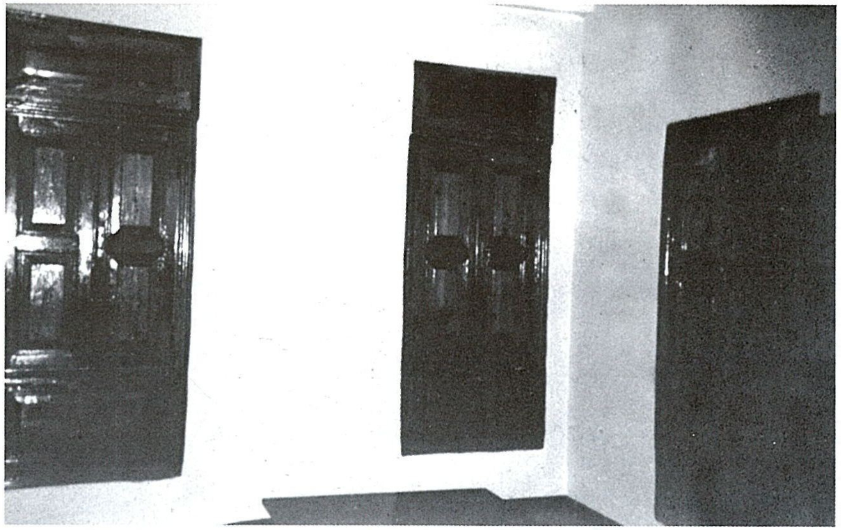

Salam Əfəndinin oğlu Molla Həmidin mülkünün içəridən görünüşü, XIX əsrin II yarısında inşa olunub

Əfəndilər» nəslinin görkəmli nümayəndəsi Molla İbrahimin dini və dünyəvi məzmunlu tədris əlyazma kitabları

Əfəndilər» nəslinin görkəmli nümayəndəsi Molla İbrahimin dini və dünyəvi məzmunlu tədris əlyazma kitabları

Əfəndilər» nəslinin görkəmli ziyalarından biri, Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi Qəni Abdullayev

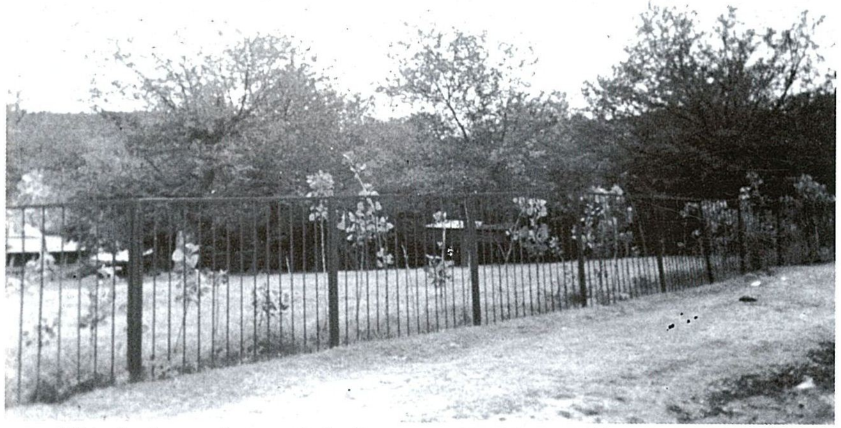

«Yer baba» ziyarətinin kənarında Hacı Ağamirzə kişinin saldığı calğalıq. Calğalığın kənarını Hacı Alxsaslar nəslinin nümayəndəsi xeyriyyəçi Hümmət kişi öz hesabına dəmir hasar çəkmişdir. Çalğalıqdan bir görünüş

Oxud kəndinin, eləcə də Şəkinin ən məşhur riyaziyyatçısı olmuş Şövkət Cəbrayılov (sağda) öz şagirdi ilə birlikdə

Dəmirçi Söhrab nəvəsi Tamerlan ilə birlikdə

Polşa uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına halak olmuş Məmmədiyə Fətəliyev (sağda)

Görkəmli kənd təsərrüfatı işçisi alim aqronom
Yusif Fətəliyev öz iş otağında

Xeyriyyəçi insan
Abdulla Abdullayev

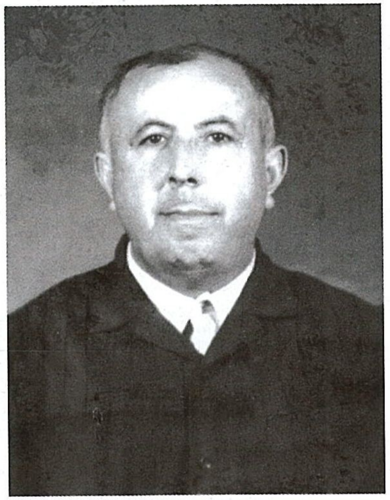

Uzun müddət Oxud kənd XDS-nin sədri işləmiş İsaq Ağayev

1938-ci ildə Moskvada keçirilmiş Azərbaycan incəsənəti ongunluyundə İ.V.Stalin tərəfindən alqışlanan rəqsçi «Kor Nuru» ləqəbi ilə tanınan Nuru Şəmsiyev (Dumanov ortada)

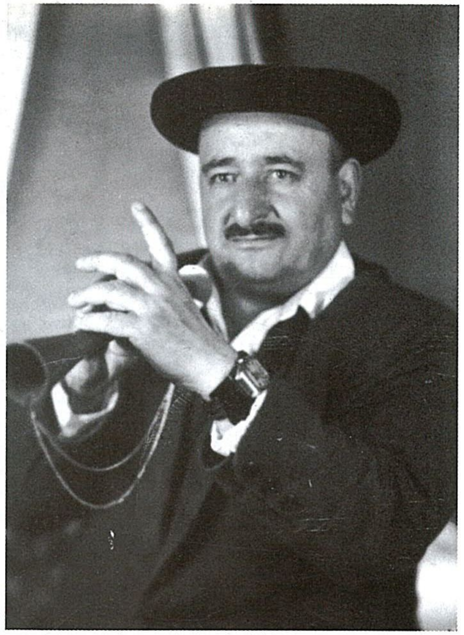

Görkəmli el sənətkarı
zurna çalan
Binyət Kərimov

Mahir el sənətkarı
Binyət Kərimovun oğlu
Rövşən Kərimov

İpəkçi alim- kənd təsərrüfatı elmləri namizədi
Şəmsəddin Mustafayev

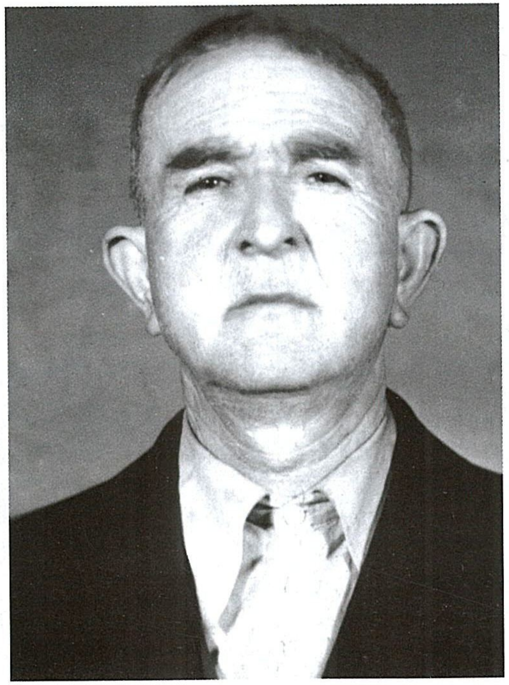

Məsimov İmam
Davud oğlu

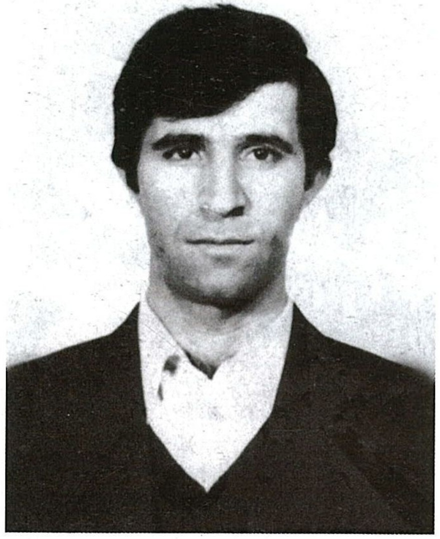

Məsimov Nazim İmran oğlu

Polis mayoru Məsimov Maqsud İmam oğlu

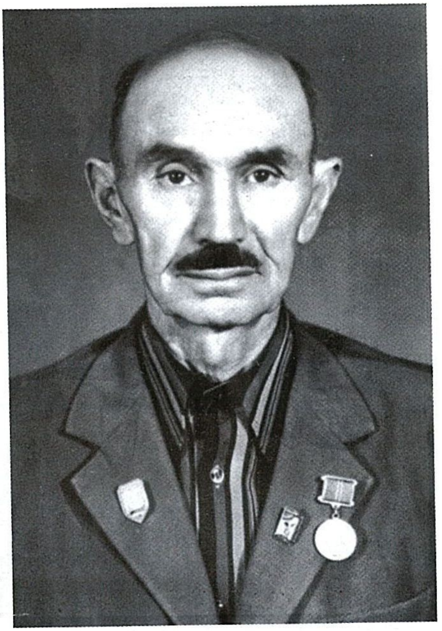

Oxud kəndinin müdrik el
ağsaqqalı olmuş Yaqub kişi

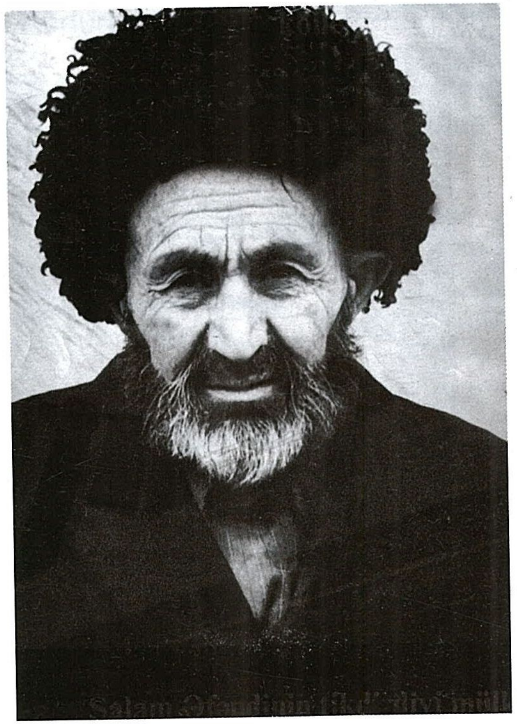

Umar Yaqub oğlu

Kitabın yazılmasında ən mühüm informator olmuş kəndin ən müdrik şəxsiyyəti Vahid Hacı Əsgər oğlu

Görkəmli pedaqoq, şair, Oxudlu alimlərin mənəvi atası f.e.n. Nurpaşa Hümmətov

OXUD KƏNDİNDƏN 1941-1945-Cİ İLLƏR BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİNDƏ HƏLAK OLANLARIN SİYAHISI

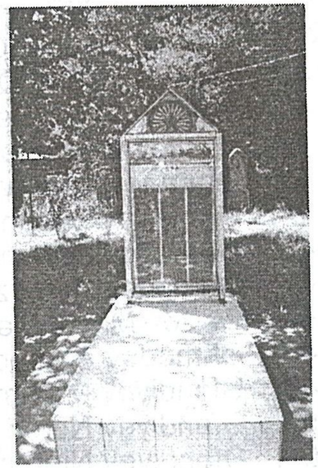

1. Abdullayev Mabud Mahmud
2. Abdullayev Bayram Ramazan
3. Abdullayev Əliheydər Mahmud
4. Abdullayev Fərzi Qurban
5. Abdullayev Hüseyn Səlim
6. Abdullayev Sadəddin Məmməd
7. Abdullayev Abdulla Camal
8. Abbasov Hümmət Məmməd
9. Abbasov Qurban Məmməd
10. Abbasov Ramazan Məmməd
11. Abbasov Yusif Həmid
12. Abbasov Bayram Məcid
13. Abbasov Aslan Osman
14. Abbasov Kərim Osman
15. Abdurahmanov Eyvaz Vahab
16. Abdurahmanov Yaqub Zəkəriyyə
17. Abdurahmanov Abuzər Alməmməd
18. Abdurahmanov İsfəndiyar Yunus
19. Abdurahmanov Rəsul Uğurlu
20. Aliyev Mahmud Mustafa
21. Aliyev Molla Mustafa
22. Aliyev İdris Mustafa
23. Aliyev Alməmməd
24. Aliyev İsmayıl
25. Abışov Şakir Cəfər
26. Aşurov Ağamməd Laçın
27. Ağamalıyev İmaməddin Paşa
28. Alxasov Umudvar Cabrayıl
29. Alxasov Heydər Adışirin
30. Abduləzizov Qurban Məcid
31. Başirov Əlipaşa Bəkir
32. Bəkirov Mustafa Yaqub
33. Qasımov Cumay Şaban

34. Qarayev Həsən Məmməd
35. Qədirov İsmayıl İslam
36. Qədirov Kamil Abdurrahim
37. Qinyazov Qinyaz Süleyman
38. Qinyazov Müzəffər Süleyman
39. Yusifov Cabbar Qaffar
40. Yusifov Vahab Qaffar
41. Yusifov Vahid Beydi
42. Yusifov Bəlyar İsfəndiyar
43. Əmrahov Surxay Abdulla
44. Əhmədov Şaban Zəkəriyyə
45. Əhmədov Hümmət Zəkəriyyə
46. Əhmədov Ramazan Zəkəriyyə
47. Əzizov Möyüf Məcid
48. Əhmədov Əhmədiyyə Hidayət
49. Əfəndiyev Məmmədemin M.
50. Əfəndiyev Nurəddin M.
51. Əfəndiyev Nurməmməd M.
52. Əfəndiyev Absalam M.
53. Əkbərov Məmməd Mustafa
54. İlyasov Çələbi Məmməd
55. İlyasov Hacməddin Mahmud
56. İlyasov Mirsaleh Aslan
57. İlyasov Rəcəb İbrahimxəlil
58. İlyasov Şəyüb İbrahimxəlil
59. İsayev Nazir Mustafa
60. İsgəndərov Abuzər Rəsul
61. İsmayılov İsmayıl Məmməd
62. Kərimov Ələsgər Dadaş
63. Kərimov Umar Dadaş
64. Kərimov Şəmsəddin Dadaş
65. Kərimov Qurban Rəhim
66. Kərimov Abdulkərim Hacıabdulla
67. Kərimov Kərim İsgəndər
68. Kərimov Cumay Məmməd
69. Gərayev Məmmədiyə Hidayət
70. Gərayev Əhmədiyə Hidayət

71. Məmmədov Səlim Yunus
72. Məmmədov Məmməd Mustafa
73. Məmmədov Süleyman Xasməmməd
74. Məmmədov Ənvar Xasməmməd
75. Məsimov Nizaməddin Davud
76. Məmmədov Məmməd İbrahimxəlil
77. Mustafayev Əhmədiyə Əkbər
78. Məmmədov Əyyub Məhəmməd
79. Məsimov Əsrayıl Ramazan
80. Məsimov Əkbər Ramazan
81. Məmmədov Əsabəli Musa
82. Məmmədov Abdulhəmid Musa
83. Məmmədov Şükür Hümmət
84. Musayev Musa İsa
85. Musayev İsfəndiyar İsa
86. Mirzəyev Mirzalı Sadıq
87. Məmmədov Mustafa Yusif
88. Məmmədov Şamil Hacıdavud
89. Məmmədov Məmməd Süleyman
90. Məmmədov Məmməd Camal
91. Məmmədov Ələkbər Hüseyn
92. Musayev Xəlil Bəkir
93. Musayev Musa Bəkir
94. Məmmədov Cumay Məmməd
95. Məmmədov Nurəli Hüseyn
96. Məmmədrəhimov Abduləvvəl
97. Mustafayev Nuru Məmməd
98. Məmmədov Məmməd İlyas
99. Məmmədov Şaban Məsim
100. Məmmədov Əlibala Abdulcamal
101. Məmmədov Məmməd Deyib
102. Mustafayev Rəsul Mustafa
103. Nuriyev İmaməddin İsmayıl
104. Paşayev Qurban Cəlil
105. Paşayev Hidayət Məmməd
106. Paşayev Nuru Məmməd
107. Paşayev Fərhad Yəhya

108. Rəsulov Rəsul Cəmaləddin
109. Rəsulov Əyyub Qaffar
110. Rəcəbov Qurbanəli Məhərrəm
111. Rəfiyev Ziyaddin Rəfi
112. Rəsulov Mabud Abid
113. Rəsulov Abdulla Abid
114. Rəsulov Mustafa Cəlil
115. Rəsulov Yaqub Cəlil
116. Rəsulov Osman Rəsul
117. Rəsulov Abdulhəmid Davud
118. Rəsulov Şaban Davud
119. Rəsulov Səfər Cəfər
120. Salamov Hüseynbala Hacıbala
121. Salamov Nütvəli Hacıbala
122. Salamov Məhərrəm Hacıbala
123. Səlimov Rəcəb Veysəl
124. Sadıqov Şaban Uğurlu
125. Salamov Yaqub Məmməd
126. Salamov Yaqub Alı
127. Salamov İsfəndiyar Qulu
128. Salamov Zülfüqar Musa
129. Sərkərov Əhməd Əfsər
130. Fətəliyev Mustafa Məmməd
131. Feyzullayev İsfəndiyar B.
132. Xəlilov Beybala Əskər
133. Hümmətov Rəcəb Xəlil
134. Hümmətov Bayraməli Həmid
135. Rəsulov Ramazan Davud

OXUD KƏNDİNDƏN 1941-1945-Cİ İLLƏRDƏ QƏLƏBƏ ÇALIB, DOĞMA VƏTƏNİNƏ QAYIDANLARIN SİYAHISI

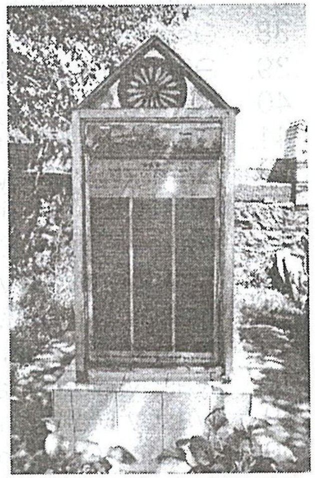

1. Abdurahmanov Rəsul Adışirin
2. Abdullayev Nuru Mahmud
3. Abdullayev Abdulla Qulu
4. Abdullayev Əyyub Qulu
5. Abdurahmanov Vahid Alməmməd
6. Alxasov Qurban Mikayıl
7. Allahverdiyev Oruc İbrahimxəlil
8. Abdullayev Şahmasıl Rüstəm
9. Abdullayev Nüyvər Salam
10. Abdullayev Qurban Rüstəm
11. Abdullayev Nüyvər Səlim
12. Abdullayev Camal Məmməd
13. Abdullayev Vahid Əhməd
14. Abdullayev Məmmədəli Məmmədqulu
15. Abdullayev Umar Abdulla
16. Abdullayev Nurməmməd Abdulla
17. Abdurahmanov Hüseyn Feyzulla
18. Abdurahmanov Bayraməli Yunus
19. Abduləzizov Möylam Yunus
20. Alxasov Səfər Əsgər
21. Abdurahmanov Heydər Qulu
22. Abdurahmanov Əyyub Zəkəriyyə
23. Bəkirov Umar Yaqub
24. Qədirov Hüseyn İslam
25. Quliyev İmaməddin Rəsul
26. Qasımov Osman Şaban
27. Qədirov Qafıl Əhməd
28. Qədirov Rəşid Vahab
29. Qədirov Qurbanəli Abdulhəmid
30. Qarayev Mehdi Yusif
31. Qaffarov Əsabəli M.
32. Eyvazov Qurbanəli Adışirin
33. Yusifov Əsgər Rəcəb

34. Yusifov Əyyub Qaffar
35. Yusifov Oruc Rəcəb
36. Əsgərov Vahid İdris
37. Əhmədov Səftər Qaffar
38. Əsgərov Əsgər Bəybala
39. Əfəndiyev Cabbar M.Həmid
40. Əşirov Əhmədiyə Bəkir
41. Əhmədov Hümmət Hacıabdulhəmid
42. Əhmədov Məhyəddin Hidayət
43. Əhmədov Şükür Qasım
44. İsayev Əyyub Bəkir
45. İsgəndərov Əyyub Kərəm
46. İlyasov Cavad Murad
47. İlyasov Zülfüqar Murad
48. İlyasov Qurbanəli Mahmud
49. İlyasov Məhərrəm Həsən
50. Kərimov Qurban Abdulla
51. Kərimov Mirzalı Qasım
52. Kərimov Yusif İsmayıl
53. Kərimov Rəhim Hacıağa
54. Kərimov Məcid Mustafa
55. Gülməmmədov İsfəndiyar İ.
56. Lətifov Osman İsa
57. Məmmədov Məmməd Qaffar
58. Məsimov İmam Davud
59. Məmmədov Nüyvər Məmməd
60. Məsimov İmaməddin İsmayıl
61. Məmmədov İlyas Yusif
62. Məmmədov Məhərrəm Süleyman
63. Mirzəyev Uğurlu İbrahim
64. Musayev Məmməd Bəkir
65. Musayev Seyfi Bəkir
66. Musayev Kərəm Məmməd
67. Məmmədov Nurməmməd Hüseyn
68. Məmmədov Hümmət İlyas
69. Məmmədov Məmmədəli İbrahim
70. Məmmədov Məmməd Zaman

71. Məmmədov Məmmədəli Hidayət
72. Məmmədov Hümmət İbrahim
73. Məmmədov Abdulsalam Abdulcəlil
74. Məmmədov Nuru Abdulcəlil
75. Məmmədov Məmməd Göyüş
76. Məmmədov Nurqələm Göyüş
77. Məmmədov Nütvəli Musa
78. Məmmədov Nəzir Muxiar
79. Məmmədov Novruz Camal
80. Məmmədov Zakir Camal
81. Məmmədov Bəlyar Camal
82. Nəsrullayev Musa Məmməd
83. Pirverdiyev Cəmaləddin M.
84. Rəcəbov Nurməmməd Məmməd
85. Rəsulov Camal Məmməd
86. Rəsulov Abdulkərim Abid
87. Rəsulov Abduləli Abid
88. Rəsulov Hidayət Davud
89. Rəcəbov Musa Mustafa
90. Ramazanov Ramazan Məmməd
91. Salmanov Fərman İbrahim
92. Süleymanov Nəzir İbrahimxəlil
93. Salamov Abdulsalam Musa
94. Surxayev Mahmud
95. Sərkərov Ənvər Əsgər
96. Fətəliyev Fətəli Məmməd
97. Feyzullayev Hüseyn Abdurrəhman
98. Hümmətov Nəcəf Xəlil
99. Hacınurullayev Bəxtiyar C
100. Hümmətov Zəkəriyyə Məmməd
101. Hümmətov Abdulməcid Məmməd
102. Hümmətov Novruz Rəcəb
103. Hacıyev Bəxtiyar Məmməd
104. Həmidov Rəcəb Salman
105. Hacıyev Əli Nüyvər
106. Hüseynov İbad Hüseyn
107. Hacıhəsənov Məmməd Mustafa

108. Hacıhəsənov Rəcəb Mustafa
109. Hacıhəsənov Camal Qədir
110. Həmidov Qurban Salman
111. Hümmətov Üzeyir Abdulla
112. Həsənov Qurban Məmməd
113. Hüseynov Nəzir İbad
114. Cəbrayılov İbrahim Abdulsalam
115. Cəbrayılov Baba Məmməd
116. Cəbrayılov Rəcəb Məmməd
117. Cəbrayılov Muxtar Məmməd
118. Cəbrayılov Əhmədiyyə Mikayıl
119. Cəbrayılov Məmmədiyə Mikayıl
120. Cəbrayılov Abdulsalam Mikayıl
121. Cəbrayılov Paşa Mİkayıl
122. Cabbarov Nütvəli Məmməd
123. Cabbarov Nuh Cabbar
124. Cabbarov Soltan Cabbar
125. Cabbarov Vahid Cabbar
126. Cabbarov Zakir Şükür
127. Cəlilov Budaq Cəlil
128. Camilov İbrahim Beybala
129. Camilov Bayraməli Hacıbeybala
130. Camilov Əlibala Hacıbeybala
131. Cabbarov Zahid Cabbar
132. Şəmiyev Qafil Zahid
133. Şərifov Nurməmməd Abdulkərim
134. Şərifov Abdulkərim Abdulkərim
135. Cabbarov Məhərrəm Seyid

Sonda qəhrəman oğulların – həm döyüş meydanlarında həlak olanların,həm də faşizm üzərində qələbə çalaraq geri qayıdıb sonradan dünyasını dəyişənlərin ruhu qarşısında baş əyərək onlara ulu Tanrıdan min rəhmət diləyirik.

NƏSİLLƏR

s№	Nəsillər	Səhifə
1	Hacı Alxaslar	51-67
2	İbrahimxəlillər	67-70
3	Əzimlər	70-77
4	Əfəndilər	77-80
5	Əfəndilər	80-87
6	Rəfilər	87-90
7	Piruşağı	90-92
8	Hacı Kərimlər	92
9	İrəv uşağı	93-94
10	Mayoroğulları	94-96
11	Qasımovlar	96-97
12	Hacı Ağamirzələr	97-98
13	Şirinovlar	99
14	Hacı Cəbrayıllar	99-103
15	Salamovlar	103-104
16	Hacı Hümmətlər	104-106
17	Fətəliyevlər	106-109
18	İsmayılovlar	109-110
19	Səfərovlar	110-111
20	İrəv uşağı, yaxud Camallar	111-112
21	Koroğlular	112
22	Qımbırlar	112-113
23	İbrahim yüzbaşı	113-119
24	Hacı Xəlillər nəsli	119
25	Hacı Abdulhəmidlər	119-120
26	Məmmədrəsullar	120-122
27	Göyüşuşaqları	122
28	Şəmiyevlər	122-123
29	Kərimovlar	123-124
30	Hacı Mustafalar	124-127
31	Soltanovlar	128-131

32	Molla İsmayıllar	131-133
33	Hacı Ağamirzələr	133-136
34	Salamovlar	136-138
35	Qaralar	138-139
36	Süleymanovlar	139-141
37	Məmmədbəy	141-143
38	Məsimovlar	143-146
39	Abdulbəkirlər	146-149

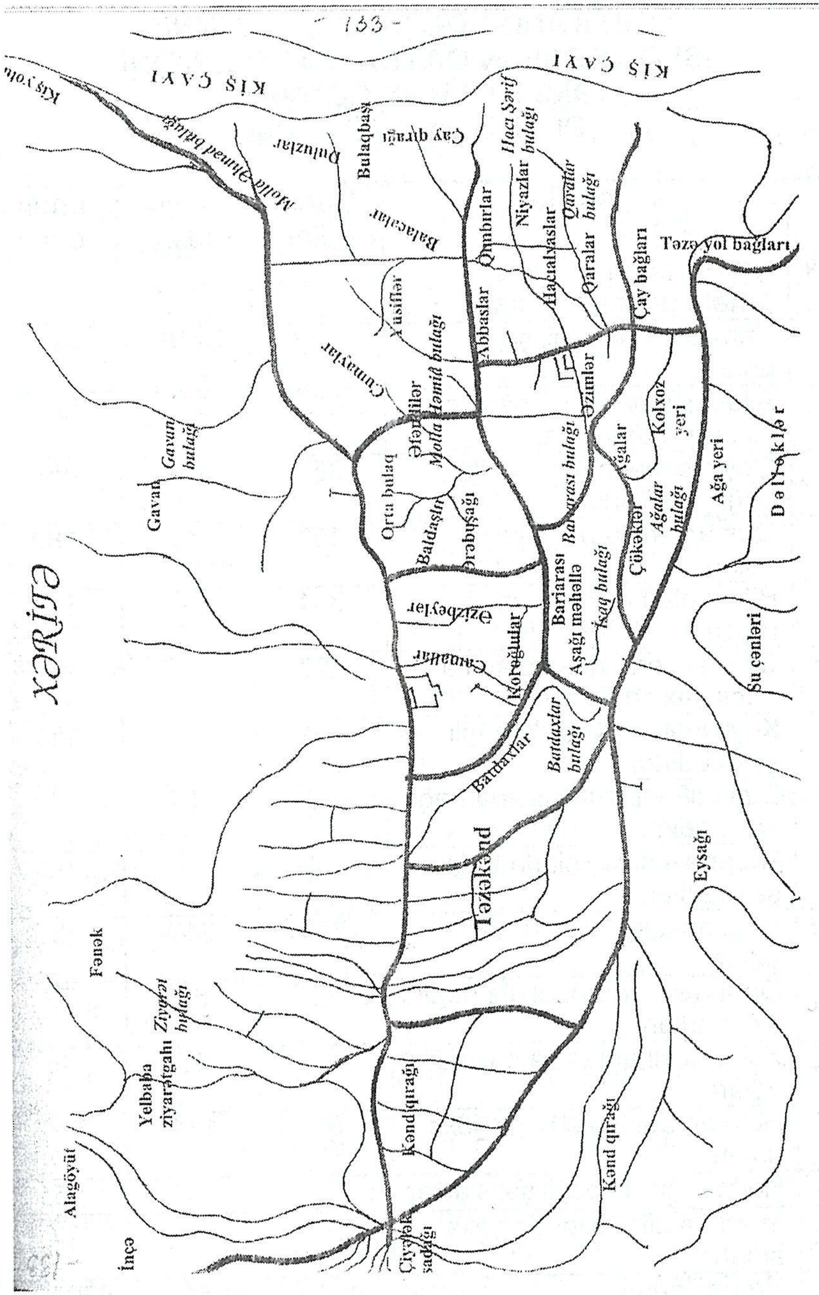
Xəritə
- 133 -
KİŞ ÇAYI
KİŞ ÇAYI
Kiş yolu
Molla Əhməd bulağı
Dulzunlar
Bulaqbaşı
Çay qırağı
Hacı Şərif bulağı
Balacalar
Niyazlar
Qaralar bulağı
Qaralar bulağı
Ombırlar
Hacıalıyaslar
Qaralar
Çay bağları
Təzə yol bağları
Yusiflər
Abbaslar
Cumaylar
Molla Həmid bulağı
Əfəndilər
Özümlər
Gavan bulağı
Gavan
Orta bulaq
Baldaşlı
Ərəbuşağı
Ağalar
Kolxoz yeri
Bariarası bulağı
Ağalar bulağı
Çökəklər
Ağa yeri
Dəlləklər
Əzizbəylər
Bariarası
Aşağı məhəllə
İsaq bulağı
Cumalılar
Koroğlular
Su çənləri
Batdaxlar bulağı
Batdaxlar
Təzəkənd
Eysağı
Fənək
Ziyarət bulağı
Yelbaba ziyarətgahı
Kəndqırağı
Kənd qırağı
Alagöyüt
İnçə
Çiyələk sadağı

OXUD KƏNDİNDƏ ŞƏXS ADLARININ İŞLƏNMƏSİNİN QAYDA VƏ YOLLARINI ƏKS ETDİRƏN CƏDVƏL

(Əhalinin sayı 4621 nəfər)

S №	Göstəricilər Şəxs adlarının əmələ gəlməsi yolları	Qadın adları	Kişi adları	Ümumi cəmi
1	Yer adları ilə bağlı şəxs adları	192	215	407
2	Ailənin istək və münasibəti ilə bağlı şəxs adları	656	577	1233
3	Göy cismlərinin adları ilə bağlı şəxs adları	357	102	459
4	Quş adları ilə bağlı şəxs adları	157	26	183
5	Bitki adları ilə bağlı şəxs adları	341	-	341
6	Qiymətli daş-qaş adları ilə bağlı şəxs adları	207	-	207
7	Keyfiyyət anlayışı ilə bağlı şəxs adları	151	-	151
8	Dini mifoloji anlayışlarla bağlı şəxs adları	42	397	439
9	Əfsanəvi anlayışlarla bağlı şəxs adları	17	81	98
10	Vaxt anlayışı bildirən şəxs adları	275	310	585
11	Qohumluq, əqrəbalıqla bağlı şəxs adları	11	61	72
12	Xalq, nəsil adları ilə balı şəxs adları	-	46	46
13	Heyvan adları ilə bağlı şəxs adları	61	111	172
14	Hərbi rütbə ilə bağlı şəxs adları	-	151	151
15	İnam və ülfət bildirən şəxs adları	-	77	77
	Ümumi cəmi:	2467	2154	4621

NƏTİCƏ

XX yüzilliyin son on illiyində cəmiyyətin ictimai-siyasi həyatında baş verən dəyişikliklər cəmiyyət üzvlərində müxtəlif fikirlər formalaşdırdı. Bəziləri müstəqilliyin mahiyyətini düzgün anlamayaraq imperiya yedəyində yaşanmış illəri arzuladılar. Bəziləri-xüsusilə yüksək intelekt sahibi olan ziyalılar babaların müstəqillik mübarizəsinin bariz nəticəsi kimi 1991-ci ilin oktyabrında əldə etdiyimiz müstəqilliyi böyük ruh yüksəkliyi ilə alqışladılar. Qarşıda duran birinci vəzifə bədxahlarımıza cavab olaraq, tarixi sonsuz dərinliklərlə bağlı olan türklüyün qədimliyini araşdırıb ortaya qoymaq oldu. Şəkinin elmi, tarixi baxımdan öyrənilməsini əlaqələndirən və bu prosesə rəhbərlik edən AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzi tərəfindən yazılması ideyası ortaya atılan bu kitab da həmin zərurətdən meydana çıxdı.

Tədqiqatın gedişi zamanı üzə çıxan qənaət sübut etdi ki, yurdun hər qarışını öyrənmək, unudulmaqda olan tarixi cana gətirmək nə qədər vacib və əhəmiyyətli imiş. Tədqiqat nəticəsində mən 30-cu illərdə sovet rejimi ilə barışmayan oxudlu kişilərin faciəsi ilə üzləşdim, onlara qarşı edilən amansızlıqdan sarsıldım, lakin bu tarixi dönəm nə qədər acı olsa da babalarımızın müstəqillik uğrunda apardığı mübarizə yoluna fəxrlə baxdım. Həmin illərin sonunda Azərbaycanımızın digər oğul və qızları kimi oxudluların da repressiya tufanına məruz qaldığını o dövrün ağrı-acısını yaşamış ağsaqqallar, ağbirçəklərdən dinlədikcə əsib-coşdum. Heç bir nəfər də qeyri etnosun yaşamadığı bu diyarın tarixi köklərini araşdırdıqca qürrələndim. Həmçinin bu gözəl türk məkanında yaşayan insanların hazırcavablığı, şirin danışığı, elmə, mədəniyyətə maraq və sevgisi məndə qədim türk dilinin həmişəyaşarlığına inamı artırdı. Öz elmi potensialı ilə Azərbaycan elminə 19-dan artıq alim bəxş edən bu diyarın məktəb, dini etiqad tarixindən yazarkən türklüyün bir daha əzəmətini hiss etdim, nə qədər tədqiqata ehtiyacı olan problemlərlə üzləşdim. XIX yüzillikdə orta ixtisas müəllim kadrları yetişdirən Qori Seminariyasında

Əbdülməcid Əfəndiyev kimi şəxslərin oxuması ilə fəxr etdim. Kəndin müasirliyi, əhalinin dünyagörüşünün formalaşması baxımından hər cür şəraitin (həkim məntəqəsi, kitabxana, klub və s.) olması, yol mədəniyyəti məni sevindirdi.

Xalqın qədim adət-ənənələrinin qorunub saxlanılması Oxud kəndində yüksək səviyyədədir. Kəndin mövsüm və mərasim adətləri ən qədim dövrlərin adət-ənənəsinə söykənir. Lakin xalqın ən əsgi adətləri vardır ki, artıq ya unudulmuş, ya da zəif şəkildə özünü göstərir. Oxud kəndi vaxtilə öz kərpic istehsalı ilə Şəkidə mühüm strateji əhəmiyyət daşıdığı halda, hazırda həmin istehsal heçə enmişdir.

Mövzumuza aid olmasa da aşağıda qeyd edəcəyim təkliflərin hazırki bazar iqtisadiyyatına keçid şəraitində yararlı olacağını nəzərə alaraq qısa da olsa bələdiyyələrin və iş adamlarının nəzərinə çatdırmağı məqsədəuyğun hesab edirəm.

1. Vaxtilə kəndin girəcəyində şüşə qablar istehsalı üçün nəzərdə tutulan binanın ilkin fəaliyyətini bərpa etmək;
2. Vaxilə öz istehsalının keyfiyyətinə görə nəinki Şəkidə, hətta respublikada tanınan kirəmid və kərpic istehsal edən kənd karxanasının fəaliyyətini genişləndirmək;
3. Kənd əhalisi arasında müəyyən mənada uzunömürlülüyün qarşısını alan və xoşagəlməz xəstəliklərlə nəticələnən qan qohumluğuna son qoymaq;
4. Kəndin kənarında yerləşən «Yel baba» ziyarətinin yuxarı hissəsində, havanın təmiz, göy öskürək üçün məlhəm olduğunu nəzərə alıb, sağlamlıq mərkəzi açmaq;

Fikrimcə yuxarıda irəli sürülmüş təkliflərin həyata keçirilməsi, Oxud Kənd İcra nümayəndəliyinin və Kənd bələdiyyəsinin kənd zəhmətkeşləri ilə əlbir şəkildə görəcəyi işlərin əsasına çevrilməlidir.

Əlbəttə, hazırki kitab Oxud kəndi üzrə aparılmış tədqiqatın sonuncusu deyildir. Bu iş gələcəkdə aparılacaq böyük

tədqiqat işinin başlanğıc mərhələsidir. Söz yox ki, bu kitab ilkin təşəbbüs olduğundan nöqsansız deyildir. Qələmə aldıqlarım heç də kəndi tam dolğun əks etdirmir və yazılanlar mənim imkanım daxilində olanlardır. Ya bir çox qapılar bağlı olub məlumat ala bilməmişəm, ya da bəzi nəsillərin sakinləri nəsil haqqında məlumat verə bilmədiklərindən yazdıqlarımla kifayətlənmişəm.

Hörmətli oxucularımıza onu da xatırlatmalıyam ki, mən görənlərdən çox eşidənlərdən məlumat aldığıma görə bəzi faktlarda qeyri-dəqiqlik ola bilər. Tədqiqatın «nəsillər» bölməsi o qədər də bitkin olmayıb. Bu da məndən asılı olmayan səbəblərə bağlıdır. Belə ki, kitabda haqqında məlumat verilməyən nəsillər ya tamamilə köçüb başqa yerdə məskunlaşıblar, ya nəsil haqqında heç bir məlumata malik deyillər, ya da məlumat verməkdən imtina ediblər.

Əziz oxucular! Bu kitab təkcə bu gün üçün aktual deyil, sabahkı nəslin öyrənib biləcəyi tarix, etnoqrafiya, yaşayacağı siyasi dövr haqqında biliklərini genişləndirən əyani vəsait olacaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Axundov A. Torpağın köksündə tarixin izləri.- B.: Gənclik. 1983.
2. Aydın Paşa. Azərbaycan şəxs adları. – B.: Maarif, 1996.
3. Azərbaycan etnoqrafiyası. – B., Elm. 1958. I-cild.
4. Azərbaycan tarixi: Dərslik. – B.: Azərnəşr. 1994.
5. Azərbaycan toponimləri: Ensiklopedik lüğət. – B., 1999.
6. Azərbaycan folkloru: toplama, nəşr və tədqiq problemləri. – B., 1994.
7. Ana kitabələr (tərtib edəni Elməddin Əlibəyzadə).-B.: Azərnəşr, 1996.
8. Avesta: birinci kitab. – B.: Azərnəşr, 1995.
9. Çıraqzadə V.A. Qədim ipəkçilik diyarı. – B.: Azərnəşr, 1988.
10. Cavad Heyət. Türklərin tarix və mədəniyyətinə bir baxış.- B.: Azərnəşr, 1993.
11. Dəmirçizadə Ə. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi: I hissə. M., 1979.
12. Dəmirçizadə Ə. 50 - söz. B.: Gənclik, 1968.
13. Əhmədov T. Azərbaycan toponimikasının əsasları. – B., 1991.
14. Əhmədov A. Şəkidən başlanan uzaq səfərlər. – B., 1997.
15. Əyyubov Ə. Şəkinin iqlimi. - B.:Elm, 1988.
16. Əzizov E. Söz xəzinəsi. - B.: Maarif, 1995.
17. Faruq Sümər. Oğuzlar. – B.: Gənclik, 1992.
18. Həmidov Ə. Loğmanlar diyarı. – B.: İşıq, 1991.
19. Osman Mirzə. Adlarımız. Məlumat kitabı. – B., 1993.
20. Xəlilova F. Adət və ənənələr, - B.: Gənclik, 1986.
21. İsmayılov M. Şəki. – B.: Azərnəşr, 1982.
22. İsmayılov M. Azərbaycan xalqının yaranması. – B: Azərnəşr, 1995.
23. Kitabi-Dədə Qorqud / Tərtib edəni. S.Əlizadə, F.Zeynalov. -B., 1988.
24. Kiş kəndi və onun məbədi -B.: Çaşoğlu , 2003.
25. Qarayev Y. Tarix yaxından-uzaqlardan. – B., 1996.
26. Qarayev Y. Azərbaycan folkloru antologiyası (IV), Şəki folkloru. Cild I.- B., Səda, 2000.
27. Qasımlı M. El düzgüləri, elat söyləmələri. – B.: Azərnəşr, 1993.
28. Qeybullayev Q. Azərbaycan türklərinin təşəkkül tarixindən. – B., 1994.
29. Qumilyov L.N. Qədim türklər. – B.: Gənclik, 1993.
30. Qurbanov A. Uşağa necə ad seçməli.- B.: Gənclik, 1993.
31. Mahmud İ., M. Bağırova. Şəki xanlığı. – B.: Azərnəşr, 1997.
32. Manaflı H. Şəki üsyanı. – B., 2004.
33. Məmmədov Ə. Şəki: alim və ziyalıları. – B., 2001.
34. Məmmədov A. Oğuz səltənəti. – B., 1992.
35. Məşədiyev Q.İ. Zaqafqaziyanın Azərbaycan toponimləri.
36. Məşədixanım Nemət: Azərbaycanda pirlər. – B.: Azərnəşr, 1992.
37. Mustafayeva S.M. Nə götürdüm bu dünyadan?. - B., 2005.
38. Nuriyev. E.B. Azərbaycan SSR-nin Şəki-Zaqatala zonasının toponimiyası. – B.: Elm, 1989.
39. Ramazanova A. Mənəviyyatımızın memarları. – B., 2001.
40. Rəfik Özdək. Türkün qızıl kitabı.- B., Yazıçı, 1992.
41. Seyidov M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. – B., 1989.
42. Seyidov M. Azərbaycan mifik təfəkkürün qaynaqları. – B.: Yazıçı, 1982.
43. Şəki qartalları. – B., 1998.
44. Şəkidə məhəllə adları, soylar və ləqəblər: I kitab. (Qoruq ərazisi). – B., 2004.
45. Şəki xanlığının tarixindən. – B., 1993.
46. Şərifli K. «Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarızadə». – B., 2002.
47. Verdiyeva Z. Köməkçi ad kateqoriyaları. – B.: Maarif, 1990.
48. Zəkəriyyə Mabud oğlu. Əcdadlarımızın tibbi bilikləri deyimlərimizdə. – B., 2002.

KİTABDA VERİLMİŞ TOPONİMLƏRİN GÖSTƏRİCİLƏRİ

Azərbaycan 3,9,14,20,25,26
Alagöyüt 10,16
Ana daş 10
Alban məbədi 16
Albançapan 16,39
Aşağı Şabalıd 24
Almaniya 25,116
Amanni 26
Ağalar piri 27
Ağdərə 47
Abbaslar (məhəllə) 51
Albabalar (məhəllə) 51
Ağalar (məhəllə) 51
Aşağı məhəllə 51,85
Aşağı Göynük 78,88
Ağdam 107
Ağcabədi 107
Aydınbulaq 103
Ağdaş 125
Avstriya 144
Ağalar bulağı 145

Baqqal 8
Baş Küngüt 8
Beşikdaş 10,39
Belorusiya 25
Baş Göynük 26
Baş Layısqı 26
Baltalı 39,71,81
Baykanur 129
Babaratma 39
Böyük arxac 39
Bulaq başı (bulaq) 148
Bakı 26,43,62,68,70,78,87,94,100,101,116
Barı arası bulağı 148
Balacalar (məhəllə) 51,109
Baldaşlar (məhəllə) 51
Barı arası (məhəllə) 100,51,111
Batdaxlar (məhəllə) 51,87
Balakən 74,99
Bağdad 78
Baş Zəyzid 79
Baş Daşağıl 105
Bərdə 118
Bursa 104
Biləcik 8,141
Batumi 144

Cumayın daşı 39
Cəmilli (məhəllə) 45
Cumaylar (məhəllə) 51
Camallar (məhəllə) 51

Çiyələk sedağı 39,40
Çaylı 47
Çökəklər (məhəllə) 51

Duluzlar 16,17,18,50,97,120
Daşqarağac 39
Donbaş 42
Daxan 42
Diyon 42
Dastagel 46
Daşaltı 47
Dükan qabağı (məhəllə) 51,61
Dəlləklər (məhəllə) 51,111
Drezden 116
Daşüz 132
Dahkənd 142

Elsağı (Ağ yol) 39

Elzas- Lotarindiya 42

Əmi dayının tiki 16
Ərəbistan 20,21
Əfəndilər (məhəllə) 51
Əzizbəylər (məhəllə) 51
Əzimlər (məhəllə) 51

Fənək 16,51,97
Fransa 42,43,68
Füzuli (rayon) 48
Finlandiya 109
Hacı Şərif (Həsşərif)bulağı 27,28
Hacı alxaslar (məhəllə) 51,67
Həccəvilər (məhəllə) 51
Hacı həsənlər (məhəllə) 51
Həccəvilər bulağı 145

İnçə 39
İrəv uşağı (məhəllə) 51,88
İtaliya 68
İlisu 75
İstanbul 132
İsaq bulağı 145
İran 25

Kövər Zəyzid 8
Kiş 16,17,18,19,28,38,60,71,81
Kəkoot daşı 39
Kosalar 45
Kiyev 63,131
Karaqanda 140
Kiş çayı 49,114
Kişniyov 72
Katex 74
Kalininqrad 102

Kirovobad (Gəncə) 107
Koroğlular (məhəllə) 51

Gavan 16,51,97
Günəş otaran 39,40
Gəncə 95,126,127
Göyçay 121
Gavan bulağı 145
Günəşotaran dağı 49

Xaldan 118
Xarkov 143
Xankəndi 43

Qarabulaq 26
Qaşqaçayı 26
Qax 31,75,95
Qazaxıstan 27
Qudula 39
Qaradağlı 39
Qoxmuq 39,40,81,89
Qaraoğlan arxı 39,40
Qarabağ 21,42,43,99
Qoşa cığır 39
Qanlı sarma 40
Quşçu 47
Qımbırlar (məhəllə) 50,111
Qaralar (məhəllə) 51
Qaraların bulaq 145
Qoxmuq dağı 40

Leninqrad 118
Leninabad 68

Məkkə (şəhər) 28
Musa otçalan 39,40
Mürid oğlunun cığırı 39

Madagis 46
Mingəçevir 147,148
Molla Həmid bulağı 148
Moskva 25,62,86,93,94, 101, 108, 115, 121,122,127
Molla Usuf sarması 39,40

Nuxa 13,38,71
Niyarlar (məhəllə) 50
Nijninovqorod 122

Orta Asiya 26
Orta bulaq (Yarməmmədlər məhəllə) 51

Özbəkistan 142

Paris 42
Polşa 106
Rusiya 20,39,119

Stalinabad (Düşənbə) 68
Sabirabad 14
Su dərəsi 14
Sulu fıstıq 39
Sarıbaş (kənd) 86
Sibir 121
Surqut 119

Şəki 3,8,11,15,17,20,21,26, 38,41, 43,46
Şumer 17
Şüdülü dərə 41
Şuşa 44
Şəmkir 47
Şamaxı 91

Türkiyə 26,28,31,68,93,104,105,107,109,122

Təpəgöl 39,40
Tunaşen 46
Talış kəndi 47,110
Töhrə dağı 49
Təzəkənd 51
Tiflis 52,80,81,93
Tacikistan 68

Vartaşen (Oğuz) 107,113
Voronej 140
Volsk 86
Vilnus 104

Ukrayna 111,130
Uzun qoşun 10,40

Yusiflər 51
Yel baba (Oxud piri) 27,29,30,33,59

Zaqatala 15,86,118
Zərdab 56

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

Aruz 19
Abdurəhim 22
Abbas 24
Adışirin 25,36,51,52,61
Ağalar 28,29
Abid Əfəndi 30,32
Abdulsalam 30
Abdulməcid 36,81,82
Abdulvər Abdullayev 37
Abduləzzəl (müəllim) 37
Abdulla Abdullayev 39
Ağamirzə 97,98
Allahverdi 56,58
Ayət 56,58
Amil Məmmədov 57,58
Arif Adışirinov 61
Azər 68
Aqil 70
Amil 70
Aydın Məmmədov 74,79
Adilə 80
Abdulla Əfəndi 80,87,88
Almaz Qeysər qızı 86
Afər Əhmədov 90,91
Atakişiyev 91
Abdulkərim 99,101
Anar 103
Araz 104
Arifə xanım 106
Abdulla 112
Abdurəhman 112
Ana xanım 131
Asim - 132
Ağəli Qarayev- 139
Azər Süleymanov - 139,140

Afər - 142
Abdulbəkir 146
Atılhümmətlər 148
Abdulcəlillər 148
Afad Qurbanov 150
Aydın Paşayev 150
Arzu 150,155
Albert 150
Aygün 151,157
Arif 151
Aqil 151
Aybəniz 151,157
Aytən 151
Aygül 151
Aynur 151
Aysel 151
Aycan 151
Aytəkin 151
Almaz 152
Allahverdi 151-157
Allahyar 151
Aslan 152
Arif 153
Afət 153-157
Aydın 153
Azad 154
Azər 153
Azədə 153
Alim 157
Arifə 157
Akəm 157
Adışirin 157
Ağəli 157
Arif 122
Anaxanım 157
Aytac 157

Basat 19
Bəlyar Məmmədov 20,97,98
Balakişi 22,23
Bədəlov 22,23
Bəkir 25,27
Binyət Adışirinov 28,56
Baba 32
Bəylər Şamil oğlu 35
Bilqeyis Haşımzadə 36,81
Bədəl 37
Bəlyar Salamov 37
Beybala 41
Bəxtiyar 41
Bayram 41
Baxşəli 48
Bayramxatın 53
Bəşir Əhmədov 71
Bayram 96,97
Baba 100
Bəşarət 100
Bakirə 106
Bəlyar İsmayılov 109
Baxış 112
Bəlqiyaz 74,113,132,133
Binyət Abdullayev 118
Beybala 118
Bəxtiyar 93
Badamyan 91
Binyət Kərimov 123,124
Bayram 133
Bəxtiyar 137
Baxşəli Qarayev 138
Babək 147,157
Bəsti 147,157
Bənövşə 147
Brilyant 147
Bahar 147

Babaxan 147
Banu 148
Bayram 157
Bəlyar 93

Cəmil Əfəndi 21,32,35,85
Cabbar 22
Cəbrayıl 24,25,61
Cabbar 30,32
Camal 37
Cabbar (müəllim) 78,79
Camal Qədirli 81,140
Cəmaləddin 109
Camal 112
Cahangir Yusifov 142
Coşqun 145
Cumay 147
Camallar 147
Cumaylar 147
Cahangir 151
Cənnət 151
Ceyran 152
Cəfər Cabbarlı 153
Cavid 153

Çığırdaq Musa 41
Çoban Məhərrəm 41

Dadaş 22,24,25,51
Dəllək Əhməd 33
Davud 37
Düllih Məmməd 98,41,52,53,54,55,56
Delpanak 42
Dursun 94,101
Dədə dayı 103
Dilarəm 113
Deriş yüzbaşı 128,130

Danilov 138
Davud 143,144
Durna 147,157
Dursun 147
Dönməz 147

Elman 126
Emin Əfəndi 34
Elxan Nuriyev 17,19
Emin 25
Elçin Qaffarov 42,46
Etibar İsmayılov 42,47
Eminəxatun 52-61,79,80
Elşad Məmmədov 89
Elçin 116
Elxan Ağayev 120
Elman Qarayev 139
Elbrus 146
Elxan 153
Eldar 157
Elnur 157
Etibar 152
Ehtiram 152

Əhməd 22
Əhməd ibn Əli 12
Əldər 16
Əli 23,77
Əlimirzə Əfəndi (Əmi dayı) 30,32,33,38,39,81
Əsgər Abduxalıq oğlu 35
Əhməd 37
Əhmədiyə Hidayətzadə 37
Əyyub Yusifov 37
Əhməd Sərkərov 37
Əşrəf Ağayev 41,120
Əziz 41
Əhmədiyyə Cəbrayılov 5,42,44

Ədalət Adışirinova 58
Əli Bağırov 58
Əlæddin Alxasov 61
Əminə xanım Dilbazi 62
Əliağa Vahid 63
Əhməd 68
Ələşrəf Şayən 74
Əbdüləzzəl Dəmirçizadə 75
Əli Fəhmi 78
Əhməd 87
Əbil 92
Ələfsər Məmmədov 92,93
Əhməd 90
Ənvər 106
Əliyə 106,119
Ənvər 111
Ələfsər 111
Əlövsət 111
Əsgər 111
Əmir 112
Əlæddin 113
Əfraim 114,115
Əjdər (zurnaçı) 123
Əfsanə 124
Əhmədiyyə 127
Əminə Süleymanova 140
Əntiqə 147
Əfqan 147
Əfşan 147
Əsgər 148
Əminə 148
Əli 153,156,157
Əfqan 148
Əzimlər 148
Əhməd 150
Ənvər 150
Əmrah 150

Əlisahib 157
Əhməd 150

Fazil Səlimov 12
Fəzlullah 22,23
Fətirə 37
Fərrux Orucov 37
Fatma Qarayeva 37
Fikrət Adışirinov 56
Fətullah 87,88
Fəxrəddin Salamov 104
Feyzulla Abbasov 113
Fikrət 114,115
Fatma xanım 119
Fazil 122
Fətəli 133
Fəhimə Süleymanova 140
Fərqanə 150
Füzuli 155
Fəridə 157
Fərhad 157
Fuad 157
Füruzə 79

Hacı Məhəmməd
Əmin Əfəndi 13
Hacı Məhəmməd Əfəndi əl-Əxudi 13,29
Həsənqulu 13
Hüseyn İsmayıl oğlu Əfəndiyev 13
Heredot 15
Hacı Alxas 22,24,25,51,61,92
Hidayət 22
Hacı İslam 22
Hümmət 22,31,52,59
Hacı Usuf 28

Hacı Umar 28
Hacı Rəşid 28
Hacı Əfəndi 28
Hacı Şərif 28
Hacı Mustafa 30
Həccəvioğlu Məmməd 30,31
Həsən Musayev 38
Həsən Sultan 39
Həsən xan 38
Hacı Əsgər 41
Həsənoğlu Məhərrəm 42
Hüseyn Mustafabəyli 43
Hacı Salam Əfəndi 77,78
Hacı İsmayıl 52,79
Heydər 52,79
Həbibillah 62,123,125
Həsən 62
Hacı Həbillah 68
Həmzə 68
Hümmət 70
Hüseyn Rəsulov 75,77
Həbibillah Məmmədrəhimov 74
Hilal 80
Hasim Əfəndi 80
Həsən (Şükür bəyin oğlu) 81
Hümmət 87,88
Hacı Kərim 92
Hacı 92
Hacı Rəsul 98
Hacı Cəbrayıl 99,100
Hidayət 100
Hacı Abdulla 94
Həbil Eminov 96
Həqiqət 97
Hümmət 98,99
Hikmət 100,101
Hacıbala 103

Hacı Xəlil 104
Hacı Abdulhəmid 104
Hidayət 105
Hacıalı 105
Hacı Mustafa 107
Həbibillah (müəllim) 107,109
Hacı Murad 132
Həsən Qarayev 138
Hüseyn Qarayev 438
Humay 147,157
Hüseyn 148
Hüseyn Cavid 148
Hümmət 146
Hilal 147
Hacı Seyid Əfəndi 23
Həkimxan 157
Hicran 157

İqrar Əliyev 17
İbrahim 28
II-Nikolay 52
İbrahimxəlil 67
İmam Mustafayev 75
İsmayıl Şıxlı 75
İbrahimxəlil 95
İlham 97
İdris 106
İsgəndər 110
İspəndiyar 109
İsmayıl 110
İbrahim yüzbaşı 113,117
İradə xanım 113,116
İdris 119
İsaq Ağayev 120
İmran 121
İvanov Q.F. 134
İftixar 136

İlqar Seyidzadə 138
İlham Süleymanov 140
İmam Məsimov 143,144
İmaməddin 147
İnqilab 154
İsmət 155
İkram 157

Kononov A.N. 19
Kor Umar 22,23
Kor Əsgər 22
Kor Hacı 28
Kərim ağa Fateh 39
Kazım Murad oğlu 42,48
Kamil Adışirinov 63,147
Kərim 96,97
Kamal 100
Kazım 106
Kurçatov 94
Kifayət 146
Kamil 147,156
Kir 42

Göyüş 122
Gülsüm 52
Gülməmməd 109
Günəşxanım 116
Gülnarə 124
Gülyaz 124
Gülyanaq 124
Gülnar 132
Günay 147
Güllü 147
Günel 148
Gözəl 147
Gülbəniz 147
Gültəkin 149

Xatimət 106
Xanım Qafarova 120
Xudaverdi 147
Xanbaba 147
Xasməmməd 110
Xəyyam 157
Xalidə 37
Xəlil Rza 75
Xanlar Ağayev 120
Xalid Yusifov (həkim) 142

Qiyasəddin Qeybullyev 9
Qurbanəli 26,27
Qorxmaz İspəndiyar oğlu 35
Qüdrət Oruc oğlu 35
Qafıl 41
Qorxmaz Qarayev 42,46
Qurtuluş Süleymanov 72
Qalib (müəllim) 85
Qəni Abdullayev 86
Qurban 96
Qədir 112
Qəhrəman 125
Qurbanəli 132,133
Qərənfil 147
Qurban 148,151,155
Q.F.Səttarov 159
Qudrət 148
Qədirovlar 148
Qafqaz 151
Qoşqar 151
Qalib 151,154
Qorxmaz 151,154
Qafar 120
Qasım 96
Qumral 157
Qurbanəli 142

Liqetin L. 19
Leylafər 52
Lütvəli Həsənov 74,75
Ləzgi Məhəmməd 88
Lomonosov M.V. 94
Loğman 133,134
Laçın 151
Lalə 151,157
Loğman 151

Məhərrəm Qasımlı 8
Məşədixanım Nemət 11,29
Məhəmməd Əfəndi 12
Molla İsa ivn Aydəmir 12
Məcid ivn Soltan 12
Mironski V.F. 15
Musa Kalankaturklu 17
Mirəli Seyidov 171,172
Məhəmməd 19
Mirabdulla Qədirov 22
Molla Həmid 31,67,77
Mola Abdulla 22,31
Məməş 24
Molla Abdurahman 25,26,27,32,40,81
Müşdü 27
Muxtar 27
Məmmədhənifə 27
Məmmədəmin Rəsulzadə 30
Murəddin 30
Muriddin 30
Murməmməd 30
Muxtar 32
Molla Məhəmməd 32
Molla Mustafa 33
Məzahir İspəndiyar oğlu 35,109
Mahir Ələkbər oğlu 35
Məmmədiyə Əhməd oğlu 35

Molla İbrahim 36,80,81
Məmmədqulu 37
Məmməd 37
Məcid 37
Mustafa Mustafayev 37
Məmmədrəsul İlyasov 37
Mariyə Qarayeva 37
Münəvvər Mustafayeva 37
Minivər Abdullayev 37
Məmmədhənifə Musayev 38,74
Məmmədhəsən xan 38
Məmmədarif 41,80,81,84
Məhəmməd 41
Mehdioğlu 41
Mikayıl Cəbrayılov 42,44,45,46
Müşfiq Cəbrayılov 46
Məmmədrəsul 120
Mürsəl 23,24
Mikayıl 51
Məlahət 53
Muxtar 61
Məmməd (nağaraçı) 62
Məmməd 87
Molla Əhməd 68
Məmə 67
Məmməd Çələbiyev 74
Məhyəddin Abbasov 74
Məmmədiyə Süleymanlı 74
Məmmədemin Səlimov 74
Məmməd 80,84,85
Molla Əhməd 81
Molla Yaqub 81
Məhəmməd Əfəndi 88
Mircəfər Bağırov 91
Mİrzə İbrahimov 91
Markaryan 91
Məmməd Hacı Kərim oğlu 93

Mussa 93
Mendeleyev D.İ. 94
Molla Vahid 95
Məmməd 99
Mustafa 99
Mirzalı 96
Mütəllim 97
Mabud 99
Muxtar 99
Məhərrəm 99
Məmmədrəhim 103
Məmmədəli 105
Məhəmməd Əfəndi 106
Məmmədiyə 106
Məmməd 109,120,121
Mahir 109
Məhəmməd 110
Mürüd Məmməd 110
Misir 111
Məmməd 111
Məmmədhəsən 117,118
Mahirə xanım 116
Məlahət 116
Məhəmməd 119
Müşfiq 119
Mehman 121
Məmməd 120,122
Məmməd 124,126
Musa 125
Münəvvər (müəllimə) 126
Məmmədiyə 126
Molla İlyas 131
Mahmud 131,132
Möhlüd 132
Məhərrəm 133
Məmməd 133
Məmmədsadıq Sadıqov 134

Mehdi 136
Məmmədəli 136
Məmməd 138
Mustafa Qarayev 139
Məmməd bəy 141,142
Məmmədəli 142
Maqsud Məsimov 143,145,146
Mirvari 151
Məleykə 151
Maral 152
Məhərrəm 152,154
Mustafa 146
Məmməd 146,147
Məmmədiyə 147
Misir 151
Məhəmməd 151,153,156
Məsim 96
Məhəbbət 151
Mübariz 154
Mustafa 156
Mayıs 156
Mustafa Kamal 156
Mehdi 157
Murad 157
Musa 157
Mədinə 157
Mərziyyə 157
Mətanət 157
Məmmədrahim 157

Nizami Cəfərov 8
Nuxud 13
Nütvəli Qasımov 14
Nəsib Muxtarov 18
Nurpaşa Hümmətov 22,24,74
Nurməmməd 23,77
Nuru Əfəndi 19

Nuru Məmmədov 36,38,110
Nütvəli (müəllim) 37
Nailə (müəllimə) 37
Nəbiyə Nəbiyeva 37
Novruz Rüstəmov 38
Nazim Hacıhəsənov 38
Nəzir Nadir oğlu 39
Nurəli 41
Nuru Abdullayev 42
Nazilə 62
Nuru Şamilov (rəqsçi) 62
Nizami Gəncəvi 74
Nizami Nəbiyev 74
Nəzir 99
Nabatxanım 111
Nasibət 106
Nazim Fətəliyev 107
Nəsibə xanım 107
Nadir 110
Nəzir 113
Nəzir Əhmədov 114
Nurqələm 122
Niyazi Soltanov 126,129
Novruz Rüstəmov 127
Naqim Soltanov 129
Niyazi 130,132
Nəsib 130,132
Nazim Salamov 138
Nazim 144,145
Nizaməddin 144
Natiq 151
Nərgiz 151
Nənəxanım 151
Nuru paşa 154
Nuru 154
Nurpaşa 154
Nizami 154

Nəsimi 154
Niyazi 155
Nislihan 156
Nihat 156
Nigar 157
Nüşabə 157
Nurməmməd 157
Natiq Əldər oğlu 35
Nurular 147
Nina Antonovna 37

Oxud 13
Oruc 41
Osman 99
Osman Cəmil oğlu 35,86
Osman 100
Oruc Rüstəmov 128
Orxan 134
Oruc 134
Oruc 152,153,154
Osman Mirzəyev 146
Ozal 156

Ömər 157

Palançı Adışirin 174
Pəri 62
Pakizə 69
Pirim 96
Paşa 118
Plexanov V. 134
Pərviz 143
Polad 157

Ruqiyyə 12
Rəsulü Məbud Əbdülqəştilafi 13
Rəhim Əfəndi 30,34

Rəcəb 32
Rəşid bəy Əfəndizadə 36,79,81
Rəna İdrisova 37
Rüstəm 37
Rəcəb Nəziroğlu 38
Rəsul Rəsulov 38
Rafik Məmmədov 38
Rəşid 41
Roza 62,63
Rəsul Rza 63
Ramiz 68
R.Məmmədzadə 72
Rəfi 87,88
Rəşad Məmmədov 89
Rəcəb 99
Rəhim 103
Rəcəb Əfəndi 105,106
Rəsul 112
Rəhman 121
Ramiz 122
Rəcəbalı 122
Rövşən Kərimov 124
Reyhanə 124
Rəhim 124
Rəhim Rəhimov 126
Rəhman 126
Rüstəm Rüstəmov 131
Rahim 132
Rəcəb 133
Rasim (Adil də çağırılır) 136
Rəfael 136
Rahim Məsimov 144
Reyhan 151
Rizvan 151
Rəcəb 151
Ramazan 151,152,154
Rəfiqə 154

Rafael 155
Romeo 155
Roza 155
Rahib 157
Rahim 157
Ramin 157
Rita 155

Sənubər 10
Sultan Məcid ibv əl x-l-u 12
Səmayə Mustafayeva 13,25,52,60,80,85
Strabon 15
Seyidəzim Üzeyir oğlu 35
Səlahəddin Əhmədov 37,94
Soltan Soltanov 128,129,130
Səforə Cabbarzadə 37
Sariyə Qarayeva 37
Saibət Paşayeva 37
Saniyə Bilalova 37
Sifayə Mustafayeva 38
Söhrab Salamov 60,61,103
Səlahəddin Alxasov 62,136
Səməd Vurğun 63
Səadət xanım 68
Suraqat Qurbani 74
Səyyarə Səfərova 75
Salam Əfəndi 75,77
Seyid Əfəndi 81
Sirac 87,88
Səttar 87
Sabir 92
Sadəddin 95
Sadiq 98
Saleh 98
Saleh 101
Salam 103
Səfəralı Salamov 103,104

Sərxan 134
Səfər 110
Sabir 112
Səlimə xanım 113,116
Sabir 115,116
Sabir Qafarov 120
Suqra 122
Stalin İ.V. 122
Sədaqət xanım 124,125
Solmaz 130
Səbuhi 133
Süleyman 134
Səlahəddin Kazımov 136
Salam 135,136
Seyid 138
Sədi 138
Süleyman Süleymanov (ata) 139
Süleyman Süleymanov (nəvə) 140
Sənubər (müəllimə) 139
Səhər 151
Sərkar 152
Sərdar 152
Samuxlar 148
Sulxaylar 148
Sevinc 151
Sevil 154
Sabit 154
Sultan Əbdülməcid 155
Səlahəddin 157
Soltan 157
Sahib 157
Seymur 157
Süsən 157
Sevda 157
Səbuhi 157
Sona 157

Sahib Vədut oğlu 42,48

Şarl de Qoll 42
Şamil Cəmşidov 15
Şövkət Cəbrayılov 16,101,102
Şavanbəyov 22
Şahmərdan 22,31
Şəfiqə 26,32
Şəmsəddin Mustafayev 29
Şəmsəddin 33,87,88
Şükür bəy 36,81
Şaban 37
Şümbə 62
Şükufə 37
Şavan (həkim) 67,69
Şayən (həkim) 78,79
Şavan 95
Şaban 95
Şirin 99
Şöyüf 99,100
Şamil 99,100
Şəfayət 100
Şakir 12
Şəlalə 124
Şəhliyar 137
Şamil 157
Şərqiyyə 157
Şükür 157
Şəhla 157
Şirəli 152
Şıxmımməd 157
Şirməmməd 152

Təpəgöz 19
Telman Şakir oğlu 35
Telli 51
Teymur 68

Tahirə xanım 116
Tacəddin 95
Təmraz 97
Tahirə xanım 116
Telman Paşayev 118
Tubi xanım 122
Tofiq 122
Təhminə Süleymanova 140
Türkel 145
Tural 151
Təbriz 151
Tutu 152
Tehranə 151
Tapdıq 151
Tamam 151
Tələt 155
Turqut 156

Usta Kərim 22,37,67
Uğurlu 119
Umar 146
Ulduz 152

Üzeyir Hacıbəyov 62
Üzeyir Əfəndi 105,106
Ülkər 152

Vaqif Aslan 15,17,74
Vüsal Baxışov 18
Vahid Hacı Əsgər oğlu 27
Veysəl 22
Vahab 23,61
Vahid Əzimov 37
Vəli Axundov 91
Valeh 98,155
Vasif 136,152,154
Vüqar Paşayev 140

Vahid 155
Validə 157
Vəfa 157
Vüsal 157

Yaqub 24,41,61,136
Yaqub Alxasov 25,61,63,67,74
Yasəmən 28
Yəhya Əfəndi 34
Yusif İsmayılov 37
Yetimoğlu Yunus 41
Yaqub İsgəndərov 68
Yusif İsmayılov 75
Yusif Məmmədov 90,92
Yusif Fətəliyev 106,107
Yaşar Ağayev 120
Yunus Məmmədov 129
Yusif Yusifov (həkim) 142
Yaqut 152
Yaxşı 152
Yarməmmədlər 148
Yusifovlar 148
Yetər 151
Yaşar 154,157
Yusif 157

Zəkəriyyə Əlizadə 7,8
Zəkəriyyə Əfəndi 33,34
Zəbi Hacınəsrullayev 42,48
Ziya Məmmədov 89
Zərifə Şükürova 25
Zərifə 110
Züleyxa Abdurahmanova 25,27
Züleyxa 52,61,124
Zəhra 59,60
Zərnişan 59
Zahid Məlikov 115

Zahid 123
Zemfira Verdiyeva 151
Zöhrə 152
Zümrüd 152
Zaman 152
Zəhra 157
Z.Sadıqov 159
Zərqüst 14

LƏQƏBLƏR GÖSTƏRİCİSİ

Aşpaz Pakizə 159,163
Ağzıəyri Məmməd 160,166
Axsaq Mehdi 162
Axsaq Minayə 162
Aşıq Kərim 163
Aşıq Məmməd 163,166
Aşpaz Sədayə 163
Anamyesin Qurbanəli 165
Ataş Mabud 165
Armed Mişel 166
Ağlağan Firoza 168

Beşbarmaq Afər 162
Bal Emin 158,163
Bini 159
Balabacı 159
Baladadaş 159
Buxalter Baxşəli 166,164
Balıx 165
Bic Hümmət 163
Bilallı Məmməd 166
Bey Məmməd 166
Badaxların Oruc 169
Balacaların Məmməd 166

Cippə Nəzir 158,162
Cındır Əli 161,162,167
Ceyran Rəsul 162,168
Cındılı Məmməd 162,166,167
Camış Oruc 163,167

Çiyələk Məmməd 166
Çoban Məhərrəm 160
Çopur Rəsul 162
Çənə Məmməd 162

Çanta Hüseyn 162
Çolaq Nəzir 162
Çayçı Səməd 163
Çesni Subay 167

Doxdur Qurbanəli 160
Dəmirçi Söhrab 160,163
Dəmirçi Beybala 160,163
Dəllək Zəkəriyyə 160
Dəli Pəri 161
Dəli Şaban 161
Dəli Şakir 161
Dəli İmaməddin 161
Dördbarmaq Əlyəsər 162
Dovşan Niymət 163,167
Davax Niymət 163,167
Dəmirçi Hümmət 163
Dəllək Məmmədiyə 163
Dəllək Zəkəriyyə 163
Dadıx 165
Duşi 165
Danquluş 165,167
Dovğa 165
Dufleydar 165
Dumuş Hümmət 165,167
Dumüy Hümmət 165,167
Daduş 165
Deqol Əhmədiyyə 165
Düllih Məmməd 166
Dayoğlu Məmməd 166
Dır-dır Firoza 163

Fıs-fıs Usuf 163
Fıs Hümmət 165
Fəti 159

Hacı Alxaslar 161

Həccəvilər 161
Hassəvi oğlu Məmməd 161,166
Halvaçı Davud 163
Heyha Qurbaqəli 165

İcraçı Nəzir 160,164

Kəndçi Loğman 167
Körpə Ələkbər 165,169
Keçəl Məmməd 161,162,166
Kükü Kamal 165
Kor Umar 162
Kor Səlahəddin 162
Kosa Nahidə 162
Kar Dursun 163
Kar Əsabəli 163
Kəpək Vahid 165,167
Kar Səfər 163
Kuray 166
Kavoler Mişel 166
Keçi Məmməd 166

Ərəboğlu 162

Göynüklü Məmməd 160
Gödək Bəlyar 158,160,162,167
Göygöz Məmməd 160,162,166
Gödək Abbas 160,167
Göygöz 161
Göyəbaxan Oruc 168

Xallı Oruc 162
Xumar Məmmədəli 163
Xas Məmməd 165,166
Xingal Məmmədəli 165

Quymaq Səfər 165

Qapancı Mehdi 159
Qəssab Əliyəsər 160,164
Qaralar 161
Qaraların Arif 161
Qaraların Mustafa 161
Qırmızı Mehdi 162
Qolsuz Rəcəb 162
Qatır Məmməd 163,164
Qız Usuf 163
Qəssəb Əli 164
Qom-qom Məmə 165
Qaqala Məmməd 165,166,167
Qaqqılı 165
Qurd Cəbi 165,167
Quruş 159,165
Qıllı Oruc 165
Qaz Əhməd 165
Qavroş Nuru 165
Qımbır Məmməd 166
Qarağdı Məmməd 166
Qara Musa 162

Lal Vəlyəddin 163
Lal Qasım 163
Lotu Məmməd 163
Ləzgi Şirin 164
Ləzgioğlu Məmməd 164,166

Mayor Şaban 160,167
Montyor Kamal 159,167
Meşəbəyi Əlyar 160,168
Mayoroğulları 161
Mayoroğlu Səlahəddin 161
Mırıx Tacı 162
Midi İsmayıl 163
Mişki 165
Maki Armed 166

Məşdioğlu 168

Naxırçı Əli 168

Ovçu Vaqif 163
Ovçu Rafiq 163

Partnoy Ədil 159,163
Palançı Novruz 160,163
Partizan Əhmədiyyə 161
Partizan Nuru 161
Pinti Səfər 162
Paxan Adil 164,167
Potux 165
Pişik Ələkbər 165,166
Piyaniska Əbülfət 163
Papaq Oruc 167
Partkom İsmayıl 167
Paçtalyon Rəcəb 160

Ryus Armed 166

Sandıqçı Hüseyn 159
Sütül Niymət 159,165
Sınıqçı Loğman 160
Sklet Yaqub 162
Salvı Hidayət 165
Sığırçı Loğman 167,168

Şapalax Nəzir 162
Şapkaçı Bayram 163
Şirçi Bəşarət 163
Şüdüş 165
Şubay Allahverdi 165
Şalvar Ədil 167
Şef Abdulla 169
Şapalax Arif 159,162

Təşkil Məmmədəli 165
Telefor Firoza 159,167
Topal Məmməd 162,166
Təndirçi Loğman 160
Tarzan Nütvəli 165
Tuz Camal 165
Televizor Hümmət 167
Turubka Oruc 165

Vovka 162
Veçə 165

Uzun Bəlyar 158,160,162,167
Usta Mürsəl 163
Usta Əyyub 163
Usta Zahid 163
Usta Sərdar 163
Uzun Agaəli 162,167

Yetim Bəlyar 160
Yekəburun Qurban 162
Yanıx Mehman 162
Yumburu Məmməd 162,166
Yevrey Oruc 163
Yorğa Hümmət 163
Yamaqçı Şakir 163
Yuyucu Umud 163
Yekəağız Əli 168
Yetim Məmməd 166

Zopu Oruz 168
Zurnaçu Binyət 160
Zurnaçı Baxşəli 160

MÜNDƏRİCAT

Unutmasaq, unudulmarıq... 3
Giriş...7

I FƏSİL. Oxud kəndinin tarixi coğrafiyası 10

Öyrənib, öyrədənləri xatırlarkən 36
Coğrafi mövqeyi; ərazisi və hüdudları 48

II FƏSİL. Oxudda məhəllə adları və soylar.............50

III FƏSİL. Oxud kəndində şəxs adları və onların semantikası............................150

IV FƏSİL. Oxud kəndində ləqəblər və onların leksik-semantik xüsusiyyətləri.............. 158

V FƏSİL. Adət-ənənələr... Mərasimlər 170

Heç kim unudulmur, heç nə yaddan çıxmır 175
Oxud kəndindən 1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində həlak olanların siyahısı....................177
Oxud kəndindən 1941-1945-ci illərdə qələbə çalıb, doğma vətəninə qayıdanların siyahısı......................181
Nəsillər...185
Oxud kəndində şəxs adlarının işlənməsinin qayda və yollarını əks etdirən cədvəl...............................188

Nəticə 189
Ədəbiyyat 192
Kitabda verilmiş toponimlərin göstəriciləri 194
Adlar göstəricisi 200
Ləqəblər göstəricisi 224

Kamil Adışirinov
Qədim türk-oğuz yurdu Oxud

Bakı, «Nurlan», 2006

Yığılmağa verilmiş 01.05.2006.
Çapa imzalanmış 28.06.2006.
Şərti çap vərəqi 14,5. Sifariş № 304.
Kağız formatı 60x84 1/16. Tiraj 500.

*Kitab «**Nurlan**» nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsində*
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
*Direktor: **prof. N.B.Məmmədli***
E-mail: nurlan1959@rambler.ru
Tel: 497-16-32; 850-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.

63,2
A 28

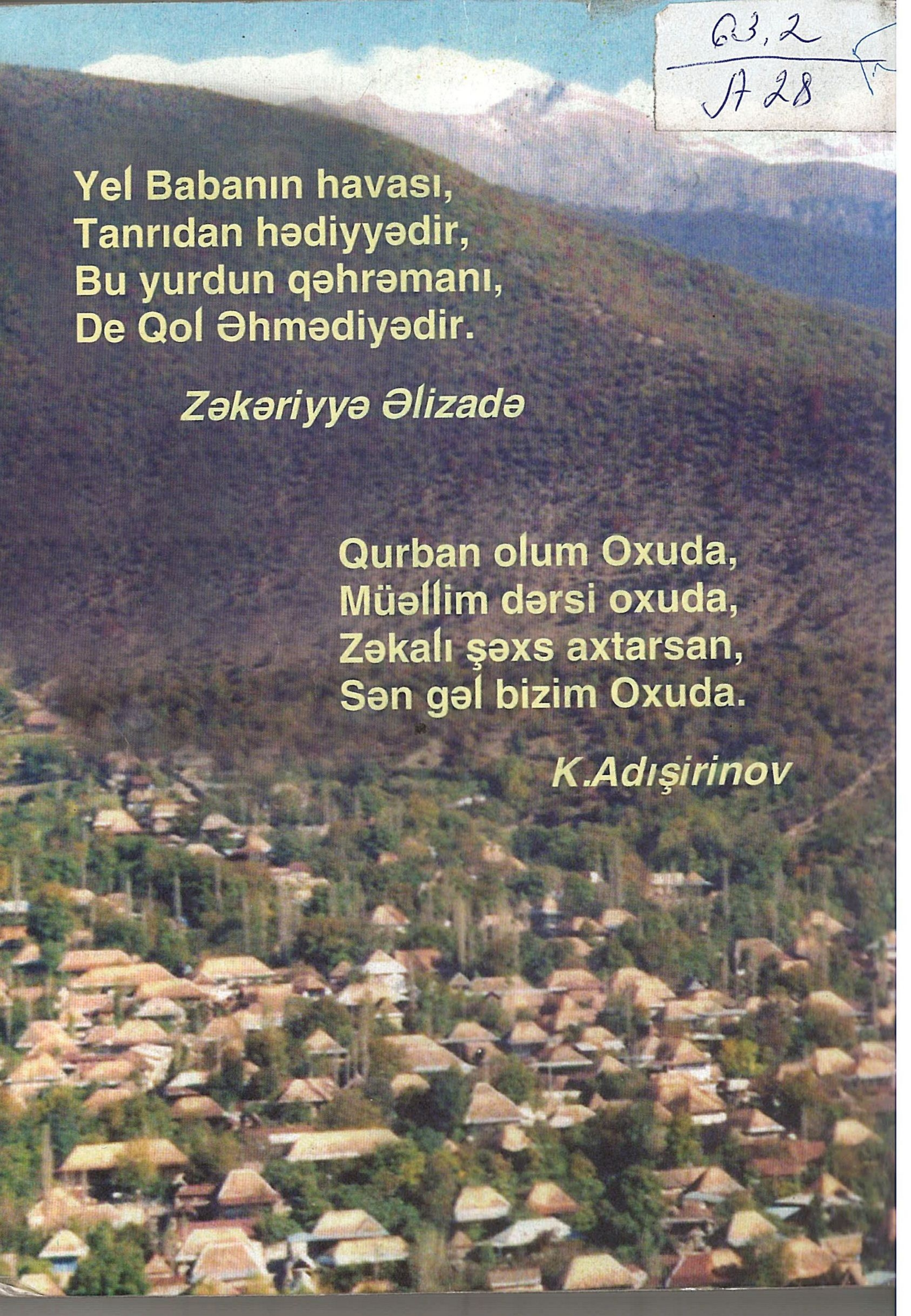

Yel Babanın havası,
Tanrıdan hədiyyədir,
Bu yurdun qəhrəmanı,
De Qol Əhmədiyədir.

Zəkəriyyə Əlizadə

Qurban olum Oxuda,
Müəllim dərsi oxuda,
Zəkalı şəxs axtarsan,
Sən gəl bizim Oxuda.

K.Adışirinov